

Nr 43.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverrige m. m.; given Stockholms slott den 17 februari 1928.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;
- 2) lag om renmärken; samt
- 3) lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1919 (nr 445), innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Jakob Pettersson.

Förslag**till****Lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.**

Härigenom förordnas som följer:

Allmänna bestämmelser.**1 §.**

1. Rätt till renskötsel, varom i denna lag sägs, tillkommer den som är av lapsk härkomst, såframt hans fader eller moder eller någon av dessas föräldrar såsom stadigvarande yrke drivit renskötsel eller biträtt däri eller ock Konungens befallningshavande medgiver honom rätt därtill. Sådant medgivande må lämnas endast när särskilda skäl därtill äro.

Rätt till renskötsel tillkommer ock kvinna, som är eller varit gift med man med dylik rätt. Ingår kvinna, som har rätt till renskötsel, äktenskap med man, som saknar dylik rätt, går hon rätten förlustig; Konungens befallningshavande obetaget att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, medgiva, att hon, med de begränsningar i fråga om tid och renantal som kunna finnas lämpliga, må bibehållas vid rättigheten.

Med lapp avses i denna lag en var, som enligt vad nu är sagt äger rätt till renskötsel; och den lapp, som själv eller genom medlemmar av sitt hushåll driver renskötsel, kallas renskötande lapp.

2. Rätt till renskötsel innefattar befogenhet för lapp att, enligt vad nedan sägs, å de trakter, där han äger uppehålla sig med sina renar, begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna. Lapp, som ej tillhör lappby, må dock icke utöva nämnda befogenhet i vidare mån än i 14 § 2 mom. sägs.

Rörande den omfattning, i vilken lapp må inom nationalpark utöva nu nämnda rätt, är särskilt stadgat.

När i denna lag talas om lapps renar, förstås därmed icke allenast hans egna utan ock sådana renar, som annan i enlighet med denna lag satt i hans vård (skötesrenar).

2 §.

1. Lappar, som driva *fjällrenskötsel* (fjällappar), äro berättigade att under varje tid av året uppehålla sig med sina renar dels inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker å trakterna ovan odlingsgränsen dels ock inom Jämtlands län å renbetesfjällen, varmed i denna lag förstås såväl de vid avvitrningen för lapparna avsatta renbetesfjällen som ock de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områdena.

2. Fjällappar må ock uppehålla sig med sina renar å trakterna nedom odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt å de

trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjällen, som lapparna efter gammal sedvana besökt med sina renar, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, såvitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att uppehålla sig där under annan tid av året eller ock otjänliga väderleks- eller betesförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

3. Prövas beträffande visst område utövandet av den rätt, som tillkommer fjälllapparna enligt 1 och 2 mom., vara i synnerlig mån betungande för den jordbrukande befolkningen, må Konungen förordna, att området ej vidare må begagnas för fjällrenskötsel. I ty fall skall dock annat lämpligt område anvisas lapparna.

4. Om expropriation för fjällrenskötselns behov är särskilt stadgat.

3 §.

1. Lappar, som driva *skogsrenskötsel* (skogslappar), äro berättigade att under varje tid av året uppehålla sig med sina renar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen och å sådan mark nedom samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskild, vid avvitringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd, dock att de må uppehålla sig endast å trakter, där skogsrenskötsel av ålder förekommer under våren, sommaren eller hösten.

2. Skogslappar må ock uppehålla sig med sina renar å annan mark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, som av ålder användes för skogsrenskötsel, samt å de trakter utom nämnda lappmarker, vilka skogslappar från lappmarkerna efter gammal sedvana vissa tider av året besöka med sina renar, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, såvitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att uppehålla sig där under annan tid av året eller ock otjänliga väderleks- eller betesförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

3. Prövas beträffande visst område utövandet av den rätt, som tillkommer skogslapparna enligt 1 och 2 mom., vara i synnerlig mån betungande för den jordbrukande befolkningen eller hinderligt för odlingens fortgång eller ock medföra väsentligt hinder eller avsevärd skada för fjällrenskötselns, må Konungen förordna, att området ej vidare må begagnas för skogsrenskötsel.

4 §.

Utan hinder av vad i 2 och 3 §§ stadgats må Konungens befallningshavande, där det med hänsyn till renbetets bevarande eller eljest för renskötselns behov prövas nödigt, påbjuda, att å viss trakt betning av renar

må äga rum allenast i begränsad omfattning eller ock skall tills vidare eller för viss tid upphöra.

5 §.

Finner Konungen visst område å trakt, där lapparna äga uppehålla sig med sina renar, oundgängligen erforderligt för särskilt ändamål av större betydelse, må sådant område undantagas från lapparnas begagnande.

Är område, som sålunda undantages, beläget ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen, skall skälig gottgörelse lämnas för det intrång, som genom områdets undantagande orsakas för renskötseln. Sådan gottgörelse skall enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

6 §.

Där det för samfärdsels uppehållande prövas nödigt, äger Konungens befallningshavande förordna, att visst område vid färdväg ej må begagnas för annan betning av renar än den, som ifrågakommer under flyttning eller eljest vid färd å vägen, så ock att visst område omkring kyrkplats, tingsställe, marknadsplats eller annan därmed jämförlig plats icke må begagnas för betning av andra renar än dragrenar, som användas vid besök å platsen.

Om lappby.

7 §.

För renskötsels drivande skola lapparna vara indelade i lappbyar.

De trakter, där renskötsel må drivas under varje tid av året, skola fördelas mellan lappbyarna på det sätt, att gränser fastställas för de områden, inom vilka betesrätt må utövas av de särskilda lappbyarna. Det ankommer på Konungens befallningshavande att efter hörande av de lappar, vilkas rätt är i fråga, verkställa sådan indelning ävensom vidtaga den ändring i verkställd indelning, som av omständigheterna påkallas.

För lappby må i den mån så prövas möjligt och lämpligt i enahanda ordning fastställas betesområden med bestämda gränser jämväl inom de trakter, där lapparna äga uppehålla sig med sina renar allenast under del av året.

För två eller flera lappbyar må fastställas gemensamt betesområde.

8 §.

Till lappby höra:

- a) lapp, som inom lappbyn driver renskötsel eller biträder i sådan näring;
- b) lapp, som inom lappby drivit eller på stadigvarande sätt biträtt i renskötsel men upphört därmed och icke stadigvarande ägnat sig åt annat yrke, dock ej tjänare från främmande lappby;

- c) lapp, som innehar tillstånd jämlikt 9 § att inflytta till lappbyn; samt
- d) hustru och hemmavarande barn till lapp, som avses i a)—c), ävensom änka och omyndigt barn till avliden sådan lapp, ändå att de icke själva driva eller biträda i renskötsel.

9 §.

1. Vill lapp med sina renar inflytta till lappby, har han att söka tillstånd därtill hos Konungens befallningshavande i det län, dit lappbyn hör. Vid ansökningen skall fogas uppgift om antalet av de renar, med vilka sökanden vill inflytta, samt avbildning av renmärke, som är renarna åsatt. Över ansökningen skall Konungens befallningshavande höra lapparna i byn, samt, där inflyttningen kan beröra lappby inom annat län, Konungens befallningshavande därstädes. Giver den i ärendet verkställda utredningen vid handen, att nödigt utrymme finnes inom lappbyn, och prövas inflyttningen eljest lämpligen kunna ske, meddelar Konungens befallningshavande sökanden rätt att inflytta och föreskriver därvid tillika, inom vilken tid inflyttningen skall vara verkställd. Vad sålunda stadgats skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse för det fall att lapp vill inflytta till lappby för att driva renskötsel med där redan befintliga renar.

Lapp, vilken tagit tjänst som biträde i renskötsel inom främmande lappby, är berättigad att utan tillstånd, varom nyss är sagt, återflytta med sina renar till den lappby han förut tillhört.

2. Där lapp i strid med bestämmelserna i 1 mom. inflyttar till lappby, äger Konungens befallningshavande förelägga honom vid vite att inom viss tid med sina renar avflytta från lappbyn; och må i fall av tredska Konungens befallningshavande utdöma vitet och antingen förelägga nytt vite eller ock föreskriva vidtagande på den tredskandes bekostnad av nödiga åtgärder för rättelses vinnande. Därvid må Konungens befallningshavande, om rättelse icke annorledes kan vinnas, förordna, att renarna skola levande eller slaktade försäljas för ägarens räkning.

10 §.

Lapp må ej utan tillstånd av Konungens befallningshavande uppehålla sig med sina renar å främmande lappbys till gränserna bestämda betesområde.

Låter lapp olovligen sina renar inkomma på sådant område, äger Konungens befallningshavande förelägga honom vid vite att inom viss tid bortföra renarna därifrån; och vare i fall av tredska lag som i 9 § 2 mom. sägs.

11 §.

1. För varje lappby skall finnas en byordning. Denna utfärdas av Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande.

Byordningen skall, i den mån det finnes erforderligt, innehålla föreskrifter angående ordningen för renskötseins drivande inom lappbyn samt i övrigt angående förhållandet mellan lapparna inbördes, såsom om:

- a) fördelning av betet inom lappbyn, flyttningar, som för renbetets bevarande och renskötelsens ändamålsenliga drivande anses nödiga, och ordnande i övrigt av betesrättens utövning;
- b) antalet renar, som må föras på bete å visst betesområde;
- c) renhjordarnas bevakning, antalet renvaktare, dessas anskaffande i fall av tredska på den tredskandes bekostnad ävensom hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;
- d) renhjords samlande för märkning, för fränskiljande av främmande renar eller för annat ändamål;
- e) förfarandet vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av omärkta renar eller av renar, vilkas märken bliva förstörda eller förfalskade eller äro okända, ävensom vid försäljning av dylika renar, levande eller slaktade, så ock tid för och förfarande vid uppvisning enligt lagen om renmärken av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända;
- f) ersättning till lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända;
- g) förvaltning, användning och redovisning av lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt
- h) sättet för överläggning och beslut i ännen, som röra lappbyn gemensamt, ävensom i vilka fall lappbyn må uppdraga åt fullmäktige att besluta å lappbyns vägnar och i vilken ordning dessa skola utses.

2. I byordning må, där ej ansvar enligt denna lag är bestämt, stadgas vite från och med fem till och med femhundra kronor för underlåtenhet att ställa sig byordningens bestämmelser till efterrättelse. Den som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot byordning, fortsätter samma förseelse skall, när han varder lagligen förvunnen härtill, för varje gång stämning utfärdats och delgivits fällas till vite efter ty i byordningen är sagt.

12 §.

Med lappby skall minst en gång om året, å tid som för lappbyn är lämplig, efter Konungens befallningshavandes förordnande hållas sammanträde inför lappfogde eller landsfiskal.

Över ärenden, som å sammanträde behandlas, skall föras protokoll av den, inför vilken sammanträdet hålles.

13 §.

1. I lappby skall finnas en ordningsman, vilken de till lappbyn hörande, renskötande lapparna äga inom sig utse vid sammanträde, som efter Konungens befallningshavandes förordnande hålles inför lappfogde eller landsfiskal.

Om valet skall Konungens befallningshavande genast underrättas genom den, inför vilken sammanträdet hållits. Det ankommer på Konungens befallningshavande att pröva den valdes lämplighet för befattningen samt, därest han finnes lämplig, meddela honom förordnande men i annat fall föreskriva nytt val.

Ordningsman utses för en tid av sex år med rätt för honom att efter två år eller, därest giltig ursäkt visas, dessförinnan av Konungens befallningshavande erhålla entledigande från befattningen; vare han dock skyldig att bestrida densamma, intill dess Konungens befallningshavande utfärdat förordnande för annan ordningsman.

Konungens befallningshavande äger ock eljest, när skäl därtill är, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

2. Ordningsman åligger att vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötelsen och av den för lappbyn utfärdade byordningen samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse den instruktion Konungens befallningshavande utfärdar för honom.

Ordningsman åtnjuter det skydd och är underkastad det ansvar, som i lag stadgas beträffande tjänsteman. Till ordningsman skall av allmänna medel utgå ersättning enligt vad därom särskilt stadgas.

Om skötesrenar.

14 §.

1. Lapp är berättigad att hava renar i vård hos renskötande lapp, dock icke utan Konungens befallningshavandes samtycke hos lapp inom annan lappby än den han själv tillhör.

2. Tillhör lapp ej lappby, må han ändock, därest han har sitt hemvist inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller inom Jämtlands län eller inom Idre socken av Kopparbergs län, hava renar i vård hos renskötande lapp till ett antal av högst tjugu renar för hushåll, års- och fjolårskalvar häri ej inbegripna; Konungens befallningshavande obetaget att, där det med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett antal av intill femtio eller, då synnerliga skäl därtill äro, ett högre antal, dock ej över etthundra.

Hava renar utöver förstnämnda antal vid bodelning eller genom arv, testamente eller gåva tillfallit lapp, som ej tillhör lappby, må han dock under en tid av tre år utan särskilt tillstånd hava jämväl det överskjutande antalet renar i vård hos renskötande lapp.

15 §.

1. Inom Norrbottens län må tills vidare även den som ej är lapp men har sitt hemvist inom länets lappmarker och där äger eller brukar jordbruksfastighet, hava renar i vård hos renskötande lapp, som ej är i annans tjänst. Antalet sådana renar må för hushåll icke överstiga tjugu,

års- och fjolårskalvar häri ej inbegripna, Konungens befallningshavande obetaget att, där det med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.

Flyttar renägare utom länets lappmarker eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare, må renarna behållas av dödsboet, så länge boet äger eller brukar jordbruksfastighet inom länets lappmarker.

2. Den som med stöd av stadgandena i 1 mom. har renar i vård hos renskötande lapp, skall för varje ren, fjolårskalvar inbegripna, erlagga sköteslega för löpande kalenderår, vilken lega ej må understiga ett av Konungens befallningshavande fastställt minsta belopp. Denna lega skall erläggas för skötesrenar hos *fjällapp* före den 1 april samt hos *skogslapp* före den 1 juni. Inom samma tid skall renägaren hos lappfogden anmäla antalet skötesrenar ävensom renskötarens namn. I samband med anmälan skall för varje anmäld ren erläggas en särskild avgift av femtio öre, som enligt närmare föreskrifter av Konungen skall användas såsom bidrag till bekostande av allmänna renräkningar samt till åtgärder för renskötelsns främjande.

För renkalv, som under året födes, utgår ej sköteslega eller särskild avgift. Den omständigheten att ren, för vilken sköteslega erlagts, före årets utgång slaktas för renägarens räkning eller ock förgås eller förkommer medför icke rätt för renägaren att återbekomma någon del av erlagt belopp.

Närmare föreskrifter i avseende å anmälningars mottagande samt uppbärande och redovisande av de särskilda avgifterna meddelas av Konungens befallningshavande. Där särskild lapptillsyningsman finnes, äger Konungens befallningshavande förordna denne att i lappfogdens ställe fullgöra hans åligganden i nu angivna hänseenden.

3. Skötesrenägare, som avses i denna paragraf, skall hava samtliga sina renar under vård av en och samma lapp.

16 §.

Dragrenar må en var hava i vård hos renskötande lapp; och skola sådana skötesrenar ej i något hänseende vara inbegripna under bestämmelserna i 14 och 15 §§.

17 §.

Renägare, vilken lämnat renar i vård hos renskötande lapp, står i fråga om dessa renar samma ansvar enligt denna lag som lappen för sina egna renar.

18 §.

Har någon renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än ovan är medgivet, eller har någon, som begagnat honom jämlikt 15 § medgiven rätt att hava renar i lapps vård, åsidosatt något

av vad i nämnda lagrum stadgats i avseende å sådan rätts utövande, må Konungens befallningshavande förordna, att de renar, som olagligen hållas, skola levande eller slaktade försäljas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Försummar renägare att erlægga den särskilda avgiften, skall han erlægga dubbel avgift.

Om renlängd.

19 §.

För lappby skall årligen vid sammanträde, varom i 12 § sägs, upprättas en längd, upptagande en var, som inom lappbyn driver renskötsel eller där har renar i vård hos annan, ävensom det antal där befintliga renar han äger. Längden upprättas med ledning av lapparnas uppgifter eller, där enighet ej kan vinnas, efter bestämmande av ordningsmannen och, om lapparna det önska, två av dem vid tillfället utsedda lappar. Därest lappbys område till någon del utgöres av eller ingår i skadeersättningsområde, varom i 33 § förmäles, skall särskild längd upprättas för sådan del av lappbyn.

Längden skall bestyrkas av ordningsmannen och två vid sammanträdet närvarande lappar och länder sedermera, intill dess ny längd blivit på enahanda sätt upprättad, till efterrättelse i de fall, då enligt denna lag eller enligt byordning lapparnas rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, såvitt ej antingen styrkas kan, att det i längden upptagna renantalet genom olycksfall eller av annan tillfällig anledning under tiden väsentligen förändrats eller ock vid tillfällig renräkning, varom förmäles i 20 § 2 mom., befunnits, att längden är felaktig.

Av längden upprättas tre exemplar, av vilka ett överlämnas till Konungens befallningshavande och ett till lappfogden samt ett förvaras av ordningsmannen.

Om renräkning.

20 §.

1. Allmän renräkning skall hållas, då Konungen bestämmer. Närmare föreskrifter angående räkningens verkställande meddelas av Konungen.

Om räkning minst vart tredje år av renar inom vissa lappbyar i Norrbottens län är särskilt stadgat.

2. Konungens befallningshavande må förordna om hållande av tillfällig renräkning i nödig omfattning, där grundad anledning finnes, att renlängd, som enligt 19 § upprättats, är felaktig i avseende å en eller flera renägars renantal. Utvisar renräkningen betydande felaktighet i renlängden, skall kostnaden för räkningen gäldas av lapp, vars uppgifter till längden angående renantalet med hänsyn till felets storlek måste anses lämnade mot bättre vetande.

3. Renskötande lapp är pliktig att utan ersättning samla och biträda vid räknandet av den hjord, till vilken hans renar höra, vid äventyr att nödig hjälp eljest må anskaffas på hans bekostnad.

Om flyttningar.

21 §.

Lapp må med sina renar flytta mellan de områden, å vilka han äger uppehålla sig med renarna; vare dock skyldig att taga väg, där minsta skada förorsakas. Konungens befallningshavande har att i händelse av tvist bestämma var flyttningsväg må tagas.

22 §.

Lapp åligger att tillse, att såvitt möjligt renar icke vid flyttning lämnas efter eller under flyttning eller innan flyttning anträdas utan bevakning ströva i förväg. Sker det ändock, skall lappen så fort ske kan samla renarna och återföra dem till hjorden, vid äventyr att lappfogden eljest äger verkställa detta på lappens bekostnad eller, då fråga är om allenast ett fåtal renar, vidtaga annan lämplig åtgärd.

23 §.

Flyttningsväg, som lapparna av ålder nyttjat, må fortfarande av dem användas; dock att när ändring av sådan väg är av synnerliga skäl påkallad och finnes kunna ske utan väsentlig olägenhet för lapparna, Konungens befallningshavande må förordna härom samt anvisa ny, för lapparna tjänlig flyttningsväg. Ej må genom röjning, uppodling av jord, uppförande av hägnad, utläggande av timmerbommar eller annorledes flyttningsväg göras obrukbar för lapparna eller framkomligheten å sådan väg i väsentlig mån förminsas.

24 §.

Lapp, som med sina renar flyttar utom den socken, där han har sitt hemvist, skall för varje socken, som under flyttningen av honom besökes, inom åtta dagar efter ankomsten göra anmälan hos landsfiskalen och därvid uppgiva namn och hemvist samt, om han har andras renar i sin vård, ägarna till dessa renar; och äger lappen utan ersättning erhålla bevis om anmälningsskyldighetens fullgörande.

Konungens befallningshavande äger, då så finnes nödigt, förordna en eller flera personer, bosatta å platser som ligga i flyttningsväg, att mottaga anmälningar, varom ovan sägs, och utfärda bevis däröver. Under rättelse om den eller de förordnades namn och bostad skall tillställas ordningsmännen i de lappbyar, som begagna vägen, samt årligen intagas i länskungörelserna. Anmälningar, vilka mottagas av sålunda förordnad person, skola så fort ske kan överlämnas till landsfiskalen.

Det åligger landsfiskalen att föra dagbok över samtliga till honom inkomna anmälningar.

Om ringgården och andra stängsel.

25 §.

1. Lapp är berättigad att å område, där han äger uppehålla sig med sina renar, uppföra gärde för mjölkning, märkning eller skiljning av renar (ringgärde) ävensom annat stängsel för tillfälligt behov och av ringa utsträckning.

Nedom odlingsgränsen samt utom renbetesfjällen må dock ringgärde, avsett för stadigvarande bruk, uppföras endast efter anvisning av vederbörande jordägare eller brukare eller, då fråga är om kronomark under kronans omedelbara disposition eller kommun tillhörig allmänningsskog, av lappfogden efter samråd med vederbörande skogstjänsteman. Åtnöjes ej lappen med jordägares eller brukares anvisning, må plats för gärdet bestämmas av lappfogden.

2. Annat stängsel för renar än i 1 mom. sägs må uppföras allenast efter särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande.

Om renarnas bevakning och om försumlighet i renskötseln.

26 §.

Renskötande lapp skall i överensstämmelse med fordringarna på god renskötsel övervaka sina renar.

Ådagalägger lapp försumlighet i renskötseln, så att därigenom skada eller annan olägenhet förorsakas, må Konungens befallningshavande tilldela honom varning. Är försumligheten av svårare beskaffenhet, eller låter han icke rätta sig av meddelad varning, äger Konungens befallningshavande föreskriva lämpliga åtgärder för åstadkommande av bättre bevakning av renarna eller förordna, att renarna skola för viss tid eller tills vidare överlämnas till vård åt annan renskötande lapp, eller föreskriva, att renantalet skall minskas genom försäljning av renar, levande eller slaktade, eller ock, där Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande finner den försumlige uppenbart olämplig att sköta renar, förklara honom för lustig rätten att vidare vara renskötare.

Närmare bestämmelser om verkställigheten av föreskrivna åtgärder meddelas av Konungens befallningshavande, som därvid äger förelägga vite samt i fall av tredska utdöma vitet och antingen förelägga nytt vite eller ock låta vidtaga åtgärderna på den tredskandes bekostnad.

Om ersättningsskyldighet för skada genom renar.

27 §.

1. Förorsaka *fjällapps* renar ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen skada å växande eller avskuren men ej i lada införd gröda på åker eller

äng eller sådan utängsslätter, vilken blivit odlad eller inhägnad eller utan att vara inhägnad är efter annat varit till höfångst brukad och därtill alltjämt brukas samt genom lador, hässjor, diken, røjning eller på annat sätt tydligt framträder såsom utängsslätter, skall skadan, där den inträffar under juni, juli eller augusti månad, ersättas av ägaren till de renar, vilka förorsakat skadan.

Inträffar skadan å annan tid, skall den ersättas endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit vållande till skadan. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att, där den lämnats utestående i stack eller hässja, till dess skyddande vidtagna åtgärder, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, är han dock pliktig att själv stå skadan, utan så är att den, vilken vården om renarna ålegat, orsakat skadan i syfte att tillskynda honom förlust.

Ersättningsskyldighet, varom nu sagts, äger ej rum för skada, som innehavaren av den fastighet, där skadan skett, enligt vid upplåtelsen meddelade eller eljest gällande bestämmelser själv skall stå.

2. Förorsaka *fjällapps* renar ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen skada å gröda på annan mark än i 1 mom. sägs, skall grödans ägare själv stå skadan, utan så är att den, vilken vården om renarna ålegat, orsakat skadan i syfte att tillskynda honom förlust.

3. Förorsaka *skogslapps* renar ovan odlingsgränsen å trakt, där sådana lappar jämlikt 3 § äga uppehålla sig med sina renar, skada å gröda, skall vad i 1 och 2 mom. sägs äga motsvarande tillämpning.

28 §.

1. Förorsaka *fjällapps* renar nedom odlingsgränsen eller utom renbetesfjällen å trakt, där sådana lappar jämlikt 2 § äga uppehålla sig med sina renar, skada å växande eller avskuren men ej i lada införd gröda på mark, som avses i 27 § 1 mom., skall skadan, där den inträffar under tid, då betesrätt ej är medgiven, ersättas av ägaren till de renar, vilka förorsakat skadan.

Inträffar skadan å annan tid, skall den ersättas endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit vållande till skadan. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att, där den lämnats utestående i stack eller hässja, till dess skyddande vidtagna åtgärder, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, är han dock pliktig att själv stå skadan, utan så är att den, vilken vården om renarna ålegat, orsakat skadan i syfte att tillskynda honom förlust.

2. Förorsaka *skogslapps* renar nedom odlingsgränsen å trakt, där sådana lappar jämlikt 3 § äga uppehålla sig med sina renar, skada å gröda

på mark, som avses i 27 § 1 mom., skall skadan ersättas av renarnas ägare:

a) om skadan sker å växande eller avskuren men ej bärgad gröda och inträffar under maj, juni, juli, augusti eller september månad;

b) om skadan sker å bärgad gröda, som lämnats utestående i stack eller hässja, och inträffar under juni, juli eller augusti månad.

Inträffar skadan å annan tid, gälle vad i 1 mom. andra stycket sägs; dock att renarnas ägare alltid skall ersätta skada, som sker å tid, då betesrätt ej är medgiven å trakten.

3. Förorsaka *fjällapps* eller *skogslapps* renar nedom odlingsgränsen eller utom renbetesfjällen skada å gröda på annan mark än som avses i 27 § 1 mom., och inträffar skadan under tid, då sådana lappar jämlikt 2 eller 3 § äga uppehålla sig å trakten med sina renar, skall grödans ägare själv stå skadan, utan så är att den, vilken vården om renarna ålegat, orsakat skadan i syfte att tillskynda honom förlust.

Inträffar skadan å annan tid, skall den ersättas av renarnas ägare, där den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit vållande till skadan.

29 §.

Skada, som av *fjällapps* eller *skogslapps* renar förorsakas å trakt, där sådana lappar icke jämlikt 2 eller 3 § äga uppehålla sig med sina renar under någon tid av året, skall ersättas av renarnas ägare.

30 §.

Fordrar någon ersättning för skada genom renar och träffas ej uppgörelse, äger han att för syn och värdering av skadan dels för egen räkning utse en god man, dels nämna en av de personer, som på sätt i 31 § sägs hava i uppdrag att inom trakten tjänstgöra såsom gode män å lapparnas sida, varefter dessa båda, eller, om de ej kunna enas, lappfogden eller landsfiskalen utser en tredje god man. På kallelse av den sistnämnde skola gode männen sammanträda å stället, där skadan skett, samt verkställa noggrann utredning om dess uppkomst och beskaffenhet, om tiden, då den kan antagas hava skett, så ock om annat, som kan lända till upplysning i saken. Med stöd av den utredning, som sålunda vunnits, skola gode männen med behörigt iakttagande av frånvarandes rätt uppskatta skadan i penningar. Över förrättningen skall föras protokoll.

För det belopp, vartill skadan av de flesta gode männen uppskattats, ävensom för synekostnad må utmätning ske hos den som medgiver, att han är skyldig ersätta skadan. Har den ersättningsskyldige före synen bjudit skadeersättning, ej understigande vad gode männen bestämt, må utmätning för synekostnaden ej ske utan skall sökanden själv stå samma kostnad.

Utan hinder av vad nu är stadgat äger den, hos vilken utmätning skett, så ock den, som lidit skada, där han ej låtit saken gå till utmätning, att instämma sin talan till domstol; skolande den, hos vilken utmätning skett, anhängiggöra sin talan inom ett år från utmätningdagen.

För syneförrättning njuter god man ersättning efter samma grunder som nämndeman.

31 §.

Lappby skall vid sammanträde, som omförmäles i 12 §, för en tid av högst tre år bland den bofasta befolkningen eller bland lappar, som icke driva renskötsel, välja erforderligt antal gode män att under tiden till nästa val för lappbyn deltaga i syn och värdering, varom i 30 § förmäles. Underlåter lappby att anställa sådant val, göres av lappfogden eller den landsfiskal, inför vilken sammanträdet hållits, anmälan härom hos Konungens befallningshavande, som i lappbyns ställe utser lämpligt antal gode män.

Förteckning å de utsedda gode männen intages i länskungörelserna och tillställas en var av gode männen.

32 §.

Hålla flera lappar sina renar tillsammans i en hjord eller har lapp i sin hjord såväl egna som skötesrenar, och sker genom renar, som höra till hjorden, skada, vilken enligt denna lag skall ersättas, skola, där det ej kan utrönas, genom vilkens eller vilkas renar skadan uppkommit, renarnas ägare vara pliktiga att i förhållande till det antal renar, en var av dem har i hjorden, ersätta skadan jämte syne- och rättegångskostnader. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning i det fall att renar, tillhörande olika hjordar, blivit sammanblandade till en hjord.

33 §.

Inträffa å en trakt år efter annat skador av större betydelse, vilka måste anses väsentligen bero på försumlighet i renvården, må Konungen förklara, att visst till gränserna bestämt område skall tills vidare och intill dess annorlunda förordnas utgöra ett skadeersättningsområde.

Skär inom sålunda fastställt skadeersättningsområde skada genom renar, vilken enligt denna lag skall ersättas, skall, där det ej kan utrönas, genom vilkens eller vilkas renar skadan uppkommit, ersättningsskyldigheten åligga de lappar, vilka äga där uppehålla sig med sina renar; och skall ersättningsbeloppet jämte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelas i förhållande till det antal renar, en var av dem har inom området. Om vid den tid, då skadan skedde, å området funnos renar i vård hos annan än nämnda lappar, skall även ägaren av dessa renar i förhållande till renarnas antal deltaga i ersättningen. Visar lapp, förr än uppgörelse eller förlikning träffats eller dom givits om dylik ersättning, att skadan ej förorsakats av hans renar, vare han fri från deltagande i ersättningen.

34 §.

Fordrar någon ersättning på grund av sådan gemensam ansvarighet, som avses i 33 §, äger han med sitt yrkande vända sig mot ordningsmannen eller ordningsmännen i den eller de lappbyar, som lapparna inom skadeersättningsområdet tillhöra; ägande ordningsman att efter samråd med lappfogden på vederbörande lappars vägnar träffa uppgörelse om ersättning. Ordningsman äger ock att på lapparnas vägnar föra talan i mål om dylik ersättning samt efter samråd med lappfogden ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader.

Ådömes ersättningsskyldighet flera lappar, skall i domen för en var fastställas, huru mycket han har att gälda.

Mål, vari ordningsman vid underrätt fört talan, må av honom fullföljas i högre rätt.

35 §.

Den som efter vad i 32 eller 33 § sägs blivit dömd att ersätta inträffad skada eller träffat uppgörelse eller förlikning om erläggande av sådan ersättning vare oförhindrad att, i händelse det utrönes, att skadan förorsakats av renar, tillhörande annan, eller att vid den tid, då skadan skedde, i hjorden eller inom skadeersättningsområdet funnos renar, tillhörande annan än dem som enligt domen, uppgörelsen eller förlikningen ansetts ersättningsskyldiga, söka gottgörelse av ägaren till dessa renar för vad han erlagt eller för den del därav, som belöper på renägaren. Där ersättningen bestämts genom uppgörelse eller förlikning, må gottgörelse ej fordras för mer än vad på renägaren belöper i förhållande till det belopp, vartill skadan må hava blivit värderad vid syn, med tillägg av synekostnaden.

Om förbud mot ofredande av lapparnas renar m. m.

36 §.

1. Den som uppsåtligen eller genom vårdslöshet dödar, skadar eller genom skrämsel eller på annat sätt ofredar lapparnas renar, medan de befinna sig på område, varest renar då må föras på bete, eller ock söker obehörigen fördriva dem från sådant område, skall ersätta därigenom för lapparna uppkommen skada.

Lag samma vare, där någon å område, som ovan avses, uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att vid skogsavverkning ren dödas eller skadas genom fällning av träd. Har vid avverkningen anställd person gjort sig skyldig därtill, skall jämväl den, för vars räkning avverkningen sker, ansvara för skadans ersättande.

Har ren blivit dödad vid skogsavverkning, åligger det den som förestår avverkningen att genast göra anmälan hos lapparna, därest de finnas å trakten, eller, om så ej är fallet, hos landsfiskalen, till vilken det dödade djurets öron därvid skola i hopsittande skick insändas. När anmälan in-

kommit till landsfiskalen, har denne att skyndsamt underrätta renägaren eller, om denne ej är känd, lappfogden samt vidtaga de åtgärder, som finnas tjänliga för det dödade djurets tillgodogörande.

Ofredas ren på tillåtet uppehållsområde av hund, skall hundens ägare ersätta skadan, även om ofredandet skett utan någons uppsåt eller vållande.

Med skada, som i detta moment avses, förstås icke blott skada, som tillfogats ren, utan ock, där renar blivit skingrade, kostnader och besvär, som uppkommit för deras hopsamlande eller i sammanhang därmed, även som utgiven ersättning för skada, som renarna till följd av skingringen kunna hava förorsakat.

Är ren, som skadats, omärkt, eller är ägaren ej känd, skall skadeståndet tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

2. Om ersättning för skada, som tillfogats ren till följd av järnvägs drift, är särskilt stadgat.

37 §.

Inom lappmarkerna och å renbetesfjällen skall hund, som icke användes i lapparnas renskötsel, vara försedd med halsband, därå ägarens namn och bostad skola vara tydligt anbragta; dock att halsbandet må avlägsnas, medan hunden hålles instängd, ävensom under pågående jakt, när fara föreligger att hunden kan lida men av detsamma. Vad nu sagts skall ock, där Konungens befallningshavande med hänsyn till renskötseln finner nödigt härom förordna, gälla för trakt utom lappmarkerna och renbetesfjällen, inom vilken lapparna äga uppehålla sig med sina renar, ävensom å trakt därtill.

38 §.

1. Under den tid lappar med sina renar uppehålla sig å trakt, där renar då må föras på bete, skola å denna trakt och å trakter därtill hundar, vilka icke användas i lapparnas renskötsel, antingen hållas i band eller instängda eller vara försedda med klubba i enlighet med närmare föreskrifter, som meddelas av Konungens befallningshavande. Dock må Konungens befallningshavande för viss trakt eller för särskilda fall medgiva befrielse från vad sålunda stadgats, där det finnes kunna ske utan men för renskötseln.

Under det flyttning med renar sker förbi gård, skola därvarande hundar hållas i band eller instängda. När sådan flyttning förestår, skola lapparna, där så ske kan, i förväg underrätta om sin ankomst.

2. Finnes hund, som är känd för att jaga renar, å trakt där renbete må äga rum, och hålles hunden icke i band eller instängd eller försedd med klubba, då renar under tillåten tid befinna sig där, må hunden dödas genom lappfogdens eller polismyndighetens försorg.

3. Påträffas hund, medan den jagar eller annorledes ofredar ren, som befinner sig å trakt, där renar vid tillfället må föras på bete, må hunden dödas. Lag samma vare, då hund anträffas å sådan trakt utan tillsyn omedelbart efter det den jagat eller annorledes ofredat ren.

Påstår hundens ägare, att hunden blivit dödad utan att sådana omständigheter förelegat, som efter vad nu sagts må föranleda dylik åtgärd, och kan den som dödat hunden icke styrka, att han varit därtill berättigad, vare han likväl fri från ansvar och ersättningsskyldighet, såframt ej hundens ägare kan visa sannolika skäl för sitt påstående.

Om minskning av renantalet inom lappby.

39 §.

Därest inom lappby antalet renar befinnes vara så stort, att betet kan befaras bliva otillräckligt eller skada eller andra olägenheter förorsakas eller svårigheter annorledes yppas för renskötselns ändamålsenliga drivande inom lappbyn, må Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande vidtaga åtgärder för renantalets minskning på sätt nedan sägs.

1) Finnas inom lappbyn renar, tillhörande andra än lappar, må Konungens befallningshavande förordna, att så stort antal av dessa renar, som provas för ändamålet nödigt, inom viss förelagd tid skall från lappbyn avlägsnas, vid äventyr att renarna av lappfogden eller ordningsmannen omhändertagas och levande eller slaktade för ägarnas räkning försäljas.

2) Befinnes, sedan renar, tillhörande andra än lappar, avlägsnats från lappbyn, de återstående renarnas antal ändock vara för stort och finnes utrymme inom annan lappby, till vilken inflyttning utan avsevärd olägenhet kan ske, äger Konungens befallningshavande, efter det jämväl lapparna i sistnämnda lappby blivit hörda, dit hänvisa en eller flera lappar; och skall i sådant fall bestämmas viss tid, inom vilken flyttningen skall hava verkställts. Härvid skall Konungens befallningshavande tillse, att lapp, som själv eller vars förfäder länge tillhört lappbyn eller inom dess område haft rätt till bete för sina renar, icke utan synnerliga skäl mot sin vilja hänvisas till annan lappby.

3) Kan hänvisning i behöflig omfattning icke lämpligen ske, äger Konungens befallningshavande förordna, att lappbyns renantal skall inom viss av Konungens befallningshavande bestämd tid genom nedslaktning, försäljning eller annorledes nedbringas till viss storlek. Kan enighet mellan lapparna ej vinnas angående verkställandet av sålunda föreskriven åtgärd, må Konungens befallningshavande förordna, huru minskningen skall verkställas. Därvid skall iakttagas, att i första hand de renägare, vilka med hänsyn tagen jämväl till antalet hushållsmedlemmar hava det största renantalet, åläggas att minska sina renhjordar.

Vad i punkterna 1)—3) här ovan är stadgat beträffande den inbördes ordning, i vilken de i samma punkter angivna åtgärderna må komma till användning, skall icke utgöra hinder för Konungens befallningshavande att, då särskilda skäl därtill föreligga, annorlunda bestämma.

Närmare bestämmelser rörande verkställigheten av föreskriven åtgärd meddelas av Konungens befallningshavande, som därvid har att tillse, såväl att

de särskilda renägarnas rätt och bästa i görligaste mån iakttages som ock att renskötande lapp icke i oskäligen grad kringskäres i sin näring.

Där i fall, som i punkterna 2) och 3) avses, renarnas ägare eller den, vilken vården om renarna åligger, enligt Konungens befallningshavandes bestämmande skall vidtaga åtgärd, må Konungens befallningshavande förelägga honom vite samt i fall av tredska utdöma vitet och antingen förelägga honom nytt vite eller ock låta vidtaga åtgärden på den tredskandes bekostnad.

Om förvildade renar.

40 §.

Finnas å viss trakt förvildade renar, ankommer på Konungens befallningshavande att förordna, att dessa renar skola dödas, samt meddela i sådant hänseende erforderliga föreskrifter.

Behållna värdet av sålunda dödade renar skall enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

Om lapparnas bostäder m. m. samt om odlingar.

41 §.

Lapp må å område, där han äger uppehålla sig med sina renar, i erforderlig omfattning åt sig inrätta tältkåta eller annan kåta med lapsk eldstad (aran) samt uppföra bod för förvaring av sina tillhörigheter eller därför vidtaga andra anordningar.

Å inägor må kåta eller bod icke uppföras, med mindre vederbörande jordägare eller brukare därtill givit sitt samtycke.

Å utmark till enskild eller kommun tillhörig fastighet, allmänningsskog dock undantagen, eller till kronohemman eller kronolägenhet, som ej står under kronans omedelbara disposition, må, nedom odlingsgränsen eller utom renbetesfjällen, fast kåta eller bod icke uppföras annat än efter anvisning av jordägaren eller brukaren eller, där lappen icke åtnöjes därmed, av lappfogden.

42 §.

I den mån för renskötselns drivande erfordras må lapp å område inom lappmarkerna eller å renbetesfjällen, där han äger uppehålla sig med sina renar, uppföra stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad, dock med följande begränsningar:

1) Å enskild eller kommun tillhörig fastighet eller å kronomark, som ej står under kronans omedelbara disposition, må dylik byggnad icke uppföras, med mindre vederbörande jordägare eller brukare därtill givit sitt samtycke.

2) Å annan kronomark må byggnad, varom ovan sägs, uppföras allenast efter särskilt tillstånd, som på därom gjord ansökning meddelas, vad

angår trakt ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen av Konungens befallningshavande samt i fråga om övriga trakter av domänstyrelsen efter samråd med Konungens befallningshavande. Över sådan ansökan skola de lappar höras, vilka äga uppehålla sig med sina renar å trakten. Vid prövning av ansökningen har myndigheten ej mindre att tillse, att byggnaden förläggas å plats, som med hänsyn till renskötseln å trakten och andra förhållanden är lämplig, samt att den icke göres större än för dess ändamål av bostad åt lapp, som driver renskötsel å trakten, är nödvändigt, än även att meddela de särskilda bestämmelser i avseende å byggnadens beskaffenhet och nyttjande, som prövas erforderliga.

Upphör lapp, som innehar med tillstånd jämlikt nästföregående stycke uppförd byggnad, att driva renskötsel å trakten, eller överlåtes byggnaden å annan än lapp, som driver renskötsel och tillhör samma lappby, har den myndighet, som meddelat tillståndet, att pröva, huruvida och på vilka villkor byggnaden må kvarstå. Anses byggnaden icke böra bibehållas, äger myndigheten bestämma, huruvida och i vad mån gottgörelse må utgå för å byggnaden nedlagt arbete samt för virke därtill, som icke erhållits avgiftsfritt av kronan.

43 §.

Å kronomark under kronans omedelbara disposition, belägen inom lappmarkerna eller å renbetesfjällen, må lapp efter särskilt, på därom gjord ansökan lämnat tillstånd upptaga odling av mindre omfattning.

Sådant tillstånd meddelas, efter hörande av de lappar, vilka äga uppehålla sig med sina renar å trakten, vad angår trakt ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen av Konungens befallningshavande samt i fråga om övriga trakter av domänstyrelsen efter samråd med Konungens befallningshavande. Tillstånd må lämnas allenast där odlingen finnes icke vara till hinder för renskötseln å trakten och sökanden ej kan antagas genom odlingens nyttjande komma att eftersätta våden om sina renar. Storleken och beskaffenheten av odlingen bestämmas av vederbörande myndighet.

Tillstånd till upptagande av odling må återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

Den som upptagit odling är pliktig att själv stå skada, som å odlingen förorsakas av renar, utan så är att den, vilken våden om renarna ålegat, orsakat skadan i syfte att tillskynda honom förlust.

Om hållande av getter.

44 §.

Å kronomark under kronans omedelbara disposition äger *fjällapp* hava getter på bete under tid, då han är berättigad att där uppehålla sig med sina renar; dock må antalet getter icke överstiga fem för hushåll.

Om skogsfång.**45 §.**

Å kronomark under kronans omedelbara disposition samt å kommun tillhörig allmäningsskog är lapp berättigad att till eget behov av virke använda skogen, dock med följande begränsningar:

1) Ovan odlingsgränsen samt å renbetesfjällen må virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad samt växande träd till uppförande av sådant stängsel, som avses i 25 § 2 mom., tagas allenast efter anvisning eller utsyning.

2) I fråga om lapps rätt att nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna taga virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad skall gälla vad under 1) sägs. Å dessa trakter må lapp ej heller taga växande barrträd till uppförande eller ombyggnad av fast kåta, bod eller stängsel annat än efter anvisning eller utsyning.

3) Utom lappmarkerna och renbetesfjällen må tagas allenast torra träd, vindfällén, skogsavfall samt en- och videbuskar ävensom för tillfälligt behov å utmark växande lövträd. Därjämte må tall- och grantjur tagas till slöjdvirke.

46 §.

Beträffande enskild eller kommun tillhörig mark, allmäningsskog dock undantagen, så ock kronomark, som ej står under kronans omedelbara disposition, skall i fråga om lapps rätt till skogsfång gälla följande:

1) Ovan odlingsgränsen samt å renbetesfjällen äger lapp till eget behov av virke använda skogen i enahanda ordning och omfattning, som i 45 § stadgats med avseende å samma trakter, dock må virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad ej tagas, med mindre vederbörande jordägare eller brukare därtill givit sitt samtycke; ej heller må växande träd till uppförande eller ombyggnad av fast kåta, bod eller stängsel, som avses i 25 § 1 mom., tagas utan anvisning eller utsyning.

2) Nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna må *fjällapp* använda skogen till eget behov av virke, dock med iakttagande av att virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad ej må tagas, med mindre vederbörande jordägare eller brukare därtill givit sitt samtycke, ävensom att virke till nyssnämnda ändamål eller växande träd till uppförande eller ombyggnad av fast kåta, bod eller stängsel ej må tagas annat än efter anvisning eller utsyning.

Skogslapp äger å de trakter, som avses i nästföregående stycke, till eget behov under flyttning med sina renar taga bränsle samt virke till tältstänger, kåtor, bodar och ställningar för förvaring av sina tillhörigheter ävensom slöjdvirke; dock må växande barrträd tagas allenast efter anvisning eller utsyning.

3) Utom lappmarkerna och renbetesfjällen gäller om *fjälllapps* rätt till skogsfång vad i 45 § i sådant avseende stadgats.

Skogslapp äger utom lappmarkerna till eget behov under flyttning med sina renar för de under 2) andra stycket omförmälda ändamål taga torra träd, vindfällen, skogsavfall samt en- och videbuskar ävensom å utmark växande lövträd. Därjämte må tall- och grantjur tagas till slöjdvirke.

47 §.

För virke, som tages å kronomark under kronans omedelbara disposition eller å kommun tillhörig allmänningsskog, erlägges icke betalning.

Vad angår skogsfång å annan mark erlägges för virke, som må tagas allenast med samtycke av vederbörande jordägare eller brukare, betalning enligt överenskommelse. I övrigt skall, där jordägaren eller brukaren det fordrar, för virke, som enligt vad i 46 § stadgas ej må tagas annat än efter anvisning eller utsyning, ävensom för växande lövträd samt tall och grantjur, som tages utom lappmarkerna och renbetesfjällen, givas en billig ersättning, vilken i brist av åsämjande bestämmes av en av Konungens befallningshavande förordnad värderingsman.

48 §.

Finnes beträffande mark, som avses i 46 §, att skogens fortsatta nyttjande invid boplatz för vedfång åt lapparna är i synnerlig mån betungande för vederbörande jordägare eller brukare, må Konungens befallningshavande på framställning av denne förbjuda, att bränsle tages annat än efter anvisning.

49 §.

Lapp, som äger eller brukar fastighet eller är i tjänst hos ägare eller brukare av fastighet, må icke använda sin rätt till skogsfång enligt denna lag för fastighetens behov av virke vare sig till byggnader, stängsel, bränsle eller annat ändamål.

50 §.

Då det är oundgängligen nödvändigt för renarnas uppehälle, må lapp å område, där han äger uppehålla sig med sina renar, fälla lavbevuxna träd; dock skall, såvitt ske kan, vederbörande skogstjänsteman, jordägare eller brukare förut underrättas och tillfälle lämnas honom att anvisa träd, som må fällas, samt i annat fall anmälan om fällningen snarast göras till skogstjänstemannen, jordägaren eller brukaren.

Vid fällning av lavträd skola i främsta rummet torra eller oväxtliga träd tagas.

51 §.

Konungen äger för viss tid förbjuda, att växande tall, gran eller björk tages av lapparna på område, där avverkning uppenbarligen kan medföra fara för skogens bevarande eller återväxt.

Skulle Konungens befallningshavande finna, att nyttjandet av viss plats såsom fast viloplats eller boplats åt lapparna uppenbarligen medför fara för skogens bevarande eller återväxt, äger Konungens befallningshavande för viss tid förbjuda platsens begagnande för sådant ändamål.

Förbud, varom nu sagts, må, där det ej påkallas till skydd mot björkskogsgränsens eller barrskogsgränsens nedgående, icke meddelas, om nyttjandet av tillåtet betesområde eller, vad angår förbud enligt andra stycket, flyttning på tillåten flyttningssväg därigenom skulle i väsentlig mån försvåras för lapparna.

52 §.

Virke, som lapp lagligen tagit och använt eller upplagt till framtida användning, må icke utan hans samtycke av jordägaren eller brukaren bortföras eller göras obrukbart.

Har stängsel, vartill virke uttagits efter anvisning eller utsyning, olovligen blivit bortfört eller gjorts obrukbart, äger lappen utan anvisning eller utsyning å samma skog taga vad som oundgängligen behöves för uppförande av nytt stängsel.

53 §.

Lapp är pliktig att efterkomma de föreskrifter, som vid anvisning eller utsyning må hava lämnats, samt att i övrigt vid all avverkning iakttaga nödig varsamhet.

Särskilt skall uppmärksammas:

- a) att kalavverkning ej äger rum utan tvingande skäl;
- b) att växande träd ej avverkas, därest å platsen finnas för ändamålet användbara torra träd, nedfallna kvistar och grenar, avverkningsbara stubbar, vindfällen eller en- eller videbuskar;
- c) att bland växande träd i främsta rummet avverkas sådana, som äro oväxtliga, överåriga eller skadade;
- d) att vid fällning av träd höjden av den kvarlämnade stubben icke må överstiga femton centimeter från översta rotgrenen, med mindre skare eller hårt packad snö gör det nödvändigt att kvarlämna större del av stammen; samt
- e) att lövträd, som ej äro avsedda till bränsle, omedelbart efter fällningen randbarkas.

54 §.

Anvisning eller utsyning, varom i 45, 46 och 48 §§ sägs, verkställas kostnadsfritt av vederbörande skogstjänsteman. Anvisningen eller utsyningen skall verkställas snarast möjligt; och skall lappen i god tid därom underättas. Träd, som anvisas eller utsynas, skola vara för avsett ändamål fullt lämpliga och, såvitt möjligt, för lappen lätt tillgängliga.

Om jakt och fiske.**55 §.**

Fjälllapp och *skogslapp* äro berättigade att å utmark jaga och fiska icke allenast å områden, där sådana lappar jämlikt 2 eller 3 § äga vistas under varje tid av året, utan även å andra områden inom lappmarkerna under den tid de äga att där uppehålla sig med sina renar; vare dock underkastade de inskränkningar i fråga om nyttjande av jakt och fiske, som eljest gälla.

Om vissa nyttjanderättsupplåtelser.**56 §.**

Ej må å de områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, bete, slätter, grustäkt, jakt eller fiske eller annan därmed jämförlig nyttighet av lapp upplåtas till annan. Sker ändock upplåtelse, vare den ogill.

Finnes inom sådant område bete, slätter, grustäkt eller annan därmed jämförlig nyttighet, som icke av lapparna användes, och kan upplåtelse därav ske utan intrång eller skada för renskötseln, må sådan upplåtelse kunna av Konungens befallningshavande mot avgift meddelas.

Kan inom sådant område upplåtelse av jakt eller fiske ske utan fara för tillgången på vilt eller fisk och utan besvärande intrång för lapparna, äger Konungens befallningshavande tillåta annan att mot avgift därstädes jämte lapparna utöva jakt eller fiske.

Finnes ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen upplåtelse av nyttjanderätt till inägor kunna äga rum utan avsevärt men för renskötseln, må Konungens befallningshavande mot avgift meddela sådan upplåtelse.

Har bete, slätter eller nyttjanderätt till inägor upplåtits, är den, till vilken upplåtelsen skett, pliktig att själv stå skada, som av renar förorsakas å växande eller avskuren men ej i lada införd gröda, utan så är att den, vilken vården om renarna ålegat, orsakat skadan i syfte att tillskynda honom förlust.

Innan upplåtelse, varom i denna paragraf är stadgat, äger rum, skola de lappar, vilka äga uppehålla sig med sina renar å området, höras i ärendet.

Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

Om renskötsel å vissa trakter nedom lappmarksgränsen.**57 §.**

Å trakter i Norrbottens län nedom lappmarksgränsen, där renskötsel året om av ålder förekommer, må lapp efter särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande driva skogsrenskötsel.

Vill lapp erhålla sådant tillstånd, har han att till Konungens befallningshavande ingiva ansökan med uppgift om den trakt, inom vilken han vill driva renskötsel, det antal renar han och hans husfolk avse att innehava för egen räkning samt huruvida och i sådant fall till vilket antal han avser att hava skötesrenar i sin vård. Över ansökningen skall yttrande inhämtas från den kommun, där renskötseln är avsedd att drivas.

Finner Konungens befallningshavande behov föreligga för en väsentlig del av traktens befolkning, att renskötsel fortfarande drives å trakten, och anses sökanden lämplig såsom renskötare samt möter ej heller i övrigt hinder för bifall till ansökningen, må Konungens befallningshavande lämna sökanden tillstånd att viss tid, ej överstigande tio år, driva renskötsel å den angivna trakten; och skall Konungens befallningshavande i sammanhang härmed bestämma det område, varinom renskötseln må drivas, varest och huru flyttningstvågar må tagas, det högsta antal renar sökanden må föra på bete samt, därest sökanden avser att hava skötesrenar i sin vård, huru stor del av renhjorden, som sökanden och hans husfolk högst må innehava för egen räkning, ävensom de särskilda villkor i övrigt, under vilka renskötseln må äga rum.

Hava efter tillståndets meddelande förutsättningarna för renskötselns drivande inom den angivna trakten ändrats eller finnes eljest rättighetens utövande medföra olägenheter, må Konungens befallningshavande återkalla det givna tillståndet eller vidtaga ändring i de föreskrivna villkoren eller meddela nya villkor.

Varder lapp, som innehar tillstånd till renskötsel, stadigvarande förhindrad att begagna den medgivna rättigheten, äger Konungens befallningshavande utan kommunens hörande medgiva annan lapp att på enahanda villkor under återstoden av tiden eller någon del därav driva renskötsel inom området. Lag samma vare, där lappen avlider och dödsbodelägarerna anses icke lämpligen kunna eller böra utöva rättigheten.

58 §.

I fråga om sådan renskötsel, som avses i 57 §, skola de i denna lag meddelade bestämmelserna i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock med följande tillägg och undantag:

1) Till lappby hör lapp, som innehar tillstånd att där driva renskötsel, ävensom hans hustru och hemmavarande barn samt lapska tjänare. Såsom tillhörande lappby räknas jämväl ägare av skötesrenar, vilka sådan lapp har i sin vård; dock må skötesrenägare ej deltaga i överläggningar och beslut i andra frågor än som röra hans rätt såsom renägare i byn.

Ordningsman i lappby utses av Konungens befallningshavande.

2) Ådagalägger lapp, som erhållit tillstånd till renskötsel, försumlighet däri, eller finnes han eljest olämplig såsom renskötare, äger Konungens befallningshavande utan iakttagande av vad i 26 § stadgats frångå honom den medgivna rättigheten; och skall i fråga om Konungens befallnings-

havandes befogenhet att medgiva annan lapp att i hans ställe driva renskötsel vad i 57 § sista stycket stadgats äga motsvarande tillämpning.

3) Beträffande rätt till skogsfång tillkommer lapp, som här avses, att till bränsle, tältstänger, kåtor, bodar och ställningar för förvaring av lappens tillhörigheter taga torra träd, vindfällen, skogsavfall, en- och videbuskar, ävensom, för tillfälligt behov, å utmark växande lövträd samt till slöjdvirke, tall- och grantjur, dock å annan mark än kronomark under kronans omedelbara disposition eller kommun tillhörig allmänningskog endast under flyttning och mot betalning enligt ortens pris.

4) Vad i 55 § stadgats om rätt till jakt och fiske skall icke äga tillämpning.

5) För all skada, som förorsakas av renar, skall ersättning givas av renarnas ägare. Lappby skall enligt Konungens befallningshavandes bestämmande utgöra ett eller flera skadeersättningsområden, och skall beträffande skada, som inträffar inom sådant område, gälla vad i 33—35 §§ stadgas.

6) Beträffande skyldighet enligt 38 § 1 mom. för ägare av hund att hålla hunden i band eller instängd eller försedd med klubba må Konungens befallningshavande medgiva den lättnad, som av förhållandena påkallas.

7) Beträffande skötesrenar skall gälla:

Innefattar tillstånd att driva renskötsel rätt för lappen att hava skötesrenar, må den som är bosatt inom lappbyn och där äger eller brukar jordbruksfastighet på de närmare villkor och i den utsträckning Konungens befallningshavande bestämmer hava renar i vård hos lappen, dock ej flera för hushåll räknat än tjugu, års- och fjolårskalvar häri ej inbegripna.

Dragrenar må även annan renägare hava i vård hos lapp på sätt här sägs.

Skötesrenägare står i fråga om skötesrenarna samma ansvar enligt denna lag som lappen för sina egna renar.

Åsidosättes något av vad Konungens befallningshavande föreskrivit med avseende å rätten att hava skötesrenar, må Konungens befallningshavande förordna, att de renar, som olagligen hållas, skola levande eller slaktade försälgas för renägarrens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

8) Renräkning skall hållas, när Konungens befallningshavande så prövar nödigt, dock att mellan varje renräkning ej må förflyta mera än fem år. Kostnad för sådan renräkning bestrides av renägarna i förhållande till vars och ens renantal.

Straffbestämmelser m. m.

59 §.

1. Med böter från och med fem till och med femhundra kronor straffas:

a) lapp, som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar, att hans renar inkomma å område, där rätt till renbete enligt denna lag icke är medgiven

eller vid den tid icke må utövas, eller å främmande lappbys till gränserna bestämda område;

b) lapp, som i strid mot bestämmelserna i 9 § 1 mom. inflyttar till lappby;

c) den som gör flyttningsväg obrukbar för lapparna eller i väsentlig mån förminskar framkomligheten å sådan väg;

d) den som mot stadgandet i 52 § första stycket bortför virke eller gör virke obrukbart;

e) den som i fall, som avses i 36 §, uppsåtligen eller genom vårdslöshet dödar, skadar eller ofredar ren eller förorsakar, att ren vid skogsavverkning dödas eller skadas;

f) den som i strid mot vad i denna lag är stadgat underlåter att hålla hund i band eller instängd eller försedd med klubba; samt

g) den som uppsåtligen förhindrar eller stör renräkning, varom i denna lag sägs.

2. Med böter från och med fem till och med trehundra kronor straffas:

a) lapp, som av skogen tager mera virke än till hans eget behov erfordras, eller som eljest tager virke i strid mot bestämmelserna i 45, 46, 49, 50 eller 58 §;

b) lapp, som uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid bevakningen av sina renar vållar, att renarna göra skada, som skall ersättas enligt denna lag, dock endast såframt ej uppgörelse eller förlikning träffats om skadans ersättande eller den ersättningsskyldige gjort sådant medgivande, att efter ty i 30 § sägs utmätning för ersättningens belopp må ske hos honom; samt

c) lapp, som mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift vid upprättande av renlängd.

3. Med böter från och med fem till och med etthundra kronor straffas:

a) den som underlåter att i behörig ordning göra anmälan, varom i 24 § eller 36 § 1 mom. tredje stycket förmäles, eller i sådan anmälan mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift;

b) lapp, som i fall, varom i 44 § förmäles, har getter på bete till större antal än där sägs;

c) lapp, som i strid mot bestämmelserna i 25 § uppför ringgärde eller annat stängsel;

d) lapp, som överträder jämlikt 48 eller 51 § meddelat förbud;

e) lapp, som vid avverkning uppenbart åsidosätter föreskrift, som meddelats jämlikt 53 §;

f) den som i strid mot stadgandet i 37 § eller med stöd därav meddelad föreskrift underlåter att hålla hund försedd med halsband; samt

g) den som har renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än denna lag medgiver eller som vid begagnande av rättighet att hava renar i lapps vård åsidosätter något av vad som föreskrivits i avseende å rättighetens utövande.

60 §.

Hållas renar i vård av någon, som ej har rätt till renskötsel enligt denna lag, må dessa renar icke föras på bete å mark, varöfver renägaren ej förfogar, vid påföljd av böter enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skadan. Är i fråga om sådan renhjord allmänt veterligt, att därtill hörande djur pläga olovligen inkomma på annans mark, äger Konungens befallningshavande att på ansökan av markens ägare förordna, att hjorden skall nedslaktas och försäljas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Om åtal, besvär och verkställighet.

61 §.

1. Förseelse mot denna lag eller mot byordning åtalas vid allmän domstol.

2. Förseelse, som avses i 59 § 1 mom. d) eller 2 mom. a) eller 3 mom. c) eller e), må, där den förnärmar endast enskild persons rätt, ej åtalas av allmän åklagare, såvitt ej målsägaren angiver förseelsen till åtal. Lag samma vare beträffande förseelse, som avses i 59 § 1 mom. e); dock att, där renen är omärkt eller målsägaren ej känd, allmän åklagare äger utan angivelse tala i saken. I sådant fall må åklagaren föra talan jämväl i fråga om skadestånd.

3. Förseelse, som avses i 59 § 1 mom. a) eller 2 mom. b), må, där den förnärmar endast enskild persons rätt, icke åtalas av annan än målsägare.

62 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten, ådömda för överträdelse av byordning, skola enligt bestämmelser, som meddelas av Konungen, användas till förmån för lapparna. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

63 §.

Lapp, som har renhjord under sin vård, är pliktig att, då Konungens befallningshavande, landsfogde, lappfogde eller landsfiskal för verkställande av utmätning eller rannsaking efter stulna renar eller av annan laga orsak påfordrar renhjordens hopsamlande eller fränskiljande av ren från andra renar i hjorden, verkställa sådan handräckning.

Tredskas lapp att lämna fordrad handräckning, må sådan anskaffas på den tredskandes bekostnad.

64 §.

Över beslut, varigenom Konungens befallningshavande utfärdat byordning eller eljest meddelat föreskrift eller vidtagit åtgärd för tillämpning av

denna lag, äger den, som anser sin rätt därav förnärad, att hos Konungen anförä besvär inom tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; dock skall, där ej ändringsökandet därigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder av besvären lända till efterrättelse, intill dess annorlunda kan bliva vederbörligen förordnat.

Övergångsbestämmelser.

65 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1929.

Genom denna lag upphävas lagen den 1 juli 1898 (nr 66) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige tillika med alla de stadganden, vilka innehålla ändring i eller tillägg till nämnda lag, ävensom lagen den 6 juni 1925 (nr 181) angående minskning i vissa fall av renantalet inom lappby.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall sådan bestämmelse i stället tillämpas.

Den som vid nya lagens ikraftträdande med laga rätt driver renskötsel skall anses hava rätt till renskötsel enligt 1 § 1 mom. första stycket, ändå att han ej uppfyller där angivna förutsättningar; och skall vad i nya lagen sägs om lapp äga tillämpning å honom.

Lapp, som vid nya lagens ikraftträdande driver renskötsel å trakt, som omförmäles i 57 §, åligger, såframt han vill fortsätta därmed, att senast den 31 december 1929 göra ansökan, som avses i samma paragraf; och må renskötseln utan särskilt tillstånd fortsättas, till dess ansökningen hunnit prövas.

Intill utgången av år 1933 skola lapparna bibehållas vid dem nu tillkommande rätt att hava renar i vård hos annan.

Förslag
till
Lag om renmärken.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Ren, som föres på bete enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, skall vara försedd med ägarens av häradsrätten fastställda märke, anbragt i renens öron.

2 §.

Fastställelse å renmärke sökes vid häradsrätten i den ort, där renägaren eller, om han icke själv är renskötande lapp, den lapp, som vårdar hans renar, har sitt hemvist; och skall sökanden därvid i två exemplar inlämna en avbildning av märket enligt den form och av den storlek, nedanstående figur utvisar. Över ansökningen skall utlåtande avgivas av lappfogden, som hör renägarna i orten och inhämtar särskilt yttrande av vederbörande ordningsman.

Finner häradsrätten märket vara så inrättat, som i 3 § sägs, och möter ej heller i övrigt enligt denna lag hinder, fastställer häradsrätten märket.

Fram.

3 §.

Renmärke skall för att kunna fastställas vara så inrättat, att det tydligt skiljer sig från andra gällande renmärken inom tingslaget eller angränsande tingslag, samt att det ej lätt kan förändras till sådant äldre märke eller sådant äldre märke förändras till likhet med det, varå fastställelse sökes.

4 §.

Renmärke må ej fastställas för annan renägare än den som enligt förenämnda lag äger rätt till renskötsel eller är berättigad att hava renar i vård hos renskötande lapp. Ej heller må renägare samtidigt hava mer än ett fastställt renmärke.

5 §.

Vill den som innehar fastställt renmärke icke vidare vid renmärkning begagna detsamma, skall han anmäla detta hos häradsrätten, som har att avlysa märket. Å ren, som, då avlysningen sker, är försedd med dylikt märke, må det fortfarande bibehållas, men andra renar må ej märkas därmed. Ej må utan förre ägarens samtycke avlyst märke fastställas för annan renägars räkning, innan fem år förflutit från avlysningen.

Har fastställt märke under tio år icke varit begagnat vid renmärkning, anses fastställelsen hava förfallit, ändå att avlysning ej skett; och utgör fastställelsen sedan ej hinder för märkets fastställande för annan renägars räkning.

6 §.

1. Har någon genom avtal eller på annat sätt förvärvat rätt till annans fastställda renmärke, och vill han vid renmärkning begagna detsamma, skall han anmäla detta hos häradsrätten, som, där hinder ej möter enligt 4 §, för hans räkning registrerar märket.

2. Flyttar lapp med renar till lappby inom annat tingslag, åligger honom att sist inom ett år efter inflyttningen hos häradsrätten anmäla sitt fastställda renmärke till registrering.

7 §.

Vid häradsrätten skall föras förteckning över de av häradsrätten fastställda och registrerade renmärken jämte de renägare, för vilkas räkning fastställelsen eller registreringen skett. I förteckningen anmärkes ock, när renmärke avlysts eller fastställelse därå visats hava förfallit. Under juli månad varje år skall utdrag ur nämnda förteckning, omfattande tiden från och med juli månad föregående år till och med juni månad under löpande året, insändas till Konungens befallningshavande, som på lämpligt sätt offentliggör utdraget.

Närmare bestämmelser om förteckningens förande meddelas av Konungen.

8 §.

Övergår märkt ren genom laga fång till ny ägare, må å renen bibehållas det redan anbragta märket, försett med sådant av ordningsmannen inom lappbyn gillat avbrott, som kan vara erforderligt för att skilja renen från andra renar med samma huvudmärke. Å sådant avbrottsmärke erfordras icke fastställelse. Kalv efter renko, försedd med avbrottsmärke, skall märkas med ägarens fastställda märke.

9 §.

1. Märkning av renkalvar, som blivit födda under året, skall vara verkställd före den 1 november. Försittes denna tid, äger ordningsmannen inom lappbyn, där han finner det lämpligen kunna ske, på den försumliges bekostnad låta verkställa renmärkningen.

2. Anträffar lapp, som verkställer renmärkning, i sin hjord annans renko med omärkt kalv, är han pliktig att mot gottgörelse av ägaren märka kalven med moderns märke eller, om detta är avbrottsmärke eller avlyst märke och han äger kännedom om ägarens fastställda märke, med detta.

3. Anträffas inom lappby eller eljest i lapps hjord äldre omärkt ren, skall djuret överlämnas till och omhändertagas av ordningsmannen samt nedslaktas och försäljas eller ock levande försäljas samt förses med nya ägarens märke. Av medel, som inflyta genom försäljningen, erhåller ordningsmannen skälig gottgörelse, varefter den återstående behållningen tillfaller lappbyn.

Lag samma vare, om efter den 1 november inom lappby eller eljest i lapps hjord anträffas omärkt årskalb, som icke följer modern.

10 §.

Anträffas inom lappby eller eljest i lapps hjord ren, vars märke blivit förstört eller förfalskat eller är okänt, skall renen omhändertagas och vårdas av ordningsmannen eller den lapp han därom anmodar. Dylik ren skall därefter vid tillfälle, då lapparna i trakten mera allmänt samlas, för dem till granskning uppvisas. Finnas därvid sannolika skäl för att renen tillhör uppgiven renägare, äger denne återtaga renen mot erläggande av skälig skötarlön och ersättning för andra kostnader. I annat fall skall renen genom ordningsmannens försorg nedslaktas och försäljas, samt med inflytande försäljningsmedel så förfaras, som i 9 § sägs; dock att, där renens märke var okänt, en noggrann avbildning av märket skall genom ordningsmannens försorg insändas till lappfogden, som på lämpligt sätt kungör märket med uppfordran till ägaren att anmäla sig inom två år från försäljningsdagen, vid äventyr att behållningen av försäljningen tillfaller lappbyn.

11 §.

1. Den som vid märkning av egna renar eller av renar, vilka han har under sin vård, i annat fall än i 8 § sägs begagnar märke, som ej blivit av häradsrätten för renägaren fastställt, eller märke, som är avlyst, straffas med böter från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

2. Anbringar någon sitt märke å omärkt ren, till vilken han icke är ägare, dömes, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, till böter från och med femtio till och med femhundra kronor.

3. Den som i det fall, varom i 6 § 1 mom. sägs, vid renmärkning begagnar annans fastställda renmärke, innan detsamma blivit för honom vid häradsrätten registrerat, eller som underlåter den i 6 § 2 mom. föreskrivna anmälan till registrering, straffas med böter från och med fem till och med femtio kronor.

12 §.

1. Innehar någon inom Norrbottens, Västerbottens eller Jämtlands län oarbetad renhud, varå örönen blivit bortskurna eller renmärket eljest förstört, och kan han ej visa, att renmärket blivit utan bedräglig avsikt bort-

taget eller förstört eller att huden blivit märkt på sätt i 3 mom. här nedan sägs, dömes till böter från och med fem till och med trehundra kronor, där han ej efter allmän lag straffas för olovlig åtkomst av godset.

2. Lag samma vare, om någon inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller å renbetesfjällen i Jämtlands län, varmed i denna lag förstås såväl de vid avvittningen för lapparna avsatta renbetesfjällen som ock de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områdena, anträffas forslande kött av slaktad ren utan tillhörande renhud under sådana förhållanden, att antagas kan, att köttet föres från slakt ute å mark.

3. Hud och kött, varom ovan förmäles, må av allmän åklagare, lappfogde, lapptillsyningsman eller ordningsman tagas i beslag och köttet försäljas. Huden skall medelst stämpling eller på annat sätt så märkas, att därav tydligen kan ses, att den varit föremål för beslag. Varder den från vilken beslaget gjorts i saken fälld, skall det beslagtagna godset eller, om det är sålt, dess behållna värde tillfalla beslagaren.

4. Inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller å renbetesfjällen i Jämtlands län må ock beslag, på sätt i 3 mom. är sagt, göras å hud eller kött efter slaktad ren, som finnes dolt eller undansticket å plats, som ej kan anses såsom vanligt förvaringsställe, såsom i lada, i höstack eller ute å mark. Sålunda verkställt beslag skall beslagaren låta ofördröjligen kungöra i socknens kyrka; och äger den, som vill göra anspråk å godset, att inom en månad därefter anmäla sig hos beslagaren samt, där hans rätt icke finnes ostridig, instämma denne senast till det ting, som infaller näst efter en månad från det anmälan gjordes. Sker det ej, eller kan den som stämde ej visa sin rätt till godset, gånge med detsamma eller dess behållna värde som ovan är sagt.

5. Vad nu är stadgat utgör ej hinder för målsägaren att, där någon fälles till ansvar efter allmän lag för olovlig åtkomst av gods, som enligt förestående bestämmelser blivit taget i beslag, tillgodonjuta den rätt till godset eller dess behållna värde, som lagligen må tillkomma honom.

13 §.

Överträdelse av denna lag åtalas av allmän åklagare inför allmän domstol. I fall, som i 11 § 2 mom. sägs, äger allmän åklagare tala i saken jämväl i fråga om skadestånd, vilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

14 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1929.

Genom denna lag upphäves lagen den 1 juli 1898 (nr 67) om renmärken; dock skall vad i nya lagen stadgas icke verka rubbning i fastställelse av renmarke, som meddelats med stöd av äldre lag.

**Förslag
till****Lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1919
(nr 445), innefattande bestämmelser i anledning av
konventionen den 5 februari 1919 mellan
Sverige och Norge angående flytt-
lapparnas rätt till renbetning.**

Härigenom förordnas, att lagen den 20 juni 1919, innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning, skall sålunda ändras, att 8 och 45 §§ erhålla ny lydelse, 45 § förses med särskild överskrift och till 43 § fogas ett nytt andra stycke, allt på sätt nedan sägs:

8 §.

Då enligt 45 § 2 mom. renräkning äger rum inom de områden, som upptagas av de nuvarande lappbyarna Könkämä, Lainiovuoma, Sarivuoma och Talma, skola de norska renar, som finnas inom områdena vid tiden för räkningen, ingå i densamma. Renarnas ägare och vaktare vare pliktiga att på anfordran lämna nödigt biträde vid räkningen.

43 §.

Då Konungens befallningshavande — — — — från renar.

Saknas tillgång till gäldande av böter, som skola indrivras enligt denna paragraf, förvandlas de enligt allmänna strafflagen.

Minskning av renantalet inom lappby samt renräkning.**45 §.**

1. Därest med hänsyn till de i konventionen meddelade bestämmelser angående de svenska lapparnas rätt till renbetning i Norge skulle befinnas nödigt, att renantalet inom någon eller några lappbyar minskas, äger Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande härom förordna, därvid på Konungens befallningshavande ankommer att bestämma omfattningen av minskningen samt huru den skall fördelas på särskilda lappbyar; och skall beträffande ordningen och sättet för minskningen vad i lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige är stadgat om minskning i vissa fall av renantalet inom lappby äga motsvarande tillämpning.

2. Minst vart tredje år skall Konungens befallningshavande i Norrbottens län, så framt ej väderleksförhållandena lägga hinder i vägen, låta verkställa tillförlitlig räkning av alla renar inom de områden, som upptagas av de nuvarande lappbyarna Könkämä, Lainiovuoma, Sarivuoma och Talma.

Om utgången av räkningen skall Konungens befallningshavande snarast möjligt lämna vederbörande fylkesman meddelande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1929.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 20 januari 1928.*

Närvarande:

Statsministern EKMÄN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Pettersson, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen, ett av särskilt tillkallad sakkunnig den 30 september 1927 avgivet betänkande med förslag angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige m. m. (Statens offentliga utredningar 1927: 25). Föredraganden anför därvid följande:

Inledning.

De viktigaste bestämmelserna rörande lapparna och deras renar hava givits genom lagen den 1 juli 1898 (nr 66) om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige. Nämnda lag är tillämplig dels å den del av lappbefolkningen, som driver renskötelse, dels ock å vissa andra personer. Beträffande de renskötande lapparna bestämmer lagen de områden i riket, inom vilka de äga föra sina renar på bete, samt de tider av året, då betning av renar inom de särskilda områdena får äga rum, varjämte den meddelar bestämmelser angående lapparnas flyttningar och flyttningssvägar. Vidare reglerar den de renskötande lapparnas rätt att taga bränsle och annat för renskötelsens behöriga utövande erforderligt virke till bostäder, visthus och stängsel ävensom deras rätt att för sitt livsuppehälle jaga och fiska. Den reglerar även de renskötande lapparnas förhållande till den bofasta befolkningen, främst deras skyldighet att ersätta skador, som genom renarna förorsakas å nämnda befolknings egendom. Slutligen innehåller lagen föreskrifter beträffande ordningen bland de renskötande lapparna inbördes samt stadgar i särskilda fall påföljder för förseelser, som begås av renskötande lapp.

Till de bestämmelser i 1898 års renbeteslag, som äro tillämpliga även å andra än de renskötande lapparna, höra stadganden angående den lapska icke renskötande befolkningens och den icke lapska befolkningens rätt att hava skötesrenar i vård hos renskötande lapp, vidare bestämmelser angående skyddande av renarna mot de bofastas hundar ävensom föreskrifter rörande ordningen för upplåtelser av vissa rättigheter å kronans mark ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen. Hit höra även vissa stadganden om påföljd för förseelser mot de renskötande lapparna och deras egendom.

Uti vad 1898 års lag stadgade hava åtskilliga ändringar vidtagits, huvudsakligen genom lagen den 19 juni 1917 (nr 337), varigenom meddelats be-

stämmelser om bland annat den bofasta icke lapska befolkningens rätt att hava skötesrenar i vård hos lapp samt om lapparnas bosättning å viss kronomark, ävensom lagen den 6 juni 1925 (nr 181) angående minskning i vissa fall av renantalet inom lappby.

Till de bestämmelser, som reglera de svenska lapparnas renskötsel i Sverige, höra slutligen lagen den 1 juli 1898 (nr 67) om renmärken och kungörelsen den 22 december 1899 (nr 106) om renmärkesförtecknings förande och vad i sammanhang därmed iakttagas skall.

De svenska lapparnas rätt till renbete i Norge är numera reglerad genom konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning och de i anledning av denna konvention utfärdade författningarna, nämligen lagen den 20 juni 1919 (nr 445) och kungörelsen den 15 december 1922 (nr 602).

En del av de lappar, som enligt 1919 års konvention äga flytta till Norge, äro nödsakade att för att framkomma till de medgivna renbetesmarkerna flytta över finskt område. För reglerandet av bl. a. dessa genomflyttningar har den 9 maj 1925 avslutats en konvention mellan Sverige och Finland rörande renar i gränsområdena. I lag den 7 januari 1926 (nr 1) och kungörelse samma dag (nr 3) hava meddelats närmare bestämmelser i anledning av sistnämnda konvention.

Nästan omedelbart efter det 1898 års renbeteslag utfärdats framställdes krav på revision av lapplagstiftningen. Detta krav gällde närmast de icke renskötande lapparnas ställning och deras existensmöjligheter, frågor som icke vunnit sin lösning genom 1898 års lagstiftning. Från skilda håll påkallades åtgärder i syfte att avhjälpa det betryckta läget bland de kategorier av den lapska allmogen, som icke hade renskötsel såsom yrke. I sammanhang därmed framställdes emellertid även från de renskötande lapparnas sida vissa erinringar mot den då nyss utfärdade renbeteslagen.¹⁾

Historik.

De spörsmål, som sålunda förelägo, vunno delvis beaktande i sammanhang med lösningen av den vid denna tid av andra skäl aktuella frågan om avvittringens genomförande å trakterna ovan odlingsgränsen.²⁾ Medan emellertid såväl dessa som övriga av lapparnas intressen påkallade spörsmål ännu voro beroende av myndigheternas prövning, väcktes år 1908 av ett flertal ledamöter i riksdagens andra kammare en motion (nr 163), i vilken hemställdes om en fullständig utredning av lappfrågan. I motionen anfördes bland annat följande:

1908 års riksdag.

Lapparna liksom alla naturfolk hade sett sig tillbakaträngda och kringskurna av civilisationen och odlingen. Lagstiftningen hade i allmänhet gynnat odlingens framsteg i de nordliga trakterna på nomadernas bekostnad och utan tillräcklig hänsyn till gammal sedvanerätt, som ju nomaderna

¹⁾ Se motion i riksdagens andra kammare 1899 (nr 12), K. Bfhdes i Jämtlands län skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 april 1906 samt jordbruksdepartementets publikationer 1905 och 1907 »Haudlingar angående ifrågasatta åtgärder till förbättrande av lapparnas existensvillkor i Vasterbottens län».

²⁾ Se bl. a. kungörelsen den 5 juni 1909 (nr 54) innefattande ytterligare föreskrifter ang. avvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt lagen den 5 juni 1909 (nr 53) ang. marks avstående för nomadlapparnas behov vid avvittring ovan odlingsgränsen.

kunde med skäl åberopa gentemot inkräktarna. Vid avvitringsförfattningarnas tillämpning hade man underlåtit att taga tillbörlig hänsyn till lapparnas berättigade krav på en tryggare existens. I stället för att så mycket som möjligt åt nomaderna söka bevara och bibehålla större sammanhängande områden av för renskötseln behöflig mark, hade man tillåtit nybyggesanläggningar upp mot barrskogsgården och till och med långt däröfver, sålunda utöfver den gräns, dit en verklig odling kunde tänkas nå. Långt inne i de egentliga renbetesområdena hade de bofasta dessutom insynat en stor mängd spridda myrar och andra slätterlägenheter, vilket i hög grad försvårat renskötseln och ådragit lapparna skadeersättningsanspråk från de bofastas sida. Dessa omständigheter jämte andra därmed samverkande orsaker hade vållat, att den nomadiserande lappbefolkningen sammansmält i hög grad.

Den öfriga delen av lappbefolkningen vore både egendomslös och hemlös. Å den jord, som förut tillhört lapparna med hävdens och den förstkommandes rätt, finge den icke renägande lappen ej ens uppföra en liten koja för att bereda sig tak öfver huvudet utan att riskera att bli avhyst och bötfälld.

De åtgärder, som från statsmakternas sida borde vidtagas till fromma för lapparna, borde gå ut på dels att söka vidmakthålla, värna och trygga de nomadiserande lapparnas existens och dels att bringa hjälp och undsättning åt de icke renägande lapparna och åt dem, som ej uteslutande kunde leva av renskötseln.

Sedan i motionen därefter föreslagits åtskilliga åtgärder för tryggnad av de nomadiserande lapparnas existens, behandlades frågan om lämpligaste sättet att bringa varaktig hjälp åt sådana lappar, som antingen helt och hållet saknade renar eller icke hade tillräckligt många för att kunna livnära sig som nomader.

Riksdagen anslöt sig i huvudsak till motionen och hemställde i skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 maj 1908 (nr 113), att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och taga under omprövning, vilka åtgärder borde vidtagas för att dels vidmakthålla, värna och trygga den nomadiserande lappbefolkningens tillvaro och främja renskötselns utveckling och dels förhjälpa den öfriga lappbefolkningen ur dess betryckta ställning och bereda den lämpliga existensmöjligheter, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning och prövning kunde giva anledning.

Ärendet anmäldes i statsrådet den 9 oktober 1908 av dåvarande chefen för civildepartementet. Denne yttrade därvid, med betonande av frågornas synnerliga vikt, att med hänsyn till deras omfattning den närmare utredningen borde anförtros åt särskilda kommitterade. Dessförinnan syntes det honom dock lämpligt att vissa förberedande undersökningar verkställdes, som kunde utgöra grundval för en kommittés arbeten.

Undersökningar av skilda slag ägde jämväl rum under de följande åren. De utfördes i enlighet med ett program, som upprättats av särskilt tillkallade sakkunniga, nämligen biskopen O. Bergqvist, landshövdingarna K. J. Bergström, H. T. Biörklund och J. Widén samt disponenten H. J. Lundbohm. Som emellertid den genom dessa undersökningar införskaffade utredningen icke ansågs tillräckligt uttömmande för att därå skulle kunna grundas en allsidig revision av lappagstiftningen, förordnade Kungl. Maj:t den 1 november 1912, att ytterligare utredningar i ämnet skulle verkställas. Genom de utredningar, som i enlighet härmed ägde rum och som utfördes under led-

1908 och
1911 års utred-
ningar.

ning av landshövdingen O. von Sydow, anskaffades kompletterande material angående renskötselförhållandena inom de områden, där de renskötande fjäll- och skogslapparna utöva sin näring, den utsträckning, vari inom de nordliga länen renskötsel bedrivits i äldre och nyare tid, i vad mån lapparna jämte renskötsel driva jordbruk eller annan näring, områdenas fördelning mellan de särskilda lappbyarna eller olika grupper av lappar, tiderna för lapparnas vistelse å de olika områdena, flyttningsvägar, formerna för renskötselns bedrivande samt renarnas skadegörelse å bofastas egendom ävensom angående den lapska bosättningen m. m. Dessliques fullföljdes vissa biologiska undersökningar, som tidigare påbörjats och som avsågo bl. a. uppskattning av tillgången å och beskaffenheten av renbetet i de trakter, där renskötsel förekommer.

Nyssnämnda utredningar pågingo under ett flertal år. De gävo uppslag till åtskilliga betydelsefulla åtgärder till fromma för de renskötande lapparna¹⁾, men ledde i övrigt icke fram till den länge väntade allmänna revisionen av lapplagstiftningen. Anledningen härtill var dåmera närmast den, att lappfrågan under tiden kommit i ett delvis förändrat läge, i det att förhandlingar med Norge upptagits i den internationella renbetesfrågan. Som dessa förhandlingar voro av beskaffenhet att inverka på den inre svenska lapplagstiftningen, ansåg man sig böra avvakta utgången av förhandlingarna, innan man underkastade ifrågavarande lagstiftning en fullständigare granskning. Med den allmänna revisionen av denna lagstiftning fick således även denna gång tillsvidare anstå.

Vissa frågor, tillhörande den inre lapplagstiftningen, vilka ansågos vara av trängande art och icke nödvändigt sammanhånga med de ämnen, som avsågos i de med Norge förda underhandlingarna, upptogos dock under tiden till behandling, bland dem frågan om vilka personer i renbeteslagens mening skola räknas för lappar, frågan om renbeteslagens tillämplighet å lappar, som ej idka renskötsel, frågan om rätt för lapparna att bosätta sig å kronomark inom lappmarkerna och å renbetesfjällen samt frågan om begränsning av den bofasta befolkningens rätt att hålla renar i vård hos de renskötande lapparna. Nu nämnda frågor jämte vissa i detta sammanhang mindre viktiga spörsmål angående renskötseln m. m. framlades till riksdagens prövning genom propositionen den 23 mars 1917 (nr 169) med förslag till lag angående ändring i vissa delar av 1898 års renbeteslag. Propositionen vann i flera delar icke riksdagens bifall. Bland annat anhöll riksdagen, vidkommande en för lapparna mycket betydelsefull fråga, nämligen frågan om rätt för dem att bosätta sig å kronomark och vad därmed ägde sammanhang, i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 juni 1917, att förslaget härutinnan måtte återupptagas till förnyat övervägande i samband med den tillämnade revisionen av hela lagstiftningen rörande lapparna samt efter det tillfälle beretts dem att själva vid samfällt möte överlägga om de synpunkter

¹⁾ Se bl. a. kungörelserna den 3 juni^o 1915 (nr 169) ang. upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker och den 30 december 1916 (nr 603) ang. tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark samt kungörelsen den 5 juni 1917 (nr 250) ang. ströängars utbytande mot annan mark.

och önskningsar, som enligt deras uppfattning borde tjäna till vägledning för en sådan revision.

Med anslag av statsmedel hölls sedermera under februari 1918 i Östersund ett allmänt lappmöte, vid vilket lapparna hade tillfälle att dryfta sina gemensamma angelägenheter.

Förhandlingarna med Norge i renbetesfrågan slutfördes någon tid därefter. Den 5 februari 1919 undertecknades nämligen mellan de svenska och norska regeringarna förut omförmälda konvention angående flyttlapparnas rätt till renbete, vilken konvention därefter ratificerades den 27 maj 1919.

Sedan sålunda anledningarna till ytterligare uppskov med den inre lapplagstiftningens behandling bortfallit, anmälde frågan om en allmän revision av denna lagstiftning ånyo den 13 juni 1919 i statsrådet av dåvarande chefen för civildepartementet.

1919 års lappkommitté. På hemställan av denne uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté — 1919 års lappkommitté — att utföra en allmän revision av de bestämmelser, som reglera lapparnas förhållanden inom riket och den icke lapska befolkningens rätt att hålla renar. Till ordförande i kommittén förordnades landshövdingen W. Murray, till ledamöter under kommittéarbetet i det hela kanslirådet L. Berglöf, lappfogden J. O. Holm, landssekreteraren S. A. Lilja samt ledamöterna av riksdagens andra kammare lantbrukaren J. Rehn och sparbankskamreraren E. I. Lindley, till ledamöter vid behandlingen av frågor angående det lapska skolväsendet ledamoten av riksdagens andra kammare folkskolläraren E. Kristensson, komministern H. L. Marklund och teologie studeranden G. Park samt till sakkunniga att med kommittén överlägga rörande frågor, som anginge västerbottenslapparna, lappfogden, filosofie doktorn E. Bergström, kommunalnämndsordföranden G. Johansson, landsfiskalen G. D. L. Lindström samt lappmännen Torkel Larsson Kråjk och Torkel Tomasson.

Sedermera blev kommittén utökad med ytterligare ledamöter. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 november 1919 förordnades sålunda till ledamot under kommittéarbetet i det hela assessorn i Svea hovrätt P. J. Aastrup, åt vilken tillika uppdrogs att tjänstgöra såsom kommitténs sekreterare. Vidare förordnade Kungl. Maj:t den 6 juni 1921 till ledamöter under kommittéarbetet i det hela lappmannen Jonas Åhrén för Jämtlands län, lappmannen Torkel Tomasson för Västerbottens län och lappmannen Nils Anders Gruvvisare för Norrbottens län, varjämte till ledamot i kommittén vid behandling av skogslapparna vidkommande frågor utsågs lappmannen Nils P. Stenberg. Sistnämnda dag förklarades tillika, att det Tomasson meddelade förordnandet såsom sakkunnig i kommittén skulle upphöra.

Kommittén avgav den 31 maj 1923 två betänkanden i ämnet. Det ena innefattade förslag till

lag om fjällrenskötsel,

lag om skogsrenskötsel,

lag om renmärken och

kungörelse om renmärkesförtecknings förande och vad i sammanhang därmed skall iakttagas.¹⁾

¹⁾ Se Statens offentliga utredningar 1923: 51.

Det andra innefattade förslag till stadga angående nomadundervisningen i riket samt till instruktion för nomadskolinspektören. Sistnämnda förslag har lett till utfärdandet av stadgan den 31 december 1925 angående nomadundervisningen i riket m. fl. författningar (nr 511—513).

Kommitténs förslag till lagar om fjällrenskötsel, om skogsrenskötsel och om renmärken anslöto sig i huvudsak till 1898 års renbeteslag samt gällande lag om renmärken. Kommittén hade emellertid i formellt hänseende vidtagit åtskilliga ändringar. Sålunda hade kommittén uppdelat ämnet i två särskilda huvudförfattningar, reglerande den ena fjällrenskötseln och den andra skogsrenskötseln. I sak innefattade förslagen avvikelser från gällande lagstiftning bland annat i följande hänseenden.

Kommittén, som i likhet med 1898 års renbeteslag utgått från den uppfattningen, att rätten att driva renskötsel med anlitan av mark, varöver renägaren icke förfogade, borde tillkomma uteslutande dem, som vore att räkna till den lapska allmogen, hade i förslagen angivit vissa förutsättningar, under vilka en person skulle vara att anse såsom lapp. Tillika hade kommittén föreslagit bestämmelser angående befogenhet för vederbörlig myndighet att i nödfall skilja en för yrket alldeles olämplig lapp från rätten att driva renskötsel.

Särskild uppmärksamhet hade av kommittén ägnats spörsmålen om de renskötande lapparnas bostadsförhållanden och deras ställning till jordbruket. I detta hänseende hade kommittén ansett sig böra föreslå, att åt de renskötande lapparna inrymdes rätt att å renbeteslanden uppföra timrade stugor för renskötselns utövande. Emellertid hade därvid gjorts vissa förbehåll. Rätten att uppföra dylika stugor hade sålunda begränsats till kronans mark och tillika gjorts beroende av särskild framställning hos länsstyrelsen, på vilken det skulle ankomma att pröva de omständigheter, som vore att beakta med hänsyn till såväl sökandens egen som de övriga lapparnas renskötsel å trakten. Med tillstånd av nämnda myndighet skulle lapp även kunna å kronomark upptaga mindre odling eller för grästäkt nyttja naturliga ängar. Kommittén hade ansett sig för skogslapparnas vidkommande icke böra föreslå några inskränkande bestämmelser i fråga om förening av renskötsel och egentligt jordbruk. Vad däremot angick de renskötande fjälllapparna, hade kommittén visserligen icke funnit sig böra stadga förbud mot förening av renskötsel och jordbruk men dock föreslagit vissa stadganden i syfte att förhindra en förening av dessa näringar i det fall, då renskötseln kunde antagas bliva lidande därav. Det skulle sålunda ankomma på länsstyrelsen att pröva, huruvida renskötande fjälllapp ägde förutsättning att på ett tillfredsställande sätt driva renskötsel samtidigt med jordbruk.

Vad beträffar frågan om de renskötande lapparnas skyldighet att ersätta skador, som genom renar orsakades å den bofasta befolkningens egendom, förordade kommittén införande av bestämmelser, enligt vilka ägare av utestående bärgad gröda i vissa fall skulle stå skada, som tillfogades densamma av renar. Samtidigt bereddes den jordbrukande befolkningen en i viss mån motsvarande fördel genom en utvidgning av lapparnas ovillkorliga plikt att gottgöra skada, som förorsakades under vissa månader av året.

Vidare hemställde kommittén om utsträckt rätt för länsstyrelse att vidtaga åtgärder för nedbringande av renantalet inom lappby och om vissa inskränkningar i den icke renskötande lapska allmogens rätt att hava renar under vård av lappar, som förde dem på bete å kronomark eller annan mark, varöver renägaren icke förfogade.

Slutligen hade kommittén ansett goda skäl föreligga att i viss utsträckning legalisera den renskötsel, som utan stöd av lag bedrives i vissa socknar nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, varför kommittén framlade förslag i sådant hänseende.

I sitt förstnämnda betänkande anmälde kommittén tillika, att två frågor, vartill kommittén enligt det meddelade uppdraget haft att taga ställning, nämligen om möjligheterna till bättre utkomst för de lappar, vilka såsom bofasta idkade jordbruk eller hade andra yrken, samt om en genomgripande revision av de särskilda bestämmelser, som avsåge lapparnas fattigvård, inom kommittén varit föremål för utredning och i vissa delar föranlett bestämmelser i de båda huvudförslagen, men att uppdraget i denna del icke hunnit i sin helhet slutföras.

Frågan om revision av de för lapparnas fattigvård gällande föreskrifterna gjordes till föremål för särskild utredning. Enligt den 9 oktober 1923 erhållet bemyndigande tillkallade nämligen chefen för socialdepartementet samma dag en sakkunnig person att inom departementet biträda med utredning angående ordnandet av fattigvården bland lapparna i riket. Sedan den sakkunnige till fullgörande av nämnda uppdrag den 25 september 1924 avlämnat utredning i ämnet,¹⁾ lades denna till grund för proposition till 1927 års riksdag, varvid frågan erhöll sin lösning utom i vad den sammanhänge med frågan om lapparnas beskattning.

Över kommitténs omförmälda förslag angående renskötelsen inhämtades utlåtanden av länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Väster-norrlands, Kopparbergs och Gävleborgs län samt av domkapitlen i Luleå och Härnösands stift, av kammarkollegium, domänstyrelsen och statens skogs-försöksanstalt ävensom av statistiska centralbyrån. Länsstyrelserna i de tre nordligaste länen infortrade utlåtanden från lappfogdarna efter lapparnas hörande, varjämte såväl i nyssnämnda som ock i övriga här angivna län tillfälle bereddes kommunerna att yttra sig över förslagen.

1924 års
förslag.

Sedan förslagen därefter inom socialdepartementet undergått viss överarbetning, beslöt Kungl. Maj:t den 30 maj 1924, att lagrådets yttrande skulle inhämtas över de överarbetade förslagen till lag om fjällrenskötsel, lag om skogsrenskötsel och lag om renmärken ävensom över ett inom departementet utarbetat förslag till lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om fjällrenskötsel och lagen om skogsrenskötsel.

Uti yttrande den 4 juli 1924 förklarade lagrådet bland annat, att förslagen i såväl sakligt som formellt hänseende vore behäftade med vissa närmare angivna brister, vilka enligt lagrådets mening påkallade en genomgripande

¹⁾ Se Statens offentliga utredningar 1924: 58 och 59.

omarbetning av förslagen. Till följd därav ansåg sig lagrådet böra såsom allmänt omdöme uttala, att förslagen icke vore ägnade att läggas till grund för framställning till riksdagen i ämnet. Förslagen blevo icke framlagda för riksdagen. De till lagrådet överlämnade förslagen med tillhörande statsrådsprotokoll ävensom lagrådets yttrande torde få såsom bilagor fogas vid protokollet i detta ärende (se särskilt häfte).

En av de i 1924 års förslag berörda frågorna, nämligen om minskningen av renantalet i vissa fall, gjordes emellertid till föremål för särskild behandling. Genom proposition (nr 227) till 1925 års riksdag framlades nämligen förslag till lag angående minskning i vissa fall av renantalet inom lappby. Sedan förslaget med vissa ändringar antagits av riksdagen, utfärdades den 6 juni 1925 förut omförmälda lag i ämnet.

Frågan om lagstiftningsarbetets vidare bedrivande upptogs ånyo i statsrådet den 13 juli 1926. Därvid anförde föredraganden bland annat:

Den ytterligare överarbetning av kommitténs förslag, som lagrådet förordat, syntes nu böra vidtagas. Därvid borde givetvis i främsta hand de av lagrådet framförda synpunkterna rörande ämnets legislativa behandling vinna beaktande. I samband därmed syntes emellertid även de grunder, varpå förslagen vilade, i vissa hänseenden böra skärskådas. Framför allt finge därvid framhållas reglerna om lapparnas bosättning. Det hade från vissa håll gjorts gällande, att de principer, som i nämnda hänseende kommit till uttryck i kommitténs förslag, numera borde modifieras, och företrädare saknades icke för den meningen, att denna bosättning icke borde motverkas.

Bland de ämnen, som borde upptagas till förnyat övervägande, syntes jämväl vara frågan om åtgärder för nedbringande av antalet renar inom lappbyarna. Den stora ökning av renstammen, som under de senaste åren ägt rum, hade givit anledning till allvarliga bekymmer. Fara föreläge, att de befintliga beteslanden inom kort skulle visa sig otillräckliga för det växande antalet djur. Därtill komme, att enligt den med Norge ingångna konventionen angående flyttlapparnas rätt till renbetning antalet renar, som under en del av året finge inkomma i Norge, vore på visst sätt begränsat. Då för de fyra nordligaste svenska lappbyarna sommarbetesmarker inom landet i stort sett saknades, måste renmängden i dessa byar helt rättas efter den i konventionen gjorda begränsningen. De lagstiftningsåtgärder, som vidtagits för att möjliggöra minskning i vissa fall av renantalet inom lappby, hade befunnits i viss mån otillräckliga för det avsedda syftet, och svårigheter mötte alltså, då det gällde att effektivt begränsa renantalet.

Jämlikt mig av Kungl. Maj:t givet bemyndigande tillkallade jag samma dag f. d. landshövdingen J. Widén att såsom sakkunnig biträda med överarbetning av kommitténs berörda förslag.

1926 års
sakkunnige.

Till fullgörande av nämnda uppdrag har den sakkunnige den 30 september 1927 överlämnat omförmälda, av mig inledningsvis nämnda betänkande med förslag till följande lagar jämte motiv, nämligen:

förslag till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

förslag till lag om renmärken; samt

förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1919 (nr 445) innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning.

Den sakkunnige har sammanfört bestämmelserna för fjällrenskötsel och för skogsrenskötsel i *en* lag. De bestämmelser, som avse ett och samma ämne, hava för de olika slagen av renskötsel upptagits under gemensam rubrik. Till en början regleras frågan, vilka personer som må komma i åtnjutande av lappprivilegiet, samt angivas de områden, där renar må föras på bete. Vidare meddelas bestämmelser om lappby. Förslaget innehåller åtskilliga ordningsföreskrifter i fråga om renskötseln och giver myndigheterna rättighet att ingripa i fall av försumlighet hos renskötare. I förslaget har möjlighet beretts de renskötande lapparna att uppföra renvaktarstugor m. m. och verkställa odlingar. Till lappby hörande lappar hava i viss utsträckning till försäkrats rätt till skogsfång samt till jakt och fiske. Bestämmelser äro meddelade om ersättningsskyldighet, då skada genom renar uppstått å den jordbrukande befolkningens gröda. Till förhindrande av skadegörelser och andra olägenheter hava föreskrifter givits om minskning i vissa fall av renantalet inom lappby. Liksom i gällande lag avse vissa av förslagets bestämmelser även andra än de renskötande lapparna. Den sakkunnige har jämväl ansett sig böra i viss utsträckning legalisera den renskötsel, som utan stöd av lag för närvarande bedrives i vissa socknar nedanför lappmarksgården i Norrbottens län. Slutligen innehåller förslaget åtskilliga bestämmelser av straffrättslig och processuell natur.

Vid den av den sakkunnige verkställda överarbetningen har, på sätt senare kommer att närmare visas, de av lagrådet framförda synpunkterna i huvudsak vunnit beaktande. I vissa hänseenden hava därutöver åtskilliga ändringar av såväl saklig som formell innebörd vidtagits. Härutinnan må särskilt framhållas frågorna om rätten att driva renskötsel och om åtgärder för nedbringande av renantalet inom lappby. I förstnämnda hänseende har den sakkunnige föreslagit vissa restriktioner, i det att rätten att driva renskötsel gjorts beroende av att lappens fader eller moder eller någon av dessas föräldrar såsom stadigvarande yrke drivit sådan näring eller biträtt däri. Förordnande om minskning av renantalet inom lappby kan enligt förslaget meddelas ej blott, såsom i gällande lag, då renantalet finnes vara så stort, att betesmarkerna måste anses otillräckliga eller genom renarna betydande skadegörelser förorsakas, utan ock då på grund av renantalet olägenheter eller svårigheter annorledes yppas för renskötselns ändamålsenliga drivande inom lappbyn. Vidare hava möjligheterna att tillgripa tvångsåtgärder mot försumlig renskötare utökats, och sådan renvårdare kan enligt förslaget i vissa fall förklaras förlustig rätten att driva renskötsel. I fråga om icke renskötande lapps rätt att hava skötesrenar till obegränsat antal har föreslagits den skärpning, att rätten härutinnan gjorts beroende av att lappen tillhör lappby.

Vid fullgörande av sitt uppdrag har den sakkunnige ansett, att vissa av de av kommittén i förslagen till lag om fjällrenskötsel och lag om skogsrenskötsel föreslagna bestämmelser om nyttjanderättsupplåtelser å kronomark icke borde upptagas i de nu avgivna lagförslagen, utan att de upplåtelser dessa bestämmelser avsåge att reglera borde göras till föremål för särskilda

föreskrifter i annan ordning. I fråga om dessa har den sakkunnige den 7 november 1927 avgivit särskilt förslag.

Över den sakkunniges först nämnda förslag hava utlåtanden infordrats från länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Väster-norrlands län samt från kammarkollegium och domänstyrelsen. Länsstyrelsen i Västerbottens län har lämnat lapparna i vissa lappbyar tillfälle taga del av förslagen samt yttra sig över desamma. Länsstyrelsen i Jämtlands län har bifogat yttrande från lappfogden därstädes. För innehållet i de inkomna utlåtandena kommer jag att redogöra i det följande.

Innan jag ingår på de föreslagna bestämmelserna, vill jag till en början meddela vissa statistiska uppgifter rörande lappbefolkningen i riket m. m. samt därefter lämna en kort redogörelse för de trakter, där lapparna äga uppehålla sig med sina renar.

Lapparnas antal i riket uppgick den 31 december 1920 enligt en av lapp-kommittén verkställd utredning till omkring 8,129 män, kvinnor och barn, fördelade med 4,947 på Norrbottens län, 2,032 på Västerbottens län, 973 på Jämtlands län och Idre socken av Kopparbergs län samt med återstående 177 personer på Västernorrlands m. fl. län.

Statistiska
uppgifter
rörande lapp-
befolkningen
i riket m. m.

Man skiljer sedan gammalt inom den lapska allmogen mellan två grupper av lappar, nämligen fjällappar och skogslappar. Denna indelning hänför sig närmast till den nomadiserande delen av lappallmogen och är betingad av vissa väsentliga olikheter i levnadsförhållandena bland de renskötande fjäll-lapparna och de renskötande skogslapparna samt därmed sammanhängande olikheter i renskötselns utövande. Indelningen torde dock kunna tillämpas även å övriga lappar, varvid härstamningen från den ena eller den andra gruppen är avgörande.

Fjällappar
och
skogslappar.

De renskötande fjällapparna driva sin näring ända från finska gränsen i norr till nordvästligaste delen av Kopparbergs län i söder och röra sig i regel på förhållandevis vidsträckta områden, i det de sommartid vistas med sina renar på betesmarker i de svenska eller norska fjällen samt vinter-tid uppehålla sig i det svenska skogs-, respektive kustlandet, där renarna då livnära sig av lavbete.

De renskötande skogslapparna åter höra hemma i Norrbottens län samt i Malå socken av Västerbottens län och uppehålla sig året om nere i skogs-, respektive kustlandet, där renarna livnära sig av lav- eller gräsbete, allt efter årstiden. På grund av de begränsade flyttningarna kunna de renskötande skogslapparna leva ett mera stationärt liv än fjällapparna och förty inom sina betesområden förskaffa sig en fast vistelseort såsom mittpunkt för ren-skötsel. Emellertid förekommer i södra delarna av Jämtlands län och i Idre socken av Kopparbergs län, att även fjällapparna driva sin renskötsel på ett tämligen begränsat område och i följd därav också inrätta sig på samma förhållandevis stationära sätt som skogslapparna.

Till de olika metoder, som fjällappar och skogslappar använda vid sin renskötsel, skall jag återkomma i det följande.

Med tillämpning av nyss anförda grunder för lapparnas indelning i två särskilda grupper beräknades år 1920 fjälllapparnas antal till 5,774 personer eller 71 % och antalet skogslappar till 2,355 personer eller 29 % av samtliga svenska lappar.

Lapparna fördelade sig sålunda:

		Fjällappar	Skogslappar	Summa
Norrbottnens	län	2,931	2,016	4,947
Västerbottnens	»	1,699	333	2,032
Jämtlands	» och Idre socken	973	—	973
Västernorrlands	»	163	1	164
Övriga		8	5	13
		5,774	2,355	8,129

Yrkesför-
delningen
bland lap-
parna.

Då man talar om lapparna och näringslivet bland dem, möter man ganska allmänt den uppfattningen, att renskötelsen skulle utgöra den lapska allmogens egentliga näring. Denna uppfattning kan möjligen i gångna tider hava motsvarat förhållandena i verkligheten. Numera kan densamma icke anses fullt riktigt.

En undersökning angående yrkesfördelningen bland den lapska allmogen giver nämligen vid handen, att år 1920 av rikets 8,129 lappar endast ett antal av 2,775 eller omkring 34 % var att hänföra till renskötande, medan 5,354 eller omkring 66 % voro icke renskötande.

Fördelningen i renskötande och icke renskötande ställer sig sålunda:

Fjällappar.

		Renskötande	Icke renskötande	Summa
Norrbottnens	län	1,690	1,241	2,931
Västerbottnens	»	306	1,393	1,699
Jämtlands	» och Idre socken	295	678	973
Västernorrlands	»	—	163	163
Övriga	»	—	8	8
		2,291	3,483	5,774

Skogslappar.

		Renskötande	Icke renskötande	Summa
Norrbottnens	län	428	1,588	2,016
Västerbottnens	»	56	277	333
Jämtlands	» och Idre socken	—	—	—
Västernorrlands	»	—	1	1
Övriga	»	—	5	5
		484	1,871	2,355

Bland fjälllapparna voro således 2,291 personer eller omkring 40 % renskötande och 3,483 personer eller omkring 60 % icke renskötande, medan bland skogslapparna omkring 20 % voro renskötande och omkring 80 % icke renskötande. I detta sammanhang bör uppmärksammas, att enligt verkställda utredningar bland de renskötande fjälllapparna 16.2 % och bland de renskötande skogslapparna 75.6 % med renskötelsen förenade annat yrke, i regel jordbruk.

Vad beträffar de icke renskötande lapparna, vilkas sammanlagda antal uppgick till 5,354 personer, framgår av kommitténs utredning, att bland dem

ett antal av 2,886 eller över hälften var att hänföra till den jordbrukande klassen, medan återstoden fördelade sig på andra yrkesgrupper eller också saknade bestämd yrkesbeteckning.

Av tillgängliga handlingar i övrigt framgår, hurusom antalet personer, som åtnjuta understöd av fattigvården, bland lapparna är avsevärt högre än i riket i övrigt. År 1920 beräknades sålunda antalet understödstagare i de egentliga lapptrakterna (lappmarkssocknarna i Norrbottens och Västerbottens län samt lappförsamlingarna i Jämtlands län) utgöra 20—21 % av lappbefolkningen därstädes, medan motsvarande siffra för riket i dess helhet i förevarande hänseende år 1917 beräknades för landsbygden till 3.44 % och för städerna till 6.88 % eller i genomsnitt till 4.46 %. Vidare framgår, att den övervägande delen av de lapska understödstagarna är att finna bland de icke renskötande lapparna. År 1920 beräknades bland understödstagarna endast ett antal av 276 tillhöra de renskötande lapparna, bland dem 118 ensamt i Karesuando socken, samt 1,023 de icke renskötande lapparna. Denna beräkning är dock på grund av felande uppgifter från vissa håll ej exakt.

Undersöker man något närmare understödets beskaffenhet av varaktigt eller tillfälligt, finner man, att antalet till arbete helt oförmögna lappar, vilka sålunda åtnjuta varaktig full försörjning av fattigvården, var ganska lågt, allenast 9.8 % mot 32.5 % i riket i dess helhet, medan antalet sådana, som delvis försörjas eller åtnjuta tillfälligt bidrag, var relativt högt, nämligen 90.2 % mot 67.5 % för hela riket.

1919 års kommitté lämnade i sitt betänkande vissa siffror rörande lappbefolkningen samt anförde i fråga om de renskötande lapparna följande:

Kommittén.

»Av vad ovan anförts angående yrkesfördelningen bland lapparna i riket framgår, att för närvarande endast omkring $\frac{1}{3}$ av dem är renskötande, medan återstoden eller således omkring $\frac{2}{3}$ av lapparna icke äro renskötande. Därjämte framgår att bland den tredjedel av den lapska allmogen, som är renskötande, en avsevärd del med renskötseln förenar annat yrke, nämligen bland fjälllapparna omkring $\frac{1}{3}$ och bland skogslapparna omkring $\frac{4}{5}$. Av hela den lapska folkstammen i riket ägnar sig således för närvarande endast omkring $\frac{1}{4}$ uteslutande åt renskötseln. Beträffande denna fjärdedel vill kommittén dock ytterligare tillägga, att jämväl bland de lappar, som höra dit, tendenser kunna skönjas i riktning mot bofasta vanor.

År 1910 beräknades antalet nomadiserande lappar i riket till 3,671 eller närmare 1,000 personer mera än det antal, vartill desamma den 31 december 1920 av kommittén uppskattats. Sannolikheten talar för att i Västerbottens och Jämtlands län de renskötandes antal sjunkit, men att så icke är fallet i Norrbottens län.

Vanskligt torde vara att med visshet påvisa orsakerna till den tillbakagång, som på sina håll ägt rum. Säkert är dock, att den fortskridande odlingen samt den stigande beröringen med den bofasta kulturen i hög grad ökat lapparnas benägenhet att övergiva renskötseln och antaga de bofastas näringsfång och vanor. Det oaktat håller kommittén före, att renhanteringen i riket ingalunda behöver anses vara ställd på avskrivning. De naturliga förutsättningarna för denna näring synas nämligen ännu för en avsevärd tid framåt vara gynnsamma, särskilt i de norra lappmarkerna, och torde det enligt kommitténs mening, med den välvilliga hållning statsmakterna intaga mot de renskötande lapparna, mest vara beroende av lapparnas egen motståndskraft, huruvida större eller mindre del av dem för framtiden skall finna sin utkomst av renskötsel eller icke.»

Beträffande de icke renskötande lapparna hade kommittén följande uttalande:

»Man hör icke sällan det påståendet, att den lapska allmogen väl skulle äga särskilda förutsättningar att med framgång utöva renhanteringen, men däremot vara mindre lämpad för andra näringar. Kommittén kan för sin del icke obetingat dela en sådan uppfattning om lapparna. Väl torde de få anses vara synnerligen skickade att driva renskötsel, men deras lämplighet för andra yrken än renskötsel torde icke få underskattas. Kommittén, vars utredningar omfattat yrkesfördelningen bland lapparna med hänsyn såväl till renskötseln som andra näringar, har fastställt, att bland den icke nomadiserande lapska allmogen minst 2,886 personer äro att hänföra till den jordbrukande klassen. Därtill kommer, såsom redan förut antytts, att bland den renskötande lapska allmogen ett avsevärt antal, minst 676 personer, söka sin utkomst av jämsides med renskötseln bedriven jordbruksrörelse. Det framgår således, att bland lapparna i riket åtminstone 3,562 personer eller 43.8 % kunna anses tillhöra den jordbruksidkande befolkningen, därvid 35.5 % söka sin utkomst enbart av denna näring, och 8.3 % förena jordbruket med renskötsel.

Av dessa 3,562 jordbrukande lappar falla 849 på Norrbottens läns fjälllappar och 1,244 på samma läns skogslappar, 1,054 på Västerbottens läns fjälllappar och 162 på samma läns skogslappar samt minst 224 på Jämtlands läns fjälllappar. Till jämförelse må nämnas, att i Norrbottens län, där lapparnas antal uppgår till 2,931 fjälllappar och 2,016 skogslappar, finnas 1,477 fjälllappar, som uteslutande syssla med renskötsel, och 103 enbart renskötande skogslappar. Motsvarande siffror äro för Västerbottens län, där antalet fjälllappar uppgår till 1,699 och skogslappar till 333, 187 och 15 samt för Jämtlands län, där lapparnas antal är 973 och skogslappar saknas, 256.

Visserligen har kommittén icke varit i tillfälle att i kulturellt hänseende från fall till fall undersöka det jordbruk, som sålunda bedrives av lappar, men vad kommittén för egen del iakttagit och eljest hört från vederhäftigt håll uppgivas synes giva stöd för den uppfattningen, att det av lappar bedrivna jordbruket åtminstone efter en viss övergångstid i allmänhet icke är särskilt underlägset det jordbruk, som under liknande naturliga betingelser bedrives av den jordbrukande icke lapska befolkningen.

Vad yrkesfördelningen i övrigt bland lapparna beträffar vill kommittén framhålla, att den 31 december 1920 947 personer eller 11.6 % av lapparna i riket vore att hänföra till andra yrkesgrupper än renskötare eller jordbrukare, nämligen 604 lappar till gruppen lösa arbetare, 82 lappar till gruppen tjänare hos andra än lappar och 261 lappar till gruppen diverse andra yrken.»

Renantalet
i riket.

Enligt allmän renräkning, som ägde rum i början av år 1921, uppgick renantalet i riket vid nämnda tid till sammanlagt 161,577, däribland 157,697 med känd ägare samt 3,880 utan känd ägare, nämligen:

	Känd ägare	Okänd ägare	Summa
i Norrbottens län	114,799	2,180	116,979
i Västerbottens »	27,302	1,207	28 509
i Jämtlands » och Idre socken	15,596	493	16,089
	157,697	3,880	161,577

Av renarna med känd ägare komma på de renskötande lapparna och deras hushållsmedlemmar 120,359 (hushållsrenar), medan återstoden eller 37,338 tillhöra andra renägare, vare sig lappar eller icke lappar (skötesrenar).

Hushållsrenarnas och skötesrenarnas fördelning på fjällrenar och skogsrenar är följande:

		Hushållsrenar		Skötesrenar		Summa
		Fjäll- renar	Skogs- renar	Fjäll- renar	Skogs- renar	
Norrbottens	län	77,206	10,953	14,159	12,481	114,799
Västerbottens	»	17,058	1,952	7,577	715	27,302
Jämtlands	» och Idre socken	13,190	—	2,406	—	15,596
		107,454	12,905	24,142	13,196	157,697

Under tiden efter den senast hållna allmänna renräkningen torde renantalet hava avsevärt ökats. Särskilt gäller detta Norrbottens län. Enligt en år 1925 företagen renräkning därstädes uppgick renstammen inom nämnda län till 191,923 renar, således en ökning från år 1921 av 74,944 renar.

De egentliga s. k. lappmarkerna äro belägna inom Norrbottens och Västerbottens län.

I mån av odlingens framskridande trängdes lapparna tillbaka av de svenska kolonisterna. Till följd härav uppstodo ett lapskt inland och ett svenskt kustområde. Så småningom framträdde behov att bestämma gränserna mellan kustområdet och lappmarkerna. Den första kända officiella handlingen angående en dylik gränsreglering är ett kungl. brev av år 1584, som rörde Songamuotka rå i nordligaste delen av Norrland. I brevet förklarades, att lapparna hade urminnes hävd ovanför denna rå och att Tornebönderna ej finge göra intrång ovan densamma.

Sedermera gjordes olika försök att gå upp gränsen mellan lappmarken och kustlandet. År 1671 förrättades en ekonomisk besiktning för fastställande av nämnda gräns. Ett nytt intresse för gränsreglering förelåg nu; det gällde för kronan att förmå svenskar att bosätta sig i lappmarkerna för bearbetning av de därstädes förekommande malmfyndigheterna. Gränsen var dock fortfarande obestämd.

Efter utfärdande av plakatet den 27 september 1673 angående lappmarkernas bebyggande började de fasta bosättningarna taga mera fart. Däri stadgades, att själva lappmarkerna skulle skiljas från de andra svenska och finska församlingarna och fördelas uti särskilda socknar och prosterier. Nybyggarna i lappmarkerna medgävos vissa förmåner. Vad sålunda stadgats bekräftades genom Kungl. Maj:ts förnyade plakat den 3 september 1695 om lappmarkernas bebyggande och de förmåner och friheter, som de, vilka sig där nedsätta, åtnjuta skola. Nya och mera detaljerade bestämmelser lämnades i reglementet den 24 november 1749 för dem, som antingen redan bygga och bo i Lappland eller ock hädanefter till landets uppbrukande därstädes sig nedsätta vilja (det s. k. lappmarksreglementet).

Kort efter utfärdandet av lappmarksreglementet eller på 1750-talet blev *lappmarksgränsen* i sin helhet uppgången, sannolikt efter förordnande av Kungl. Maj:t. Denna gräns, som fortfarande gäller, grundades på undersökningar och vittnesmål samt förlades till utkanterna av de områden, till vilka lapparna vid denna tid hade obestridd nyttjanderätt.

Sedan det visat sig, att nybyggesnedsättningarna i de övre fjällmarkstrakterna medfört vissa olägenheter för lapparna samt i åtskilliga fall även

Trakter där
lapparna äga
uppehålla
sig med sina
renar.

för nybyggarna själva, förordnade Kungl. Maj:t den 13 december 1867, med föranledande av en av riksdagen gjord framställning, att, för skyddande av lapparnas och nybyggarnas ömsesidiga rättigheter och till förebyggande av tvister dem emellan samt av nybyggens anläggande i trakter helt och hållet otjänliga för kultur, en gräns skulle provisionellt bestämmas mellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjänliga delen av Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker. Genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut har *odlingsgränsen* sedermera blivit definitivt uppdragen. Med odlingsgränsens uppdragande åsyftades, att trakterna ovanför densamma skulle utgöra ett åt lapparna förbehållet område. En del hemman och nybyggen kommo emellertid att ligga inom dessa trakter. Några ytterligare nybyggen skulle dock icke få anläggas där. Denna bestämmelse har ej kunnat göras fullt effektiv, utan under årens lopp har ett ganska stort antal bosättningar förekommit även i trakterna ovan odlingsgränsen.

Genom stadgan den 30 maj 1873 om avvitrting i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker reglerades de till dessa hörande lapparnas rättigheter. Uti 8 § av nämnda stadga förklarades, att lapparna skulle liksom dittills vara berättigade att för renhjordarna begagna bete å all skogsmark inom lappmarkernas dåvarande område, dock å enskildes skogar inom de till odling tjänliga delarna av landet endast vintertiden, varjämte lapparna skulle äga att, i den mån för betesrättens utövande vore nödigt, till husbehov begagna skogen. Vidare skulle ifrågavarande läns lappar äga att inom de delar av länens lappmarker, som komme att ligga nedom odlingsgränsen, under varje tid av året använda sådana områden, vilka blivit till särskilt bruk för lapparna från staten upplåtna och vilka förekomme under benämningarna renbetesland, lappskatteländ eller skattefjäll. Å andra marker än nu sagts hade de ej rätt att sommartiden vistas. Om vintern ägde de däremot att vistas utom sålunda angivna områden samt flytta såsom de av ålder gjort och därvid anlita även enskildas ägor. Ehuru varken avvitrtingsstadgan eller annat då gällande lagbud innehöll bestämmelse därom, ansågos lapparna på grund av sedvanerätt äga utsträcka sina flyttningar vintertid ned inom det norrländska kustlandet.

Inom vissa socknar plägade de särskilda lapparna förskaffa sig av länsstyrelsen meddelad *inrymning*, innebärande befogenhet för lappen att inom det till honom upplåtna området med andras uteslutande föra sina renar på bete. Å andra orter åter sökte lapparna ej inrymning utan begagnade renbetet gemensamt.

Jämtlands lappmarker hava icke, såsom de till Norrbottens och Västerbottens län hörande, under 1700-talet blivit genom gränslinjer skilda från övriga delar av landskapet. Någon territoriellt bestämd lappmark fanns alltså ej där. Visserligen hade lapparna till sig för renbete upplåtna vissa fjällsträckningar, för vilka de erlade s. k. lappskatt, men dessa fjällsträckningar voro icke till sitt omfång angivna och till sina gränser bestämda. De voro lapparnas huvudtillhåll, och lapparna vistades där med sina renar huvudsakligen höst och vår. Lapparna voro emellertid icke under alla tider av

året hänvisade till dessa s. k. *lappskattefjäll* utan begagnade även mellanliggande områden. Den under senare hälften av 1700-talet påbörjade avvitrningen i Jämtland inställdes år 1786. Efter ny avvitrningsstadgas utfärdande den 8 december 1820 blev avvitrningen nästföljande år åter påbörjad. Varken i denna stadga eller uti de efterföljande, under årens lopp utfärdade föreskrifterna med avseende å avvitrningen i Jämtland ägnades uppmärksamhet åt lapparna eller deras behov. Först genom två kungl. brev av den 20 april 1841, det ena angående grunderna för avvitrningen inom Hede socken i Härjedalen och det andra rörande bestämmande av säkra gränser för lappallmogens i Jämtland renbetestrakter, blevo lapparnas rättsförhållanden föremål för reglering, varjämte meddelades bestämmelser angående sättet för urskiljande och skattläggning av renbetestrakterna. Intill utfärdandet av 1841 års brev hade nybyggen och fäbodelägenheter fått av den bofasta, icke lapska befolkningen anläggas överallt i fjälltrakterna, varigenom lapparna så småningom undanträngts. Med stöd av berörda brev avsattes inom de särskilda socknarna i Jämtland åtskilliga till sina gränser bestämda s. k. *skattefjäll* (*renbetesfjäll*).

Inom de sålunda avsatta skattefjällen erhöilo vederbörande lappar inrymning; de därvid utfärdade inrymningsbreven hava under olika tider avfattats olika men innehöllo i allmänhet föreskrifter om de rättigheter och skyldigheter med avseende å renbetning, skogsfång, fiske m. m., som voro förenade med inrymningsrätten.

Uti Härjedalen, där ej heller någon lappmark i egentlig bemärkelse funnits, anses dock lapparna hava uppehållit sig och idkat renskötsel lika länge som i de nordligare delarna av Sverige. Vid avvitrningen avsattes vissa skattefjäll för härjedalslapparna.

Sedan Kungl. Maj:t genom brev till länsstyrelsen i Jämtlands län av den 13 juli 1887 ej mindre anbefallt länsstyrelsen att genom köp och överenskommelser om betesrätt m. m. söka åstadkomma utvidgning av de åt lapparna anvisade land än även förordnat, att där kronoparker funnes så belägna, att av dem kunde för lappfjällens utvidgning dragas fördel, sådana parker finge under vissa villkor tagas i anspråk för lapparnas behov av bete och bränsle, hava ett stort antal hemman och lägenheter inköpts till utvidgning av de vid avvitrningen avsatta renbeteslanden.

Till sist må nämnas, att Kungl. Maj:t genom brev den 31 december 1888 medgivit, att Särna norra kronopark inom Kopparbergs län finge upplåtas till renbete för lapparna.

Uti lagen den 4 juni 1886 angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige bibehöllos i stort sett förut gällande bestämmelser angående lapparnas rätt att uppehålla sig med sina renar å vissa trakter. Jämväl i lagen den 1 juli 1898, som ersatte 1886 års lag, upptogos i princip samma bestämmelser. Rörande de närmare detaljerna i dessa hänvisas till vad därom i det följande anföres vid behandlingen av de särskilda paragraferna i nu föreliggande förslag.

Av den föregående redogörelsen framgår, att lapparna inom Norrbottens

Bihang till riksdagens protokoll 1928. 1 saml. 35 häft. (Nr 43.) 2301 27 4

och Västerbottens län lagligen icke äga att under sommaren uppehålla sig med sina renar utom lappmarkerna. Det oaktat har i vissa socknar nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län av ålder förekommit renskötsel jämväl sommartid. Till denna fråga skall jag jämväl återkomma i det följande.

En del av de svenska lapparna hava av ålder om sommaren flyttat med sina renar till Norge. Deras rätt härutinnan är såsom redan berörts numera reglerad genom konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning och de i anledning av denna konvention utfärdade författningar. Enligt konventionen gäller rörande betesrätten i Norge i huvudsak följande.

I *Troms fylke* må betning av svenska renar äga rum allenast inom ett område med angivna gränser (1 §) samt inom vissa i samband därmed till begagnande upplåtna trakter (2 §). Rätt att inflytta med renar i de sålunda angivna områdena tillkommer allenast lappar från Könkämä, Lainiovuoma, Sarivuoma och Talma lappbyar, och det får ej inkomma mera än sammanlagt 39,000 renar, häri icke inbegripna kalvar, som födas under inflyttningsåret (3 och 4 §§). Närmare bestämmelser äro meddelade om betesområdenas indelning i renbetesdistrikt under olika tider av året (5 §), om renräkningar (7 och 8 §§), om flyttningsvägar (9 §), om åtgärder på flyttningsvägar (10 och 11 §§) samt om åtgärder för förebyggande av skada av renar (12—21 §§).

I *Nordlands fylke* må svenska lappar endast inflytta till vissa beskrivna områden, vilka vart för sig bilda särskilda renbetesdistrikt. Till dessa distrikt må icke inkomma flera svenska renar än som för varje distrikt finnes i konventionen upptaget (22 §). I dessa distrikt må allenast lappar från Arjeplogs, Sorsele, Tärna och Vilhelmina socknar inflytta med sina renar, och varje socken har fått sig tilldelade särskilda renbetesdistrikt (24 §). Inom vissa renbetesdistrikt förekommer s. k. bygsel. Vissa lappar från Arjeplogs, Sorsele och Tärna socknar hade genom bygselkontrakt erhållit medgivande att låta sina renar beta inom vissa områden i Helgeland i Norge. I den mån dylika kontrakt upphöra att gälla skola i enlighet med närmare bestämmelser i konventionen nya bygselkontrakt utfärdas, innefattande rätt att låta renar under juli och augusti månader beta inom vissa angivna renbetesdistrikt (26—28 §§).

Lappar från vissa svenska lappbyar hava i enlighet med närmare bestämmelser i konventionen rätt att låta sina renar under juli och augusti månader *överskrida* gränsen och uppehålla sig inom angivna områden i Norge; dock må varje lappbys renar överskrida gränsen allenast på den sträcka, där densamma berör denna lappbys svenska område. Denna rättighet innebär icke befogenhet för lapp att *inflytta* i det norska betesområdet (36 och 37 §§). De lappbyar, vilka äro berättigade att på angivet sätt överskrida gränsen, äro Rautasvuoma och Kalasvuoma byar i Jukkasjärvi socken, Norrkaitums, Mellanbyns och Sörkaitums byar i Gellivare socken, Sirkas och Tuorpons byar i Jokkmokks socken samt Semisjaur-Njargs byar i Arjeplogs socken.

Rättighet att i enlighet med konventionen låta svenska renar beta i Norge

tillkommer allenast nomadiserande lapp. Såsom sådan anses allenast person av lapsk härstamning, som på stadigvarande sätt personligen följer och bevakar sina renar och icke samtidigt brukar hemman eller nybygge eller biträder vid bruket av sådan fastighet; dock medges visst undantag från sistnämnda villkor för lapp från Västerbottens län eller Frostvikens norra lappby i Jämtlands län (153 §).

I konventionen hava slutligen meddelats åtskilliga ordningsföreskrifter och andra bestämmelser, som det åligger lapparna att iakttaga vid utövningen av sin renbetesrätt i Norge.

Allmänna grunder.

Samtliga de myndigheter, som yttrat sig över de av den sakkunnige framlagda förslagen, hava utgått från att desamma böra läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Länsstyrelsen i Västernorrlands län och domänstyrelsen hava uttryckligen förklarat sig lämna förslagen utan erinran.

Av det föregående torde framgå, att renskötseln varit och alltjämt är av stor betydelse för en väsentlig del av den lapska befolkningen. Även för staten måste det ur såväl social som nationalekonomisk synpunkt vara angeläget, att nämnda näring vidmakthålles och ytterligare främjas i de trakter, där förutsättningar i sådant hänseende finnas. Renskötseln är för många av de trakter, där den drives, en viktig ekonomisk faktor. I synnerhet gäller detta för Norrbottens län. Även för den icke lapska befolkningen är det å vissa orter av stor betydelse att kunna hava skötesrenar i vård hos lapp. Visserligen giver den statistiska utredningen vid handen, att förhållandena numera utvecklat sig därhän, att allenast den mindre delen av den lapska befolkningen ägnar sig åt renskötsel, medan flertalet bland densamma upphört därmed. Men å andra sidan visar utredningen, att renantalet under de senare åren väsentligt ökats. Man torde alltså kunna räkna med att även i framtiden lapparna, i den mån betesmarkerna förslå, komma att i avsevärd grad ägna sig åt renskötsel. Men även om de renskötande lapparnas antal framdeles skulle minskas, torde dock renskötselns särställning bland näringarna påfordra särskild lagstiftning.

Frågan om revision av lapplagstiftningen har, såsom framgår av den av mig lämnade redogörelsen, länge stått på dagordningen, och riksdagen har ock hemställt om en sådan revision. De brister, som vidlåda den gällande renbeteslagen och vilka i det följande komma att närmare beröras, synas mig vara av den beskaffenhet, att ny lagstiftning snarast bör komma till stånd. De spörsmål, som främst kräva skyndsam lösning, äro dels frågan om effektiva åtgärder för nedbringandet av renantalet inom lappby, där sådant påkallas av betets otillräcklighet eller av andra anledningar, dels ock frågan om reglerandet av den olagligen bedrivna renskötseln nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. Vad förstnämnda fråga angår har, på sätt vid ärendets anmälan i statsrådet den 13 juli 1926 framhållits, den stora ökning av renstammen, som under de senare åren ägt rum, givit anledning till allvarliga bekymmer. Denna ökning av renstammen i förening

Behovet av
lagstiftning
på före-
varande
område.

Departements-
chefen.

med den på sina håll allt knappare tillgången på bete samt odlingens framtvingande har ökat riskerna för skadegörelser å den bofasta befolkningens egendom. Till förebyggande i möjligaste mån av dylika skadegörelser samt av olägenheter för renskötelsen erfordras stor omsorg vid denna närings bedrivande. Det synes därför ofrånkomligt, att möjlighet beredes de myndigheter, som hava överinseendet över lapparna och deras renskötsel, att kunna i tid ingripa mot försumliga renskötare. De maktmedel, som enligt gällande lag stå till buds, äro, enligt vad erfarenheten visat, icke tillräckligt effektiva. På grund av vad sålunda anförts och då jag i huvudsak kan ansluta mig till den sakkunniges förslag, vilka i stort sett mottagits med gillande av de hörda myndigheterna och även i allmänhet godtagits av lapparna, i den mån de yttrat sig över desamma, synes det mig vara angeläget, att förslagen nu läggas till grund för framställning i ämnet till riksdagen.

Ämnets
formella
behandling.

1919 års kommitté, som på sätt förut framhållits, uppdelat ämnet i två särskilda huvudförfattningar, angav avsikten härmed hava varit att göra stadgandena angående renskötelsen och därmed sammanhängande förhållanden i görligaste mån lättlästa för vederbörande lappar, så att fjällappen endast skulle behöva syssla med honom vidkommande bestämmelser och skogslappen endast med sådana, som anginge honom.

Lagrådet.

Lagrådet ansåg i sitt yttrande över de år 1924 remitterade förslagen i förevarande ämne, att det borde tagas under övervägande, huruvida icke den skillnad i fråga om det rättsliga reglerandet, som borde göras mellan fjälllappar och skogslappar, lämpligen kunde genomföras utan uppdelning av ämnet i två lagar. I detta sammanhang har lagrådet framhållit, att den av kommittén föreslagna uppdelningen medfört en mycket betydlig förlängning av lagtexten och att uppdelningen, om den än skulle göra stadgandena mera lättlästa för vederbörande lappar, å andra sidan skulle göra det svårare att överblicka, vari de, i allt fall till vissa områden inskränkta, skiljaktigheterna mellan de för båda slagen av lappar givna rättsreglerna bestode.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har ansett uppdelningen av ämnet i två särskilda lagar icke böra bibehållas samt därom anfört:

»De fördelar, som därmed skulle vinnas, synas icke kunna uppväga de olägenheter, som en så avsevärd förlängning av lagtexten givetvis medför. Härtill kommer, att den av lagrådet framhållna svårigheten att överblicka, vari skiljaktigheterna mellan de särskilda lagarna bestå, säkerligen skulle bereda även de renskötande lapparna icke ringa besvär, då även dessa mången gång torde hava intresse av att erhålla kännedom om dessa skiljaktigheter. I förevarande förslag hava alltså bestämmelserna för de olika slagen av renskötsel sammanförts i en lag. Härvid har man sökt att i de fall, då olika regler böra gälla för fjäll- och skogsrenskötsel, i lagtexten markera skillnaden så tydligt som möjligt, varjämte det ansetts böra undvikas att i mindre väsentliga detaljer giva olika bestämmelser för det ena eller andra slaget av renskötsel. Några praktiska olägenheter härav synas icke behöva befaras.»

Yttranden
över den sak-
kunniges
förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som i sitt yttrande över kommitténs förslag biträdde kommitténs uppfattning om lämpligheten av den däri gjorda

uppdelningen, har förklarat sig sakna anledning frångå den uppfattning, som legat till grund för ett sådant ställningstagande. Ehuru väl sammanförandet i *en* lag av bestämmelserna för de olika slagen av renskötsel måste sägas hava utförts på ett lyckligt sätt, hade möjligheten att tillägna sig bestämmelserna för dem de närmast anginge något försvårats. Behovet av en reviderad lapplagstiftning låte sig emellertid ej längre undanskjutas, och länsstyrelsen ville därför på denna punkt icke yrka på någon ändring.

I övriga över den sakkunniges förslag avgivna yttranden har förslaget i denna del lämnats utan erinran.

Lagrådet anmärkte vidare rörande ämnets formella behandling, att stadgandena i 1898 års renbeteslag till betydlig del icke vore hänförliga till sådan lag, som avsåges i § 87 regeringsformen, och att berörda tillskott av bestämmelser av annan legislativ natur väsentligt ökats i kommitténs förslag. Det syntes vara skäl överväga, om ej någon utbrytning borde ske av stadganden, å vilka berörda grundlagsbud icke hade avseende.

Vad angår frågan, huruvida ämnet bör uppdelas i två särskilda huvud författningar eller om bestämmelserna för de olika slagen av renskötsel böra sammanföras i *en* lag, synes mig den senare anordningen vara att föredraga. I detta hänseende kan jag återropa de av lagrådet och den sakkunnige anförda skälen.

Departements-
chefen.

Såsom förut nämnts har den sakkunnige ansett, att vissa av de av kommittén föreslagna bestämmelserna om nyttjanderättsupplåtelser å kronomark icke borde upptagas i förslaget till ny renbeteslag. Då de sålunda uteslutna bestämmelserna, som av kommittén upptagits uti 53 § 1—4 samt 6 mom. i förslaget till lag om fjällrenskötsel ävensom i motsvarande paragraf i förslaget till lag om skogsrenskötsel, icke torde vara hänförliga till sådan lag, som avses i § 87 regeringsformen, anser jag mig böra biträda vad den sakkunnige därutinnan föreslagit. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke jämväl vissa andra bestämmelser äro av enahanda natur som de av den sakkunnige uteslutna. Särskilt må i sådant hänseende framhållas bestämmelserna i 23 § om rätt att upptaga odling. Då emellertid, såsom den sakkunnige framhållit, tillstånd att upptaga odling enligt nämnda paragraf är en med rätten att driva renskötsel förenad förmån, som står i nära sammanhang med rätten att uppföra stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad, synas bestämmelserna härom lämpligen böra upptagas i lagen om lapparnas renskötsel. Beträffande övriga stadganden, om vilka tvekan i förevarande avseende kan råda, gäller att de hava motsvarighet i gällande lag, i följd varav de av praktiska skäl torde böra upptagas jämväl i den nya renbeteslagen.

Av vad sålunda anförts framgår, att jag rörande ämnets formella behandling ansluter mig till den sakkunniges uppfattning. Vad jag tidigare anført, har givit vid handen, att jag även i fråga om lagstiftningens innehåll anser de framlagda förslagen kunna läggas till grund för proposition till riksdagen. Emellertid har jag i vissa punkter ansett mig böra vidtaga ändringar i för-

slagen. Med anledning härav har jag låtit inom departementet företaga en överarbetning av nämnda förslag. Vid densamma hava förslagen även underkastats granskning i formellt hänseende, framför allt i syfte att ernå större enhetlighet i uttryckssättet. Såsom resultat av denna överarbetning föreligga nu förslag till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, förslag till lag om renmärken samt förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1919 (nr 445), innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning.

Jag övergår nu till den närmare behandlingen av förslaget till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige. Därvid kommer jag att följa nyss omförmälda, inom departementet överarbetade förslag. Detta överensstämmer emellertid till uppställning och paragrafindelning i allt väsentligt med den sakkunniges förslag, vilket, såsom jag redan nämnt, återfinnes i serien Statens offentliga utredningar såsom nr 25 år 1927. 1919 års kommittés förslag till lag om fjällrenskötsel och till lag om skogsrenskötsel komma i det följande att betecknas, det förra med F. och det senare med S. Med 1924 års förslag avses de till lagrådet nämnda år remitterade förslagen och med kommittén nyssnämnda kommitté.

Förslaget till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Om rätt till renskötsel samt om fjällrenskötsel och skogsrenskötsel.

1 §. 1 § i förevarande förslag saknar, utom vad angår stadgandena i 2 mom. första och andra styckena, motsvarighet i gällande lag. I kommitténs båda förslag motsvaras paragrafen av 1 § första och andra styckena samt 2 §.

Den år 1898 utfärdade renbeteslagen, som i allmänhet ej är tillämplig å andra lappar än dem, som idka renskötsel, angiver icke, huru man bör bedöma frågan om en person skall räknas för lapp eller icke. De i lagen medgivna särskilda rättigheterna lära alltså enligt denna tillkomma varje person, som på grund av språk och härstamning enligt det allmänna uppfattningssättet är att anse som lapp. Renskötseln är en för lapparna monopoliserad näring. Den är därjämte en privilegierad näring. Jag har förut nämnt, att vissa trakter i riket äro förbehållna lapparna för deras uteslutande begagnande. De renskötande lapparna äga inom de områden, där så enligt gammal sedvana ägt rum, utan avgift beta sina renar å såväl allmän som enskild mark. De äga vidare att inom dessa områden i huvudsak avgiftsfritt taga bränsle samt annat virke till bostäder m. fl. ändamål i såväl offentliga som enskilda skogar ävensom utan avgift jaga och fiska för sitt livsuppehälle å allmän och enskild mark.

Frågan vilka personer renskötselprivilegiet borde tillkomma har således tidigare ansetts böra sammanfalla med frågan om vilka personer borde anses som lappar. Spörsmålet efter vilka grunder man har att bedöma en persons

Begränsning av lappprivilegiet.

1916 års förslag.

egenskap av lapp eller icke lapp har varit föremål för prövning i samband med de i förut omförmälda proposition till 1917 års riksdag föreslagna ändringarna i 1898 års lag.

Då härom upprättat förslag den 8 december 1916 anmäldes av dåvarande chefen för justitiedepartementet, anförde denne följande:

»Renbeteslagen, som avser att bestämma lapparnas sär rättigheter, angiver icke, huru man har att bedöma, om en person skall räknas för lapp, ett spörsmål som, särskilt med hänsyn till rasblandning, stundom kan erbjuda svårigheter. Frågan har hittills i det hela varit mindre aktuell. Annat torde emellertid förhållandet bliva efter ett eventuellt genomförande av det nu utarbetade förslaget. Om, såsom detta åsyftar, rätten till reninnehav skall väsentligen begränsas för de jordbrukare i Norrbottens läns lappmark, som ej äro att anse såsom lappar, men bofasta lappars rätt att hålla skötesrenar däremot kommer att lämnas orubbad, blir det med hänsyn till den utbredning skötesrensystemet vunnit i nämnda landsdel och den omfattning, vari rasblandning mångenstädes där förekommer, uppenbarligen av nöden, att lagen genom en otvetydig föreskrift angiver, vilka det är, som i egenskap av lappar äga hålla skötesrenar till obegränsat antal och utan den kontroll, som eljest skall äga rum över sådant reninnehav. Vid avfattande av den definition, som sålunda tarvas, har man emellertid tydligen att taga hänsyn icke allenast till spörsmålet om rätten att hålla skötesrenar utan även till övriga i renbeteslagen berörda frågor om lapparnas särskilda rättigheter.

Tänkas kunde, att man ville till lappar hänföra alla, som i någon mån äro av lapsk härkomst. En dylik regel synes dock ej vara att förorda. Att låta varje än så obetydligt lapskt inslag i en persons härstamning få vara avgörande för hans rättsställning i de hänseenden det här gäller skulle tydligen gå längre, än den allmänna uppfattningen föranleder, och leda till föga rimliga resultat. Lika olämpligt och mot gängse åskådning stridande vore, om man skulle från lappbefolkningen utsöndra envar, som i någon mån hade annan härkomst än lapsk. Ville man åter, såsom ligger nära till hands, låta härkomsten på fädernet vara avgörande, skulle detta ej innebära någon lösning, då även spörsmålet om faderns egenskap av lapp ofta kunde giva anledning till tvekan.

En lämplig medelväg mellan nyss omförmälda båda ytterlighetsståndpunkter torde stå att finna, om vid den erforderliga regelns avfattande får komma i betraktande, förutom härkomsten även levnadsyrket, så att såsom en förutsättning för att någon i lagens mening skall räknas för lapp kräves, att han själv eller vissa av hans förfäder ägnat sig åt renkötsel.

Att på dylikt sätt begränsa kretsen av dem, som må komma i åtnjutande av de särskilda lapprättigheterna, torde ock, alldeles bortsett från spörsmålet om rasblandning, vara väl motiverat. Då man ansett sig böra bevilja lapparna dessa rättigheter, har grunden härtill varit, å ena sidan omtanken om den ur nationalekonomisk och social synpunkt betydelsefulla renkötseln, å andra sidan en lofvärd önskan att icke onödigtvis tillspillo giva lapparnas särskilda, för dem avpassade kultur och tvinga dem att uppgå i den övriga befolkningen. I den mån emellertid lappar i följd av omständigheternas makt komma långt bort från fädernas näring och söka sin utkomst på samma sätt som den bofasta befolkningen, såsom jordbrukare, skogsarbetare, tjänare hos bofasta m. m., i samma mån bortfalla anledningarna för staten att åt dessa lappar bevara något slags särställning i rättsligt hänseende. Från denna synpunkt torde det icke kunna anses obilligt, om man bestämmer sig för att, såsom villkor för att en person skall komma i åtnjutande av de i ren-

beteslagen angivna särskilda lapprättigheterna, stadga, att hans förfäder i vissa led, förslagsvis fader eller farfader, varit renskötare.

Härvid läser man emellertid ej kunna stanna. På en del håll har renskötseln utvecklats sig till ett slags binäring åt jordbruket, i det att innehavare av hemman eller nybyggen äro ägare av hjordar, som de sköta genom egna tjänare eller under medverkan av sådana. En dylik utveckling har egentligen förekommit i skogsrentrakterna, framför allt i en del av Gällivare socken, där för öfrigt även andra jordbrukare än de lapska ägnat sig åt ifrågavarande näringsfång. Såsom i annat sammanhang omnämnts, inträffar det emellertid någon gång, att även fjällrenskötsel drives av personer, som i egenskap av hemmansägare eller nybyggare ägna sig åt jordbruk.

Av vad som tidigare anförts beträffande renskötsels förknippande med jordbruk framgår, att efter min mening staten icke har någon synnerlig anledning att genom upplåtande av sina och de enskildas betesmarker samt beviljande av andra särskilda förmåner främja en under dylika omständigheter driven renskötsel. Sådant kan befinnas nödvändigt, när det gäller en lapsk befolkning, som genom förhållandenas utveckling kommit bort från nomadväsendet utan att ännu kunna uppnå sin nödtorftiga bärning medelst jordbruk och andra för den bofasta befolkningen lämpade näringsfång. Även i fråga om jordbruk av mera bärkraftig art torde man för närvarande knappast kunna gå så långt som till att förklara dess utöware under alla omständigheter förlustiga sina lapska privilegier. Men vad som redan nu synes böra ifrågakomma är att, när medlemmar av en lappsläkt redan i ett par generationer ägnat sig åt jordbruk av ej alltför primitiv art, låta därpå följande generationer i allo likställas med bofasta av annan härkomst än lapsk.

Med tillämpning av denna uppfattning har åt det föreliggande förslaget givits sådan avfattning, att renskötsel, som idkas i samband med bruk av hemman eller nybygge, ej må komma i betraktande, när fråga yppas om en persons rätt att i renbeteslagens mening gälla för lapp. Bruket av annat slags fastighet än hemman och nybygge har man icke ansett sig kunna betrakta såsom hinder för tillgodonjutande av lapprättigheter. Därest så skedde, skulle sagda förmåner komma att frångå ett stort antal av renskötsel beroende lappar, som innehava lägenheter utan mantal.

Utöver vad nu blivit omnämnt kräver förslaget såsom villkor för erkännande såsom lapp, att fadern till den, varom fråga är, i någon mån är av lapsk härstamning. Att sträcka härstamningskravet längre torde, om detta krav förknippas med övriga här ifrågasatta villkor, ej vara av nöden.

För personer av oäkta börd bör i överensstämmelse med allmänna rättsgrundsatser naturligtvis moderns i stället för faderns härstamning och yrke komma i betraktande, något som också i förslaget iakttagits.

I händelse någon, som är av lapsk härkomst men ej uppfyller här angivna förutsättningar för att räknas såsom lapp, skulle vilja på allvar övergå till nomadlivet, synes lagstiftningen ej böra lägga hinder i vägen härför. Dock torde allenast skötsel av fjällrenar härvid få komma i betraktande och såsom villkor böra uppställas, att renskötseln bedrives utan samband med jordbruk av något slag.»

Det utarbetade förslaget upptog under 39 § följande bestämmelse i ämnet:

Såsom lapp anses i denna lag den, vars fader i någon mån är av lapsk härstamning, dock endast såvitt antingen fadern eller dennes fader drivit renskötsel såsom stadigvarande yrke utan att samtidigt bruka hemman eller nybygge eller biträda vid bruket av sådan fastighet. I fråga om den, som

är av oäkta börd, skola moderns i stället för faderns härstamning och yrke komma i betraktande. Kvinna, som är eller varit gift med den, som skall räknas för lapp, varde ock såsom lapp ansedd.

Vill den, som i någon mån är av lapsk härstamning men ej enligt vad här förut sagts skall anses för lapp, driva fjällrenskötsel såsom stadigvarande yrke utan samband med jordbruk, have han därtill lov; och varde i ty fall för lapp räknad.

Över förslaget inhämtades yttranden från länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom från lappfogdarna och lappbefolkningen i riket. Den kritik över den föreslagna bestämmelsen, som i dessa yttranden framfördes, sammanfattades i 1917 års proposition sålunda:

Yttranden
över 1916 års
förslag.

»Emot de i 39 § intagna bestämmelserna rörande vem som enligt renbeteslagen skall betraktas såsom lapp hava i Norrbottens län icke några andra lappar än skogslapparna i Arjeplogs socken haft något att erinra. De senare hava fruktat, att ett genomförande av bestämmelserna skulle göra slut på all skogsrenskötsel eller att i varje fall knappast någon skogslapp av den kommande generationen skulle få driva sådan näring, då nu så gott som alla skogslappar hade något nybygge, ehuru de ej alltid själva skötte det. Bland västerbottenslapparna hava de, som tillhöra de fyra norra byarna, uttalat sitt gillande av bestämmelserna. Eriuringar hava däremot framställt av flertalet lappar inom de båda sydligaste byarna samt av lapparna inom Malälappby. De förra hava yrkat, att förbehållet rörande faderns och farfaderns yrke borde utgå. De senare hava ansett, att hela paragrafen borde uteslutas, därvid särskilt framhållits, att det låge en orättvisa i att den, vars förfäder i två led skött hemmansbruk om än aldrig så litet, icke skulle få vara lapp, medan den, vars förfäder drivit ett kanske lika stort jordbruk, som bestode av lägenhet, skulle få räknas såsom sådan. Malälapparna hava härjämte anmärkt, att även den, som ville börja idka skogsrenskötsel, borde, även om han blott i mycket ringa grad vore lapp, kunna få rätt därtill. dock först efter ansökan samt noggrann prövning.

Lappfogden i Norrbottens läns södra distrikt har såsom sin åsikt uttalat, att införandet av regler rörande omfattningen av begreppet lapp komme att verka uppryckande på särskilt skogsrenskötseln. En del lappar tvingades väl att upphöra med sin renskötsel, men ingen skada vore därmed skedd utan fastmer en god hjälp lämnad andra skogslappar, vilkas intresse ej vore så delat mellan jordbruk och renskötsel. Däremot anser lappfogden, att en var, som vore av lapsk härstamning, borde få återupptaga renskötsel såsom yrke, vare sig fråga vore om fjällren- eller skogsrenskötsel.

Konungens befallningshavande i Norrbottens län har instämt med lappfogden i förra delen av hans uttalande, men har icke kunnat biträda hans berörda ändringsförslag. Lämpligaste sättet att ordna skogslapparnas förhållanden kan, enligt Konungens befallningshavandes mening, ännu ej anses vara så utrett, att anledning förefinnes att öka deras antal med utifrån tillförda element.

Lappfogden i Västerbottens län uttalar, att den föreslagna definitionen på lapp kunde tillämpas endast med avseende å fjälllapparna, och detta möjliggjordes särskilt genom den i andra stycket i paragrafen införda dispensbestämmelsen rörande rätt för envar av lapsk härstamning att driva fjällrenskötsel. För skogslapparna skulle den däremot innebära detsamma som att en hel del lovande yngre renskötarännen utan misskund skulle få uppgiva tanken på renskötseln, blott emedan deras förfäder i två led innehaft hemman eller nybygge och ej lägenhet. Blott om villkoren rörande oberördhet

av jordbruk utginge, torde definitionen kunna anses möjlig. Även för skogsrenskötseln skulle därjämte en dispensbestämmelse motsvarande den ovan nämnda för fjällrenskötseln föreslagna vara av nöden.

Konungens befallningshavande i sistnämnda län har anslutit sig till vad lappfogden sålunda anfört samt framhåller önskvärdheten av, att i fråga om skogslapparna i Malå en undantagsbestämmelse meddelas, i syfte att den av dessa lappar idkade renskötseln, som vitsordades vara stadd i en glädjande upprekning, måtte beredas möjlighet att tillsvidare fortgå.»

Propositionen
1917.

Då ärendet åter anmälades i statsrådet, yttrade föredragande departementschefen:

»Det är ur flera synpunkter önskvärt, att renbetesprivilegiet förbehålles dem, som till ras och levnadssätt verkligen framstå såsom lappar, och icke utsträcket till familjer, som sedan länge, kanske i flera generationer, varit fullständigt införlivade med den jordbrukande befolkningen och därjämte måhända endast i ringa grad äro av lapsk härkomst. Särskilt vore föga tilltalande, om jordbrukare i denna ställning skulle, såsom förhållandena i vissa trakter synas vilja arta sig, kunna utnyttja statens områden för en under bolagsartade former driven renskötsel — om uttrycket renskötsel över huvud kan vara på sin plats i fråga om hållande av renar, som större delen av året ströva omkring utan tillsyn. Skulle en näring av denna typ få bestå och sprida sig, innebure detta tvivelsutan en fara för den egentliga lappbefolkningen, i det att vissa för denna befolkning behövliga renbestrakter bleve upptagna av jordbrukarebolagens renar och en del rensköttande lappar nedsjönke till drängar hos bolagen. Det synes angeläget att i tid stävja tendenserna till dylik utveckling, något som ock skulle vinnas genom de föreslagna bestämmelserna. Onekligen kunna emellertid, såsom av myndigheterna i Västerbottens län framhållits, dessa bestämmelser föranleda, att en eller annan lapp, som driver verklig skogsrenskötsel, förlorar rätten härtill. De betänkligheter, Konungens befallningshavande i Västerbottens län häremot framställt — nämligen att en lovande uppblomstring av skogsrenskötseln i en viss socken skulle stäckas — kan jag visserligen ingalunda dela, ty den djupgående förändring skogslapparnas levnadsförhållanden undergått låter mig ej tro på något slags varaktig uppblomstring av skogsrenskötseln. Men ur billighetssynpunkt och till förebyggande av alltför hastiga rubbningar i en del familjers ekonomiska förhållanden torde det vara lämpligt att, i den mån utan större olägenhet kan ske, medgiva den, som enligt de föreslagna bestämmelserna ej skulle kunna räknas för lapp, rättighet att idka skogsrenskötsel. Jag har därför nu ansett mig böra föreslå ett tillägg till 39 §, varigenom åt Konungens befallningshavande skulle lämnas befogenhet att för tid ej överstigande tio år meddela tillstånd åt den, som i någon mån är av lapsk ras men ej enligt paragrafens regler skall räknas för lapp, att driva skogsrenskötsel, varvid dock såsom villkor skulle förutsättas, att den renskötsel, varom i varje fall är fråga, ej skulle lända till synnerligt men för jordbruket i orten samt att den, som söker tillstånd, huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej äger nödtorftig bärgning av jordbruk.»

Riksdagen
1917.

Av ett flertal motionärer i riksdagens andra kammare (motionerna nr 404 och 405) yrkades av skilda skäl avslag å propositionen eller ock i första hand avslag samt i andra hand vissa ändringar i förslaget.

Lagutskottets majoritet (utlåtandet nr 59) fann, vidkommande propositionen i nu förevarande del, bestämmelserna i fråga om dem, som skulle

anses såsom lappar, icke föranleda någon erinran från utskottets sida. Vissa ledamöter voro av skiljaktig mening och anförde i avgiven reservation:

»Vad angår förslagets bestämmelser om renskötande lapps skyldighet att i tredje generationen såsom jordbrukare välja mellan detta eller renskötseln och vad därmed äger sammanhang, framgår enligt vår uppfattning av såväl sakens natur som den förestående redogörelsen, hur även denna fråga är vanskelig, omtvistad och sammanhängande uppenbart med grunderna för den allmänna revisionen. Skillnaden mellan jordbruk satt i mantal och utan mantal är ofta godtycklig. Förbudet för i tredje generationen hemmansbrukande lapp att idka renskötsel, även om han gör det väl, är schematiskt och åläggandet för lägenhetsbrukande lapp att nu i andra generationen göra sig av med lägenheten blir också ofta mera en konstruktion än levande liv.»

Riksdagen antog för sin del den i propositionen föreslagna definitionen å lapp att gälla allenast i sådana fall, då fråga var om att sätta renar i vård hos renskötande lapp, samt ansåg, att frågan i övrigt borde anstå till dess den allmänna revisionen av lapplagstiftningen företoges. I enlighet med riksdagens beslut infördes därefter genom lagen den 19 juni 1917 i 38 § renbeteslagen föreskrift i ämnet.

Å lapparnas landsmöte i Östersund år 1918 antogs beträffande föreliggande fråga följande resolution:

1918 års
lappmöte.

»Olägenheterna för vare sig renskötseln eller jordbruket i orten av sakförhållandet, att en lapp vid sidan av sin renskötsel äger eller brukar hemman eller nybygge d. v. s. i mantal satt jord, därest man överhuvud taget kan tala om några olägenheter utåt, äro i allt fall icke av sådan art, att de överväga fördelarna av en dylik kombination samtidigt. Fall förekomma redan nu, att lappar i tre generationer haft renskötsel och hemmansbruk samtidigt samt att i tredje generationen renskötseln fortfarande utgör huvudnäringen och nomadlivet spelar den största rollen; hemmanet utgör endast en framtida reträttplats och deponeringsställe, där också älderstigna medlemmar i familjen ha ett stadigvarande tak över huvudet.

Antagandet att, när en lappsläkt i två generationer idkat renskötsel och hemmansbruk samtidigt, den tredje generationen på grund härav kommit så långt bort ifrån fädrens bruk, att han bör likställas med bofast av annan härkomst än lapp, torde ej kunna förestava en rättslig åtgärd mot renskötsel och hemmansbruk samtidigt.

På sin höjd kan i renskötsel och hemmansbruk samtidigt spåras en övergångsform, där själva övergången måhända skall förverkligas i en obestämd framtid. I samtidigtheten vid idkande av de båda näringarna måste viljan anses fortfarande vara starkt bunden vid renskötseln.

Först sedan näringsidkaren övergivit renskötseln för att uteslutande ägna sig åt hemmanet, kan valet anses ha skett. När detta sakförhållande inträffat, kan det ifrågasättas, huruvida en lapp, som innehar jordbruk av mera bärkraftig art, i längden skall åtnjuta privilegier i fråga om reninnehav utöver andra bofasta av annan härkomst än lapsk.

Med stöd av vad sålunda anförts gör mötet följande yrkande, att 39 §:n i Kungl. Maj:ts förslag till revision av lapplagen av 1 juli 1898 måtte i dess nuvarande skick i dess helhet bortfalla.

I stället yrkas förslagsvis följande:

Därest en revision av renbeteslagen nödvändiggör en förklaring över, *vem* som enligt nämnda lag skall anses för lapp och en dylik förklaring nödvändiggör att beröra hemmansbruk och renskötsel, så bör detta komma i fråga, först då en lapp lämnar renar *i annans vård*.

Kommittén.

Kommittén behandlade samma fråga och föreslog därvid, med frångående av den i 1917 års proposition upptagna bestämmelsen, under 2 § i förslagen, att såsom lapp skulle anses en var, vilken på grund av härstamning och med hänsyn jämväl till att han eller hans förfäder drivit renskötsel blivit såsom lapp kyrkoskriven. *Kommittén* gjorde i den allmänna motiveringen till sitt förslag i frågan följande uttalande:

»Uppenbart är, att *kommittén* tillmäter härstamningen och bruket inom familjen av det lapska språket den största betydelse. Emellertid kan i anseende till den rasblandning mellan lappar och andra folkslag, som sedan århundraden pågått särskilt å nu ifrågavarande trakter, härstamningen enligt *kommitténs* mening icke ensam få vara bestämmande i frågan, utan böra rimligtvis jämte härstamningen även andra omständigheter komma i betraktande. I sådant hänseende torde i främsta rummet vara avgörande, huruvida vederbörande för egen del driver fjäll- eller skogsrenskötsel. I övrigt bör vederbörlig hänsyn tagas även till traditionerna inom familjen och således, dock endast under vissa förutsättningar, jämväl den, som kan påvisa lapsk härstamning, men icke för egen del har renskötsel till yrke, kunna komma i åtnjutande av de särskilda, för lapparna avsedda privilegierna. Att i lagen uppställa regler härför möter dock praktiska svårigheter. Enligt *kommitténs* mening bör en tillfredsställande prövning av hithörande omständigheter kunna ske med ledning av den allmänna uppfattningen å de särskilda orterna, och har *kommittén* ansett att denna prövning enklast bör kunna ske i sammanhang med kyrkobokföringen (2 § i lagen om fjällrenskötsel och 2 § i lagen om skogsrenskötsel). Den, som anser sin rätt kränkt genom en felaktig kyrkobokföringsåtgärd, har möjlighet att söka rättelse genom besvär i vederbörlig ordning.»

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Kommitténs förslag att kyrkobokföringen såsom lapp skulle vara avgörande i fråga om åtnjutandet av de i förslagen omförmälda särskilda rättigheterna ävensom vad *kommittén* anført beträffande de omständigheter, som vid bokföringen borde tagas under prövning av vederbörande kyrkobokförare, föranledde hos det övervägande flertalet av de myndigheter och korporationer m. fl., som yttrade sig över förslagen, icke några erinringar.

Betänkligheter framfördes allenast av *länsstyrelsen i Jämtlands län* och *kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken* därutinnan, att de ansett det mindre lämpligt att låta prövningen av de omständigheter, som invercade på frågan om en persons egenskap av lapp eller icke lapp, ske genom prästerskapet. *Länsstyrelsen* anförde:

»Grundläggande för tillämpningsområdet av de i lagen reglerade särskilda förmånerna är begreppet lapp. Egenskapen att vara lapp i lagens mening skall emellertid enligt förslagen bero på den faktiska kyrkobokföringen såsom lapp, vilken skall regleras genom administrativ författning. *Kommittén* erinrar om det för övrigt väl kända förhållandet, att kyrkoböckernas beteckning såsom lapp eller icke-lapp ingalunda verkställt efter enhetliga eller överhuvud tillförlitliga grunder. Även om denna brist icke föreläge, synes det mindre tillfredsställande att hänvisa ett av de för lagstiftningen grundläggande begreppen till rent administrativa förfoganden. Det skulle också leda till egendomliga resultat att frågan om den rätta kyrkobokföringen skulle prövas i en helt annan instansordning än som gäller för de mångfaldiga administrativa frågor, för vilka kyrkobokföringen skulle få avgörande betydelse. Med hänsyn härtill förefaller det, som om man måste, såsom

skedde i 1917 års lag, använda metoden att själva förutsättningen för att bli ansedd såsom lapp anges i lagen. Den faktiska kyrkobokföringen torde då komma att bli ett visserligen mycket viktigt, men dock icke ensamt avgörande bevismedel.»

Departementschefen yttrade vid remissen till lagrådet år 1924, att han i likhet med länsstyrelsen i Jämtlands län icke ansåge det lämpligt att lägga i prästerskapets hand eller således att låta i administrativ väg avgöras, huruvida en person skulle anses såsom lapp, i synnerhet som en sådan prövning mången gång i det särskilda fallet vore förenad med stora svårigheter. Departementschefen ansåg, att förutsättningarna för en persons egenkap av lapp borde angivas i lag. Att härvid upptaga detaljerade bestämmelser syntes emellertid av praktiska skäl icke kunna ske, varför man enligt departementschefens mening finge inskränka sig till att såsom förutsättning endast angiva härstamningen. Ut i 2 § i 1924 års förslag upptogs alltså ett stadgande av innehåll, att såsom lapp skulle anses en var, vilken vore av lapsk härstamning.

1924 års
förslag.

Lagrådet förklarade på anförda skäl, att det syntes vara nödigt att taga under förnyad omprövning, huruvida ett generellt bestämmande av lappegenskapen skulle göras i lagen och i så fall huru detta bestämmande skulle ske.

Lagrådet.

Den sakkunnige yttrar i denna fråga efter redogörelse för de tidigare framkomna förslagen i ämnet:

Den
sakkunnige.

»Renskötsel, i den mån den får drivas med anlitan av annan mark än renägarens, är enligt gällande lagstiftning ett monopol för lapparna, och härutinnan har någon ändring icke ifrågasatts. Emellertid visar lappkommitténs utredning, att en avsevärd del av lapparna numera övergivit renskötseln och ägnat sig åt andra näringar. Sålunda äro enligt kommitténs utredning bland fjälllapparna omkring 40 % renskötande och omkring 60 % icke renskötande; för skogslapparna äro motsvarande siffror 20 % och 80 %. För att förhindra att det s. k. lappprivilegiet komme andra tillgodo än dem som skäligen kunde göra anspråk därpå har tanken uppstått att bland annat genom fastställande i lagen av begreppet lapp begränsa kretsen av dem, som borde få åtnjuta de särskilda lapprättigheterna. Intet av de i sådant hänseende framkomna förslagen synes dock vara tillfredsställande. Att, på sätt skett i det till lagrådet remitterade förslaget, utsträcka lappprivilegiet till alla, som, huru avlägset som helst, kunna visa härstamning från en person, av den lapska folkrasen, torde vara att, såsom lagrådet anmärkt, fastställa lappegenskapen på ett sätt, som strider mot allmänna uppfattningen. Det synes ej heller vara lämpligt att såsom lappkommittén föreslagit låta administrativ myndighet avgöra, huruvida en person skall anses såsom lapp eller icke.

På sätt ovan nämnts föreslogs redan i 1917 års proposition att på visst sätt begränsa antalet av de personer, som borde komma i åtnjutande av lappprivilegiet. Härtill finnes numera ytterligare skäl. Genom 1919 års konvention med Norge skedde ej oväsentliga inskränkningar i rätten att föra svenska renar på bete i Norge. Såväl dessa inskränkningar som andra omständigheter hava medfört, att betestillgången för närvarande icke är tillräcklig för det befintliga antalet renar, och att särskilda åtgärder måst vidtagas för att nedbringa detta antal. Den begränsning av rättigheten att driva renskötsel, som alltså icke lär kunna undvikas, torde dock icke böra ske genom ett generellt bestämmande i lagen av begreppet lapp. Med ut-

trycket lapp i lagens mening synes böra avses varje person av lapsk härkomst. Däremot torde det vara lämpligt att i lagen angiva de förutsättningar, under vilka personer av lapsk härkomst må komma i åtnjutande av rätten att driva renskötsel och därmed förenade förmåner. Härvid synes det rimligt och naturligt att, på sätt i 1917 års proposition föreslogs, från rättigheten i första hand utesluta sådana lappar, vilkas förfäder i vissa led övergivit renskötseln och ägnat sig åt annat yrke. På grund härav har i paragrafens första stycke stadgats, att rätt att driva renskötsel enligt lagen tillkommer person av lapsk härkomst, såvitt hans fader eller moder eller någon av dessas föräldrar såsom stadigvarande yrke drivit renskötsel eller biträtt i dylik näring. Att, såsom i 1917 års proposition, göra åtskillnad mellan det fall att renskötseln bedrivits av lappens fader eller farfader och det fall att den utövats av någon av hans övriga, manliga eller kvinnliga, förfäder i samma led synes icke vara befogat. Om exempelvis en lapp, vars fader eller farfader icke drivit renskötsel, efter föräldrarnas död ärver en renhjörd direkt av sin morfader, som idkat denna hantering, synes det obilligt, om ej lappen, därest han önskar, finge fortsätta morfaderns näring.

Under uttrycket 'lapp som driver renskötsel' torde endast innefattas sådana lappar, som själva eller genom medlemmar av sitt hushåll driva renskötsel. I stadgan angående nomadundervisningen i riket har enahanda beteckningssätt kommit till användning. Det har därför ansetts nödigt angiva att med sådan lapp likstülles lapp som biträder i renskötsel.

Uti 1917 års proposition föreslogs, att renskötsel, som idkades i samband med bruk av hemman eller nybygge, ej finge komma i betraktande, när fråga yppades att åtnjuta i renbeteslagen medgivna rättigheter. Något motsvarande stadgande förekommer ej i förevarande förslag. I detta avseende har det ansetts vara skäligt att ansluta sig till ovannämnda vid lappmötet i Östersund år 1918 antagna resolution; sålunda har, såsom framdeles närmare beröres, idkande av jordbruk icke ansetts böra utesluta från rätten att driva renskötsel.

Om man sålunda icke ansett sig böra lägga några svårigheter i vägen för fjäll- eller skogslappar att ägna sig åt jordbruk vare sig enbart eller jämsides med renskötseln, har det ej heller ansetts lämpligt att, såsom ifrågasatts, göra lapparnas rätt att driva renskötsel beroende av särskilt meddelat tillstånd. Till en sådan inskränkning i lapparnas urgamla rättighet att begagna sig av här ifrågavarande marker, synas, såvitt nu kan bedömas, tillfyllestgörande skäl icke föreligga. Detta utesluter icke, att effektiva medel böra ställas till Konungens befallningshavandes förfogande att då så erfordras föreskriva minskning av antalet renar, som må föras på bete. Vad angår lapparnas bosättning för jordbruksdrift har kommittén i bestämmelserna om nyttjanderättsupplåtelser å kronomark sökt öppna möjlighet för en dylik bosättning till beredande åt lapparna av ökade försörjningsmöjligheter, bestämmelser, vilka komma att i huvudsak förordas.

Det må bemärkas, att på grund av föreskriften i sista stycket av 8 § utövändet av rätten att driva renskötsel och åtnjuta därmed förenade förmåner är bundet vid att vederbörande tillhör en lappby.»

Länsstyrelsen i Norrbottens län har förklarat, att med den av den sakkunnige föreslagna begränsningen av rätten att driva renskötsel syntes icke någon kunna sägas med orätt avskiljas från utövändet av det monopol, som lapparnas renskötsel på allt för deras begagnande anvisat land innebure.

Länsstyrelsen i Jämtlands län yttrar i denna fråga:

»Förslaget innehåller i jämförelse med 1898 års renbeteslag en principiell nyhet därutinnan, att det innefattar bestämmelser i syfte att minska ren-

hållningen och i sammanhang därmed drager en bestämdare och snävare gräns för rätten att utnyttja de med renskötseln förenade privilegierna. För lapparna såsom folkstam innefattar denna nya tendens en reducering av hittills gällande förmåner, vilken åtminstone under en övergångsperiod kan framkalla åtskilliga svårigheter. I den mån bristen på bete och konventionen med Norge göra en reduktion av renbeståndet nödvändig, är det uppenbart, att en lappolitik på lång sikt måste ställa medel till dylik reduktion till förfogande. Ingripanden i syfte att reducera renhållningen torde dock alltid komma att utgöra undantag, huvudsakligen begränsade till vissa trakter, och bortsett därifrån läser det alltjämt förbliva önskvärt, att lapparna kunna bibehållas såsom renskötande och att för detta ändamål till och med en viss utveckling av renskötseln i förhållande till nomadlapparnas folkökning må kunna äga rum. Därigenom befrämjas också möjligheten att utnyttja de delar av de tre nordligaste länen, vilka endast genom renskötseln kunna göras fruktbärande.

I dessa som i andra avseenden äro förhållandena inom de skilda områden, där renskötseln bedrives, mycket olika. Det är därför nödvändigt, att vid den förestående lagstiftningen skilja mellan sådana regler, som skola gälla hela renbetesområdet och normala förhållanden, samt sådana undantagsbestämmelser, som i huvudsak komma till användning på vissa trakter och under särskilda omständigheter. Vid en lagstiftning, som icke är avsedd att vara provisorisk, får proportionen mellan dessa icke förräckas. Behovet av speciella bestämmelser för undantagsförhållandena bör icke förändra, att de allmänna reglerna göras så stränga, att de förhindra en utveckling, som på renbetesområdet i allmänhet eller stora delar därav är gynnsam för lappbefolkningen själv och nationalekonomiskt önskvärd. Det förefaller, som om vissa, för lagen grundläggande bestämmelser alltför starkt påverkats av farhågor, som gälla undantagsförhållanden, på sätt närmare skall angivas särskilt vid 1 och 8 §§.»

I fråga om de föreslagna bestämmelserna i 1 § anför länsstyrelsen därefter:

»Enligt förslaget fordras för rätten att driva renskötsel, utom egenskapen att vara lapp, vilken icke närmare definieras, viss sambörighet med renskötseln. Därvid uppställas beträffande man och ogift kvinna den fordringen, att lappens förfäder i vissa led såsom stadigvarande yrke ha drivit renskötsel eller biträtt i dylik näring. Det är således icke tillräckligt, att en man eller kvinna själv ägnar sig åt renskötseln, om också på ett stadigvarande sätt, utan att denne lapp kan förebringa bevisning angående sina förfäders sysselsättning. Däremot skall enligt ordalagen rätt att driva renskötsel tillkomma jämväl hustru eller änka till faktiskt renskötande lapp, oberoende av hur det förhållit sig med dennes förfäder. En faktiskt renskötande lapps hustru och barn eller hans änka skulle således kunna utöva ifrågavarande rättighet, under det att mannen själv vid lagens ikraftträdande bleve förbjuden att driva renskötsel. Oavsett denna egendomlighet förefaller det, som om förslaget i denna paragraf intoge en alltför sträng ståndpunkt, då det förhindrar en rekrytering av nomadlapparna såväl vid lagens ikraftträdande som för framtiden. Om till exempel en son eller dotter till två generationers fiskarlappar eller ett barn utom äktenskap till okänd fader och en lappkvinna, som själv är dotter till fiskarlappar och bosatt hos dem, tager stadigvarande tjänst hos renskötande lappar och förvärfvar sig en liten renhjord, eller en son till fiskarlappar blir lappdräng och gifter sig med en nomadflicka, är en sådan person enligt förslaget förbjuden för framtiden att driva renskötsel. Såvitt angår Jämtlands län är denna ståndpunkt icke lämplig. Det kan mycket väl inträffa, att en sådan lapp, som vill återgå till nomadlivet, blir en av de bästa renskötarna, och för lapparna, vilka betrakta en dylik lapp såsom tillhörande sin

egen stam lika fullt som varje annan, måste denna ståndpunkt synas svårbegriplig, i synnerhet då förhållandena här ingalunda äro sådana, att ett tillskott av dugliga renskötare till varje pris bör undvikas. Tvärtom. I anledning härav anser Kungl. Maj:ts Befallningshavande, dels att det bör tillåtas de lappar, vilka vid lagens ikraftträdande såsom stadigvarande yrke driva renskötsel eller biträda i dylik näring, att jämväl för framtiden fortsätta därmed, och dels att Kungl. Maj:ts Befallningshavande bör erhålla befogenhet att medgiva, att jämväl annan lapp än den, som sägs i första och andra punkterna av första stycket i första paragrafen, må driva renskötsel i den omfattning, som provas lämplig.

Med föräldrar torde böra likställas adoptivföräldrar.

I lagförslaget förekommer upprepade gånger uttrycket 'lapp, som driver renskötsel'. Enligt motiven (sid. 46) avses därmed endast sådan lapp, som själv eller genom medlemmar av sitt hushåll driver renskötsel. Då denna begränsning icke utan vidare är självfallen samt uttrycket är en av de grundläggande termerna i lagen, ifrågasättes, att tolkningen införes i 1 §.

Med angivna innebörd av uttrycket 'driva renskötsel' samt oförändrad lydelse av föregående stycke i förslaget skulle till exempel en lapplärarinna, som härstammar från fiskarlapparna, samt barn till henne förbjudas att hava renar, om hon ej är eller varit gift med renskötande lapp.»

Vad länsstyrelsen sålunda yttrat är i huvudsak överensstämmande med den av *lappfogden* i länet uttalade meningen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län yttrar:

De föreslagna inskränkningarna i rätten att driva renskötsel syntes gå väl långt. De verkställda utredningarna visade, att en avsevärd del av lapparna numera övergivit renskötseln och ägnat sig åt annat. De som ej kunnat bliva jordbrukare hade dock i allmänhet svårt att finna sin bärgning. För dessa borde det ej göras omöjligt att återgå till nomadlivet. Tvärtom borde en sådan återgång underlättas. De föreslagna bestämmelserna i 1 § första stycket syntes därför icke böra givas en så snäv begränsning som skett, utan borde dessa givas sådant innehåll, att möjlighet förefunnnes även för annan än däri nämnd person av lapsk härstamning att, eventuellt efter särskilt tillstånd, bliva berättigad driva renskötsel.

Länsstyrelsen har vidare ansett, att till 1 § borde i förtydligande syfte göras en hänvisning till 8 §, däri för rätten att driva renskötsel stadgas det villkor, att vederbörande tillhör en lappby.

Vid sammanträden med *lappar*, tillhörande Rans, Vapstens och Umbyns fjällappbyar samt Malå skogslappby, har framhållits det önskvärda i att andra personer än lappar skulle, då de tagit anställning som lapptjänare, erhålla rättighet att innehava ett visst antal renar. Detta kunde nämligen för renskötseln få en ganska stor betydelse, enär det visat sig, att dessa ofta vore synnerligen dugande renskötare. Lapparna menade, att ifall sådana personer skulle få hava egna renar, deras arbetsglädje skulle bliva mycket större, till bättnad för såväl husbonden som drängen. Från Ranbyn har framhållits, att för närvarande tvenne svenska ynglingar vore anställda som lappdrängar, vilka visade sig vara synnerligen dugande och ej hade högre önskan än att få skaffa sig eget renmärke och fortsätta med nomadlivet. För sådana personer vore det synnerligen önskvärt att få innehava renar, allra helst som de i regel vore fattiga och ej hade några möjligheter till försörjning på annat håll.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anför i denna fråga:

»De skäl som härför framhållits synas värda beaktande. Då jämlikt bestämmelserna i förslaget 51 § inom Norrbottens län annan än lapp, som äger eller brukar jordbruksfastighet, tillåtes under vissa förutsättningar äga renar, som lämnas under vård av renskötande lapp, synes något principiellt hinder ej förefinnas för ett medgivande i den riktning, som föreslagits. Rätt till dylikt innehav av renar borde dock göras beroende av tillstånd av Kungl. Maj:ts befallningshavande i varje särskilt fall, sedan det tillfullo utrönt, att vederbörande under längre tid biträtt med renskötseln och att hans eller hennes kvarblivande som lapptjänare är av betydelse för renskötseln.»

I den principfråga, som behandlas i förevarande paragraf, har jag, i huvudsak på de av den sakkunnige anförda skälen, anslutit mig till hans uppfattning. I fråga om vissa detaljer vill jag emellertid anföra följande.

Departements-
chefen.

Bestämmelserna om rätt för hustru eller änka till renskötande lapp att driva renskötsel torde icke böra tolkas på sätt länsstyrelsen i Jämtlands län gjort gällande. Förslaget mening är uppenbarligen, att i alla de fall, då viss rättsverkan förbundits med att en person driver renskötsel, endast sådan renskötsel kan komma i betraktande, som utövas med stöd av den nya lagens bestämmelser. För att emellertid tvekan härutinnan icke skall uppstå, har i lagtexten utsagts, att rätt till renskötsel, som avses i den nya lagen, tillkommer kvinna av annan än lapsk härkomst allenast om hon är eller varit gift med person med sådan rätt.

Vad i övrigt av länsstyrelsen i Jämtlands län samt av länsstyrelsen i Västerbottens län erinrats mot de föreslagna inskränkningarna i rätten att driva renskötsel finner jag vara i huvudsak befogat. Det torde alltså böra stadgas rättighet för länsstyrelse att, där synnerliga skäl därtill föreligga, medgiva jämväl annan lapp än den som avses i 1 § 1 mom. första stycket första punkten att driva renskötsel i den omfattning, som av länsstyrelsen prövas lämplig; och har jag försett paragrafen med tillägg av sådan innebörd. Vad angår de lappar, vilka vid den nya lagens ikraftträdande såsom stadigvarande yrke driva renskötsel eller biträda i dylik näring men som enligt bestämmelserna i 1 § skulle sakna behörighet härtill, synas dessa icke böra förlora rätten att för framtiden fortsätta sitt gamla yrke. Jag har i sådant syfte infört ett tillägg i övergångsbestämmelserna.

Beträffande däremot frågan huruvida adoptivförhållande bör likställas med släktskap mellan föräldrar och barn, synes bestämmelse härom icke böra införas i lagen. Man torde icke böra eftergiva kravet, att endast personer av lapsk härkomst må komma i åtnjutande av lapprivilegiet. Skulle en renskötande lapp adoptera person, som icke kan räkna härkomst från den lapska folkrasen, synes denne alltså icke böra kunna erhålla rättighet att driva renskötsel. Adoptivbarn av lapsk härkomst, som enligt de föreslagna bestämmelserna saknar behörighet härtill, lærer, därest adoptivföräldrarna äro renskötande lappar, kunna påräkna att erhålla länsstyrelsens tillstånd att fortsätta adoptivföräldrarnas yrke.

Ej heller finner jag skäl att såsom länsstyrelsen i Västerbottens län föreslagit i paragrafen införa en hänvisning till innehållet i 8 §. Föreskriften i 2 mom. första stycket, att för lappens rätt skola gälla de i lagen meddelade bestämmelserna, synes göra ett sådant tillägg överflödigt.

Vad slutligen angår frågan, huruvida andra personer än lappar böra under vissa förutsättningar kunna erhålla rättighet att själva driva renskötsel, kan jag icke biträda vad till stöd därför anförts. En sådan utvidgning av lappprivilegiet till personer av icke lapsk ras synes icke vara förenlig med den ståndpunkt, lagförslaget i övrigt intager. Att uti 51 § ansetts böra bibehållas bestämmelserna i gällande lag om rätt i vissa fall för annan än lapp att hålla skötesrenar, torde icke utgöra tillräckligt skäl för en sådan utvidgning av lappprivilegiet, som länsstyrelsen i Västerbottens län ifrågasatt.

Förutom de ändringar, för vilka jag nu redogjort, har jag — i syfte av förenkling av de följande stadgandenas avfattning — till paragrafen fogat bestämmelser om vad som i lagen avses med benämningen lapp samt med beteckningen »renskötande lapp», varjämte vissa redaktionella jämkningar i lagtexten vidtagits.

De s. k.
blandade
äktenskapen.

Uti 1 mom. av förevarande förslag givas därjämte regler för de s. k. blandade äktenskapen, vilka regler hava sin motsvarighet uti 2 § 2 och 3 mom. i F. och S.

Kommittén.

Kommittén anförde rörande dessa moment:

»Från den i 1 mom. meddelade huvudregeln i fråga om dem, som enligt lagförslaget skola räknas såsom lappar, hava i 2 och 3 mom. gjorts vissa undantag beträffande gifta kvinnor.

Sistnämnda mom. utgår från att lapsk kvinna, som ingått äktenskap med annan än lapp, i regel skall vara likställd med denne i rättsligt hänseende och således icke åtnjuta andra förmåner än dem, som enligt förslaget kunna tillkomma annan än lapp. Emellertid kunna i vissa fall föreligga särskilda omständigheter, vilka böra påkalla avvikelse från den i detta moment stadgade regeln. Exempelvis torde man böra medgiva lapska, som före äktenskapet drivit renskötsel, att, om särskilda skäl kunna åberopas, även under äktenskapet ägna sig åt denna näring. Vidare torde man skäligen böra bereda henne, därest hon till äventyrs i boet medfört renar, viss övergångstid för att nedbringa renantalet i överensstämmelse med vad härutinnan är stadgat. Även torde lämpligheten tala för att kvinnan under någon tid efter äktenskapets ingående må behålla renarna, för den händelse makarna finna barnen, då de vuxit upp, böra ägna sig åt renskötsel. Prövningen av nu anförda och andra omständigheter av liknande beskaffenhet har kommittén ansett böra ankomma på Kungl. Maj:t.»

Yttranden
över kommit-
téns förslag.

Ifrågavarande bestämmelser, som närmast hade intresse för lapparnas egen del, godtogos enhälligt från deras sida, dock att en enskild lappman i Norrkaitums lappby yrkade, »att en lappficka, som gift sig med en fastboende, skulle bibehållas vid en lapps alla rättigheter för sig men ej för man och barn». Spörmålet om lappkvinnans ställning i förevarande hänseende upptogs även av länsstyrelsen i Norrbottens län, som därjämte i likhet med lappfogden i länets norra distrikt m. fl. funnit, att den prövning, som enligt kommitténs förslag lagts i Kungl. Maj:ts hand, lämpligen borde kunna ske genom länsstyrelsen.

Nyssnämnda länsstyrelse anförde:

»Stadgandet att, om lapsk kvinna ingått äktenskap med en annan än lapp, hon icke skall vara ansedd som lapp, medför, att, om sådan kvinna vid tiden för äktenskapets ingående bedriver renskötsel, hon ej skulle äga att, utan eventuellt tillstånd av Kungl. Maj:t, ens under någon övergångstid,

behålla sina renar. Hon kommer i sådant avseende i sämre ställning än ej endast annan lapp, vilken slutat med eller till och med jämlikt 17 § förklarats förlustig rätten att driva renskötsel, utan även bofast person, som ägt rätt att innehava skötesrenar men på grund av flyttning eller annat skäl måste upphöra därmed (jfr 47 och 48 §§).

Det synes därför skäligt, att lapsk kvinna efter ingående av äktenskap med annan än lapp bibehålles vid den rättighet att hålla skötesrenar, som enligt 47 § må tillkomma henne som förutvarande rensköttande, respektive annan lapp, vilken rättighet givetvis icke skulle tillkomma hennes man eller makarnas barn. Därest skäl skulle finnas att härutöver i någon mån medge sådan kvinna att behållas vid de rättigheter, hon ägt som lapp, synes kunna ifrågasättas, om ej till undvikande av omgång sådant medgivande kunde lämnas av länsstyrelsen.»

Enligt 1924 års förslag skulle prövningen av frågan i vad mån lapsk kvinna i äktenskap med annan än lapp finge bibehållas vid de rättigheter hon ägt såsom lapp ankomma å länsstyrelsen. Övriga mot kommitténs förslag i denna del gjorda erinringar kunde departementschefen icke biträda. Han yttrade härom följande.

1924 års
förslag.

»Genom det föreslagna stadgandet att lapska, som ingått äktenskap med annan än lapp, icke skall anses som lapp, har man velat förebygga, att, såsom nu på flera håll i blandade äktenskap förekommer, mannen yrkesmässigt driver renskötsel. En viss kontroll i detta hänseende torde vara välbehövlig, därest man fortfarande vill åt lapparna förbehålla denna näring. För övrigt torde man kunna förvänta, att länsstyrelserna komma att taga hänsyn till föreliggande omständigheter ej blott i det av länsstyrelsen i Norrbottens län angivna hänseendet utan även i andra hänseenden.»

Det av den sakkunnige framlagda förslaget ansluter sig i denna del till 1924 års förslag.

Den sak-
kunnige.

Enahanda stadgande har med vissa formella jämkningar upptagits i det Departements-
chefen.

2 mom. första stycket av 1 § i förevarande förslag motsvarar 1 § 3 mom. i 1898 års lag, och momentets andra stycke motsvarar 27 § i sistnämnda lag enligt dess lydelse uti lagen den 19 juni 1917 (nr 337).

Den sakkunniges förslag överensstämde i sak med det år 1924 remitterade förslaget.

I dessa delar har jag icke någon annan erinran att göra än att jag, såsom förut antytts, ansett visst förtydligande tillägg böra göras.

Kommittén hade i F. 1 § tredje stycket intagit ett stadgande rörande norska lappars ställning i Sverige. Samma bestämmelse återfanns i 1924 års förslag. Härom anmärkte lagrådet, att det syntes böra tagas i övervägande, om ej frågan angående norska lappar och deras rätt i förevarande hänseenden borde i sin helhet behandlas utanför den då ifrågasatta lagstiftningen. I enlighet härmed har den sakkunnige i sitt förslag icke berört frågan om de norska lapparnas ställning. På samma standpunkt står förevarande förslag.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om de trakter, där fjällrenskötsel får förekomma, samt de tider, då fjälllapparna äga uppehålla sig med sina renar å de särskilda trakterna. Paragrafens 1 och 2 mom. motsvaras av bestämmelserna uti 1 § 1 och 2 mom. i 1898 års lag samt F. 4 § och 11 § 1 och 2 mom.

2 §.

Gällande lag. Gällande bestämmelser angående de trakter, där de renskötande lapparna äga föra sina renar på bete, samt om betestiderna, äro, såsom redan tidigare antytts, gemensamma för fjällappar och skogslappar. Enligt dessa bestämmelser äro de renskötande lapparna berättigade att *under varje tid av året* uppehålla sig med sina renar dels *ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen* dels ock *nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna* å sådan mark, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvitrtingen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. De äro därjämte berättigade att *under månaderna oktober—april* uppehålla sig dels å *annan mark inom lappmarkerna än nyss sagts* dels ock å sådana trakter *utanför lappmarkerna och utanför renbetesfjällen*, vilka lapparna efter gammal sedvana besökt. Å nämnda marker må lapparna uppehålla sig jämväl under annan tid av året, därest avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att uppehålla sig där, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

Betesområdena innefattas således å ena sidan av trakter, för vilka i geografiskt hänseende gränserna äro tydligt angivna genom odlingsgränsen, lappmarksgrens och renbetesfjällens områdesgränser, samt å andra sidan av trakter, vilka till sin geografiska sträckning äro beroende av omfattningen av den s. k. lapska sedvanerätten.

*Särskiljande
av fjäll-
och skogs-
renskötsel.*

Kommittén hade i berörda avseenden föreslagit bestämmelser särskilt för de renskötande fjälllapparna och särskilt för de renskötande skogslapparna. Några definitioner på de olika slagen av lappar funnos emellertid icke i förslagen.

Lagrådet ansåg det vara angeläget, att i en lagstiftning, som bygger på en på nomadiseringens omfattning grundad skillnad mellan fjällappar och skogslappar, genom definitioner få fastställt, vad med de olika slagen av lappar skall förstås.

Den sakkunnige, som ansett sig böra upprätthålla den av kommittén gjorda skillnaden mellan fjällrenskötsel och skogsrenskötsel, yttrade i denna fråga:

»Åtskillnaden mellan fjällappar och skogslappar och den av dem bedrivna renskötseln har icke tillkommit först genom den nu föreslagna lagstiftningen utan har bestått av ålder. Den har icke heller sin grund i någon konstitutiv olikhet mellan dessa kategorier av lappar utan är beroende på belägenheten och beskaffenheten av de områden, där renskötseln huvudsakligen bedrivs, och därav följande viss skiljaktighet i själva sättet för näringens utövande. Med skogslappar eller lappar, som driva skogsrenskötsel, avses sedan gammalt sådana renskötande lappar, som jämväl sommartid i regel uppehålla sig med sina renar nedanför odlingsgränsen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker och där driva sin renskötsel inom jämförelsevis begränsade områden utan längre flyttningar. Fjälllapparna åter, varmed betecknas sådana lappar, som driva fjällrenskötsel, uppehålla sig sommartiden huvudsakligen ovan odlingsgränsen i nyssnämnda län ävensom å renbetesfjällen i Jämtlands län samt företaga i allmänhet långa flyttningar, vissa av dem till Norge. Vid nu angivna förhållanden synes det vara att föredraga att icke i lagtexten införa definitioner på de olika slagen av renskötsel; utan det bör vara fullt tillräckligt att där allenast angiva de trakter, där de båda

kategorierna av lappar äga uppehålla sig med sina renar. I praktiken torde det i framtiden lika litet som hittills möta svårigheter att avgöra, huruvida lapp driver fjällrenskötsel eller skogsrenskötsel och med hänsyn därtill bör anses såsom fjälllapp eller skogslapp.»

Till den sakkunniges mening i denna del kan jag ansluta mig.

Kommittén hade uppdelat bestämmelserna om betesområden och om betes- Betesområden
och betestider.
tider, vilka bestämmelser i 1898 års lag återfinnas under samma paragraf, i olika paragrafer. Mot denna anordning, som bibehölls i 1924 års förslag, riktades anmärkningar såväl av *länsstyrelsen i Norrbottens län* som av *lagrådet*. *Den sakkunnige* har ansett, att bestämmelserna genom uppdelningen blivit mindre överskådliga än i gällande lag, och därför bibehållit den däri förekommande uppställningen.

I likhet med den sakkunnige finner jag mig böra tillstyrka ett sammanförande av ifrågavarande bestämmelser.

Beträffande de områden, som av fjälllapparna få nyttjas för renskötsel. Betesområden
för fjäll-
lapparna.
Kommittén.
anförde *kommittén*:

»I gällande lag (1 § renbeteslagen) bestämmas, vad angår trakterna nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, de områden, där fjälllapparna äga föra sina renar på bete, i stort sett av sedvanerättens omfattning. *Kommittén* har härutinnan verkställt undersökningar i syfte att söka utröna, huru långt nedåt Bottniska viken lapparna sedan äldre tid plägat utsträcka sina vinterflyttningar. Av utredningen synes framgå, att sedvanerätten, vad angår Norrbottens län, omfattar åtminstone landet norr och väster om en linje, dragen från trakten av Kuusiniemi någon mil söder om Parkajokis mynning i Muonioälv till trakten av Lumivaara och därifrån söderut, följande trakterna öster om Lainioälv, nedåt Torneälv fram mot Antis, Juhonpieti och Pajala byar, vidare till Tarendö by och därifrån söderut mot trakterna av Ängeså och Landsjärvs byar, samt vidare in i Råneå socken och fram till kusten i Nederluleå socken samt socknarna söder därom.

Vad angår Västerbottens och Västernorrlands län torde kunna sägas att sedvanerätten omfattar länen i deras helhet.

I fråga om Jämtlands län har utredningen givit vid handen, att så gott som samtliga socknar besökts av lapparna för renbete; och torde, vidkommande Gävleborgs län, förhållandena där i stort sett vara lika, åtminstone såvitt angår den del av länet, som tillhör Hälsingland.

Beträffande Kopparbergs län torde förutom Idre socken även vissa andra mindre områden omedelbart mot gränsen till Jämtlands län hava besökts av lappar för renbete.

Gränserna för sedvanerättens geografiska omfattning hava av *kommittén* endast kunnat approximativt bestämmas. För många av ifrågavarande trakter gäller, att de regelbundet besökas av lapparna, för andra åter och särskilt dem, som ligga längre bort från fjällen, att de endast uppsökas, då renarnas behov av bete icke lämpligen kan tillgodoses på närmare håll. Långa tider kunna således, beroende av betestillgången, förflyta mellan besöken å särskilda trakter. Uppenbart torde emellertid vara, att sedvanerätten, som grundar sig mindre på lapparnas vilja än på renarnas behov av föda, icke utan vidare får betraktas såsom upphävd därför att längre tid förflutit mellan lapparnas besök.

Kommittén har av praktiska skäl icke ansett sig böra i förslaget angiva några gränser för sedvaneområdet, utan har härutinnan i sak bibehållit stadgandena i 1898 års renbeteslag.»

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Kommitténs förslag att bibehålla de renskötande fjällapparna vid de bestämmelser, som för närvarande gälla i fråga om betesarealen, ävensom vad kommittén anfört angående sedvanerättens approximativt beräknade geografiska omfattning föranledde icke något uttalande från *kammarkollegium* eller *länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands eller Kopparbergs län*. I fråga om sedvanerättens giltighet i *Västernorrlands län* yttrade länsstyrelsen i nämnda län, att såvitt länsstyrelsen hade kännedom i ämnet kommitténs uppgift, att länet i sin helhet omfattades av sedvanerätten, icke gäve anledning till erinran från länsstyrelsens sida. Dämera förekomme fjällrenskötsel under medgiven tid (oktober—april) eller del därav troligen de flesta år inom en eller annan trakt av länet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anförde i samma fråga, hurusom av de i ärendet av vederbörande myndigheter avgivna utlåtandena framginge, att Norrbo landsfiskalsdistrikt icke i mannaminne, Bergsjö distrikt icke under de senaste 20-25 åren samt Delsbo distrikt icke sedan 1907 besökts av lappar för renbete och att beträffande övriga i ärendet hörda kommuner dessa ansett sig sakna anledning att yttra sig i frågan. För egen del hade länsstyrelsen intet att erinra med anledning av förslaget.

Bland kommunala myndigheter framfördes från skilda håll en del erinringar mot förslaget i denna del.

I *Norrbottens län* yrkade sålunda *kommunalfullmäktige i Arjeplogs socken*, att sedvanerätten nedom odlingsgränsen måtte begränsas till trakter, som lapparna *regelbundet* besökt.

I *Västerbottens län* påyrkade man i *Lycksele socken* införande av en särskild bestämmelse därom att renar icke, vid vite, på några villkor finge föras på bete å odlad mark. Från *Tärna socken* förelägo två uttalanden, som i sak voro väsentligen lika. Det framhölls där, hurusom enligt förslaget lapparna berättigats att ovan odlingsgränsen beta sina renar även å enskild man tillhörig mark. En sådan befogenhet borde rättvisligen medföra rätt för den jordbrukande befolkningen att likaledes kostnadsfritt beta sina kreatur å renbeteslanden eller annan kronomark. Förslaget syntes eljest innefatta ett otillbörligt intrång i den enskilda äganderätten. I de angivna paragraferna inrymdes intet skydd för den bofasta befolkningen. Denna hade ej ens rätt att genom inhägnad skydda sina intressen. Den meningen vore allmän att, om den bofasta befolkningens rätt på sådant sätt åsidosattes, bland ortsbefolkningen skulle uppstå sådan propaganda, att renskötsel icke kunde äga rum, med mindre området utrymdes av den bofasta befolkningen. Det syntes icke behöfligt att genom ensidig lagstiftning skapa misshäligheter och slitningar av antydd art. Även från *övriga kommuner* i länet, som yttrat sig över förslaget, nämligen från Vilhelmina, Fredrika, Degerfors, Nordmalings, Jörns och Sävars socknar, förekommo vissa uttalanden i frågan. Dessa berörde dock endast indirekt förslaget i denna del och gingo mera ut på en hemställan om ytterligare föreskrifter till skydd mot ekonomiska förluster, som för den enskilda markägaren kunde uppkomma i följd av renbetningen.

I *Jämtlands län* framfördes principiella erinringar i frågan endast från

Åre, Hede och Tännäs socknar, medan hos det stora antalet hörda kommuner i övrigt, bland vilka ett flertal på grund av sitt utsatta läge haft särskild anledning att uppmärksamma frågan, densamma icke gav anledning till särskilda uttalanden. De erinringar, som gjordes, avsågo ett närmare fastställande av sedvanerättens geografiska omfattning ävensom ett uttryckligt undantagande därifrån av enskild man tillhörig mark. I sistnämnda hänseende yrkades, att lapparnas rätt till renbete måtte göras beroende av den enskilda markägarens medgivande, med undantag endast för sådana tillfällen, då renarna vore stadda på flyttningsresor.

Departementschefen anförde vid remissen till lägrådet år 1924, att yrkandet från vissa håll i Jämtlands län om ett skarpare uppdragande av gränserna för det område, inom vilket den lapska sedvanerätten skulle vara gällande, av praktiska skäl icke kunde vinna avseende. Vidare anförde departementschefen:

1924 års
förslag.

»De ingående utredningar, som verkstälts såväl av kommittén som ock tidigare i syfte att utröna, huru långt nedåt Bottniska viken lapparna sedan äldre tid plägat utsträcka sina flyttningar, hava givit vid handen, att det praktiskt taget icke låter sig göra att härutinnan bestämma en yttersta gräns annat än å sådana håll möjligen, såsom t. ex. i Norrbottens läns sydliga del samt i Västerbottens och Västernorrlands län, där en naturlig gräns möter i Bottniska viken. Man torde således även framdeles liksom hittills vara hänvisad till att i trakter, där gränsen för sedvaneområdet är mer eller mindre flytande, låta frågan om sedvanerättens tillämplighet i tvistiga fall avgöras av domstol på grund av sådan bevisning, som enligt allmän lag kräves för styrkande av urminnes hävd. Yrkandet från kommunalfullmäktige i Arjeplogs socken, att sedvanerättens giltighet nedom odlingsgränsen måtte begränsas till sådana trakter, vilka *regelbundet* besökas av lapparna, torde icke förtjäna avseende. Bifölles ett sådant yrkande, skulle därmed borttagas en av de väsentligaste förutsättningarna för lapparnas näring. Dessa äro ju för renarnas uppehälle helt beroende av tillgången på födoämnen å trakterna i fråga, en tillgång, som på grund av klimatologiska och andra förhållanden kan vara synnerligen skiftande och ojämn. Det är således en tvingande nödvändighet för lapparna att inom de för sedvaneområdet uppdagna yttre geografiska gränserna åga frihet att efter omständigheterna välja de för tillfället mest lämpliga betesmarkerna. Lika litet anser jag yrkandet från vissa håll utanför renbetesfjällen i Jämtlands län, att lapparnas vistelse med sina renar å enskild mark måtte göras i regel beroende av markägarens medgivande, förtjäna avseende. Detta yrkande har en än mera principiell betydelse än det föregående yrkandet, i det att detsamma direkt syftar mot ett upphävande å enskild mark av lapparnas historiskt grundade och av statsmakterna erkända rättigheter. Det måste tillbakavisas även på den grund att fastigheterna, redan då de övergingo i enskild ägo, voro belastade med ifrågavarande servitut till lapparnas förmån.

Klagomålen från Tärna socken, i vad de avse rätt för den jordbrukande befolkningen att avgiftsfritt beta sina kreatur å renbeteslanden ovan odlingsgränsen, sammanhånga med betesförhållandena därstädes, sådana de gestaltat sig efter det avvitrningen i angivna trakter genomfördes. Före avvitrningen voro gränserna för nybyggarnas ägor icke närmare bestämda, och nybyggarna begagnade då oinskränkt de runt omkring deras gårdar belägna kronomarkerna för bete åt sina kreatur. Vid avvitrningen fick emellertid en var sitt särskilda område utlagt, ett förhållande, som medförde inskränkning i avseende å kreatursbetet å den kringliggande marken. Sockenmännen göra

nu gällande, att de egna områdena icke äro tillräckliga för deras behov av betesmarker och att kompensation för vad de vid avvittningen förlorat bör beredas dem å kronomark. Till frågan, i vad mån dessa anspråk kunna eller böra tillmötesgåås från statsmakternas sida, får jag tillfälle att återkomma vid behandlingen av 53 § i föreliggande lagförslag.¹⁾

Från samma håll har emellertid även erinrats, att den jordbrukande befolkningen icke skulle äga rätt att genom inhägnad skydda sina ägor emot renarna, och från Lycksele socken har yrkats förbud för lapparna att föra renarna på bete på odlad mark. Jag vill i anledning av vad sålunda andragits ytterligare något ingå på den lapska sedvanerättens innebörd och i sammanhang därmed även å dess tillämpning, sådan den ter sig i praktiken. Inom de områden, där lapparna äga uppehålla sig med sina renar, gäller att all mark, vare sig den tillhör det allmänna eller enskild man och vare sig densamma är odlad eller icke, är belastad med den till förmån för de renskötande lapparna stadgade, servitutsliknande skyldigheten att tåla renbetning och rentramp, och att således i legalt hänseende ingen skillnad förekommer mellan olika slags mark. Detta förhållande kommer till uttryck bland annat däri att lapparna, då de nyttja marken inom sedvaneområdet, icke, vare sig de med renarna beträda det ena eller andra slaget av mark, äro hemfallna till ansvar enligt de bestämmelser, som i allmän lag finnas meddelade med avseende å olovligt begagnande av annans mark. Emellertid ställer sig sedvanerättens tillämpning i praktiken väsentligen annorlunda än man på grund av dess legala innebörd kunde hava anledning antaga. I 1898 års renbeteslag liksom även i de föreliggande lagförslagen äro särskilda bestämmelser upptagna, enligt vilka lapparna kunna ådraga sig allvarliga efterräkningar, därest deras renar åstadkomma skador å odlad mark. Dessa bestämmelser återfinnas i de föreliggande förslagen under rubriken ersättningsskyldighet för skador genom renar. Ifrågavarande bestämmelser, till vilka jag framdeles återkommer, utgöra ett starkt preventiv till förmån för den jordbrukande befolkningens intressen och innebära i sin praktiska tillämpning att, bortsett från försumlighet från lapparnas sida eller förhållanden, som med hänsyn till renarnas natur icke kunna föras lapparna till last, den odlade jorden och dess avkastning i övrigt, så långt det överhuvud taget med hänsyn till renhanteringsens beskaffenhet är möjligt, skall vara skyddad mot intrång genom renar. Härtill kommer att jordbrukarna själva, därest de äro måna om sin egendom, hava i sin hand ett medel att skydda densamma, som är mera effektivt än de strängaste skadestandsbestämmelser. Det är nämligen icke fullt riktigt, såsom från Tärna sockenmän erinrats, att den jordbrukande befolkningen icke skulle vara berättigad att genom inhägnad skydda sina intressen. Lagstiftningen lägger intet hinder i vägen för att genom inhägnad hålla den odlade marken fredad mot renar. Tvärtom har det från lagstiftarnas sida alltid ansetts såsom ett trängande önskemål — och de föreliggande förslagen vila å samma uppfattning — att den jordbrukande befolkningen genom stängselbyggnad för egen del bör bidraga till att effektivt skydda sina odlingar. Vore insikten om nyttan härav mera allmän och omsattes densamma i praktiken, är jag förvissad om att sådana slitningar, som framskymta i Tärna sockenmäns yttranden, framdeles kunde undvikas. Vad i övrigt med hänsyn till lapparnas flyttningar och flyttningssvägar är att iakttaga vid uppförande av hägnader å nu ifrågavarande områden är en fråga, som kommer att behandlas i annat sammanhang.»

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har vid bestämmelsernas avfattande ansett sig böra i möjligaste mån bibehålla den formulering de erhållit i gällande lag. Bortsett från viss begränsning i avseende å tiden, vartill jag i det följande skall åter-

¹⁾ Motsvarar 56 § i nu förevarande förslag.

komma, har inskränkning ej skett i rätten för fjällapparna att för renskötsel använda såväl kronan som annan tillhörig mark nedanför odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker. Den sakkunnige anför härutinnan:

»Lagrådet har mot kommittéförslaget anmärkt, att i olikhet mot gällande lag rätten för fjällapparna att använda kronans mark nedom odlingsgränsen och renbeteslanden enligt den av kommittén föreslagna lagtexten men ej enligt motiven gjorts beroende av att marken verkligen efter gammal sedvana varit besökt av lapparna med renar. Sådan skiljaktighet mellan kommitténs lagtext och motiv föreligger ej blott i det av lagrådet anmärkta hänseendet utan jämväl i fråga om fjällapparnas rätt till bete nedom odlingsgränsen inom nämnda lappmarker å annan mark än kronomark och renbetesland. Enligt gällande lag hava lapparna betesrätt å all mark nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna oberoende av sedvanan; endast vid bestämmande av betestiderna har i visst fall hänsyn tagits till denna. Kommittén har däremot i sin lagtext stadgat, att fjällapparna må föra sina renar på bete å mark nedom odlingsgränsen, vare sig inom eller utom lappmarkerna, allenast å sådana trakter, som lapparna efter gammal sedvana besökt med sina renar. Den av kommittén verkställda utredningen giver icke vid handen, att gällande regler i denna del böra ändras.»

Till den sakkunniges förslag i denna del, mot vilket i de inkomna yttrandena icke framställts några erinringar, har jag anslutit mig.

Departements-
chefen.

Frågan om de tider, då fjällapparna skulle äga att uppehålla sig nedom odlingsgränsen och utom renbetesfjällen, behandlades ingående under förarbetena såväl till 1886 års renbeteslag som till nu gällande renbeteslag.¹⁾

Betestider för
fjällapparna.

Förarbetena
till 1886 och
1898 årens
lagar.

1883 års kommitterade samlade från spridda urkunder då gällande bestämmelser angående lapparnas rättigheter och upptogo i fråga om lapparnas rätt att vistas å någon trakt för att där idka renskötsel i sitt förslag under 1 § samma regler, som innehölls i dessa urkunder, regler, vilka sedermera i allt väsentligt upptagits oförändrade i 1886 och 1898 års renbeteslagar. Såvitt nu är i fråga, gällde redan före 1886 års lag, att lapparna skulle äga vistas nedom odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen under tiden oktober—april. Emellertid var vid behandlingen av denna fråga även tal om att begränsa lapparnas vintervistelse å nu ifrågavarande trakter med en eller annan månad. Särskilda utskottet vid 1886 års riksdag anförde härutinnan bland annat följande:

»Det har inom utskottet varit ifrågasatt, att från den i 1 § såsom vintertid (= oktober—april) betecknade del av året skulle uteslutas månaderna oktober och november, men att därtill skulle läggas maj månad. Vad angår de två förstnämnda månaderna, har man ansett deras uteslutning vara nödig, emedan de bofasta i vissa trakter i Västerbottens läns lappmarker då ännu icke skulle hava hunnit hemföra höet från sina icke inhägnade utängsslätter. Men utom det att dels den befarade olägenheten härav blivit i lagförslaget

¹⁾ Se kommitterades betänkande den 25 augusti 1883 sid. 64—71 samt sid. 82—84, Högsta domstolens protokoll den 21 november 1884, Kungl. Maj:ts proposition den 11 december 1885 nr 2, särskilda utskottets utlåtande den 2 april 1886 nr 1 och riksdagens skrivelse den 5 maj 1886 nr 49.

Se vidare kommitterades betänkande den 27 maj 1896, Kungl. Maj:ts proposition den 8 februari 1898 nr 56, lagutskottets utlåtande den 3 maj 1898 nr 84 och riksdagens skrivelse den 13 maj 1898 nr 132.

förebyggd därigenom, att ersättningen för skada å utestående hö på sådana slätter gjorts beroende därav, att hässjorna och stackarna, vari höet uppsamlats, blivit inhägnade, dels maj månad, varunder växtligheten just börjar komma sig för, icke lärer böra inbegripas i den tid, då renar skola få beta å enskildas ägor, så låter sig icke lämpligen göra att bestämma vintertiden annorlunda i denna lag än i internationella lagen (= förordningen den 6 juni 1883 angående de lappar, som med renar flytta emellan konungarikena Sverige och Norge), varigenom norska lappar skulle komma att här i landet åga renbetesrätt å tid, då de svenska saknade den.»

Flertalet av 1896 års kommitterade upptogo i sitt förslag under 1 § viss begränsning av tiden för betesrättens utövning å trakterna nedom odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, i det de med avseende å annan mark inom lappmarkerna än renbeteslanden ävensom beträffande trakterna utom lappmarkerna och renbetesfjällen bestämde betestiden i Norrbottens län till månaderna oktober—april, men i annat län till månaderna november—april. Skälet härtill var det att, enligt vunna upplysningar, höstflyttningarna i Jämtlands län i regel icke ägde rum förrän i november och att inom Västerbottens län mera allmänt påyrkats, att den då bestämda tiden för lapparnas flyttning ned å enskildas ägor måtte framskjutas, vilket därjämte ansågs kunna ske utan men för lapparna.

Ordföranden hos nyssnämnda kommitterade, presidenten N. von Steyern, var av skiljaktig mening och ansåg sig icke kunna biträda förslaget att med oktober månad inskränka den tid, under vilken lapparna skulle få utöva dem tillkommande sedvanerätt att vintertiden flytta på enskildas marker nedom odlingsgränsen i Västerbottens län och utom renbetsfjällen i Jämtlands län. Han yttrade:

»Vad Härjeådalens beträffar, har det oemotsagt uppgivits, att flyttningarna där aldrig begynt förrän i mitten av november (prot. sid. 5). Ändringen är således för dessa trakter utan all betydelse, om det ock måste medgivas, att något hinder för dess genomförande på samma trakter icke förefinnes.

Inom norra delen av Jämtlands län äro förhållandena annorlunda. Renbetesfjällen äro där enligt lappfogdens uppgift beväxta huvudsakligen med gräs men sparsamt med renmossa. När gräsbetet med september månad upphör, och renmossan, som då måste tillgripas, tryter, helst när stark isbildning på fjällen gör den för renarna oåtkomlig, hava lapparna, särskilt från Hotagens skattefjäll, varit nödsakade att redan i början av oktober flytta till de närmast belägna skogstrakterna. De hava därför förklarat det icke vara möjligt att bestämma en senare flyttningstid än den 1 oktober. Häri hava samtliga vid sammanträdet i Föllinge närvarande kommunalombud instämt; de hava varit ense därom, att det icke kunde förmenas lapparna, åtminstone från vissa fjäll, att flytta redan den 1 oktober (prot. sid. 35). För denna del av länet har således kommitterades förslag den betydelse, att det skulle beröva lapparna en förmån, som allmänt erkänts vara för bedrivande av deras näring nödvändig, för att bereda de bofasta en förmån, på vars åtnjutande de uttryckligen förklarat sig icke göra något anspråk. Det kan ej med fog sägas, att de bofasta avgivit denna förklaring utan att närmare göra sig reda för dess innebörd. De underlåto icke att vid tillfället framhålla, att de ledo åtskillig skada av renarna under oktober månad, men de medgävo tillika, att skadan endast gällde bärgat, i stackar och hässjor utestående hö, och att den skulle förekommas, om det bleve regel, att höet för-

varades i lador. Detta mål uppställde de bofasta därför såsom mer eftersträfvansvärt än uppskovet med lapparnas flyttning, och de hoppades vinna det genom bidrag till ladors uppförande från jämtländska renbetesfjällens skogsfond. Denna hemställan hava kommitterade nu i sitt betänkande understött. Blir resultatet härav, att höet i allmänhet inom de delar av Jämtlands län, som vintertiden besökas av lappar, kommer att förvaras i lador, är detsamma fullständigt skyddat redan före den 1 oktober, och all anledning saknas då att förmena lapparna att komma vid den tiden. Skulle åter avsikten ej vinnas, bleve under den av kommitterade föreslagna lagstiftning lapparnas belägenhet i dessa trakter ganska svår. Med förbudet för lapparna att under oktober månad beträda enskild mark skulle nämligen, enligt kommitterades förslag i renbeteslagens 15 §, följa ovillkorlig skyldighet att ersätta all skada, som under nämnda månad skedde å utestående bärgat hö, och detta ehuru, enligt samma paragraf, höstackarna ej skulle behöva vara inhägnade förr än den 1 november. Under oktober månad således, då även vid ganska normala förhållanden, på vilka det av kommitterade åberopade stadgandet om ovanliga väderleksförhållanden icke äger tillämplighet, renarna ej kunna hållas kvar å de på renmossa fattiga fjällen, utan, följande en naturlig drift, söka sig ned till skogslandet, bliva lapparna ovillkorligen ersättningsskyldiga för all skada, som sker å de överallt utestående öppna höstackarna. En sådan lagstiftning är så föga ägnad att stifta frid mellan lappar och bofasta, att den fastmer skulle framkalla nya tvister och mångfaldigt ökade skadeersättningsanspråk.

Från Västerbottens län hava visserligen yrkanden om senare höstflyttning framkommit, ehuru icke enhälligt (prot. sid. 64). En socken, Dorotea, har uttryckligen förklarat sig icke önska någon förändring (prot. sid. 76). Ej heller inom Åsele socken synes sådan, att döma av det vid sammanträdet i Lycksele närvarande ombudets anförande, anses nödigt. De övriga socknarna hava uttalat sins emellan stridiga önskningsar, i det några nöjt sig med den 15 oktober, andra fordrat den 1 december, emedan först då allt hö kunde vara hemfört vid gårdarna. Å lapparnas sida har uppgivits, att de under vissa år redan vid Mikaelitiden, men vanligen först i mediet eller slutet av oktober, plågade överskrida odlingsgränsen, att under sådana år, då mycken snö fölle och isskorpa tidigt bildade sig i fjällen, det vore för lapparna nödvändigt att kunna lämna dessa redan vid Mikaelitiden, och att ändring i tiden för höstflyttningen således icke vore möjlig.

I detta län gäller frågan icke kustsocknarnas intresse, ty till kustlandet komma lapparna redan nu icke förr än i december. Frågan är således endast den, huruvida till förmån för nybyggarna inom lappmarken nedanför odlingsgränsen intrång skall göras i lapparnas flyttningsrätt. Skola fjälllapparna, vilka för lång tid av året redan undanträngts från detta område, där de förut oinskränkt härskat, nu genom lagstiftningens medverkan ytterligare kringskäras i utövningen av en rätt, av vilken de synas vara i verkligt behov, borde för en sådan lagstiftningsåtgärd åtminstone kunna bjudas kraftiga skäl. Kommitterade hava inskränkt sig till att förklara, att de funnit förändringen önskvärd från de bofastas synpunkt. För min del skulle jag snarare vilja kalla den överflödigt ur de bofastas synpunkt, därest kommitterades förslag i övrigt komme att godkännas. Det är ostridigt, att även i dessa trakter den skada, som renar i oktober månad kunna förorsaka, träffar endast utestående hö. Till dess skyddande hava kommitterade här liksom i Jämtlands län föreskrivit uppförande av lador, och detta med all utsikt till framgång. Konungens befallningshavande i länet yttrar nämligen i sitt av kommitterade åberopade utlåtande angående förändrad lagstiftning för lapparna: 'Överallt inom lappmarken finnes tillräcklig tillgång på virke

för att uppföra lador, vilka bliva föga dyrare än hässjor. Det är, för att använda ett milt uttryck, endast bristande företagsamhet, som gör att den bofasta befolkningen fortfarande begagnar sig av hässjor och icke uppför lador'. Skulle emellertid någon trakt inom lappmarken finnas, där ladors uppförande bleve för kostsamt, hava kommitterade för sådan trakt föreskrivit uppsättande kring stackar och hässjor av fullt skyddande stängsel, vilket dock i Västerbottens läns lappmark, i motsats till vad som föreslagits för Jämtlands län, skulle vara färdigt i sammanhang med slåttern, d. v. s. i regeln under september månad. I dessa trakter skall alltså, om lagen åtlöses, allt hö, som är av något värde, vara genom de bofastas egen åtgärd fullständigt skyddat före den 1 oktober. Det gräs, som efter den tiden växer eller ligger slaget på marken, torde vara av den beskaffenhet, att det ej förtjänar något skydd. Vartill det under sådana förhållanden skulle gagna att förbjuda lapparna att flytta före den 1 november, är jag ej i stånd att inse. Ej ens den bofaste, som försummat åtlösa lagen, kan av förbudet hämta något verkligt gagn. Han skulle kunna göra det, om det vore honom möjligt att under oktober månad från utängsslåtterna hemföra sitt ohägnade hö till gården. Men efter allas sammanställande vittnesbörd kan detta i någon nämnvärd utsträckning ske först sedan kärr och myrar tillfrusit, d. v. s. i november och december. Yrkandet att få tiden framflyttad till den 1 december, kan man därför förstå; att stanna vid den 1 november förefaller däremot ur den bofastes synpunkt skäligen ändamålslost.»

Kommittén. *Kommittén* föreslog i fråga om betestiderna endast en oväsentlig avvikelse från gällande rätt. Härom yttrade kommittén:

»Jämlikt 1 § 1 mom. i 1898 års renbeteslag, som ju har avseende å såväl fjällappar som skogslappar, äga lapparna att även under månaderna maj—september uppehålla sig å vissa områden nedanför odlingsgränsen, nämligen å sådan mark, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvitrningen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. Denna bestämmelse saknar i stort sett praktisk betydelse för fjälllapparna. Enligt vad kommittén inhämtat föreligger nämligen intet behov för dem att annat än under vissa ogynnsamma väderleks- och betesförhållanden vistas nedanför odlingsgränsen å annan tid än under månaderna oktober—april, och ifrågavarande lappar hava även för egen del i allmänhet plägat iakttaga dessa tider. På grund härav och för att åstadkomma tillbörlig reda i fjälllapparnas och skogslapparnas betesförhållanden har kommittén i 11 § 2 mom. begränsat tiden för vistelsen därstädes på sätt som skett.»

Yttranden över kommitténs förslag. Vid avgivande av yttranden över kommitténs förslag framställde lapparna icke någon erinran mot vad i förevarande hänseende föreslagits. Vad angår stadgandet under 11 § 2 mom. i kommittéförslagen, som innehöll bestämmelser om betestiden nedom odlingsgränsen och utom renbetesfjällen, förklarade lapparna i Norrkaitums lappby, att de förutsatte, att närmare bestämmelser angående besparingsland komme att införas i byordningarna.

Även i ärendet hörda *myndigheter* godtogo ifrågavarande bestämmelser.

Från den bofasta befolkningens sida framställdes däremot åtskilliga erinringar, avseende den tid då lapparna skulle äga att vistas nedanför odlingsgränsen samt utanför renbetesfjällen.

Kommunalstämman i Junosuando socken yrkade sålunda, att betesrätten

måtte begränsas till månaderna januari—april, emedan en utökning av betesrätten under månaderna oktober—december skulle medföra, att kraven på skadestånd för förstörd gröda skulle komma att ökas, eftersom naturförhållandena under dessa månader hindrade jordägaren att hemforsla grödan.

Kommunalfullmäktige i Jokkmokks socken ansågo av samma skäl som nyss anförts, att betestiden borde begränsas till månaderna november—april. Samma yrkande framställdes av *kommunalstämman i Hotagens socken*.

Vid remissen till lagrådet år 1924 erinrade *departementschefen* om vad 1924 års förslag. tidigare förekommit i ärendet samt förklarade, att han ansågo de skäl, med vilka förut framställda anspråk på begränsning av tiden för lapparnas flyttningar tillbakavisats, fortfarande vara gällande.

Vid granskning av förslaget framhöll *lagrådet* beträffande den avvikelse från tidsbestämmelserna, som betingades av att avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare, att det icke kunde anses fullt klart, vilken innebörd man skulle giva uttrycket »vederbörande jordägare eller brukare.» *Lagarådet.*

Den sakkunnige har icke funnit anledning frångå de gällande bestämmelserna om betestider för fjälllapparna. Med anledning av lagrådets nyssnämnda anmärkning framhåller den sakkunnige, att med oförmälda uttryck uppenbarligen åsyftades ägaren av den fastighet, där lappen önskar uppehålla sig med sina renar, eller den person, vilken eljest enligt lag eller på grund av avtal äger att med bindande verkan i förevarande avseende föra talan för fastigheten samt att, såvitt känt, denna bestämmelse hittills icke föranlett svårigheter i tillämpningen. *Den sakkunnige.*

Nomadlapparna i Vapstens lappby hava uttalat det önskemål att tiden, då de skulle passera odlingsgränsen och återflytta till fjällen, måtte framflyttas till den 10 eller 15 maj. *Yttranden över den sakkunniges förslag.*

Länsstyrelsen i Västerbottens län har ansett sig böra avstyrka den sålunda ifrågasatta förlängningen av tiden för vistelsen nedom odlingsgränsen.

Här må erinras, att i den nu gällande konventionen mellan Sverige och Norge, med ett i detta sammanhang oväsentligt undantag, den tid, då norska lappar äga rätt till renbetning i Sverige, fortfarande omfattar månaderna oktober—april.

Jag finner ej skäl att i berörda hänseende göra ändring i de föreslagna stadgandena, vilka äro överensstämmande med vad för närvarande gäller. Likaså kan jag ansluta mig till den sakkunniges nyssnämnda uttalande rörande innebörden av uttrycket »vederbörande jordägare eller brukare». Endast vissa formella jämkningar hava således föreslagits i paragrafen. *Departementschefen.*

Stadgandet i 2 § 3 mom. i föreliggande förslag motsvarar 28 § 1 mom. i 1898 års lag samt F. 5 § första stycket.

Enligt sistnämnda stycke skulle det ligga i Konungens hand att, i enlighet med vad som redan nu gäller, med hänsyn till den jordbrukande befolkningen undantaga visst för renbete eljest upplåtet område från lapparnas begagnande mot upplåtande av erforderlig betesmark åt dem å annat håll. *Undantag från bestämmelserna om utövan av betesrätten. Kommittén.*

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Mot nämnda bestämmelse framfördes av *länsstyrelsen i Norrbottens län* liksom av *kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken* den erinran, att det numera torde finnas omöjligt att, i stället för område, som ej vidare skulle få av lapparna begagnas, anvisa annat lämpligt område för renskötseln. Till bestämmelsen syntes därför böra fogas ett tillägg i syfte att annan gottgörelse kunde lämnas i den mån sådant funnes skäligt.

1924 års för-
slag.

Uti 1924 års förslag bibehölls stadgandet oförändrat. Departementschefen yttrade därom vid remissen till lagrådet:

»Stadgandet, som upptagits från gällande renbeteslag, är tillkommet i den jordbrukande befolkningens intresse och avser att bereda möjlighet att kunna avlysa renskötseln å områden, där densamma är synnerligen betungande för denna befolkning. Stadgandet är i denna del tillämpligt inom sedvaneområdet i dess helhet, men torde för de renskötande fjälllapparna, vilka under den tid av året, då ägorna äro mest utsatta för skadegörelse genom renar, uppehålla sig ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, äga praktisk betydelse i huvudsak endast för de sålunda angivna trakterna. Stadgandet utgör ett yttersta medel till skydd för jordbruksnäringen, som torde komma att tillgripas, först sedan det visat sig, att berättigade intressen hos den jordbrukande befolkningen icke kunna på annat sätt tillvaratas.

Vad beträffar senare delen av stadgandet, som föreskriver, att åt lapparna skall beredas compensation för mistad betesmark å annat håll, torde det icke vara fullt riktigt, såsom länsstyrelsen i Norrbottens län erinrat, att det skulle vara omöjligt att tillämpa nämnda föreskrift. Visserligen låter det sig på många håll med hänsyn till föreliggande omständigheter praktiskt taget icke göra att anvisa lapparna andra betesmarker. Sålunda torde trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen knappast erbjuda möjlighet därtill. Emellertid kan stadgandet tänkas komma att vinna tillämplighet utanför nyss angivna trakter. Ehuru således stadgandet i viss mån är begränsat i sin praktiska tillämplighet, finner jag dock icke lämpligt att vidtaga någon ändring i detsamma, så mycket mindre som stadgandet, från lapparnas sida sett, städse betraktats såsom en särskild garanti för dem mot att icke berövas något av sina sedvanliga betesmarker.»

Enahanda bestämmelse har upptagits i *den sakkunniges förslag*.

Den
sakkunnige.
Departements-
chefen.

Något skäl att frånträda den i såväl gällande lag som förslagen intagna ståndpunkten synes ej föreligga.

Expropria-
tion av mark
m. m. för fjäll-
renskötseln.

Bestämmelsen i 2 § 4 mom., som motsvarar 33 § i 1898 års lag samt F. 7 §, avser att bereda möjlighet att, där godvillig överenskommelse med enskild markägare icke kan träffas, genom expropriation åtkomma för vissa angivna ändamål erforderlig mark eller särskild rätt, som i avseende å fastighet tillkommer annan.

Kommittén.
1924 års för-
slag.

I förhållande till gällande lag hade *kommittén* vidtagit viss omformulering av stadgandet. Den av *kommittén* föreslagna bestämmelsen återfanns i 1924 års förslag.

Lagrådet.

Lagrådet yttrade om denna bestämmelse:

»I motiven sägs, att paragrafen avser att bereda möjlighet att, där godvillig överenskommelse med enskild markägare icke kan träffas, genom expropriation åtkomma för vissa angivna ändamål erforderlig mark eller nyttjanderätt till sådan mark. Man föranledes härav att antaga förslaget utgå från att, sedan Kungl. Maj:t förordnat om skyldighet för vederbörande att för

ändamålet avstå viss rättighet, expropriationslagen är tillämplig ej blott i fråga om sättet för ersättningens bestämmande, utan även i andra hänseenden, t. ex. beträffande sättet för ersättningens utgående, expropriationens inverkan på inteckningsförhållandena, egendomens återfallande om den ej begagnas etc. Ett stöd för en dylik tolkning förefinnes däri att andra och tredje styckena i paragrafen uppenbarligen formulerats efter förebilder i expropriationslagen och att därvid i tredje stycket använts frasen 'Särskild rätt — — — må ock exproprieras'. Emellertid har förslaget anslutit sig till gällande lags avfattning därutinnan, att i paragrafens första stycke säges, att ägaren är pliktig avstå jord, varom där är fråga, mot ersättning, som, där godvillig överenskomst ej kan träffas, bestämmas i den ordning expropriationslagen föreskriver. Möjligen förhåller det sig därför så, att det endast är ersättningsbeloppets bestämmande, som skall regleras genom expropriationslagen, och att densamma i övrigt icke är tillämplig.»

Med hänsyn till vad lagrådet sålunda anmärkt hava i *den sakkunniges förslag* bestämmelserna i formellt hänseende omarbetats. Den sakkunnige yttrar härom, att med den avfattning stadgandet sålunda erhållit torde otvetydigt framgå, att expropriationslagens bestämmelser skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse ej blott i fråga om sättet för ersättningens bestämmande utan även i andra hänseenden. Den sakkunnige framhåller vidare, att genom den sålunda föreslagna formuleringen behovet bortfölla av en i kommitténs förslag förekommande bestämmelse därom att samma föreskrifter skulle gälla, därest det för tillgodoseende av ifrågavarande ändamål vore tillfyllest att allenast nyttjanderätten till jorden toges i anspråk.

Länsstyrelsen i Jämtlands län yttrar i anledning av de föreslagna bestämmelserna uti 4 mom.:

Den i 4 mom. meddelade expropriationsbestämmelsen syntes i avseende å vägar vara begränsad till vägar mellan de för lapparna »avsatta områdena», varmed torde åsyftas renbetesfjällen i Jämtlands län och kronans till enskilda ej upplåtna marker ovan odlingsgränsen i lappmarkerna. Expropriationsrätten gällde således icke med avseende å lapparnas flyttningsvägar i andra landsdelar. Den länsstyrelsen enligt 17 § tilldelade befogenheten att anvisa ny flyttningsväg syntes vara avsedd för fall, då de bofastas intresse påkallade förändring av flyttningsväg och icke innebure någon expropriationsrätt. Det hade emellertid inträffat, att ny flyttningsväg måst anvisas exempelvis av sådan anledning, att en nybyggd bro blivit förlagd på avstånd från den gamla flyttningsvägen samt att därvid svårigheter uppstått i förhållande till ägarna av den mark, varöver den nya vägen måste framdragas. Bland expropriationsändamålen torde därför böra upptagas även andra flyttningsvägar än vägar mellan områdena.

Lappfogden i Jämtlands län har framställt en liknande erinran.

Jag finner vad länsstyrelsen anfört vara befogat och har i enlighet därmed vidtagit ändring i förevarande moment. I samband därmed har viss formell jämkning företagits.

I denna paragraf angivas de områden, där *skogsrenskötsel* må drivas, samt de tider, då renarna må föras på bete inom de särskilda områdena. Paragrafens 1 och 2 mom. motsvaras av bestämmelserna i 1 § 1 och 2 mom. av 1898 års lag samt S. 4 § och 11 § 1 mom. första och andra styckena. Rörande antalet skogs-

Den
sakkunnige.

Yttranden
över den sak-
kunniges
förelag.

Departements-
chefen.

8 §.
Betesområden
för skogs-
lapparna.

lappar och de trakter, där de förekomma, hänvisas till vad jag härom tidigare anförte.

Förarbetena
till gällande
lag.

Frågan om vad i lagstiftningsväg kunde och borde göras beträffande skogslapparnas renskötsel blev föremål för övervägande av den kommitté, som förberedde 1898 års renbeteslag. I det av kommittén avgivna betänkandet heter det härom, i huvudsak följande:

Denna fråga vore tvivelsutan den mest svårlösta inom hela lappväsendet. Å ena sidan måste man beakta svårigheten, att ej säga omöjligheten, att inom dessa för odlingen avsedda trakter utan förfång för jordbruksnäringen driva renskötsel året om; å den andra sidan måste hänsyn tagas till gällande rätt och faktiskt bestående förhållanden. Då stora svårigheter alltid måste uppstå att sommartiden hålla renar inom landet nedanför odlingsgränsen, där odlingen, efter alla tecken att döma, syntes vara stadd i jämnt fortskridande, vore det tvivelsutan högeligen önskvärt, om en sådan förändring i skogslapparnas renskötsel kunde åstadkommas, att de för framtiden, liksom nu fjälllapparna, sommartiden förde sina renar ovan odlingsgränsen, så att landet nedom nämnda gräns då bleve fritt från renar. Men en dylik förändring, mot vilken erinrats, dels att den skulle för de skogslappar, som jämte renskötsel idkade jordbruk, medföra den verkan, att de måste avstå från renskötseln, dels att en förflyttning till fjälltrakterna strede mot skogsrenens natur och därför vore utförbar, torde, om den över huvud kunde genomföras, böra inträda såsom en naturlig följd av utvecklingens egen gång och ej framvingas genom lagbud. Något lagstadgande i dylikt syfte hade kommitterade således ej ansett sig böra föreslå. Däremot torde lika stora betänkligheter icke böra möta mot en åtminstone successivt fortgående begränsning av lapparnas sommarbetesrätt i syfte att från denna börda frigöra vissa trakter, som i mera avsevärd grad därav betungades. Detta skulle så tillgå, att å trakter, där de enskilda hemmansområdena låge närmare intill varandra och där de gynnsammaste betingelserna för odling och bebyggande förefunnes samt sommarbetesrätten alltså medförde de största olägenheterna för den jordbrukande befolkningen, nämnda rätt avlystes å kronans mellan hemmanen inkilade marker och å hemmanen själva, i händelse de skulle utgöra delar av gammalt renbetesland. Härigenom skulle större sammanhängande områden, å vilka renar ej vidare finge sommartid föras å bete och där odlingen således kunde fortgå utan intrång från rennäringens sida. Andra mera oländiga delar av skogslappsocknarna, särskilt kronoparkerna, skulle däremot bibehållas såsom renbetesland och tjäna skogslapparna till sommarviste, vid vilket de denna tid skulle vara pliktiga att sammanhålla sina renar. Det syntes kommitterade, som skulle under dåvarande förhållanden en dylik reglering vara den lämpligaste åtgärden för införande av bättre ordning bland skogslapparna och för möjliggörande av ett drägligt samliv mellan dem och de bofasta. Detaljerat förslag till regleringen hade emellertid icke kunnat av kommitterade framläggas. Därför erfordrades förberedande undersökningar och utredningar av den omfattning, att de icke kunnat av kommitterade vidtagas. Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt det förhållandet, att skogslapparna även å sådana trakter, där renskötsel helst icke borde förekomma, i icke ringa utsträckning själva vore jordägare. Av flera skäl bjöde därför försiktigheten, att regleringen genomfördes allenast successivt, i den mån förhållandena å en viss trakt befunes därför gynnsamma.

Gällande lag.

Uti 1898 års lag upptogs i enlighet med vad sålunda föreslagits samma bestämmelser angående lapparnas rätt till sommarbete inom lappmarkerna

som förut gällt, men genom en särskild bestämmelse i 28 § öppnades utväg för reglering av betesrätten i det under förarbetena antydda syftet. Såsom förut nämnts skiljer 1898 års lag i formellt hänseende icke på fjällappar och skogslappar; skogslapparna vore alltså, därest ej bestämmelserna om markernas indelande i lappbyar funnes, formellt oförhindrade att nyttja även de områden, där betesrätten sommartid tillkommer fjälllapparna. Enligt renbeteslagen torde alltså skogslapparna få anses berättigade att under varje tid av året beta sina renar inom lappmarkerna ovan odlingsgränsen och å sådan mark nedanför samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvitrningen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. Å annan mark inom lappmarkerna äga skogslapparna uppehålla sig endast under månaderna oktober—april, för såvitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning på hösten eller hindra återflyttningen om våren. Vad nu sagts gäller även i fråga om sådana trakter utom lappmarkerna, vilka lapparna efter gammal sedvana besökt.

I likhet med vad som föreslagits i fråga om fjälllapparna uppdelade *kommittén* jämväl beträffande skogslapparna bestämmelserna om betesområden och betestider i skilda paragrafer. Efter att hava erinrat, att de skogslappar, som här avses, uppgående till ett antal av omkring 380 — män, kvinnor och barn — för närvarande höra hemma i Norrbottens läns lappmarker och i den del av Västerbottens läns lappmarker, som ingår i Malå socken, ävensom att övervägande delen bland dem är bosatt nedom odlingsgränsen, anförde *kommittén* följande:

Kommittén.

»Då det gällt för *kommittén* att för skogslapparna bestämma de områden *ovan lappmarksgränsen*, där de skola äga föra sina renar på bete, har *kommittén* utgått ifrån, att nu gällande bestämmelser i huvudsak böra bibehållas. *Kommittén* har dock funnit utrett, att skogsrenskötsel, som under tidigare skeden bedrivits å större områden än nu är fallet, såsom bland annat i Åsele lappmark av Västerbottens län, allt eftersom odlingen och bebyggelsen fortskridit, av omständigheternas makt antingen helt upphört eller ock avsevärt begränsats. *Kommittén* har den uppfattningen, att utvecklingen bland skogslapparna även framdeles kommer att gå i samma riktning och att skogsrenskötseln således kommer att alltmera undanträngas. Härpå tyda även anförda siffror angående yrkesfördelningen bland lapparna. Dessa siffror giva vid handen, att bland skogslapparna, vars antal uppskattats till 2,355, inberäknat skogslappar även utom lappmarkerna, allenast 484 fortfarande driva renskötsel samt att bland de sistnämnda minst 75 % med renskötsel förena annat yrke, huvudsakligen jordbruk. I betraktande av dessa omständigheter har det icke syntts *kommittén* föreligga anledning att för skogslapparnas del såsom betesområden bibehålla samtliga de trakter, vare sig inom Norrbottens eller Västerbottens län, där skogsrenskötsel av ålder kan hava drivits, utan har *kommittén* ansett övervägande skäl tala för att betesrätten begränsas till de delar av angivna trakter, där skogsrenskötsel fortfarande förekommer och således behov ännu synes föreligga att bibehålla densamma. Med denna uppfattning av frågan har *kommittén*, vidkommande trakterna *ovan lappmarksgränsen*, föreslagit den ändring i gällande bestämmelser, att skogsrenskötsel framdeles icke må drivas annat än å sådana

trakter inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, där skogsrenskötsel av ålder förekommit och fortfarande förekommer (4 § 1 mom.).

Beträffande trakterna *nedom lappmarksgränsen* har kommittén bibehållit nu gällande föreskrifter (4 § 2 mom. och 11 § 1 mom.).

Lappmarksgränsen har för dessa renskötande skogslappar i stort sett samma betydelse som odlingsgränsen för de renskötande fjällapparna, i det att landet ovan lappmarksgränsen utgör skogslapparnas vår-, sommar- och höstbetesland och förty renarna i regel icke äga vistas nedom gränsen annat än under månaderna oktober—april. Landet mellan lappmarksgränsen och odlingsgränsen är emellertid icke, vad skogslapparna angår i alla här ifrågasvarande avseenden att likställa med landet ovan sistnämnda gräns för fjällapparnas vidkommande. Av den föregående redogörelsen för nu gällande bestämmelser framgår nämligen, hurusom renbeteslagen skiljer mellan å ena sidan sådana områden därstädes, där skogslapparna äga uppehålla sig året om, och å andra sidan områden, där de i regel äga vistas endast under månaderna oktober—april. De förra utgöras, såsom nämnt, av kronan tillhörig mark och sådan, enskild tillhörig mark, vilken vid avvitrningen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. De senare utgöras av annan mark än nu sagts.»

Beträffande tiderna för betesrättens utövning hade kommittén bibehållit gällande bestämmelser.

Yttranden öfver
kommitténs
förslag.

Mot att, såsom kommittén föreslagit beträffande trakterna ovan lappmarksgränsen, begränsa skogsrenskötseln till sådana områden, där densamma fortfarande förekommer, framställdes i de avgivna yttrandena icke någon erinran vare sig från skogslapparnas sida eller från annat håll. I övrigt gjordes med avseende å sedvanerättens tillämpning inom de för denna skogsrenskötsel föreslagna områdena endast ett fåtal erinringar, och, där sådana erinringar förekommo, voro de i allt väsentligt av samma beskaffenhet som de anmärkningar, vilka riktats mot förslaget i vad det avsåge fjällapparnas betesområden. De torde således här icke behöva upprepas. Endast det utlåtande, som i ärendet avgivits av domänstyrelsen, bör i detta sammanhang anföras.

Domänstyrelsen framhöll såsom sin mot kommittén motsatta mening, att renskötseln icke under alla förhållanden vore ett lapparnas privilegium, utan att detta privilegium tillkomme endast den renskötsel, som avsåge att utnyttja de stora fjällområdena i rikets nordligaste delar, medan de mer eller mindre naturliga avarter av verklig renskötsel, som förekomme och uppmammats inom vissa trakter av Norrbottens län, enligt styrelsens förmenande intet hade att skaffa med något privilegium för lapparna i gemen. Till sådana avarter av renskötseln räknade styrelsen skogsrenskötseln. I anslutning till denna uppfattning om skogsrenskötseln och sedan styrelsen något uppehållit sig vid vissa biologiska förhållanden, som enligt styrelsens mening borde beaktas vid bedömande av frågan om renarnas inverkan å skogarnas skötsel, anförde styrelsen i fråga om det slag av skogsrenskötsel, varunder renarna sommartid föras på bete inom lappmarkerna, följande:

»Denna är avsedd att försiggå på sådana marker, på vilka lapparna jämlikt nu gällande renbeteslag äga rättighet att uppehålla sig med sina renar. Ehuruval denna skogsrenskötsel icke har till ändamål att ekonomiskt

utnyttja de stora fjällområdena i landets nordligaste delar och förty enligt styrelsens förut uttalade åsikt strängt taget icke kan anses vara ett lapparnas privilegium, vill styrelsen dock icke ställa sig avvisande mot densamma, då den bedrivits och även framdeles skall bedrivas inom samma områden, där den egentliga fjällrenskötseln blivit legaliserad. Då de skogsrenar, vilka sommartiden betas inom lappmarkerna nedanför fjällområdena, antagligen, såsom styrelsen tidigare påpekat, till ej oväsentlig grad torde vara uppblandade med den egentliga fjällrenen, och då innehavarna av dylika skogsrenar i viss mån tagit vård om desamma, varigenom denna skogsrenskötsel är möjlig att hålla under åtminstone någon kontroll, ser styrelsen här ett ytterligare skäl för att i huvudsak biträda kommitténs förslag i berörda hänseenden.

Då styrelsen gjort detta medgivande innebär detta givetvis också ett erkännande av att dessa skogslappar, som hava sina sommarvisten inom lappmarken, böra tillerkännas de privilegier i fråga om renbeteslandens utnyttjande, som tillerkänts och medgivits fjällapparna.»

I anledning av domänstyrelsens sålunda uttalade mening yttrade *departementschefen* vid remissen till lagrådet år 1924:

1924 års
förslag.

»Den uppfattning angående skogsrenskötselns ställning i förhållande till fjällrenskötseln, som kommit till uttryck i domänstyrelsens yttrande, kan jag icke biträda. Att i likhet med styrelsen göra gällande, att skogsrenskötseln utgör en mer eller mindre naturlig avart av verklig renskötsel, är enligt min mening historiskt oriktigt. Jag vill emellertid icke i detta sammanhang diskutera frågan, vilket av nu förekommande slag av renskötsel, som kan vara äldst i tiden eller av historiska skäl eljest äga företräde framför det andra. Jag vill endast konstatera, att skogsrenskötsel sedan gammalt förekommit och att den bland skogslapparna vanliga kombinationen av renskötsel med jordbruk icke innefattar något skäl att kalla skogsrenskötseln för en mer eller mindre naturlig avart av verklig renskötsel. Jag anser följaktligen, ehuru av helt andra skäl än dem, som av domänstyrelsen åberopats, skogsrenskötseln böra såsom hittills erkännas såsom en av naturliga förhållanden betingad, legitim form av renskötsel. Med denna uppfattning i frågan delar jag dock kommitténs åsikt, att skogsrenskötseln, i den mån skogslapparna förvärva egna jordbruk eller odlingen inom de trakter, där dessa nu bedriva sin näring, fortskrider, kommer att ytterligare gå tillbaka och, i likhet med all annan renskötsel, slutligen finna sin naturliga tillvaro hänvisad till allenast sådana trakter, där det ekonomiskt kan löna sig att fortfarande bedriva densamma. Så länge emellertid skogsrenskötseln ännu är av beskaffenhet att fylla sin uppgift, nämligen att bidraga till självförsörjningen hos dem, som utöva denna näring, samt att äga betydelse även för den allmänna hushållningen i de trakter, som beröras av densamma, anser jag, att skogsrenskötseln såväl socialt som ekonomiskt fortfarande är berättigad att komma i åtnjutande av det stöd, lagstiftningen härutinnan kan giva. Jag anser dock, att skogsrenskötseln, som jag i det följande får tillfälle att ytterligare påpeka, bör hållas inom vissa gränser och framförallt i trakter, där densamma kan komma att i fråga om betestillgången uppträda såsom konkurrent till fjällrenskötseln, vika för den sistnämnda, ävensom att den, i den mån jordbrukets utveckling å samma trakter fortskrider, bör nöja sig med att komma något i efterhand.»

Rörande de principer, enligt vilka hithörande förhållanden böra regleras, har *den sakkunnige* icke haft något att erinra mot vad kommittén och *departementschefen* yttrat. Den sakkunnige, som ansett de av kommittén föreslagna lagbestämmelserna böra i viss omfattning omredigeras, anför till motivering av 3 § 1 och 2 mom. i det av honom framlagda förslaget:

Den sakkunnige.

»1 mom. Häri stadgas i nära överensstämmelse med ordalagen uti 1898 års lag, att skogsrenskötsel må drivas under varje tid av året inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen samt nedom odlingsgränsen å kronans mark och å renbeteslanden. Med hänsyn till vad kommittén yttrat har dock vidtagits den ändring i förhållande till gällande lag, att rätten att driva skogsrenskötsel å de marker, som avses i momentet, gjorts beroende av att sådan renskötsel av ålder förekommit och fortfarande drives å den trakt, varom fråga är, antingen året om eller under våren, sommaren eller hösten, d. v. s. under någon av månaderna maj, juni, juli, augusti eller september. Det är alltså ej tillräckligt, att skogsrenskötseln visas hava förekommit av ålder; den måste hava drivits året om eller under våren, sommaren eller hösten och får å den trakt, varom fråga är, icke hava definitivt upphört. Härvid må dock bemärkas, att varje avbrott i renskötseln givetvis icke medför rättens upphörande. Allenast ett stadigvarande längre avbrott bör hava sådan verkan. Hava exempelvis renskötande skogslappar under en lång följd av år icke under våren, sommaren eller hösten uppehållit sig med sina renar å viss trakt, där skogsrenskötsel nämnda tider förut drivits, och i följd härav för renskötseln utövande nödiga stängsel e. d. fått förfalla, eller odlingen under tiden framträngt till trakten, läser rätten till skogsrenskötsel få anses hava upphört. Vad angår bevisskyldigheten torde den böra åligga den lapp, som gör anspråk på rättigheten.

Det framgår ej med full tydlighet av kommitténs motiv, om kommittén avsett, att vid bedömande av frågan, huruvida renskötsel fortfarande förekommer å viss trakt, hänsyn skall tagas till förhållandena vid tiden för den nya lagens ikraftträdande eller vid den tid, då tvist härom uppstår. Den i förevarande förslag använda formuleringen har avsett att uttrycka, att förhållandena vid sistnämnda tid skola vara avgörande härutinnan.

2 mom. innehåller bestämmelser om de trakter, där skogslapparna må uppehålla sig med sina renar om vintern, varmed förstås oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader. Sådan begränsad rätt tillkommer dem enligt förslaget dels å mark nedanför odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, som icke tillhör kronan eller är renbetesland, såvitt den av ålder användes för betning av skogsrenar, dels ock å trakter nedanför lappmarksgränsen i dessa län, vilka skogslappar från dessa läns lappmarker efter gammal sedvana besökt med sina renar under vissa tider av året. I förhållande till vad för närvarande får anses gälla beträffande skogslapparnas vinterbeten innebära de föreslagna bestämmelserna, förutom den olikheten att betesrätten inom lappmarkerna begränsats till trakter, som av ålder därtill användas, även den av lagrådet påpekade ändringen, att betesrätten, vilken enligt gällande lag är fri å de trakter nedom lappmarksgränsen, vilka lapparna — vare sig fråga är om skogslappar från lappmarkerna eller andra lappar — besökt efter gammal sedvana, gjorts beroende av att *skogslappar från dessa läns lappmarker* besökt trakten med sina renar. Sistnämnda ändring, vilken jämväl föreslagits i S. 4 §, synes vara erforderlig med hänsyn till förekomsten av renskötande skogslappar, bosatta utom lappmarksgränsen i Norrbottens län (jfr S. 5 §). Denna ändring har ock iakttagits i det nya förslaget.»

Yttrande
över den sak-
kunniges för-
slag.

Skogslapparna i Malå lappby i Västerbottens län hava uttalat såsom önskemål, att i lagen måtte intagas bestämmelse därom, att de skulle för all framtid bibehållas vid rättigheten att begagna vissa närmare angivna markområden, vilka av ålder utgjort renbetesland.

Departements-
chefen.

Enligt förslaget äro de trakter, varom nu är fråga, upplåtna till skogsrenskötsel, såvitt sådan renskötsel av ålder förekommit å trakten och fort-

farande drives där under tid av året, vari annan årstid än vintern ingår, alltså under våren, sommaren eller hösten. Fördelningen av renbeteslanden mellan de särskilda byarna ankommer enligt förslagen liksom jämlikt gällande lag å länsstyrelsen. Att, på sätt av skogslapparna i Malå föreslagits, i lagen införa bestämmelser om de trakter, där byarna må utöva sin betesrätt, synes mig icke böra ske.

Mot den sakkunniges förslag har jag icke heller i övrigt någon erinran att framställa.

Bestämmelsen i 3 mom. av förevarande paragraf motsvarar 28 § i 1898 års lag och S. 6 § första stycket. Föreskriften har såvitt angår fjällapparna sin motsvarighet i 2 § 3 mom. i förevarande förslag men har erhållit en något annan avfattning.

Inskränkning
i betesrättens
utövning.

Beträffande motsvarande bestämmelse i 1924 års förslag anförde *departementschefen* vid remissen till lagrådet:

1924 års
förslag.

»Såsom av utredningen angående lapparnas förhållanden framgår, är skogsrenskötseln i förhållande till fjällrenskötseln att betrakta såsom i viss mån av sekundär betydelse. Stundom uppkommer nu vintertid en viss konkurrens om betesmarkerna mellan skogslappar och fjällappar. I de norra lappmarkerna, där skogsrenskötseln på sina håll drives upp emot fjällgränsen, förekomma också ej sällan intressekonflikter av annat slag mellan olika grupper av lappar, i det att skogslapparnas renar sommartid använda sig av och nedtrampa lavbeten, som fjällapparna vintertid behöva för sina renar. I detta sammanhang är även att märka, att skogsrenskötseln på en del håll visat ansatser att tränga undan fjällrenskötseln från trakter, där den sistnämnda tidigare varit förhärskande. På grund av de erfarenheter, som sålunda föreligga, och med hänsyn till att fjällrenskötseln torde hava större framtidsutsikter än skogsrenskötseln, och även, såsom förut framhållits, avgjort har större betydelse än den sistnämnda, har man ansett att, där intressekonflikter förekomma, skogsrenskötseln bör stå tillbaka för fjällrenskötseln. Lagrummet har därför försetts med ett tillägg i syfte att tillvarata taga fjällapparnas intressen.»

Den sakkunnige har i denna del icke föreslagit någon avvikelse från 1924 års förslag.

Den
sakkunnige.

Skogslapparna i Malå lappby hava ansett, att bestämmelsen om eventuellt markavtråde till förmån för fjällrenskötseln vore för skogslapparna synnerligen riskabel, och yrka därför, att bestämmelsen måtte utgå.

Yttrande
över den sak-
kunniges för-
slag.

Med hänsyn till vad som förekommit under ärendets tidigare handläggning anser jag mig icke böra utesluta ifrågakvarande bestämmelse.

Departements-
chefen.

Denna paragraf, vartill motsvarighet saknas i gällande rätt, innehåller bestämmelser, varigenom befogenhet tillagts länsstyrelse att i avseende å inskränkning i vissa fall av betesområdenas utnyttjande meddela särskilda föreskrifter. I paragrafen hava utan ändring i sak upptagits bestämmelserna i F. 11 § 3 mom. samt S. 11 § 1 mom. tredje stycket.

4 §.

Förevarande paragraf, som innebär en nyhet i förhållande till gällande rätt, motsvaras av F. 5 § andra stycket och S. 6 § andra stycket. Enligt sistnämnda stadganden skulle Kungl. Maj:t, därest visst område vore oundgängligen erforderligt för annat ändamål av större betydelse, kunna förordna, att området skulle undantagas från lapparnas begagnande. Avsåge

5 §.

förordnandet trakt, där fjällapparna ägde uppehålla sig med sina renar, skulle lämnas gottgörelse, som kunde anses lämplig.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Mot bestämmelserna i kommitténs förslag erinrade *länsstyrelsen i Norrbottens län*, att gottgörelse, som däri avsåges, syntes skola komma att utgå även då det företag, varför mark ansloges, skulle innebära en direkt fördel för lapparna. Till undvikande härav syntes någon jämkning i formuleringen påkallad.

Liknande yrkande framställdes av *kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken*. Fullmäktige anförde vidare:

»Såväl 'oundgängligen' som 'av större betydelse' böra utgå, då väl Konungen som representant för den största markägaren ej bör bindas av obestämbara inskränkningar vid upplåtelse av dylikt slag.

Angående *gottgörelse* kunna vi ej förstå, varför sådan skall utgå, om staten själv behöver mark för ändamål — t. ex. för järnväg —, varav även lapparna draga nytta. Ej heller anse vi att, om staten upplåter mark för industri — t. ex. för gruvdrifts behov — större gottgörelse skall lämnas lapparna än som motsvarar *skälig ersättning för det minskade renbetet*. De arrendeavgifter för mark, som staten betingar sig och vars storlek bestämmes jämväl med hänsyn till jordvärdestegring till följd av järnväg, närhet till gruva o. s. v., böra sålunda i övrigt tillfalla statsverket. Därest staten skall tillgodogöra sig sina malmfyndigheter inom lappmarkerna, torde ej vara lämpligt att binda företagen genom inskränkningar över statens äganderätt till marken.

Angående gottgörelse till lapparna, när *å enskild mark* — t. ex. genom gruvdrift, uppodling, utflyttning vid skifte o. s. v. — viss mark undandrages renbetet, få vi begära, att, *därest gottgörelse skall utgå*, denna må utgå av statsmedel. Vi anse dock, att gottgörelse ej skall utgå.»

1924 års
förslag.

Enligt den lydelse, ifrågavarande stadgande erhöi i det till lagrådet år 1924 remitterade förslaget, skulle gottgörelse utgå endast då fråga vore om område, beläget ovan odlingsgränsen eller inom renbetesfjällen, vilket vore upplåtet till de renskötande fjällapparna. Däremot skulle ersättning ej utgå, därest området varit upplåtet till skogsrenskötsel. Därjämte upplystes i motiven, att gottgörelsen skulle bestå i penningersättning att ingå i lappfonderna. Härom anförde *departementschefen* vid remissen till lagrådet:

»Man har genom detta stadgande velat uttala den grundsatsen att de renskötande lapparna icke, såsom på sina håll ännu göres gällande, äga anspråk på oinskränkt förfoganderätt över de åt dem upplåtna områdena, utan att deras liksom andras intressen böra stå tillbaka, då det gäller det allmännas bästa. Man har dock ansett, att lapparnas intressen icke böra vika annat än då det föreligger ett trängande behov att tillgodose ett särskilt ändamål av större betydelse.»

Beträffande den gottgörelse, som tänktes skola utgå, anförde departementschefen:

»Ifrågavarande trakter äro, såsom tidigare erinrats, avsedda i första hand för de renskötande lapparna. Hittills hava dessa, endast då det varit fråga om upplåtelser enligt 31 § renbeteslagen, ansetts böra beredas kompensation, och denna har gottgjorts dem på det sätt, att arrendeavgifterna ingått till vederbörande lappfond. När det gällt stora företag däremot såsom riksgränsbanan eller gruvindustrin i Kiruna och dylikt hava lapparna fått finna sig i att bliva avhända betydliga arealer betesmark eller att eljest vidkännas avsevärda hinder och svårigheter i sin näring, utan att på något sätt erhålla kompensation härför. Visserligen kan häremot invändas, att staten i andra hänseenden är frikostig mot lapparna och att sålunda det ena kan uppväga det andra. Jag anser det dock vara av betydelse att hava ett uttryckligt

stadgande om att de renskötande lapparna för intrång, vare sig genom allmänna eller enskilda företag, å sådana marker, vilkas utnyttjande blivit dem i lag tillförsäkrat, skola erhålla något vederlag.

Uppenbart är, att vederlaget icke kan omfatta all den avkastning, som utvinnes av det undantagna området. Vederlaget bör hållas inom rimliga gränser. Det bör enligt min mening utgå väsentligen efter de grunder, som antytts i det av kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken avgivna yttrandet, och, där intrånget vållas av enskild man, erläggas av honom.»

I frågan huruvida gottgörelse borde utgå för område, som varit upplåtet för skogsrenskötsel, anförde departementschefen:

»Man har härvid liksom då man bestämde skogslapparnas betesområden tillämpat den å erfarenheten grundade uppfattningen att skogsrenskötseln, som bland 2,355 skogslappar bedrives av endast 484, av vilka den övervägande största delen, minst 75 %, med renskötseln förenar annat yrke, huvudsakligen jordbruk, betecknar en långt fortskriden utveckling i riktning mot ett fullständigt uppgående huvudsakligen i jordbruksnäringen. Med denna uppfattning, som i lagförslaget gjort sig gällande även i andra hänseenden, såsom vid ordnandet av bosättningsfrågan, där man särskilt velat gynna skogslapparnas övergång till jordbrukare, har man icke ansett lämpligt att föreslå bestämmelser, som kunna motverka en sådan utveckling.»

Den sakkunnige har föreslagit vissa jämkningar uti ifrågavarande bestämmelser. Härom anføres i motiveringen:

Den sakkunnige.

»Därest gottgörelse skall utgå för område, beläget ovan odlingsgränsen, lär detta hava sin grund däri, att lappprivilegiet göres obrukbart å det samma. Vid sådant förhållande synes det icke följdriktigt att låta ersättningens utgående vara beroende av huruvida området varit begagnat för fjällrenskötsel eller för skogsrenskötsel, detta så mycket mindre som ersättningen avses skola ingå i de för fjäll- och skogslappar gemensamma lappfonderna. Det torde alltså icke föreligga skäl att för de relativt obetydliga områden, som ovan odlingsgränsen äro upplåtna för skogsrenskötsel, göra undantag från principen. På grund härav har paragrafen givits sådan avfattning, att enligt densamma ersättning skall utgå för varje område ovan odlingsgränsen, som för det i paragrafen angivna ändamål undantages från lapparnas begagnande.

Av departementschefens yttrande framgår vidare, att den ersättning, som skall utgå, avser skälig ersättning väsentligen för intrång, som förorsakas för renbetet, och ej för all den avkastning, som kan utvinnas ur det undantagna området. Detta ävensom att ersättningen icke skall gå direkt till lapparna, vilket möjligen formuleringen i det remitterade förslaget närmast kunde giva vid handen, har ansetts böra komma till uttryck i lagtexten.»

Mot den sakkunniges förslag i denna del har jag i sak icke något att erinra. Bestämmelserna hava undergått viss jämkning av formell art. Departementschefen.

Denna paragraf motsvarar med vissa redaktionella jämkningar 29 § i 1898 års lag samt F. 6 § och S. 7 §.

6 §

Stadgandet avser att i sådana trakter, där samfärdsel äger rum efter renskjuts, tillgodose dragrenarnas behov av föda under färd samt vid besök å kyrkplats, tingsställe, marknadsplats eller annan därmed jämförlig ort.

Om lappby.

Under denna rubrik hava i 7—13 §§ i den sakkunniges förslag sammanförts bestämmelser motsvarande stadgandena i 8—10 §§ i F. och S. samt F. 54—57 §§ och S. 55—58 §§.

I *kommitténs* förslag hade införts begreppet lappbyområde såsom beteckning för de områden, i vilka betesområdena indelas, under det att med lappby avsågs den enhet av lappar, som skulle anses tillhöra varje lappbyområde. Samma terminologi bibehölls i 1924 års förslag.

Lagrådet yttrade därom:

Tveksamt vore, om någon verklig fördel vore förenad med att utbyta det hittills använda begreppet lappby mot lappbyområde, isynnerhet som begreppet lappby hade hävd såsom uttryck för ett visst betesområde. Visserligen erhöles förslagets ståndpunkt härutinnan sin förklaring därav att man önskat få olika beteckningar dels för de områden, i vilka betestrakterna indelades (lappbyområden), och dels för den enhet av lappar, som skulle anses tillhöra varje lappbyområde (lappby). Det försök, som gjorts att karaktisera lappbyn i förhållande till lappbyområdet, kunde emellertid knappast sägas vara klargörande, då i förslagen endast sades, att renskötande fjällappar, resp. skogslappar, inom samma lappbyområde utgjorde en fjälllappby, respektive skogslappby.

Med hänsyn till vad *lagrådet* sålunda anmärkt har *den sakkunnige* ansett lämpligt att låta beteckningen lappby i första rummet hänföra sig till det område, inom vilket till byn hörande lappar må utöva sin betesrätt.

7 §. Denna paragraf motsvarar 6 § första stycket i 1898 års lag samt 8 § i F. och S.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige anförde till motivering av bestämmelserna i denna paragraf i huvudsak följande:

»Indelningen i lappbyar hänför sig, såsom enligt gällande rätt och som väl även torde vara avsett i kommittéförslagen, allenast till de trakter, där lapparna äga hela året uppehålla sig med sina renar, d. v. s. sommarbeteslanden. För dessa skola ovillkorligt av länsstyrelsen fastställas bestämda gränser. I fråga om de vinterbetesland, som utnyttjas av de särskilda lappbyarna, är däremot ett fastställande av begränsade betesområden icke obligatoriskt, utan må i avseende å dessa förhållas efter gammal sedvana och praxis. Men då även i avseende på vinterbeteslanden behov framträtt av fastställande av bestämda betesområden, har möjlighet därtill ansetts böra läggas i länsstyrelsens hand. I enlighet härmed hava bestämmelserna i 7 § avfattats. Från de tidigare förslagen har upptagits bestämmelsen att gemensamt betesområde må kunna fastställas för två eller flera byar.

Indelning i lappbyar och fastställande av betesområden verkställas av länsstyrelsen. Från gällande lag har ansetts lämpligt upptaga föreskriften, att de lappar, vilkas rätt är i fråga, skola höras. Givetvis står det länsstyrelsen öppet att höra även vederbörande kommun och andra, som kunna tänkas hava intresse av frågan.»

Länsstyrelsen i Norrbottens län förutsätter i sitt yttrande över sakkunnigförslaget, att nu bestående indelning icke behöver särskilt konfirmeras eller vidröras i andra fall än där ändring anses påkallad ävensom att uttrycket »i den mån så prövas möjligt och lämpligt» innefattar befogenhet för länsstyrelsen att fastställa gränserna att gälla endast för viss tid, som prövas lämplig.

Uti 1898 års lag förekommer uttrycket lappby såsom beteckning både för visst område och för den enhet lappar, som inom detta område driver renskötsel. Lappbyarna, som äro av gammalt ursprung, anses hava uppstått på det sätt, att lappar av samma stam eller släkt generation efter generation

Yttrande över
den sakkun-
niges förslag.

Departement-
schefen.

fört sina renar på bete å samma trakter och flyttat efter samma vägar. Det är först under senare tid, som en indelning skett av betena i områden, vilka även de, alltefter de lappbyar betet tillkom, betecknats med namnet lappby. Denna dubbla innebörd av begreppet har bibehållits i förevarande förslag, dock att för tydlighets vinnande på ett par ställen ansetts nödigt att utmärka, att det är lappbyn såsom *område på marken* som avses. Med hänsyn till nyss angivna förhållanden torde det vara lämpligt att i paragrafen först uttala, att lapparna skola för renskötelsns bedrivande vara indelade i lappbyar, och sedan meddela föreskrift om betesområdenas fördelning mellan lappbyarna. I enlighet härmed är paragrafen avfattad. I jämförelse med motsvarande bestämmelser i den sakkunniges förslag föreligga därjämte vissa andra skiljaktigheter av redaktionell art.

Vad länsstyrelsen i Norrbottens län anfört rörande stadgandets innebörd anser jag mig kunna biträda. Detta lär emellertid ej behöva medföra ändring i bestämmelsernas formulering.

I 8 §, som saknar motsvarighet i gällande lag, hava upptagits bestämmelser rörande frågan, vilka lappar skola anses tillhöra en lappby. Ut i F. 54 § och S. 55 § stadgades härom endast, att renskötande lappar inom samma lappbyområde utgjorde en lappby. I 3 § av F. och S. utsades åter, vilka lappar borde anses såsom renskötande.

S §.

Den sakkunnige anför till motivering av sitt förslag i denna del:

»Såsom hörande till lappby anses i främsta rummet de lappar, vilka såsom stadigvarande yrke inom lappbyn driva renskötsel eller biträda i sådan näring. Lappar, vilka antingen själva drivit eller såsom tjänare biträtt vid rensköteln men på grund av ålder eller sjukdom icke vidare kunna ägna sig däråt, böra jämväl anses fortfarande tillhöra lappbyn och komma i åtnjutande av därmed förenade rättigheter såsom i fråga om jakt, fiske, skogsfång m. m., så länge de icke stadigvarande ägna sig åt annan sysselsättning. Vidare böra ock till lappbyn räknas hustru och hemmavarande barn till lapp, som förut är nämnd, ävensom omyndigt barn till avliden sådan lapp, utan avseende på om de själva driva eller biträda i renskötsel eller icke. Uppenbart är, att en lapsk tjänare, som tagit tjänst i främmande by, icke tillhör denna längre än han behåller sin tjänst därstädes.

Den
sakkunnige.

Lagrådet har anmärkt, att frågan om och i vilken ordning lapp, som icke tillhör lappby, må tillgodonjuta lappprivilegiet, borde i lagstiftningen lösas. Kommittén hade föreslagit, att de med rensköteln förenade förmåner skulle åtnjutas allenast av renskötande lappar; och till renskötande räknades enligt 3 § icke allenast lapp, man eller kvinna, som dreve renskötsel, utan även, så länge denna näring utövades, renskötande lappmans hustru, omyndiga barn och lapska tjänare. Det har icke ansetts lämpligt att i förevarande förslag upptaga beteckningen 'renskötande lapp' såsom teknisk term i den mening kommittén avsett, enär det i praktiken visat sig, att innebörden av denna beteckning på skilda orter samt av olika myndigheter och andra vederbörande fattats väsentligen olika. På sätt ovan framhållits avses i förevarande förslag med uttrycket 'lapp, som driver renskötsel', eller den därmed liktydiga beteckningen 'renskötande lapp' allenast lapp, som själv eller genom medlemmar av sitt hushåll driver renskötsel. I förevarande förslag har rättigheten att åtnjuta de med lappprivilegiet förenade förmåner ansetts lämpligen böra göras beroende av att vederbörande tillhör en lappby. I andra stycket av förevarande paragraf har sålunda stadgats, att lapp, som ej

tillhör lappby, icke äger begagna sig av de med rätt att driva rensköttsel enligt lagen förenade förmåner.

Vad kommittén velat utsäga uti 3 § av F. och S. lärers alltså hava fått sin motsvarighet genom bestämmelserna i förevarande paragraf, och härigenom torde även ovannämnda, av lagrådet påtalade brist få anses avhjälpt.»

Yttranden över
den sakkun-
niges förslag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län yttrar med anledning av sakkunnigförslaget:

»Utöver de restriktioner, som 1 § innebär, innefattar jämväl 8 § i förslaget mycket betydelsefulla inskränkningar i avseende å rätten att utöva rensköttsel. Dessutom har 8 § i likhet med motsvarande bestämmelser i nuvarande lag om renbete en administrativ innebörd, i det att därigenom lapparna uppdelas på lappbyarna.

I förstnämnda avseende innebär punkt 2, jämförd med sista stycket¹⁾, att från rätten att nyttja rensköttselprivilegiet uteslutas:

a) sådana lappar, som upphört med rensköttseln av andra orsaker än ålderdom och sjukdom; en lapp, som förlorat sina renar, skulle således icke genom lån för inköp av renar få upptagas i lappbyn och åter bliva renskötande. En lapp, som tager tjänst i Norge, skulle ej heller kunna låta sina renar skötas av anhöriga i Sverige annat än med begränsning enligt 50 § andra momentet.

b) sådana lappar, som visserligen på grund av ålderdom eller sjukdom upphört med rensköttseln men därefter stadigvarande ägnat sig åt annan sysselsättning t. ex. slagit sig ned såsom fiskare eller backstugusittare. I det underfundom förekommande fall, att en dylik lapp söker behålla sina renar i väntan på att hans minderåriga barn i sinom tid skola kunna ägna sig åt rensköttseln, skulle han vara hänvisad till nyssnämnda begränsning enligt 50 § andra momentet.

Enligt punkt 1²⁾, jämförd med sista stycket, torde uteslutas

c) änka efter renskötande lapp, om hon icke själv driver rensköttsel. Vill hon efter mannens död behålla sina renar, utan att kunna sköta dem själv eller genom eget hushåll, skulle detta icke vara tillåtet för henne, men väl för hennes barn.

De här ovan under a)–c) anmärkta inskränkningarna i rätten att driva rensköttsel synas olämpliga. Även om man vill förhindra obehörig användning av lappprivilegiet, torde nyssnämnda fall icke kunna föras till denna kategori, utan snarare vara sådana, där det är fråga om att hålla rensköttseln vid makt på ett naturligt sätt. En helt annan sak är, att hållandet av skötesrenar kan inom en viss lappby framkalla vårdslöshet och missförhållanden. För sådana fall böra medel till ingripande ställas till förfogande. Däremot bör icke en huvudregel uppställas, som kan förutses medföra ovan antydda olyckliga verkningar. Förslag att möjliggöra nyssnämnda ingripande framställas under 50 §.

Om här ifrågasatta ändringar vidtagas, bör 8 § dessutom angiva, att samtliga lappar, som äga renar, skola tillhöra lappby. Ett dylikt stadgande torde kunna erhållas genom ändrad redaktion av paragrafens inledning samt till lägg att, om renägande lapp underlåter att anmäla sig i någon lappby, befogenhet bör tillkomma länsstyrelsen att förordna, vilken by han skall tillhöra.

Efter dessa ändringar finnes icke något behov av bestämmelser angående rensköttseln av lappar utanför lappby (jämför motiven sid. 53 överst). Därmed torde också vara sört för att förslagens till lappby anknutna bestämmelser angående minskning av renantalet med mera kunna förbli oförändrade, varemot 50 § måste undergå viss förändring.

8 § skulle härigenom erhålla allenast en administrativ karaktär i likhet med nuvarande lagbestämmelser angående lappby. Sista stycket i paragrafen bör således utgå.»

¹⁾ I förevarande förslag mom. 2.

²⁾ » » » punkt 4.

Slutligen har länsstyrelsen påpekat, att orden »såsom stadigvarande yrke inom lappbyn»¹ kunde föranleda tvekan, huruvida ambulerande lappdrängar komme att tillhöra någon lappby.

Lappfogden i Jämtlands län har upplyst, att omkring hälften av länets lappar på grund av bestämmelsen i 8 § 2) skulle förlora rätten att tillhöra lappby. Flertalet av dessa lappar hade nämligen upphört med renskötsel ej till följd av ålderdom eller sjukdom, utan av andra orsaker, huvudsakligen renhjordarnas förminskning eller totala förintelse. Lappfogden har alltså hemställt, att såsom tillhörande lappby måtte räknas alla de lappar, som enligt 1 § vore berättigade att driva renskötsel.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört angående ifrågavarande paragraf:

»I 8 §, som avhandlar vilka som tillhöra lappby, stadgas bland annat, att till lappby höra lappar, vilka såsom stadigvarande yrke inom lappbyn driva renskötsel eller biträda i sådan näring, och i 10 §, som reglerar flyttning från en lappby till en annan, bestämmes att lapsk tjänare från främmande lappby skall vara berättigad att utan särskilt tillstånd återflytta med sina renar till sin förutvarande lappby. Med hänsyn till den trängsel på betesmarkerna inom vissa lappbyar, som på senare tider gjort sig märkbar, synes det angeläget att, till förhindrande av att bestämmelserna om inflyttningstillstånd kringgå, markera en *skyldighet* för tjänare från annan lappby att efter slutad tjänst återflytta till sin hemby. I motiveringen är visserligen denna ståndpunkt framhållen, men regeln är av den vikt, att den bör komma fram i lagtexten.»

De av länsstyrelsen i Jämtlands län framställda anmärkningarna mot förevarande paragraf rikta sig huvudsakligen mot den inskränkning i rätten att hava skötesrenar, som dessa bestämmelser komme att medföra. Omfattningen av denna rätt är enligt 50 § i förslaget beroende av huruvida renägaren tillhör lappby eller icke; lapp, som tillhör lappby, äger rätt att hålla obegränsat antal skötesrenar, under det att rätten för annan lapp är begränsad till visst antal. Genom den av mig vidtagna ändringen i paragrafens andra punkt, till vilken jag strax skall återkomma, torde emellertid lapparnas rätt att hålla skötesrenar hava tillgodosetts i den omfattning, som kan anses skälig.

Beträffande de i länsstyrelsens yttrande framställda anmärkningar, vilka gå ut på att genom de föreslagna bestämmelserna i 8 § vissa kategorier lappar obehörigen utesluts från rätten att nyttja renskötselprivilegiet, vill jag till en början framhålla, att en person naturligen icke bör anses hava upphört med renskötseln därför att han förlorat sina renar, såvitt han utan avsevärdare uppehåll anskaffar nya sådana. Har uppehållet varit mera stadigvarande, så att han måste anses hava upphört att driva renskötsel inom lappbyn, är enligt förslaget möjligheten att åter utöva rättigheten honom likväl icke betagen, då han jämlikt 9 § i förslaget kan förvärva tillstånd härtill av Konungens befallningshavande. Det lär ej heller vara förslagets mening, att lapp, som på grund av ålder eller sjukdom upphört med renskötseln och slagit sig ned såsom fiskare eller backstugusittare, förlorat medlemskapet i byn. För att förslagets innebörd fullt tydligt skall framgå har jag företagit viss jämkning i förevarande punkt.

Departements-
chefen.

Emellertid finner jag med hänsyn till vad lappfogden i Jämtlands län upplyst det vara rimligt, att lappar, vilka lämnat renskötseln av annan anledning än ålderdom eller sjukdom, under vissa förutsättningar fortfarande få tillhöra byn samt åtnjuta därmed följande rättigheter, såsom i fråga om rätt att hålla obegränsat antal skötesrenar, jakt, fiske m. m. Jag har därför vidtagit erforderlig ändring i paragrafens andra punkt. Därjämte har jag i den fjärde punkten, motsvarande punkt 3 i sakkunnigförslaget, infört det av länsstyrelsen i Jämtlands län föreslagna tillägget. Vad nämnda länsstyrelse i övrigt anmärkt mot paragrafen finner jag ej böra föranleda ändring i densamma.

Såsom länsstyrelsen i Norrbottens län framhållit och på sätt uttalats i motiven, innebär bestämmelsen i första punkten av 8 §, att lapsk tjänare, som tager tjänst i främmande lappby, ej tillhör denna längre tid än tjänsten varar. Efter tjänstens upphörande kan han icke hänföras till dem, som inom lappbyn biträda i renskötsel. För att emellertid denna mening må framstå tydligare, har jag försett 8 § med tillägg i den av länsstyrelsen förordade riktningen. Detta tillägg synes emellertid icke, såsom länsstyrelsen ansett, medföra, att den av länsstyrelsen omförmälda bestämmelsen i 9 § i förevarande förslag blir överflödig. Därest sistnämnda bestämmelse uteslötes, kunde möjligen åt 9 § givas den tolkning, att det ålåg jämväl sådan lapsk tjänare, som önskar återvända till sin hemby efter slutad tjänst i annan by, att söka tillstånd till hemflyttningen.

Slutligen anser jag, att bland de kategorier, vilka skola anses tillhöra lappby, bör upptagas jämväl lapp, som enligt 9 § erhållit tillstånd att inflytta i byn eller att där driva renskötsel och ännu ej börjat dylik verksamhet. Tillägg härutinnan har gjorts i tredje punkten.

I syfte att tydligare utmärka, att medlemskap i lappby är en nödvändig förutsättning ej blott för utövande av rätten att idka renskötsel utan även för åtnjutande av övriga i lapprivilegiet ingående förmåner, har jag ansett lämpligt vidtaga en formell jämkning i 2 mom.

9 §.

I denna paragraf hava upptagits bestämmelserna i 10 § i den sakkunniges förslag om att länsstyrelsens tillstånd erfordras för flyttning från en lappby till annan samt överhuvud för inflyttning till lappby. Paragrafens 1 mom. första stycket motsvarar 7 § i gällande renbeteslag, varemot bestämmelserna i övrigt äro nya. Motsvarande bestämmelser återfinnas uti 10 § i F. och S. Stadgandet är väsentligen en ordningsföreskrift till förekommande av trängsel och andra olägenheter inom de särskilda lappbyområdena.

Kommittén.

Kommittén yttrade i detta ämne:

»Det har på sina håll inträffat, att lappar utan att inhämta tillstånd av Konungens befallningshavande flyttat från ett lappbyområde till ett annat och kvarstannat därstädes till förfång för lapparna å sistnämnda område. I saknad av annan påföljd för ett dylikt självrådigt förfarande än i bästa fall böter och då Konungens befallningshavande icke ägt befogenhet att tvångsvis återföra renarna, har detta tillstånd kunnat fortfara under årtal. Kommittén har till undanröjande av ett dylikt uppenbart missförhållande genom ifrågavarande stadgande utrustat Konungens befallningshavande med erforderliga tvångsmedel. Motsvarande stadgande återfinnes för övrigt för ett liknande fall i 43 § 2 mom. andra stycket.

Såsom förevarande paragraf liksom motsvarande paragraf i lagen om skogsrenskötsel omfattas, föreligger intet formellt hinder mot att fjällapp må kunna överflyttas till skogslappby eller skogslapp till fjällappby. Kommittén vill emellertid i detta sammanhang erinra att, då en ökning av skogsrenskötseln ur många och nära till hands liggande skäl icke är önskvärd, Konungens befallningshavande synes böra iakttaga den allra största varsamhet, om fråga i något undantagsfall skulle uppkomma rörande tillstånd för fjällapp att med sina renar övergå till skogsrenskötsel.»

Bestämmelserna om befogenhet för länsstyrelsen att ingripa mot lapp, som utan tillstånd flyttat från en lappby till en annan, ansågos bland *lapparna i Karesuando socken* till en början vara något stränga men medgävos slutligen vara både rättvisa och lämpliga. Å andra håll hade lapparna icke något att erinra mot stadgandena utan framhöllo tvärtom, att olovlig flyttning från ett lappbyområde till ett annat borde på det kraftigaste beivras.

I övriga yttranden yrkades från enstaka håll, att föreläggandet att återflytta borde ske vid *verkande vite*.

Den sakkunnige har i vissa hänseenden föreslagit ändringar i kommitténs förslag och anför till motivering av dessa:

»Uti första stycket av paragrafens första moment hava upptagits bestämmelserna i 7 § i 1898 års lag samt motsvarande 10 § 1 mom. i F. och S. Därjämte hava bestämmelserna gjorts tillämpliga jämväl å det fall, att lapp, som ej tillhör lappby, vill för utövande av rätt att driva renskötsel inflytta till lappby. Önskar sådan lapp vinna inträde i lappby, bör detta icke få ske med mindre Konungens befallningshavande därtill lämnat tillstånd. Det torde givetvis kunna inträffa, att Konungens befallningshavande med hänsyn till betesförhållandena finner nödvändigt hänvisa sökanden till annan lappby än den ansökningen avser. Ämnar sökanden övertaga annans renhjord, torde han i regel kunna påräkna erhålla tillstånd att inflytta i den by, där renarnas förre ägare drivit sin hantering.

Uppenbart är, att lapp, vilken antager tjänst inom främmande lappby, i och med denna tjänsts antagande enligt 8 § är att anse såsom tillhörande den nya lappbyn och är berättigad att där innehava och sköta egna renar samt således icke kommer under stadgandet i detta stycke.

Då det emellertid synes skäligen icke heller böra förmenas sådan lapp att utan särskilt tillstånd återvända till den by, som han ursprungligen tillhört, har stadgande härom införts i andra stycket av förevarande moment.

Paragrafens andra moment giver Konungens befallningshavande rättighet att använda tvångsmedel i det fall, att lapp utan vederbörligt tillstånd inflyttar till lappby, oavsett om han är medlem av annan lappby eller icke, och motsvaras av 10 § 2 mom. i F. och S. Det har ansetts obehövt att i lagen uppställa såsom förutsättning för tvångsmedels användande, att lappen underlåter att efterkomma anmaning att bortflytta; sådan anmaning kan naturligtvis ändock givas, om så anses skäligt. Här avses allenast att anvisa de tvångsmedel, som Konungens befallningshavande äger använda för rättelses vinnande.»

I jämförelse med de av den sakkunnige föreslagna bestämmelserna föreligga i förevarande förslag vissa olikheter av formell natur. Rörande ett av länsstyrelsen i Norrbottens län framställt yrkande om uteslutande av föreskriften om flyttningsrätt för lapska tjänare får jag hänvisa till vad jag därom anført vid behandlingen av 8 §. De föreslagna bestämmelserna torde böra

Yttranden
över
kommitténs
förslag.

Den sak-
kunnige.

Departements-
chefen.

gälla jämväl för det fall, att en person, som icke förut bedrivit renskötsel men är därtill berättigad, vill upptaga denna näring. Till förtydligande härav hava bestämmelserna i viss mån omredigerats.

10 §. Första stycket i denna paragraf, som motsvarar 9 § i F. och S., samt 9 § i den sakkunniges förslag, ansluter sig till stadgandet i 6 § andra stycket i gällande renbeteslag men har erhållit en avfattning, som medger länsstyrelse att tillmötesgå förekommande behov av att överskrida lappbyområdes gräns. Enligt vad kommittén vid motsvarande bestämmelser anført, torde dylikt medgivande antingen kunna lämnas generellt i byordning, när behovet är av mera stadigvarande natur, eller ock meddelas för särskilt fall. Med hänsyn till vad länsstyrelsen i Norrbottens län anført vid 16 § har jag såsom andra stycke i denna paragraf infogat föreskrift om befogenhet för länsstyrelse att använda tvångsåtgärder mot lapp, som olovligen låter sina renar inkomma på främmande lappbys till gränserna bestämda område.

11 §. Denna paragraf, som innehåller föreskrifter om byordning, motsvarar 9 § i 1898 års lag ävensom F. 55 och 63 §§ samt S. 56 och 64 §§. I fråga om sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt, hade kommittén under punkt h) föreslagit ett tillägg till nu gällande bestämmelser i syfte att öppna en möjlighet att snabbare än nu kan ske handlägga ärenden, över vilka lapparna skola höras. Enligt detta tillägg skulle byordning innehålla bestämmelse, i vilka fall lappbyn kunde uppdraga åt utsedda fullmäktige att besluta å lappbyns vägnar.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har i huvudsak upptagit nu gällande bestämmelser jämte oförmälda tillägg men har ansett sig böra föreslå vissa ändringar. Till motivering av dessa anför den sakkunnige:

»1 mom. återgiver i huvudsak utan ändring bestämmelserna i kommittéförslagen. I det under a) upptagna ämne, varom byordning skall innehålla föreskrift, inbegripas även flyttningar, som äro nödiga för renbetets bevarande och renskötselns ändamålsenliga drivande. Detta synes vara av sådan vikt, att uttryckligt stadgande härom ansetts böra upptagas i lagen. Och har därigenom även givits uttryck åt den av kommittén i F. 15 § meddelade föreskriften om skyldigheten för fjällappar att företaga de för en god renskötsels utövande nödiga flyttningar, vilken föreskrift synes hava sin rätta plats i byordningen. Vidare må anmärkas, att byordning i fråga om bevakning, varom förmåles under punkt c), synes böra innehålla, att därest lapp underlåter hålla erforderligt antal dugliga renvaktare, sådana anskaffas på den tredskandes bekostnad genom lappfogdens eller ordningsmannens försorg. Vad angår stadgandet under h) rörande utseende av fullmäktige har till den av kommittén härutinnan föreslagna bestämmelsen gjorts det tillägg, att byordningen jämväl bör innehålla föreskrift om ordningen för fullmäktiges utseende; bestämmelse i denna viktiga fråga synes icke böra saknas.

Uti 2 mom. har tillagts en särskild erinran därom, att i byordningen ej må stadgas vite i fall, där ansvar följer enligt lagen. Vid granskning av en del nu gällande byordningar har befunnits, att förseelse belagts med straff såväl i byordning som i lagen och att vites- och böteslatituderna icke sammanfalla. Dylika kollisioner böra givetvis icke få förekomma.

Den såväl i gällande lag som i kommittéförslagen förekommande bestämmelsen att i byordning må meddelas föreskrift att vid bestämmande av

vitesbelopp hänsyn skall tagas till vinst, som den felande må ha dragit av sin förseelse, har uteslutits i föreliggande förslag. Att hänsyn till sådant förhållande bör tagas torde följa av allmänna straffmättningsgrunder; i allt fall lär en sådan föreskrift ej vara mera behöfvlig i byordning än i själva lagen, där den dock icke upptagits.»

Beträffande förevarande paragraf kan jag ansluta mig till den sakkunniges Departements-
chefen.

I denna paragraf hava upptagits bestämmelser motsvarande F. 56 § och S. 57 §. Från dessa paragrafer föreligger ingen annan skillnad, än att fjäll-lappby och skogslappby ansetts böra likställas i fråga om länsstyrelsens befogenhet att förordna landsfiskal till ordförande å de föreskrivna årssammanträdena. Tillika har det ansetts böra ankomma å länsstyrelsen att i varje fall förordna om sådant sammanträde.

12 §.

Denna paragraf, som handlar om tillsättande av ordningsman samt hans skyldigheter m. m., motsvarar 10 § i gällande renbeteslag samt F. 57 § och S. 58 §.

13 §.

Den i gällande lag förekommande detaljerade uppräknigen av de skyldigheter, som åligga ordningsmannen, har av *den sakkunnige* uteslutits. Paragrafen har undergått omredigering men överensstämmer i sak med de av kommittén föreslagna bestämmelserna. Det har utsagts, att valrätt endast tillkommer de renägande lapparna inom byn, något som kommittén även torde hava avsett, varjämte uttrycket »laga förfall» ändrats till »giltigt förfall», vilket torde riktigare återgiva stadgandets innebörd.

Den sak-
kunnige.

Länsstyrelsen i Jämtlands län samt *lappfogden* därstädes hava vid denna paragraf anmärkt:

Yttranden
över den
sakkunniges
förslag.

Det hade visat sig, att då ordningsman upphört att vara renskötande, detta icke medfört goda verkningar. Skulle rösträttsbestämmelsen leda därtill att icke renskötande lapp utsåges, vore det mindre lyckligt. Även i övrigt torde det vara lämpligt, att ordningsmannabefattningen med dess huvudsakliga uppgift att giva större stadga åt renskötelsen tillsattes enbart av de renskötande lapparna. På grund härav tillstyrktes återgång till 1898 års bestämmelser i detta avseende.

Vad sålunda anmärkts finner jag vara befogat. Jag har därför vidtagit erforderlig ändring i paragrafen. Tillika har jag ansett mig böra göra det tillägg till stadgandena, att ordningsman icke blott skall hava tjänstemans skydd utan även skall vara underkastad det ansvar, som i lag stadgas beträffande tjänsteman. Därjämte har paragrafen undergått viss formell jämkning.

Departements-
chefen.

Om renlängd.

Förevarande paragraf, som motsvarar 11 § i 1898 års lag, återgiver med vissa redaktionella jämkningar innehållet uti F. 58 § och S. 59 §.

14 §.

Till motivering av sistnämnda paragrafer anförde *kommittén*:

Kommittén.

»Jämlikt 58 § i förslaget skall årligen å sammanträde inför lappfogden upprättas en längd, upptagande varje särskild person, som har renar inom lappbyn, ävensom det antal renar en var äger (renlängd). Längden skall upprättas med ledning av lapparnas uppgifter och sedermera, intill dess ny längd upprättats, lända till efterrättelse i de fall, då enligt lagen eller by-

ordningen lapparnas rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, såvida ej styrkas kan, att detta antal under tiden genom olycksfall eller av annan tillfällig anledning väsentligen förändrats.

Renlängden är att uppfatta såsom en offentlig urkund, vilken i fråga om den enskildes reninnehav skall äga vitsord, intill dess genom annan bevisning styrkes, att det för honom i längden upptagna renantalet var från början oriktigt eller väsentligen förändrats sedan längden upprättats.

Angående renlängdens betydelse vill kommittén erinra, att densamma kan bliva utslagsgivande i många hänseenden. Den ligger sålunda i regel till grund, då det under tiden mellan de allmänna renräkningarna gäller att fastställa renantalet i riket eller inom de särskilda lappbyområdena eller å visst betesland eller för den enskilde renägaren. Härutinnan må särskilt erinras om stadgandena i 51 § i förslaget, enligt vilka den, som i annat fall eller i annan ordning än i 47, 48 och 49 §§ avses, håller renar i vård hos renskötande lapp eller håller renar till större antal under lapps vård än för honom enligt 47 § 2 mom. och 48 § 1 mom. är medgivet, är förfallen till särskild påföljd. Renlängden kan vidare ytterst tagas i anspråk, då det gäller att fastställa, i vad mån renskötande lapp i fall, som avses i 16 § 2 och 3 mom. i förslaget, eller eljest, enligt vad därom kan vara stadgat i byordningen, håller det antal renvaktare, som belöper på hans renantal. Renlängden kan vidare få särskild betydelse i sådana fall, då jämlikt 39 och 40 §§ i förslaget lapparna åvilande ersättningar för skador genom renar skola fördelas dem emellan i förhållande till vars och ens renantal. Än vidare kan renlängden bliva avgörande bland annat å sammanträden med lapparna, där röstning efter reninnehavet förekommer.

Uppenbart torde vara, att det med hänsyn till den betydelse i bevisnings- och andra hänseenden, som i nu anförda och liknande fall tillkommer renlängden, är av största vikt såväl för det allmänna som ock för lapparna själva, att längden innehåller fullt tillförlitliga uppgifter om en var person, som har renar inom lappbyn samt om det antal renar han äger.

En jämförelse mellan det renantal, som för de särskilda lappbyarna utrönts vid den allmänna renräkningen år 1921, och de uppgifter, som härutinnan lämnats av lapparna till den närmast därförut uppgjorda renlängden, har givit vid handen, att det av lapparna uppgivna renantalet på sina håll så avsevärt understigit det vid renräkningen sedermera fastställda antalet, att lapparnas uppgifter måste antagas hava varit oriktiga. Även enligt vunna erfarenheter i övrigt hava lapparna visat benägenhet att uppgiva ett lägre renantal än de i verkligheten äga.

För att i görligaste mån förmå lapparna att i fråga om sitt reninnehav lämna vederhäftiga uppgifter till renlängden, har kommittén under 58 § 3 mom. föreslagit ett stadgande, enligt vilket lappfogden, om han anser renlängden uppenbarligen felaktig i avseende å en eller flera renägars renantal, tillagts befogenhet att hos Konungens befallningshavande påkalla renräknings hållande i nödig omfattning, med skyldighet för lapp, vars reninnehav så väsentligt avviker från det i längden för honom angivna, att hans uppgifter till densamma måste anses lämnade mot bättre vetande, att vidkännas kostnaden för sådan renräkning.»

Yttranden
över
kommitténs
förelag.

Från lapparnas sida förspordes på enstaka håll någon motvilja mot den extra renräkning, som skulle kunna i visst fall anordnas. Bland det övervägande flertalet ansågs emellertid stadgandet i denna del lämpligt och rättvist.

Lagrådet.

Lagrådet anmärkte, att den rättsliga betydelse, som skulle tillkomma ren-

längd, borde fullt klarläggas. Lagrådet anförde i fråga om kommitténs paragrafer härutinnan:

»Enligt avfattningen av 1 mom. andra stycket i dessa paragrafer synes längden, sedan den på föreskrivet sätt kommit till stånd, skola lända till efterrättelse utan hänsyn till om den då var riktig eller i större eller mindre mån felaktig. I motiven förekommer emellertid det däremot stridande uttalandet, att längdens vitsord kan rubbas genom förebringande av annan bevisning, därom att för enskild reninnehavare i längden upptaget renantal från början var oriktigt.»

Med anledning av vad lagrådet sålunda anmärkt har *den sakkunnige* rörande stadgandets innebörd framhållit, att en i behörig ordning upprättad renlängd måste godtagas såsom riktig och lända till efterrättelse, även om den kunde finnas *vid upprättandet* hava varit i större eller mindre grad felaktig.

Vissa jämkningar hava vidtagits i paragrafens lydelse. Uttrycklig bestämmelse har införts om att s. k. tillfällig renräkning enligt 55 § kan rubba renlängdens beviskraft. I övrigt har jag anslutit mig till den sakkunniges förslag.

Den
sakkunnige.

Departements-
chefen.

Om flyttningar.

Denna paragraf i den sakkunniges förslag, vilken motsvarar 5 § 1 stycket i 1898 års lag, innehåller principerna för flyttningsrätten och återgiver innehållet i 12 § F. och S. med en däri vid lagrådsremissen 1924 på hemställan av domänstyrelsen företagen ändring. I förevarande förslag har paragrafen undergått en formell omarbetning.

15 §.

Stadgandet i denna paragraf om lapparnas skyldighet att vid flyttning vaka över renarna, vartill motsvarighet saknas i gällande lag, återfinnes i F. och S. under avdelningen om renarnas bevakning i 16 § 1 mom. andra stycket.

16 §.

Kommittén anförde till stöd för dessa bestämmelser:

Kommittén.

»Det torde under vissa ogynnsammare förhållanden knappast kunna undvikas att, då lapparna med sina renar lämna en viss trakt eller eljest finnas sig under flyttning, renar lämnas efter. Lapparna böra då vidtaga till buds stående åtgärder för att uppsöka och till hjorden återföra renarna, som, lämnade åt sig själva, kunna anställa avsevärda skador. Det har emellertid visat sig, att lapparna, även sedan renarnas vistelseort blivit för dem känd, stundom underlåta att utsända manskap för deras återförande. I saknad av bestämmelser härom i 1898 års renbeteslag har i vissa fall, där det varit av särskilt intresse även för det allmänna att renarna återhämtades, staten fått träda emellan så tillvida, att Konungens befallningshavande för egen del föranstaltat om renarnas bortförande från trakten i fråga och av allmänna medel utlagt kostnaderna härför utan utsikt att kunna återfå dem av vederbörande renägare. I de flesta fall torde emellertid renarna hava fått kvarstanna å trakten och lätt nog blivit ett byte för vargar och andra rovdjur.

Då det bör ligga i renägens eget intresse att icke gå förlustig renarna och då det tillika måste anses vara hans skyldighet tillse, att renarna icke vålla skador eller andra olägenheter, har kommittén lagt i lappfogdens hand att på renägens bekostnad vidtaga erforderliga åtgärder.»

Beträffande detta stadgande erinrade *lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt* med instämmande av *länsstyrelsen i länet*, att samma rättighet borde tillförsäkras lappfogden, även när det gällde renar, som komme från fjällen

Yttranden
över
kommitténs
förslag.

ned i skogslandet utan att lapparna vore med eller ville hopsamla och återföra dem. Detta gällde särskilt i sådana fall, då renarna på sin väg nedåt kunde åstadkomma skada å bofastas hö eller ock komma in på vinterbeteslanden och förstöra betet för de lappar, som senare på året komme ned med ordnad hjord. Exempel på en dylik renvandring ned utan att renägaren varit med förekomme då och då, och särskilt hösten 1923 hade sådant i ett par fall förekommit. Genom lappfogdens ingripande i dylika fall torde skadegörelser kunna förhindras eller skadan i allt fall väsentligt minskas. Länsstyrelsen hemställde därjämte om en föreskrift, att hopsamlingen av renarna skulle ske *genast*.

1924 års
förslag.

Departementschefen vidtog i anledning av lappfogdens yttrande viss komplettering av stadgandet.

Den sak-
kunnige.

Den sakkunnige anförde om ifrågavarande stadgande:

»Det kan ifrågasättas, huruvida icke bestämmelser av förevarande art hava sin rätta plats i byordning och ej i lag. På grund av vad kommittén anfört synes det dock vara önskvärt, att stadgandet inflyter i lagen, särskilt med hänsyn därtill att lappfogden därigenom utrustas med befogenhet att i vissa fall vidtaga tvångsåtgärder. Föreskriften att lappfogden, när fråga är om ett fåtal renar, skall samråda med lapparna, innan han vidtager åtgärder, har ansetts icke böra kvarstå, då det skulle förorsaka dröjsmål och det dessutom säkerligen i de flesta fall bleve omöjligt för lappfogden att komma i förbindelse med lapparna. I förtydligande syfte hava därjämte vissa formella jämkningar i lagtexten vidtagits.»

Den sakkunnige har ansett, att förevarande stadgande lämpligen hade sin plats bland bestämmelserna om flyttningar och har därför insatt detsamma näst efter 15 §.

Yttranden över
den sakkun-
niges förslag.

De *lappar* i Västerbottens län, som yttrat sig över den sakkunniges förslag, hava ansett, att genom 16 § allt för stor makt lagts hos lappfogden. De önskade, att i paragrafen måtte insättas den bestämmelsen, att lappfogden skulle i samråd med ordningsmannen eller vederbörande lapp kunna vidtaga erforderliga åtgärder för djurens återförande till hjorden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har hemställt, att de i paragrafen medgivna tvångsåtgärderna måtte få komma till användning jämväl i det fall, att lapp läte sina renar inkomma på annan lappbys till gränserna bestämda betesområde och icke omedelbart bortförde renarna därifrån.

Departements-
chefen.

Då förutsättningen för ett ingripande av lappfogden enligt denna paragraf är underlåtenhet från lapparnas sida att fullgöra dem åliggande skyldighet att i det i paragrafen angivna fallet så fort ske kan samla renarna, finner jag vad lapparna i Västerbottens län anmärkt mot paragrafen icke böra föranleda ändring i densamma.

Rörande det av länsstyrelsen i Norrbottens län framställda yrkandet har jag yttrat mig vid 10 §.

17 §. Denna paragraf, som avser att säkerställa lapparnas rätt till flyttningsväg, motsvaras av 5 § andra stycket i 1898 års lag samt 13 § i F. och 13 § 1 mom. i S.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Mot ifrågavarande bestämmelser i kommitténs förslag anfördes från den bofasta befolkningens sida i *Arjeplogs socken*, att det torde få anses orimligt, att t. ex. en hemmansägare ej skulle få uppodla sin egen mark därför att

odlingen skulle föranleda, att lapparna finge omlägga sin flyttningssväg. Från *Degerfors' socken* erinrades att, när lapparna toge väg, som korsades av stängsel, detta utan vidare av dem nedhöggas, något som förefölle åtminstone till någon del kunna undvikas med god vilja och genom avtal med markägaren.

Departementschefen, som på grund av andra anmärkningar i 1924 års förslag vidtog vissa ändringar i paragrafen, erinrade i anledning av vad från den bofasta befolkningens sida anförts om sitt yttrande i frågan om lapparnas sedvaneområde (refererat vid behandlingen av 2 § i föreliggande förslag) samt anförde till bemötande av uttalandet från den bofasta befolkningen:

1924 års
förslag.

»Påståendet, att stadgandet i paragrafens sista mening skulle hindra en jordbrukare att uppodla sin egen jord, torde, om man sammanställer det samma med vad kommittén i sin motivering anført, uppenbarligen vila på en missuppfattning av stadgandets innebörd. Intet hindrar heller, såsom jag redan tidigare erinrat, att stängsel uppföres omkring odlingarna, blott stängslet, där det skulle korsa någon av lapparnas sedvanliga flyttningssvägar, genom markägarens försorg förses med led, tillräckligt brett att genomsläppa renhjorden. Lämpligt torde även vara att ledet på något sätt tydligt utmärkes. Att skyldighet åligger lapparna att åter stänga ledet efter sig, torde ligga i öppen dag, liksom även att lapparna icke i andra fall än då det för renhjorden förflyttning är oundgängligen nödvändigt äger nedriva stängsel, som kan finnas uppfört i deras flyttningssväg. I vad mån skadeståndsskyldighet i dylika fall kan åligga lapparna torde bero av omständigheterna.»

Den sakkunnige har vid paragrafens formulering följt 1924 års förslag allenast med tillägg, att länsstyrelsen har att meddela tillstånd till omläggning av flyttningssväg.

Den sak-
kunnige.

Enahanda bestämmelser hava i något förändrad form upptagits i förevarande förslag.

Departements-
chefen.

Denna paragraf återgiver utan ändring i sak 12 § första och andra styckena i 1898 års lag samt 14 § i F. och S. Uttyttranden över kommitténs förslag yrkades från enstaka håll, att den anmälningsskyldighet, som lapparna enligt paragrafen hade att fullgöra, då de flyttade utom den socken, där de hade sitt hemvist, borde fullgöras, innan flyttningen påbörjades. Vad sålunda erinrats föranledde icke någon ändring i 1924 års förslag eller sakkunnigförslaget.

18 §.

Länsstyrelserna i Jämtlands och Västerbottens län hava vid avgivande av yttrande över den sakkunniges förslag framhållit, att underrättelse genom länskungörelserna knappast torde nå lapparna samt att det därför syntes lämpligt, att förfarandet kompletterades därmed att ordningsmannen i den eller de lappbyar, som hade sin flyttningssväg genom platsen ifråga, skulle personligen underrättas.

Yttranden över
den sakkun-
niges förslag.

Med hänsyn till vad sålunda yttrats har jag försett paragrafen med tillägg i det angivna hänseendet. Dessutom hava i paragrafen vidtagits vissa jämkningar av redaktionell art.

Departements-
chefen.

Om renarnas bevakning och om försumlighet i renskötseln.

Under 19 § hava sammanförts vissa av de bestämmelser om renars bevakning och försumlighet i renskötseln, som förekomma i 15—17 §§ i F. och S.

19 §.

Bevakning. Uti 1898 års lag saknas bestämmelser om renarnas bevakning. Vad härutinnan skall iakttagas är infört i byordningarna. Vissa regler hava även utbildats i praxis samt genom lappfogdars och tillsyningsmäns anvisningar

Kommittén. *Kommittén* hade ansett, att i syfte att hos lapparna inskräpa den synnerliga vikt och betydelse för renskötseln, som måste tillmätas en god och omsorgsfull bevakning av renarna, i lagen borde införas särskilda stadganden härom. Därvid borde i lagen endast givas uttryck åt mera principiella synpunkter, medan detaljföreskrifterna fortfarande skulle hava sin plats i byordningarna. *Kommittén* har i detta hänseende såvitt angår fjällrenskötseln uttalat bland annat följande:

Renarna äro, såsom förut framhållits, av naturförhållandena tvingade att för sitt uppehälle under olika årstider uppsöka skilda trakter, vilka på sina håll ligga på betydande avstånd ifrån varandra. Avståndet mellan sommar- och vinterbetesstrakterna kan där det är som längst uppgå till 25 mil och däröver. Även då renarna anlant till sina sommar- eller vinterbetesmarker, äro de så gott som ständigt i rörelse, beroende av väderleks- och betesförhållandena. Renarnas vandringar må tidigare hava bestämts endast av deras egen instinkt. Numera, då bebyggelsen och odlingen vunnit insteg å ifrågasvarande trakter, har blivit av nöden, att vandringarna för undvikande av skadegörelse å de bofastas egendom ledas även av lapparnas vilja och att lapparna, i den mån det står i deras förmåga, alltjämt hava renarna i sin hand. Den ständiga övervakningen av renarna har fått än mera framträdande betydelse, sedan renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge trätt i kraft och konventionens stränga bestämmelser i fråga om renar, som olovligen inkomma på norskt område, kunna tänkas komma att tillämpas.

Erfarenheten har givit vid handen, att husbonden på sina håll jämte husfolk stannat på vår- eller höstbeteslanden och där ägnat sig åt höbärgning för getter med flera kreatur eller åt annat jordbruksarbete. Under tiden hava renarna, vilka ej sällan betats på långt avstånd därifrån, lämnats utan personlig tillsyn av husbonden och understundom även utan all bevakning. Det har ock inträffat, att husbonden jämte hustru och barn även under vintern stannat å platsen och där ägnat sig åt skötseln av sina kreatur, medan renarna, som befunnit sig i skogslandet, bevakats i otillräcklig omfattning.

På andra håll har förekommit, att husbonden, som tillika brukat hemman eller annan jordbruksfastighet, väl under vissa tider personligen följt renarna, men under skördetiden eller andra för jordbruket kritiska tillfällen lämnat renarna för egen del och i saknad av tillräckligt arbetsfolk måst för jordbrukets skull medtaga även sina i renskötseln sysselsatta drängar.

Slutligen må i detta sammanhang särskilt framhållas, att renarna, då de sakna erforderlig tillsyn, icke blott kunna anställa stor förödelse å de bofastas åkrar och ängar, med ty åtföljande skyldighet för lapparna att betala dryga ersättningar, utan även vålla oreda och förluster för andra renskötande lappar, vartill kommer att renägaren för egen del kan genom otillräcklig bevakning förlora renar.

Erfarenheten har vidare givit vid handen, att lapparna av bekvämlighet eller av andra orsaker på sina håll underlåta att föra renarna till trakter, där det med hänsyn till årstiden och andra förhållanden ur betessynpunkt skulle vara lämpligast, och i stället hålla renarna å en och samma trakt och därigenom bidra till att betestillgången å trakten år från år försämrats.

Uppenbart är, att det med hänsyn till en jämn återväxt å betesmarkerna är nödvändigt, att lapparna flytta renarna från trakt till trakt, och lika uppenbart torde vara att en husbonde, som är mån om sina renar, måste antingen

personligen följa dem eller ock föranstalta om och övervaka, att renarna ständigt hållas under verksam tillsyn. Ansvaret för underlåtenhet i angivna hänseende måste i första hand åvila husbonden.

Motsvarande bestämmelser i fråga om skogsrenskötseln i kommitténs förslag innehöllo icke såsom förslaget om fjällrenskötsel något stadgande om skyldighet för lappen att flytta med renarna. Kommittén anförde härom:

»Skogsrenskötseln drives, med undantag för vissa trakter i de nordligaste delarna av riket, inom socknar, där odlingen och bebyggelsen vunnit förhållandevis stort insteg. Renbetestrakterna ligga följaktligen mer eller mindre inkilade mellan odlade marker. Det kan därför knappast undvikas, att skogsrenarna, då de begiva sig från en betestrakt till en annan, komma in på sådana marker. Uppenbart är att, som skogsrenarna i motsats mot fjällrenarna året om vistas i skogslandet, renarna under sina vandringar, i synnerhet under våren, sommaren och hösten, lätt åstadkomma skador å den bofasta befolkningens egendom. Det har emellertid visat sig, att skadorna sommartid bliva mindre, om renarna då äro spridda än om de uppträda i samlad hjord. Nu angivna förhållanden i förening med andra omständigheter hava givit anledning till, att för skogsrenarnas skötsel utbildat sig en mot fjällrenskötseln olika metod. Skogslapparna hålla sålunda sommartid renarna i regel icke samlade annat än då särskilda omständigheter påkalla sådant, utan låta renarna gå spridda. Kommittén har ansett sig böra taga hänsyn till rådande förhållanden och har fördenskull icke ålagt skogslapparna att i likhet med fjällapparna 'flytta med sina renar'. Kommittén har dock härigenom icke på minsta sätt för skogslapparnas del velat efterskänka fordran på en efter omständigheterna lämpad god vård och bevakning av renarna, vilket ock i § uttryckligen utsagts. Tydligt är att ansvaret för renarnas bevakning och vård även här bör i första hand åvila husbonden.»

Vid remissen till lagrådet 1924 redogjorde *departementschefen* för vissa olikheter mellan fjällrenskötseln och skogsrenskötseln samt framhöll därvid bland annat:

1924 års
förslag.

Under vinterflyttningarna hölles skogsrenhjordarna samlade på samma vis, som fjällrenhjordarna och fördes i likhet med dem från den ena trakten till den andra. Sommartiden vore förhållandet i viss mån annorlunda. Detta sammanhänge med att de renskötande skogslapparna till övervägande delen vore jordbrukare. De kunde nämligen, om de samtidigt skulle på behörigt sätt sköta sitt jordbruk, sommartid icke företaga flyttningar till mera avlägset belägna trakter. Skogslapparna låte under sommaren, sedan renarna efter återflyttningen från vinterbeteslanden förts till en viss trakt, dessa sprida sig och gå spridda fram till hösten med undantag för vissa tillfällen, såsom för märkning av kalvar, slakt, skiljning och dylikt, då renarna i görligaste mån hopsamlades i gården eller på naturliga platser, som lämpade sig för ändamålet. Bevakningen av renarna, medan de vore spridda, skedde i främsta rummet på det sätt att lapparna i mån av behov utövade tillsyn över dem å sådana trakter inom betesområdet, som plögade vara särskilt utsatta för skadegörelser. Anledningen till att renarna under sommaren hölles spridda vore den erfarenheten att ifrågavarande metod visat sig vara den mest ändamålsenliga, om man ville förekomma allvarligare intrång å de bofastas ägor. Metoden tillämpades alltså fullt avsiktligt och dikterades väsentligen av hänsyn till den bofasta befolkningens intressen.

Den sakkunnige har ansett lämpligast att i lagen allenast giva uttryck åt den allmänna grundregeln i fråga om bevakningen, att lapparna skola på

Den sak-
kunnige.

ett stadigvarande sätt och i överensstämmelse med fordringarna på en god renskötsel övervaka sina renar. Stadgande härom har införts i paragrafens första stycke. Rörande övriga, av kommittén föreslagna bestämmelser i denna del yttrar den sakkunnige:

»Vad angår stadgandet att husbonden i främsta rummet är ansvarig för renarnas bevakning och vård torde detta gälla utan särskilt stadgande. Övriga av kommittén föreslagna bestämmelser i denna del synas icke hava sådan principiell innebörd, att deras upptagande i lagen därigenom kan anses motiverat; de innebära allenast antingen en hänvisning till byordningen eller ock en erinran, att bestämmelser i vissa hänseenden skola intagas i byordningen. I den mån en sådan erinran ansetts böra göras, har den intagits i 11 §. I övrigt hava av kommittén i detta ämne föreslagna bestämmelser uteslutits.»

Departements-
chefen.

Omformälda bestämmelse i den sakkunniges förslag har med vissa smärre redaktionella jämkningar upptagits i föreliggande förslag. Att såsom kommittén föreslagit i lagen giva mera detaljerade bestämmelser rörande renarnas bevakning synes mig icke lämpligt.

Påföljd av
försumlighet
i renskötseln.

Uti andra stycket av förevarande paragraf stadgas om påföljderna av försumlighet i renskötseln. Detta stadgande, som motsvarar 17 § i F. och S., innefattar en nyhet i förhållande till gällande rätt. Det avser bland annat, att länsstyrelse i vissa fall skall kunna fråntaga lapp rätten att driva renskötsel.

Den sak-
kunnige.

Rörande bestämmelserna i detta ämne anför *den sakkunnige*:

»Från vederbörande myndigheter i de två nordligaste länen har vid olika tillfällen framhållits nödvändigheten av att verksammare bestämmelser än de av kommittén föreslagna borde givas i fråga om försumliga renvårdare. Det framhålles särskilt, att de föreskrivna varningarna vore verkningsslösa, samt att den såsom nästa och sista påföljd stadgade förlusten av rätten att vidare driva renskötsel, vilken visserligen vore sträng nog, i synnerligen många fall icke lämpade sig att använda. Det föreläge därför behov av att såsom mellanliggande led anvisades andra åtgärder, som bättre lämpade sig efter de i särskilda fall föreliggande faktiska förhållandena och tillika medförde erforderlig effektivitet. Med beaktande härav har i förevarande stycke stadgats till en början, att lapp må kunna varnas även om försumligheten icke är grov, blott därigenom skadegörelse eller andra olägenheter uppstått. Vidare har föreskrivits, att, om den försumlige icke låter sig därav rättas eller försumligheten är av svårare beskaffenhet, Konungens befallningshavande kan antingen föreskriva lämpliga åtgärder för åstadkommande av bättre bevakning av renarna eller förordna, att renarna skola för viss tid eller tillsvidare överlämnas till vård åt annan renskötande lapp eller att renantalet skall minskas genom försäljning av renar, levande eller slaktade, eller ock förklara den försumlige förlustig rätten att vidare driva renskötsel. Det har ansetts nödigt stadga, att Konungens befallningshavande skall äga meddela närmare bestämmelser om verkställigheten av föreskrivna åtgärder och i samband därmed förelägga vite och i händelse av tredska utdöma vite.»

Yttrande över
den sakkun-
niges förslag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har i sitt yttrande över sakkunnigförslaget beträffande ifrågavarande stadgande anført:

Såsom den yttersta utvägen mot försumlig lapp upptogs 19 § i den sakkunniges förslag, att den försumlige förklarades förlustig rätten att vidare

driva renskötsel. En jämförelse med 1 § syntes föranleda, att barn till en sådan lapp eller hans hustru skulle fortfarande äga rätt att driva renskötsel, om de icke själva förklarats rätten förlustiga. Då fadern varit försumlig i vården av egna renar, borde han uppenbarligen icke heller få innehava skötesrenar. Om hustrun och barnen icke kunde omhändertaga sina renar, måste de således lämna dem i vård hos andra. De syntes emellertid i motsats mot den försumlige familjefadern på grund av 8 § allenast äga rätt till det antal skötesrenar, som angäves i 50 § 2 mom.

På grund av den av mig vidtagna ändringen i 8 § kommer försumlig lapp, som förklarats förlustig rätten att vidare vara renskötare, fortfarande att tillhöra lappbyn, till dess han stadigvarande ägnar sig åt yrke, som icke har med renskötsel att skaffa. Härav följer, att även hustru och hemmavarande barn till sådan lapp tillhöra lappbyn och jämlikt 50 § 1 mom. äro berättigade att hålla skötesrenar utan inskränkning till visst antal. Till utmärkande av att en sådan förklaring som nyss sagts endast innebär hinder att vara renskötare och icke att utöva andra med lappprivilegiet förenade förmåner har viss jämkning gjorts i stadgandets ordalydelse.

Departements-
chefen.

Om förvildade renar.

I 20 §, som avser åtgärder för utrotande av förvildade renar, hava utan ändring i sak upptagits bestämmelserna i 2 § andra stycket i gällande lag. motsvarande 18 § i F. och S. Med förvildade renar avses i stadgandet förvildade tamrenar och deras avkomma, d. v. s. renar, som kommit ur sin ägares hand och förty i allmänhet icke kunnat på föreskrivet sätt märkas.

20 §.

Beträffande egentliga vildrenar gäller vad därom är stadgat i gällande jaktförfattningar. Dylika renar lära numera icke förekomma i riket, men väl i Norge och annorstädes.

Länsstyrelserna i Jämtlands och Västerbottens län anföra i anledning av dessa bestämmelser, att då enligt förslaget länsstyrelse erhållit befogenhet att i åtskilliga, mera ömtåliga fall besluta angående nedslaktning av renar, det förefölle, som om jämväl den i 20 § avsedda beslutanderätten kunde överlämnas åt länsstyrelsen.

Vad länsstyrelserna sålunda anmärkt finner jag befogat. Jag har därför vidtagit erforderlig ändring i paragrafen. I densamma har vidare intagits föreskrift om användningen av behållna värdet av dödade förvildade renar. Därjämte har paragrafen undergått viss redaktionell jämkning.

Departements-
chefen.

Om lapparnas bostäder m. m. samt om odlingar.

I denna paragraf hava sammanförts stadganden om lapps rätt att uppföra kåta och bod; föreskrifterna om stuga och därmed jämförlig bostadsbyggnad hava upptagits i 22 §. Bestämmelserna i förevarande paragraf, var till motsvarighet saknas i 1898 års lag, motsvaras av de i 19 och 20 §§ F. och S. upptagna stadgandena i detta ämne.

21 §.

Kommittén hade i huvudsak föreslagit likalydande bestämmelser i fråga om fjällapps och skogslapps rätt att uppföra kåta och bod; dock hade för skogslapparnas del föreskrivits, att fast kåta och bod icke finge uppföras å enskild tillhörig utmark annat än efter särskild anvisning.

Kommittén.

Den
sakkunnige.

I förhållande till de av kommittén föreslagna bestämmelserna företer *den sakkunniges förslag* olikhet såtillvida, att fjäll- och skogslappar ansetts böra likställas i fråga om rättigheten att uppföra fast kåta eller bod. Härigenom har beträffande fjällapparna rättigheten att *nedom* odlingsgränsen uppföra fast kåta och bod å enskild eller därmed likställd mark inskränkts, så att de endast efter anvisning äro berättigade härtill, under det att beträffande motsvarande rättighet för skogslapparna *ovan* odlingsgränsen villkoret om anvisning uteslutits. Då fjällapparnas vistande nedom odlingsgränsen och skogslapparnas vistande ovan samma gräns i regel endast är tillfälligt, torde ändringen sakna större praktisk betydelse, men genom densamma har vunnits, att enhetliga bestämmelser kunnat givas för fjäll- och skogslappar i förevarande hänseende.

Yttrande öfver
den sakkun-
niges förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i anledning av den i paragrafen från kommitténs förslag upptagna definitionen å kåta anmärkt, att för avstyrande av de olämpliga avarterna av fasta kåtor med järnspis jämte den lapska eldstaden (aran) och lucka för rökålets tillstängande borde föreskrivas, att kåta skall vara försedd uteslutande med aran.

Departements-
chefen.

Vad länsstyrelsen sålunda hemställt synes mig icke böra föranleda ändring av ifrågavarande stadgande, mot vilket anmärkning förut icke framkommit. Emellertid hava bestämmelserna i denna paragraf undergått ändringar av redaktionell natur.

Yttrande
öfver kom-
mitténs
förslag.

Med anledning av den enligt kommitténs förslag förefintliga olikheten i nu förevarande hänseende mellan kronomark och enskild mark erinrade *kammarkollegium*, att, såvitt collegium kunnat finna, i kommittéförslagen med beteckningen kronomark avsåges mark under kronans omedelbara disposition, samt att det till undvikande av missförstånd syntes böra stadgas, att i allt, varom lagarna innehölle bestämmelser, med enskild mark skulle likställas sådan kronomark, som innehades under stadgad åborätt eller disponerades såsom ecklesiastikt boställe.

1924 års
förslag.

Omförmälda erinran föranledde viss jämkning i avfattningen av åtskilliga bestämmelser i *1924 års förslag*, vilken jämkning avsåg att bringa bestämmelserna i närmare överensstämmelse med vad kommittén hade åsyftat, då den skilt mellan enskild mark och kronans mark. I det remitterade förslaget likställdes med enskild mark dels kommun tillhörig mark dels ock kronohemman och krononybyggen under åborätt samt boställen. Däremot hade i sistnämnda förslag med kronomark under kronans omedelbara disposition likställts vissa allmänningsskogar utom i fråga om rätt för lapp att uppföra stuga eller att upptaga odling eller hålla getter.

Den sak-
kunnige.

Efter redogörelse för vad sålunda förekommit anför *den sakkunnige*:

»I de tidigare förslagen torde alltså hava avsetts att uti vissa hänseenden med enskild mark likställa sådan kronomark, som icke står under kronans omedelbara disposition, en ståndpunkt som ansetts böra intagas jämväl i förevarande förslag. Vid sådant förhållande torde det emellertid vara lämpligt att även i lagtexten införa uttrycken mark, som står, respektive icke står, under kronans omedelbara disposition. En uppräknig i lagtexten av de särskilda slag av kamerala enheter, som avses skola falla under nämnda

uttryck, synes böra undvikas bland annat av det skäl, att nya former för upplåtelse av kronojord kunna i framtiden införas, varigenom även nya beteckningar å den upplåtna jorden kunna uppstå. I detta sammanhang må ock erinras därom att lagrådet ansett det vara föremål för tvekan, huruvida de i de tidigare förslagen förekommande kamerala beteckningarna vore tydliga och tillfredsställande.

Uttrycket 'mark under kronans omedelbara disposition' i förevarande förslag må ej förväxlas med uttrycket 'kronoegendomar under allmän disposition', vilket sistnämnda uttryck är en speciell kameral jordredovisnings-term (se kung. den 28 januari 1870). Till egendom under kronans omedelbara disposition torde å de trakter, varom här är fråga, för närvarande böra hänföras dels upplåtna krononybyggen innan odlingsskyldigheten fullgjorts, dels skogstorp, upplåtna antingen jämlikt Kungl. kungörelsen den 27 maj 1904 angående upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län, eller ock enligt tidigare i samma ämne meddelade föreskrifter, dels odlingslägenheter, varom förmäles i Kungl. kungörelsen den 18 juni 1909 angående upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen, dels övriga utarrenderade kronans fastigheter dels ock kronoparker och överloppsmarker. Under kronans omedelbara disposition stå däremot icke krononybyggen efter det odlings-skyldigheten fullgjorts; för dessa torde gälla bestämmelserna om stadgad åborätt. Ej heller räknas såsom stående under kronans omedelbara disposition övriga fastigheter, som innehavas med stadgad åborätt, mark, som upplåtits med åborätt enligt lagen den 4 juni 1926, eller boställen, som icke indragits till kronan. De i förevarande förslag på ett flertal ställen förekommande uttrycken mark, som står, respektive ej står, 'under kronans omedelbara disposition', avses alltså skola hava ovan angivna innebörd.»

Kammarkollegium har i anledning av nyss anförda uttalanden av den sakkunnige anmärkt:

Uttalanden över
den sakkun-
niges förslag.

»Med uttalandet i motiven att bland egendomar under kronans omedelbara disposition hörde 'krononybyggen innan odlingsskyldigheten fullgjorts' torde hava avsetts krononybyggen, med avseende å vilka odlings- och nybyggnadsskyldighet blivit eftersatt och på den grund återfallit till kronans fria disposition. Då krononybyggen innehades under stadgad åborätt jämväl under tiden för odlingsskyldighetens fullgörande och denna åborätt icke kunde av kronan återtagas i annan ordning än efter laga dom, torde jämväl vara i viss mån vilseledande att, såsom skett i motiven, bland fastigheter, vilka icke stå under kronans omedelbara disposition, såsom en särskild kategori upptaga 'krononybyggen efter det odlingsskyldigheten fullgjorts'. Förhållandet vore, såsom nyss nämnts, att alla krononybyggen, intill dess åbon i laga ordning förklarats besittningsrätten förlustig, innehades under stadgad åborätt och följaktligen vore undandragna kronans fria disposition.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har anmärkt, att då den i motiven bestämda innebörden av uttrycket »kronomark, som ej står under kronans omedelbara disposition», icke vore självfallen och under alla omständigheter icke känd för lapparna, det syntes önskvärt, att en tolkning av uttrycket gäves i lagen.

Såsom kammarkollegium anför, böra till det i lagförslaget förekommande uttrycket kronomark under kronans omedelbara disposition ej hänföras krononybyggen, med mindre åbon i laga ordning förklarats förlustig besittningsrätten. Något förtydligande härutinnan synes ej erforderligt.

Departements-
chefen.

Vad angår den av nyssnämnda länsstyrelse framställda anmärkningen, finner

jag i likhet med den sakkunnige det böra undvikas att i lagtexten uppräknade egendomar, vilka höra till den ena eller andra av ifrågavarande kategorier. Ett sådant uppräknande kan ju uppenbarligen endast hänföra sig till nuvarande förhållanden, men härigenom vore det syfte, man sökt vinna genom införande av dessa uttryck i lagtexten, förfelat. Några svårigheter för lapparna synas i praktiken icke behöva befaras, då de naturligen kunna hos lappfogden erhålla upplysning om vilka rättigheter tillkomma dem å de särskilda fastigheterna inom de områden, där de äga uppehålla sig med sina renar. Jag finner alltså vad länsstyrelsen i detta hänseende anfört icke böra föranleda ändring i de föreslagna bestämmelserna.

22 §. Denna paragraf, vartill motsvarighet saknas i gällande rätt, reglerar de renskötande lapparnas rätt att uppföra stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad. Paragrafen upptager med vissa redaktionella jämkningar bestämmelserna i 21 § F. och S.

Propositionen
1917.

Frågan om befogenheten av lapparnas anspråk på bekvämare bostäder samt om lämpligheten överhuvud att utöva renskötsel från annan bostad än kåta har varit föremål för prövning i samband med de förslag till ändringar i 1898 års renbeteslag, som genom proposition förelades 1917 års riksdag. Vid propositionens framläggande anförde föredragande *departementschefen*:

»En fråga, som otvivelaktigt påkallar lagstiftningens snara ingripande, är spörsmålet om lappars rätt att bosätta sig å kronans mark i trakter, som äro avsedda för renskötsel. Renbeteslagen innehåller ej några bestämmelser i detta avseende. Man har någon gång sökt göra gällande, att det i 1 § 3 mom. förekommande stadgandet om rätt för lapparna att å trakter, där de äga uppehålla sig med sina renar, begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och djuren skulle medföra rätt för dem att slå sig ned såsom bofasta. Ett dylikt påstående är emellertid ohållbart. Lagens ordalag berättiga ingalunda den antydda tolkningen, och densamma skulle i sina konsekvenser leda till sådana uppenbara orimligheter som att lapparna kunde egenmäktigt upptaga lägenheter å enskild mark eller å kronomark i åtskilliga trakter utanför lappmarkerna och de jämtländska renbetesfjällen. Vid sammanställande av renbeteslagens bestämmelser visar det sig för övrigt tämligen uppenbart, att lagen i sin nuvarande avfattning i det hela icke avser något annat än att reglera lapparnas renbetesrätt och därmed sammanhängande förhållanden. Å lappar, som icke äro renskötande, kunna dess nuvarande bestämmelser — med undantag för en särskild föreskrift om sådana lappars rätt att lämna renar i vård hos andra lappar — över huvud icke anses tillämpliga, och å de renskötande icke i vidare mån än så vitt fråga är om deras renskötsel; och då denna näring, långt ifrån att betinga bosättning, tvärtom endast med svårighet kan utövas av den, som antager de bofastas levnadsvanor, lär någon rätt att för bosättning taga i anspråk mark inom renbetestrakterna icke kunna härledas ur det omförmälda stadgandet om rätt till land och vatten.

Icke heller torde, såsom stundom ifrågasatts, någon rätt till bosättning kunna grundas på den i renbeteslagens 3 § givna bestämmelsen om rätt för lapparna att i lappmarkerna och å renbetesfjällen tillgodogöra sig virke för uppförande eller ombyggnad av bostad. Godkännes riktigheten av vad nyss anförts i avseende å 1 § 3 mom.,¹¹¹ lär det vara uppenbart, att i 3 § ej

åsyftas andra bostäder än sådana fasta eller flyttbara kåtor, som lapparna av ålder pläгат uppföra i trakter, där de tillfälligtvis eller för längre tid uppehållit sig med renar. Riktigheten av en dylik tolkning av 3 § framgår även av motiven till motsvarande stadganden i den tidigare, år 1886 utfärdade renbeteslagen, i vilka motiv bland annat hänvisas till den för lapparnas skogsfångsrättigheter grundläggande, fortfarande gällande bestämmelsen i 1873 års avvitringsstadga, att lapparna äga till hushållsbehov använda skogen 'i den mån för betesrättens utövande är nödigt', likasom ock det i 4 § av gällande renbeteslag givna förbud mot bortförande av virke, som lapparna vid sina visten lagligen använt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, utvisar, att andra bostäder än kåtor ej äro i lagen åsyftade.

Man har även hört påstås, att de inrymningar i särskilda fjällområden, som i äldre tid pläгат av Kungl. Maj:ts befallningshavande beviljas renskötande lappar, skulle medföra rätt till bosättning inom sålunda anvisat område. Icke heller detta påstående läser kunna upprätthållas. Ifrågasvarande inrymningar hava i allmänhet ej åsyftat annat än att inom de särskilda lappbyarna åvägabrunga fördelning av renbetet mellan lapparna. Även om inrymningshandlingarna stundom erhållit en något vidsträcktare innebörd, kunna de i allt fall numera icke medföra något slags rätt att sätta sig i besittning av jord. Möjligheten att meddela inrymning upphörde nämligen vid ikraftträdandet av 1886 års renbeteslag, vilken innebar, att det för varje lappby bestämda betesområde skulle anses samfällt för alla till byn hörande lappar. Sedermera har visserligen genom 1898 års lag (9 §) fördelning av sommarbetet inom lappby åter möjliggjorts och å vissa trakter jämväl blivit genomförd; men det står utom allt tvivel, att sålunda tillkommen fördelning icke grundlägger någon för viss tid eller för all framtid gällande rättighet till visst område, ävensom att fråga ej är om annat än rätt till renbetes tillgodogörande och det nyttjande av mark, som därmed enligt lagen sammanhängar.

Ehuru gällande lagbestämmelser sålunda ej kunna anses för lappbefolkningen medföra någon rätt att bosätta sig å kronomark, har det i ganska stor utsträckning förekommit, att lappar utan särskilt tillstånd slagit sig ned å dylik mark. Sedan gammalt har det varit vanligt, att lappar, som i följd av ålder eller sjukdom ej kunnat medfölja på flyttningarna, tagit stadigvarande uppehåll vid något fiskevatten eller å annan lämplig plats och där uppfört torvkåtor eller, särskilt i senare tider, bostadshus. Här hava de livnärt sig, förutom med avkastningen av renar, vilka de tilläventyrs haft i behåll och överlämnat i andra lappars vård, huvudsakligen med fiske och jakt. Ofta har även förekommit, att nomadlappar, som av en eller annan anledning, såsom dåliga betesår, rovdjurs härjningar eller sjukdomar hos renarna, förlorat dessa eller som, ehuru ännu kraftiga, tröttnat på nomadlivet, på liknande sätt skaffat sig fast bostad. Slutligen har det, framför allt på senare tider, inträffat, att lappar för sig eller medlemmar av sin familj uppfört fasta bostäder å kronomark utan att likväl därför uppgiva renskötseln.

Bosättningar av här åsyftade slag förekomma i avsevärt antal såväl i lappmarkerna som å vissa av de jämtländska renbetesfjällen. De upptagna lägenheterna äro av tämligen olikartad beskaffenhet. Mången gång bestå de ej av annat än bostad. Vanligen förekomma dock även byggnader för en mer eller mindre primitiv skötsel av husdjur, stundom allenast getter men i många fall även en eller annan ko, vilka djur då beta å kronomarken samt i övrigt födas med foder, som där skördas. I en del fall hava lägenheterna utvecklats till verkliga jordbruksfastigheter med odlad mark samt ett flertal nötkreatur ävensom dragare.

Åtskilliga dylika lägenheter hava på senaste tid blivit legaliserade. Detta har skett *dels* med tillämpning av vad kungörelsen den 5 juni 1909 innefattande ytterligare föreskrifter angående avvitringen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker innehåller om utläggande i samband med avvitring av mark till s. k. inhysningslägenheter och *dels* på grund av kungörelsen den 3 juni 1915, som lämnar öppet åt Kungl. Maj:t att, när synnerliga skäl förekomma, upplåta nyttjanderätt till mark ovan den i lappmarkerna uppdragna s. k. odlingsgränsen. Ett avsevärt antal innehavare av olagligen tillkomna lägenheter — såväl lappar som andra — har på detta sätt fått sin ställning ordnad, något som påkallats av en naturlig billighet mot personer, vilka man opåtalat låtit slå sig ned och längre tid kvarsitta å kronomarken.

I samband med nämnda båda författningars tillkomst har emellertid bestämt uttalats, att några nya olaga bosättningar icke kunde tolereras. Fasthållles detta och erkännes tillika riktigheten av vad här förut anförts emot påståendena om lappars särskilda rättigheter i fråga om bosättning, skulle alltså för framtiden gälla, att lappar likasom andra personer endast på grund av Kungl. Maj:ts särskilda medgivande skulle få slå sig ned å odisponerad kronomark i lappmarkernas fjälltrakter eller de jämtländska renbetesfjällen.

Någon anledning synes ej heller föreligga att medgiva lappar rätt att utan all kontroll bosätta sig å kronomark. Tvärtom torde det såväl i lapparnas eget intresse som ur den övriga fjällbefolkningens synpunkt vara synnerligen angeläget, att kontroll utövas över lapparnas bosättning å dylik mark. Det förhållande att lapparna, så vitt känt är, utgjort de nordligare fjälltrakternas ursprungliga befolkning, kan ingalunda, såsom man stundom velat göra gällande, lämna stöd för något anspråk från lapparnas sida att efter eget skön få slå under sig kronojord. För den renskötande lappbefolkningen kan det ej heller vara till gagn, att enskilda lappar efter sitt fria skön upptaga nya lägenheter i trakter, som eljest av hänsyn till renskötseln ansetts böra i det längsta undantagas från bosättning. Det behöver ej närmare utvecklas, vilka svårigheter ett urskillningslöst upptagande av nya lägenheter i de egentliga renbetestrakterna kan medföra för renskötseln. Det torde vara tillfyllest att erinra om de kostnader statsmakterna tid efter annan fått ikläda sig för att i denna närings intresse återförvärva åt kronan områden, som av enskilda med eller utan tillstånd intagits å kronomarker. Väl utvisar erfarenheten, att bofasta personer av lapsk härkomst i allmänhet äro mera än andra bofasta benägna för tillmötesgående mot nomaderna. Men även lägenheter, som bebos av lappar, hava mången gång visat sig giva upphov till svårigheter för renskötseln. Med tiden inträffar dessutom ofta nog, att dylika lägenheter komma ur sina lapska innehavares hand och övergå till personer, som ej av rashänsyn manas till särskilt överseende i fråga om skador av renar.

Beträffande åter frågan om möjlighet att i laga ordning erhålla upplåtelse av kronomark torde lapparnas säregna förhållanden påkalla närmare övervägande. Man torde i detta avseende böra skilja mellan renskötande lappar och sådana, som övergivit eller ämna övergiva renskötseln, och inom den senare gruppen ägna särskild uppmärksamhet åt dem, som av ålder eller sjuklighet hindras att fortsätta nomadlivet.

Vad då först beträffar lappar, som idka renskötsel och vilja därmed fortfara, finnes ingen anledning för staten att genom upplåtande av jord underlätta dessas bosättning. För envar, som känner förhållandena och söker opartiskt bedöma dem, borde det stå klart, att i vårt land renskötsel i allmänhet ej kan utan stora olägenheter förenas med bofast levnadssätt. Renskötselns naturliga förutsättningar äro hos oss av den art, att renarna i all-

mänhet måste företaga längre vandringar, varunder de, så framt näringen ej skall råka på förfall och medföra allvarliga konflikter med jordbruket, måste åtföljas av sina vaktare. Detta bekräftas i stort sett av hittills vunnna erfarenhet. I samma mån renskötande lappar börjat slå sig ned såsom bofasta men likväl fortsatt att omhänderhåva renar, har renskötseln i regel alltmåra urartat och förhållandet till den jordbrukande befolkningen försämrats. Särskild uppmärksamhet förtjänar i detta avseende renskötseln i Västerbottens län. Sedan åtskilliga år tillbaka har bland länets fjällappar förekommit en stark tendens att i större eller mindre utsträckning antaga de bofastas levnadsvanor utan att dock därför uppgiva renskötseln. I en del fall har detta tillgått så, att en renskötande lapp inköpt en redan anlagd gård — hemman, nybygge eller lägenhet — samt där satt sig ner såsom jordbrukare men likväl behållit sina renar och låtit dem huvudsakligen skötas av familjemedlemmar eller tjänare. Detta är emellertid ej den vanliga formen för bosättning. Oftare har denna tillgått så, att i trakt, där en nomadfamilj plägar längsta tiden uppehålla sig med renarna, på kronomark uppförts ett boningshus avsett för en del av familjens medlemmar, vilka sedermera ej åtföljt hjorden. I flertalet dylika fall har sedermera anlagts ladugård för en eller annan ko. Från början har det vanligen varit endast de kvinnliga eller äldre manliga familjemedlemmarna, som sålunda slagit sig ned och övergivit arbetet med renskötseln. Mången gång har emellertid själva husbonden varit en av dem, som stannat, och i andra fall har han längre fram slutit sig till dessa. De naturliga följderna av denna utveckling hava ej uteblivit. Genom bosättningen har det redan förut i förhållande till renantalat alltför ringa antalet skötare ytterligare minskats, och bevakningen av hjordarna har i följd därav blivit allt mindre tillfredsställande, framför allt i sådana fall, där husbonden själv avhållit sig från deltagande i renskötseln. Bevakningens bristfällighet har på vissa håll föranlett de särskilda hjordarnas mer eller mindre konstanta sammanblandning i jättehjordar, som ej kunnat göras till föremål för nämnvärd bevakning. Detta har lett till stort förfång såväl för skotsamma renägare — särskilt de mindre förmöga — som för den bofasta befolkningen samt på såväl ena som andra hållet framkallat missnöje. I viss mån likartade äro förhållandena även å andra trakter, där lappar sökt förena renskötseln med bofast levnadsätt. Särskilt må i detta avseende nämnas vissa trakter i Jämtlands län samt en del av skogslappar bebodda områden i Norrbottens län.

Av det anförda torde framgå, att staten saknar anledning att förhjälpa renskötande lappar till bosättning. Snarare kan det ifrågasättas, huruvida man icke borde genom lagbestämmelser omöjliggöra föreningen av renskötsel och levnadsätt såsom bofast. Måhända måste statsmakterna också, om renskötseln skall kunna upprätthållas, förr eller senare slå in på en dylik väg. Att omedelbart beträda densamma skulle emellertid leda till blottställande av ett avsevärt antal lappar. Särskilt gäller detta om skogslapparna, vilka ofta äro för sin utkomst beroende av det primitiva jordbruk de idka vid sidan av renskötsel och för övrigt synas sakna förmåga att återgå till förfädernas levnadsätt i kåtor. Även i fråga om en del bofasta men renskötande lappar i Jämtlands län torde man tyvärr hava att utgå från, att de ej äga förmåga att återgå till verkligt nomadliv. I samband med den allmänna revisionen av renbeteslagstiftningen, som, på sätt redan antytt, snart måste komma till stånd, torde man komma att taga under närmare övervägande det invecklade och ömtåliga spörsmålet om inskränkningar i bofasta lappars rätt att driva renskötsel; men till dess synes man böra stanna vid att i allmänhet förebygga renskötande lappars bosättning å kronomark.

I enlighet med den uppfattning i frågan, som kommit till uttryck i propositionen, föreslogos åtskilliga förändringar i renbeteslagen. Bland annat föreslogs att till vad i 1 § 3 mom. stadgades om lapparnas rätt att till underhåll för sig och renarna begagna land och vatten foga det förtydligande tillägget, att de icke på grund av nämnda stadgande ägde uppföra bostadshus. I sammanhang därmed föreslogs även sådan jämkning i 3 §, att därav med full tydlighet skulle framgå, att virke ej i något fall finge av lapparna tagas i anspråk för uppförande av annat slags bostad än kåta. Därjämte upptogs bland övergångsbestämmelserna särskilda stadganden med avseende å redan befintliga bosättningar.

Lagutskottets majoritet biträdde propositionen i förevarande delar. Ett flertal reservanter inom utskottet företrädde emellertid en avvikande mening. Reservanterna anförde bl. a. följande:

»Uti propositionen utlägges, hurusom enligt gällande lag lapparna icke haft någon rätt att begagna de åt dem upplåtna områdena för uppförande av bostadshus. Rätta förhållandet är väl emellertid, att lagstiftaren ej alls reflekterat på dessa förhållanden. Lagen är uppbyggd på nomadlivets gamla bruk och plägseder. Därefter kom småningom en ny tid, som höjde levnadsanspråken betydligt för svenskarna och då tydligen ej kunde undgå att även hos lapparna skapa nya behov. Det första och grundläggande av dessa nya krav var längtan efter en ordentlig, människovärdig bostad, där de små barnen kunde ha skydd, där hustrun kunde föda barnen och där familjen i sin helhet kunde finna någon trevnad och en varaktig stad. Med andra ord den nya tiden har hos Jämtlands, Västerbottens och de sydligast vistande norrbottenslapparna inplantat begreppet hem. Detta nya behov ha lapparna självfallet ansett sig berättigade att tillgodose och myndigheterna hava ej ingripit häremot, vartill de i själva verket även saknat uttryckligt stöd i lag.

Hur bör nu lagstiftningen ställa sig till en sådan företeelse? Bör den såsom propositionen, föregången av administrativa förberedelser, sökt göra, återföra utvecklingen till vad i forna tider gällt? Eller bör lagstiftningen sanktionera den uppkomna seden och från denna utgångspunkt söka ordna renskötseln på ett i alla fall förståndigt sätt.

För vår del tveka vi icke i valet. Är det möjligt och är det riktigt att vrida utvecklingen tillbaka på föreslaget sätt? Vi tro det icke. Endast ett naturhistoriskt museiintresse kan försvara en sådan utväg. Lappfolket har rättighet att lika väl som de svenske sträva fram till en människovärdigare tillvaro och ingen lagstiftning lär i längden kunna förhindra det. Även om lagens hand förmår efter nuvarande innehavares och hans hustrus livstid avhysa familjen från boningshusen, kan man med sannolikhet antaga att deras barn, vanda vid en bättre bostad, skola finna det rättvist och tilltalande att förflytta sig till primitivare bostadsförhållanden? Säkerligen icke.

Enligt propositionen (sid. 78) har förslaget i denna punkt också rönt motstånd från 'lapparna i Västerbottens län och flertalet lappar i Jämtlands län'. Jämväl lapparna i de sydligaste lappmarkssöcknarna i Norrbottens län 'hava i allmänhet gjort invändningar'. Alla dessa lappar, heter det i redogörelsen, hemställa om rätt att få uppföra ej allenast kåtor utan även bostadshus å sina renbetesland; några önska rätten utvidgad till ladugårdsbyggnader och gethus. Från övriga Norrbottenslappars och vissa Jämtlandslappars sida har åter framhållits att renskötseln vore oförenlig med stugubyggnader, enär lapparna måste flytta med sina renar.

Då propositionen nu slutligen tar ståndpunkt i frågan, åberopas (sid. 82)

att förslaget 'tillstyrkts av alla hörda myndigheter och ej heller föranlett erinringar från lapparna inom de nordligaste lappmarkssocknarna, där som bekant renskötseln står högst', samt att 'tydligt torde i själva verket vara, att fast bostad i allmänhet icke låter förena sig med en god renvård'. Vad myndigheterna angår hava de i god tro tillstyrkt även tidigare kommitté-förslag, som sedan visat sig olämpliga. De Norrbottenslappar, som ännu leva i nomadlivets ursprungliga förhållanden, kunna icke åberopas såsom auktoriteter för att pålägga lappar med ett mera utvecklat kulturliv en skyldighet att övergå till de förras primitiva vanor. Tydligt synes det därför snarare vara, att bemödandena böra i stället gå ut på att på det bestående och oundvikligas grund bygga upp en god renvård i alla fall. De små jordbrukarna i Norrland hava fasta bostäder men få ändock under vissa årstider bo i tillfälliga bostäder i skogarna för skogsavverkning. Även lappbefolkningen bör under skydd av en omtänksam lagstiftning kunna antaga enahanda vanor.»

Reservanterna hemställde, att riksdagen med anledning av propositionens förslag under bland annat 1 och 3 §§ jämte viss del av övergångsbestämmelserna samt de väckta motionerna måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att vad under nämnda stadganden föreslagits måtte upptagas till förnyat övervägande i samband med den tillämnade revisionen av hela lapplagstiftningen samt efter det tillfälle beretts lapparna att å samfällt möte hålla överläggningar i ämnet. Riksdagen biträdde reservationen i denna del.

Å lapparnas landsmöte i Östersund år 1918 fattades följande resolution i frågan:

1918 års
lappmöte.

»Mötet förkastar, såsom icke ägande grund, sådan åskådning, som gör gällande, att lapparna förvekligas för renskötseln genom att bo i hus och protesterar bestämt emot att på grundvalen härav genom rättsregler hindra lapparna att uppföra bostadshus.

Mötet anser, att uppförande av ett boningshus inom renbeteslanden så småningom kan ge upphov till ett större eller mindre nybygge, som i viss mån kan lända till förfång för renskötseln, men mötet anser, att ett dylikt sakförhållande likväl ej bör få grunda ett generellt förbud för lapparna att uppföra enbart boningshus — utan sammanhang med jordbruk.

I anslutning härtill uttalar mötet sig för önskemålet, att lapp, som idkar renskötsel, må å kronojord inom lappmarkerna och renbetesfjällen i Jämtlands län i stället för kåta få tillåtelse uppföra boningshus för sig och sin familj. Innan huset uppföres, skall anmälan därom ske hos K. B., som i samråd med lappbyn prövar, huruvida avsevärda hinder ur renskötselns eller annan beaktansvärd synpunkt möta för husets uppförande å den ifrågasatta platsen. Anses sådant hinder föreligga, skall K. B. samtidigt föreslå sökanden i stället en eller flera andra platser, på vilken han utan vidare ansökan må äga bygga sin bostad; sökanden obetaget att inkomma med ny egen anmälan om husets uppförande på annan plats. Anmälan, som nu sagts, äger sökanden insända direkt med posten eller ock avlämna till lappfogde eller annan kronobetjänt i orten, vilken åligger att skyndsamt insända den till K. B. ävensom stå sökanden utan kostnad till tjänst med ansökningens upprättande, om så påfordras.»

Kommittén erinrade till en början om det förhållandet att, vilken mening man än kunde hysa i fråga om renbeteslagens rätta tolkning i förevarande hänseende, de renskötande lapparna i allt fall med vederbörande myndig-

Kommittén.

heters goda minne sedan långliga tider tillbaka faktiskt nyttjat skogen för uppförande av även andra bostäder än kåtor. Vidare anförde kommittén följande:

»Vad bostadsfrågan i övrigt beträffar, gäller om de renskötande *skogslapparna*, vilka ju till övervägande del tillika äro jordbrukare, att familjerna nästan undantagslöst bo i timrade stugor, uppförda å egen eller annans mark. Under den tid, då renarna betas på längre avstånd från stugorna, användas dock såsom bostäder åt bevakningsmanskapet fasta näver- eller torvkåtor eller ock tältkåtor. Vintertid, då renarna vistas i mera bebyggda trakter, plägar bevakningsmanskapet ofta taga bostad hos den bofasta befolkningen. Undantag från vad som sålunda får anses såsom regel förekommer emellertid längst i norr, där åtskilliga skogslappar jämte familjerna i allmänhet bo i tältkåtor året runt, ehuru vintertid och då renarna betas i närheten av mera bebyggda orter inträffar, att hela familjen för en kortare tid tager bostad hos den bofasta befolkningen.

Vad de renskötande *fjällapparna* angår, äro bostadsförhållandena i *Jämtlands län* i stort sett lika med skogslapparnas; dock att i de norra delarna av sagda län, där avstånden mellan sommar- och vinterbeteslanden nödvändig-göra längre flyttningar, tältkåtor användas av dem, som åtfölja renarna, vare sig familjen i dess helhet eller endast bevakningsmanskapet. I *Västerbottens län* innehar en del av lapparna hemman eller lägenhet, och bo dessa lappars familjer därstädes i vanliga hus, medan det renarna åtföljande bevakningsmanskapet under sommaren bor i fasta näver- eller torvkåtor eller också i tältkåtor samt vintertid vanligen inkvarterar sig i hus, tillhörande den bofasta befolkningen. En annan del av samma lappar, som icke innehar hemman eller lägenheter, bor sommartid jämte familjen i timrade stugor eller fasta näver- eller torvkåtor samt vintertid hos den bofasta befolkningen. För lapparna i sin helhet i *Västerbottens län* gäller, att den del av dem, som åtföljer renarna under deras flyttningar, i regel då använder tältkåtor. Bland de renskötande lapparna i *Norrbottens län* förekommer den timrade stugan å vår-, sommar-, eller höstbeteslanden endast i mera enstaka fall och då i de sydligare delarna av länet. Av lapparna i *Rautasvuoma* och *Kaalasvuoma* lappbyar användes allmänt å vår-, sommar- eller höstbeteslanden en i kåta- eller husform uppförd gamme med slutet tak, fönster, murad spis eller järnspis samt skorsten och i vissa fall golv av trä. I andra lappbyar såsom i *Talma*, *Norrkaitum* och *Mellanbyn* användas i regel, då lapparna uppehålla sig å sommarbeteslanden, torvgammar med lapsk eldstad (aran). Så är även fallet bland 10 å 12 familjer inom *Könkämä* lappby, då de under en kortare tid av sommaren vistas å norskt område. Flertalet lappar inom sistnämnda lappby ävensom lapparna i *Lainiovuoma*, *Saarivuoma* och *Sörkaitum* använder sommartid med enstaka undantag tältkåtor. Under flyttningar användas av samtliga fjällappar i *Norrbottens län* tältkåtor. Vintertid, då de med sina renar uppehålla sig i närheten av byarna, pläga de dock, såvida bevakningen av renarna därifrån kan utövas, bo hos den bofasta befolkningen, varemot de i annat fall använda tältkåtor.

Då det gällt för kommittén att taga ställning till frågan om bostäderna bland de renskötande lapparna, har kommittén ansett sig böra utgå från förhållandena, sådana de härutinnan faktiskt gestaltat sig. Tillika har kommittén, som å sina sammanträden med de renskötande lapparna ingående dryftat frågan om den lämpligaste bostadsformen, ansett sig böra taga hänsyn till de önskemål, som härutinnan, på de flesta håll enhälligt, framförts av lapparna själva. Med vissa undantag, huvudsakligen i de nordligaste trakterna, hava lapparna uttalat önskan att å vår-, sommar- och höstbetes-

landen få uppföra timrade stugor såsom framför allt för familjens del erbjudande bättre skydd mot väderleksförhållandena samt större bekvämligheter än de primitivare kåtorna. Mot de farhågor, som kommit till uttryck i ovannämnda proposition till 1917 års riksdag, eller att det bekvämare levnadssätt, vartill stugan inbjöde, komme att fresta de renskötande lapparna att eftersätta värden av sina renar, har från lapparnas sida, jämte det de erinrat om den allmänna utbredning stugorna eller de stugliknande gammerna redan vunnit bland lappbefolkningen, framhållits, att renvårdens bättre eller sämre beskaffenhet mera vore beroende av större eller mindre intresse för renskötseln hos vederbörande lapp än av naturen av hans bostad.

Kommittén finner för sin del nyss angivna farhågor icke vara av så stor betydelse, att de böra utgöra hinder mot att tillmötesgå lapparnas önskemål. Kommittén vill visst icke förneka, att den bekvämare bostaden möjligen kan i viss mån medverka till att renarnas bevakning och vård åsidosättes, men anser kommittén, att försumlighet härutinnan bör motverkas på annat sätt än genom ett förbud mot uppförandet av renvaktarstugor på renbeteslanden. Härutinnan hänvisar kommittén särskilt till vad ovan i annat sammanhang anförts i fråga om påföljd för svårare försumlighet i renvården, varvid kommittén till förekommande av tvekan rörande innebörden av ett beslut, varigenom renskötande lapp förklaras förlustig rätten att vidare driva renskötsel, vill tillägga att, då ifrågavarande stugor äro avsedda att användas endast för lapparnas renskötsel, beslutet givetvis som regel innebär skyldighet för den försumlige att avhända sig stugan.

Då kommittén således i anslutning till vad ovan anförts föreslagit, att åt de renskötande lapparna inrymmes rätt att å renbeteslanden för renskötselns utövande uppföra timrade stugor, har det dock skett med vissa förbehåll. Till en början har kommittén, i likhet för övrigt med vad genomgående föreslagits även i andra hänseenden, ansett den enskilde jordägaren icke böra betungas genom de lapska privilegierna mera än som för tillgodoseende av de renskötande lapparnas behov är nödvändigt. På grund härav och då behovet av renvaktarstugor enligt kommitténs mening kan tillgodoses i tillräcklig omfattning utan anlitan av enskild mark, har kommittén begränsat rätten att uppföra dylika stugor till kronans mark samt i fråga om enskild mark hänvisat de renskötande lapparna att härutinnan i vanlig ordning träffa avtal med vederbörande ägare. Vidare har kommittén icke funnit lämpligt överlämna valet av plats för stugorna åt de renskötande lapparnas eget bestämmande. Erfarenheten från de tider, då bebyggelsen å renbeteslanden skedde utan tillbörlig kontroll från myndigheternas sida, har nämligen givit vid handen, att för stugorna ofta utsetts platser, valda mera med hänsyn till vederbörande lapps åstundan att äga bekväm tillgång till fiske och andra binäringar än ur synpunkten av att därifrån kunna på ett fullt effektivt sätt övervaka renhjorden. Den okontrollerade bebyggelsen, som lätt nog gav upphov till verkliga jordbrukslägenheter, har även visat sig vara till stort men för hela renhanteringen å trakten. Dessa omständigheter hava föranlett kommittén att göra rätten att uppföra renvaktarstugor beroende av särskild framställning hos Konungens befallningshavande, på vilken det skall ankomma att pröva de omständigheter, som äro att beakta med hänsyn såväl till sökandens egen som de övriga renskötande lapparnas renskötsel å trakten. I anledning av de delvis olika förhållanden, varunder renskötseln drives bland fjällappar och skogslappar, hava ifrågavarande bestämmelser i de båda lagförslagen i vissa hänseenden erhållit en mot dessa förhållanden svarande olika avfattning.»

I överensstämmelse med vad sålunda anförts hade kommittén under 19—21 §§ i de båda lagförslagen upptagit bestämmelser, enligt vilka det skulle kunna medgivas renskötande lappar rätt att under vissa förutsättningar inom renbetestrakterna uppföra bland annat stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad att nyttjas för den tid renskötseln drives å trakt, där byggnaden inrättats. Enligt kommitténs förslag skulle det ankomma på länsstyrelsen att meddela beslut om upplåtelse av mark för renvaktarstugor.

Yttranden
över
kommitténs
förslag.

Vid avgivande av yttrande över kommitténs förslag förklarade sig *lapparna* i allmänhet gilla de föreslagna stadgandena. En mot kommittén motsatt mening i frågan yppades endast i enstaka lappbyar i Norrbottens län. Sålunda ansåg man i *Norrkaitums* lappby de nu använda torvkåtorna, om de väl uppfördes och underhölles, för fullt människovärdiga bostäder under de kortare tider, då de användes. Lapparna i denna by befarade, att renvaktarstugorna skulle i framtiden skämma bort deras barn och medföra olust för lapplivet. Säkert skulle även vid stugorna med tiden uppstå bosättningar. Trots de stadganden, som föreslagits till förhindrande härav, ansågs det, att det skulle bli omöjligt att avhålla vissa lappar från att hålla sig kvar i dessa stugor å tider, då dessa ej behövdes för renskötseln. Inom *Sirkas* och *Tuorpons* lappbyar voro meningarna delade. En del lappar ansåg möjligheten böra stå öppen att uppföra en renvaktarstuga, mot villkor dock att den ej finge oavbrutet användas från våren till hösten eller vintern, medan andra ansågo, att för de renskötande fjälllapparna den fasta kåtan på vår- och höstlanden vore bra men stugan fördömlig, varemot för skogsrenskötarna, som ju under längre tider stannade på ett ställe, stugan vore lämplig.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anförde, att styrelsen visserligen fann betänkligheter mot förslaget kunna göras gällande ur renskötselns synpunkt, icke minst för Norrbottens län, där något egentligt behov av renvaktarstugor ur denna synpunkt ej förefunnes. Med hänsyn tagen till huru utvecklingen härutinnan inom de sydligare länen redan faktiskt gestaltat sig och till de särskilda villkor, som enligt förslaget skulle gälla i avseende å uppförande av dylik byggnad, ansågo sig länsstyrelsen emellertid ej böra i huvudsak framställa någon erinran mot förslaget i denna del. Från länsstyrelsens utlåtande, som innefattade t. f. landshövdingen A. Beskows mening, var föredragande länsassessorn R. Sundberg skiljaktig. Den sistnämnde ansåg, att vad i 1917 års proposition anförts om den smak för ett bekvämligare levnadssätt och därav följande fara för förslappning i renskötseln, som skulle bli en följd, därest icke förbudet mot uppförande av stugor komme till, ännu hade sitt fulla berättigande. Föredraganden anslöt sig huvudsakligen till den mening i frågan, som yttrats inom *Norrkaitums* lappby, ett uttalande, som enligt hans åsikt vore beaktansvärt även därför att mot dessa lappars renskötsel anmärkningar icke utan skäl anförts. Något behov för lapparnas del och ännu mindre för renskötseln av renvaktarstugor kunde icke påstås för Norrbottens vidkommande. Beträffande Västerbotten och Jämtland kunde förhållandena måhända vara annorlunda. De renskötande lapparna i dessa län utgjorde emellertid enligt kommitténs siffror endast något mera än en

tredjedel av antalet renskötare i Norrbotten. Med hänsyn till vad sålunda och i övrigt anförts ansåg föredraganden ett införande i lagstiftningen av rättighet för de renskötande lapparna att uppföra renvaktarstugor vid sina visten icke vara på sin plats. För de trakter i Västerbotten och Jämtland, där dylikt kunde erfordras, kunde bibehållandet av 1917 års stadganden i ämnet vara tillfyllest.

Även *länsstyrelsen i Jämtlands län* framförde vissa principiella betänkligheter mot förslagen. Styrelsen stödde sig därvid huvudsakligen på de skäl, som anförts i 1917 års proposition. Betänkligheterna riktade sig särskilt mot stadgandena om rätt att uppföra stuga eller annan därmed jämförlig bostadsbyggnad, och styrelsen ansåge, att propositionens uttalanden i frågan ytterligare bekräftats av sedermera vunnen erfarenhet.

Mot kommitténs förslag att upplåtelse av mark för renvaktarstugor skulle meddelas av länsstyrelsen, framhöll *domänstyrelsen*, att det ur skogsvårdsynpunkt vore absolut nödvändigt, att de myndigheter, som representerade de olika skogsvårdsintressena, bereddes tillfälle att få utöva inflytande på länsstyrelsernas beslut i fråga om renskötseln. Domänstyrelsen yttrade i denna fråga:

»Styrelsen har härmed kommit in på en fråga av rätt så vittgående principiell innebörd och som genomgår kommitténs båda förslag beträffande renskötseln. Styrelsen avser härmed, att kommittén velat lägga allt, som rör lapparna och renskötseln så gott som uteslutande i länsstyrelsens hand och till enbart dess avgörande. Kommittén har uppenbarligen häri icke sett något principiellt avsteg från nu gällande regler, men kan styrelsen icke dela denna kommitténs uppfattning.

Enligt 1898 års renbeteslag äger visserligen länsstyrelsen beträffande trakterna ovanför odlingsgränsen att upplåta bete, slätter, jakt och fiske, men har lagen icke tillagt länsstyrelsen någon sådan befogenhet i fråga om upplåtelse av mark för annat ändamål. Kungl. Maj:t har emellertid under de senare årens lopp uppdragit åt länsstyrelsen att jämväl upplåta nyttjanderätt till mark i annat sammanhang.

Styrelsen kan emellertid ej underlåta att framhålla, hurusom det ur organisatorisk synpunkt och även av andra skäl icke synes önskligt att tvenne myndigheter taga ingående befattning med förvaltningen av samma statsdomän. Kronans marker ovan odlingsgränsen äro nämligen ställda under styrelsens förvaltning utan någon annan inskränkning än den som renbeteslagen angiver och varom nyss anförts, och detta helt visst av den anledningen att det lärers få förutsättas att skogsskötseln, där densamma kan mera intensivt bedrivas, och detta blir förhållandet i den mån kommunikationsväsendet utvecklas, kommer att tillföra statsverket den största behållning, som kan av marken utvinnas, där densamma icke tages i bruk för industriella eller dylika anläggningar. Där fråga sålunda uppstår om sådan marks användning för sistnämnda ändamål, lär domänstyrelsen, vilken såsom affärsdrivande verk står uti kontakt med handel och industri, vara i minst lika hög grad som länsstyrelsen skickad att tillvarata statsintressen; och för nämnda slag av upplåtelser lära hänsyn till lapparnas näringsfång få giva vika för det större och allmännare statsintresset. Styrelsen vill härmed hava framhållit att om det ock ur vissa synpunkter kan befinnas lämpligt att lapparnas intressen överlämnas åt länsstyrelsen att bevaka, det likväl bör tillkomma domänstyrelsen att, då av en eller annan anledning fråga

uppstår om disponerande av mark ovanför odlingsgränsen för annat ändamål än såsom renbetsland, därvid tillvarataga statsintressena. Den rätt, som enligt gällande renbeteslag tillerkänts lapparna, torde nämligen icke kunna betraktas annat än som en ren nyttjanderätt till marken, så länge den användes eller får användas som renbetesland.

I fråga om trakterna nedanför odlingsgränsen har nu kommittén tillagt länsstyrelsen en längre gående befogenhet i fråga om upplåtelser å kronans marker, än vad gällande renbeteslag stadgar. Inom berörda trakter är emellertid skogsbruket av vida mer intensiv art än i fråga om trakterna ovanför odlingsgränsen, och då varje upplåtelse, även av ringa omfattning, är av betydelse för denna skogsskötsel, vars främste målsman domänstyrelsen blivit satt att vara, får styrelsen under framhållande jämväl av de skäl, som åberopats i fråga om trakterna ovan odlingsgränsen, framhålla, att det icke kan vara lyckligt, om lagförslaget i denna del upphöjes till lag.»

I anslutning till detta yttrande hemställde domänstyrelsen att, därest i fråga om rättighet att å kronomark ovanför odlingsgränsen uppföra byggnad dylik rätt allt fortfarande ansåges böra tillkomma länsstyrelsen, skogsstatspersonalen dock måtte höras, innan dylikt tillstånd meddelades å plats, som vore belägen nedanför kalfjällen.

Departementschefen anförde i frågan vid remissen till lagrådet år 1924:

»Då jag nu går att yttra mig över det föreliggande förslaget att bereda de renskötande lapparna möjlighet att under erkända former utbyta den primitivare kåtan mot en bekvämare bostad, vill jag från början såsom min mening uttala, att man på detta område liksom på andra områden, där man saknar klara och tydliga föreskrifter i lagstiftningen, torde böra utgå från förhållandena, sådana de i verkligheten gestaltat sig, och på grundvalen av dem söka finna en lämplig lösning. Jag anser det därför vara av mindre betydelse att i detta sammanhang diskutera, huruvida de ganska talrika lappar, som faktiskt uppfört stugor åt sig, utan att området för dem och i många fall ej heller virket därtill förvärvats i eljest härför gällande former, kunna för detta förfarande åberopa någon rättsgrund. För min del vill jag således nu bortse från den rent juridiska sidan av frågan, detta så mycket mera, som jag tror mig veta, att ej heller lapparna numera på allvar vilja göra gällande att de äga någon lagligen grundad rätt att i förvarande hänseende taga kronans mark i anspråk. Jag ser denna fråga såsom en lämplighetsfråga med social innebörd, där det i sista hand blir avgörande, huruvida man utan åsidosättande av andra, mera befogade intressen kan tillmötesgå rimliga anspråk på större bekvämligheter i bostadshänseende. Jag kan då icke finna annat än att, om man i detta sammanhang bortser från de juridiska skäl, som åberopats mot dessa anspråk, man endast har att besvara frågan, i vad mån, såsom i 1917 års proposition gjordes gällande och delvis även anförts i vissa över de föreliggande förslagen avgivna yttranden, den bekvämare bostaden skall komma att innebära en lockelse för lapparna att mindre omsorgsfullt vårda renarna och slutligen draga lapparna helt över till den bofasta befolkningen. Den bostad, varom nu är fråga, har närmast karaktären av ett inventarium å renbeteslanden, som får nyttjas endast under viss bestämd tid, nämligen då renhjordarna beta i närheten. Den kan vid sådant förhållande enligt min mening icke gärna innebära en större fara för renskötselns behöriga utövande än den fasta kåta, som de renskötande lapparna på grund av nu gällande bestämmelser obestriddligen äro berättigade att uppföra på samma plats, där det nu ifrågasättes att anordna en timrad stuga. Botemedlet mot förslappning i renvården finnes på annat håll än i ett förbud

att bo i stuga. Det ligger i de även i förslagen ifrågasatta, restriktiva bestämmelserna, men framförallt i den övervakning och ledning, som det ankommer på den lapska tjänstemannaorganisationen, nämligen lappfogdar, tillsyningsmän och ordningsmän, att utöva, och som just i de trakter, där bruket av stuga är mera allmänt, nämligen Västerbotten och Jämtland, visat sig kunna väl fylla dessa uppgifter.»

Vidare fann departementschefen domänstyrelsens erinran ifråga om trakterna nedom odlingsgränsen befogad. Beträffande trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen ansåg departementschefen i likhet med kommittén, att länsstyrelsen här borde hava avgörandet i sin hand; att länsstyrelsen härvid, om det av förhållandena påkallades, komme att inhämta yttrande från vederbörande revirförvaltning, innan upplåtelser vidtoges, läge i sakens natur och behövde icke särskilt stadgas. I enlighet med denna uppfattning blev paragrafen avfattad i 1924 års förslag.

I förhållande till de av kommittén föreslagna bestämmelserna föreligger i *den sakkunniges förslag* allenast den olikhet i sak, att jämväl fjällappar förutsättas kunna erhålla rätt att uppföra stuga nedom odlingsgränsen. Den sakkunnige yttrar härom, att något skäl att i detta hänseende hava olika föreskrifter för fjäll- och skogslappar icke föreläge, då i varje fall rätten att uppföra stuga berodde på vederbörande myndighets tillstånd. Enär fjällappar endast vintertid ägde uppehålla sig nedom odlingsgränsen, torde dylikt tillstånd beträffande dessa lappar högst sällan komma i fråga.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i sitt utlåtande icke haft något att erinra mot *den sakkunniges förslag* i denna del. Från utlåtandet härutinnan, som innefattade landshövdingen G. Malms uppfattning, anmälde föredraganden, länsassessorn Sundberg, avvikande mening och hänvisade därvid till sitt uttalande i anledning av kommitténs förslag. Sundberg ansåge alltså fortfarande något behov av renvaktarstugor icke för lapparnas del och ännu mindre för renskötseln föreligga för Norrbottens vidkommande och hyste samma betänkligheter att av dylika stugor och av odlingar vid lappvistena sakteligen under tidernas gång skulle uppstå bosättningar, vilka, när de utgjorde ett mer eller mindre fullbordat faktum, skulle visa sig svåra att få bort, och vilka säkerligen komme att bli till hinder för renskötseln.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har i fråga om vilken myndighet, som borde meddela sådant tillstånd, varom förmäles i förevarande paragraf och 23 §, yttrat:

Dessa paragrafer avsåge allenast sådan bosättning och odling, som ägde samband med renskötselns bedrivande. För kronan såsom jordägare syntes det tillstånd, varom här vore fråga, därför hava mycket ringa betydelse. Vid sådant förhållande syntes det innebära alltför stor omgång, att den beslutande myndigheten i vissa fall skulle vara domänstyrelsen i samråd med länsstyrelsen. Liksom hittills torde dylika ärenden tryggt kunna överlämnas åt länsstyrelsen, som säkerligen allt fortfarande finge mottaga ansökningarna och som torde före avgörandet höra vederbörande revirförvaltare. — I sammanhang med lagens utfärdande borde föreskrifter meddelas angående de medel, varifrån gottgörelse för byggnader m. m. skulle utgå.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har framställt en liknande erinran i fråga om vem som skulle meddela tillstånd till uppförande av stuga å allmänningsskogar.

Den sakkunnige.

Yttranden
över den
sakkunniges
förslag.

Departements-
chefen.

Jämväl i förevarande viktiga fråga ansluter jag mig i princip till den sakkunniges uppfattning. Med hänsyn till vad som förekommit under ärendets tidigare behandling finner jag vad länsstyrelserna i vissa detaljer anfört icke böra föranleda ändring i de föreslagna bestämmelserna. Den gottgörelse för byggnader m. m., som i vissa fall kan utgå, synes böra gäldas med medel ur lappfonderna.

I anslutning till bestämmelserna i gällande lag om nationalparker har i förevarande paragraf intagits föreskrift, att byggnad ej må uppföras å nationalpark. Övriga i jämförelse med den sakkunniges förslag förekommande skiljaktigheter äro av redaktionell art.

Uti en i de tidigare förslagen förekommande paragraf stadgades rättighet för länsstyrelsen att förordna om nedrivning av sådan å kronans mark uppförd, till bostad ej avsedd byggnad, som olovligen tagits i anspråk för bostadsändamål. Härom yttrar *den sakkunnige*:

»I 22 § F. och S. har upptagits ett stadgande, vars syfte lär vara att Konungens befallningshavande skall kunna ingripa till förebyggande av att olägenheter vållas för rensköteln därigenom att bod eller annan till bostad icke avsedd byggnad tages i anspråk för bostadsändamål. Motsvarighet till detta stadgande saknas i gällande lag. Att märka är, att stadgandet endast har avseende å mark under kronans omedelbara disposition men däremot icke å annan kronomark eller å enskild eller kommun tillhörig fastighet. Stadgandet torde alltså endast ofullkomligt fylla det ändamål, som med det samma avses. Då det dessutom vill synas att, i den mån ett ingripande bör äga rum, sådant bör kunna ske utan särskild föreskrift i renbeteslagen, har paragrafen uteslutits.»

I likhet med den sakkunnige anser jag stadgande i angivna syfte icke erforderligt.

23 §. Denna paragraf, som är ny i förhållande till gällande lag, behandlar lapparnas rätt att upptaga odling och motsvarar 23 § i F. och S. Stadgandet avser närmast att reglera vissa utan tillstånd upptagna mindre odlingar å kronomark och att i övrigt kontrollera, att de renskötande lapparna icke med åsidosättande av rimliga anspråk från det allmännas sida på god renvård ägna sig åt jordbruksarbete.

Kommittén.

I sin motivering till stadgandena i 23 § F. och S. anförde *kommittén*:

»På flera håll hava de renskötande *fjälllapparna* upptagit odling å eller i närheten av de visten, där de under våren, sommaren eller hösten mera stadigt uppehålla sig med sina renar. Odlingen — varmed i detta sammanhang icke förstås odling å hemman, som äges eller arrenderas av renskötande fjälllapp, eller å nybygge, som av sådan lapp innehaves, eller å lägenhet, som i särskild ordning till honom upplåtits — består oftast av ett mindre potatisland, avsett att bereda de renskötande fjälllapparna bekvämare tillgång till ett även för dem viktigt födoämne, som de eljest skulle nödgas köpa av den bofasta befolkningen. Här och var vid vistena förekommer även, att de renskötande fjälllapparna utan särskild upplåtelse avbärga naturliga ängar i ändamål att anskaffa vinterfoder åt getter eller andra kreatur.

Visserligen torde på många håll de naturliga betingelserna för odling av potatis eller för grästäkt vara så ogynnsamma, att ett sådant bruk av jorden förbjuder sig självt, vadan särskilda bestämmelser kunde synas onödiga. Å andra håll däremot äro förutsättningarna för jordbruk relativt goda. Er-

farenheten från trakter med rikare möjligheter har givit vid handen, att lapparna stundom, med åsidosättande av skyldigheten att tillbörligen vårda renarna, ägna sitt huvudintresse åt jordbruksarbetet. Till förekommande av dylikt missförhållande har kommittén föreslagit, att en viss ordning skall iakttas, då fråga är om upptagande av odling eller avbärgande av naturliga ängar (23 och 53 §§ i lagen om fjällrenskötsel). Därjämte har kommittén begränsat rätten att upptaga odling samt att nyttja naturliga ängar för grästäkt till att gälla endast kronans mark. I fråga om enskild mark hava de renskötande fjälllapparna hänvisats att härutinnan i vanlig ordning träffa avtal med vederbörande ägare.

Vad de renskötande *skogslapparna* angår hava även dessa, såsom redan tidigare antytts, upptagit odlingar omkring sina hemvist, i regel mera allmänt och mera omfattande än vad fallet är bland de renskötande fjälllapparna, varjämte även de renskötande *skogslapparna* nyttja naturliga ängar för grästäkt. I den mån *skogslapparna* för sin utkomst kunna anses vara i behov att upptaga odlingar eller att avbärga ängar annat än å egna hemman och nybyggen eller till dem upplåtna lägenheter, har kommittén funnit sig böra meddela bestämmelser, som reglera ifrågavarande odlingar och grästäkt. Vad härutinnan av kommittén föreslagits i lagen om skogsrenskötsel (23 och 54 §§) ansluter sig till de för fjälllapparna föreslagna bestämmelserna dock med en viss jämkning för tillgodoseende av *skogslapparnas* större behov i förevarande hänseenden.

Hinder torde naturligtvis icke möta för att renskötande lapp, vilken söker tillstånd att få uppföra en renvaktarstuga, i samband därmed även söker rätt att upptaga odling eller att avbärga ängar.

Till 23 § 2 mom. vill kommittén göra den erinran att tillståndet att upptaga odling bör meddelas genom skriftlig upplåtelse, lämpligen i samma form, som plägar användas, då fråga är om upplåtelse av slätterlägenheter, samt att även över dylika upplåtelser särskild liggare hos Konungens befallningshavande bör föras. Kommittén förutsätter jämväl i fråga om dessa upplåtelser, att inga avgifter för nyttjanderätten åläggas de renskötande.

Här må erinras, att upplåtelser, varom i 21 § 2 mom. och 23 § 2 mom. är fråga, tydligen icke falla under bestämmelserna i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom.»

Beträffande stadgandena under 23 § i kommitténs lagförslag framställ- des samma principiella anmärkningar, som mot bestämmelsen om rätt för de renskötande lapparna att under vissa förutsättningar få uppföra timrade renvaktarstugor. Även anfördes motsvarande erinringar i enskildheter. Därjämte framställdes vissa särskilda anmärkningar. Man framhöll sålunda beträffande 23 § 1 mom., att förbudet mot att upptaga odling å enskild mark utan ägarens samtycke redan följde av allmänna rättsgrundsatser och därför icke behövde särskilt angivas i lagen samt hemställde om sådant förtydligande av paragrafen, att därav klart framginge, att med odling avsåges ej blott brytning av åker eller vall utan även upptagande och bärgande av självväxande ängar, s. k. myrslätter, bäckängar m. m.

I anledning av dessa anmärkningar anförde *departementschefen* vid remissen till lagrådet år 1924:

»Vad under 23 § 1 mom. erinrats, att redan av allmänna rättsgrundsatser följde att renskötande lapp icke utan vederbörandes samtycke äger upptaga odling, är riktigt. Jag anser dock stadgandet böra bibehållas till förekommande av den missuppfattning angående förfoganderätten till renbetesområdena, som på sina håll förekommer hos lapparna.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

1924 års
förslag.

Att med 'odling' i förevarande paragraf förstås ej blott brytning av åker och vall utan även upptagande och bärgande av självväxande ängar är enligt min mening uppenbart även utan något förtydligande tillägg till paragrafen.»

Den sakkunnige.

I den *sakkunniges förslag* upptogos de i kommittéförslaget ingående bestämmelserna. Dock förutsattes, liksom beträffande 21 § för där avsett fall, att tillstånd i fråga om mark nedom odlingsgränsen kunde lämnas jämväl fjällapp. Till stöd härför återopades de skäl, som anförts vid 21 §.

Departementschefen.

Rörande skälen för nu berörda föreskrifters upptagande i förevarande lagförslag får jag hänvisa till vad jag därom anfört under avdelningen om ämnets formella behandling. I fråga om bestämmelsernas innehåll kan jag ansluta mig till den sakkunniges förslag. Vissa jämkningar i lagtexten hava dock ansetts böra vidtagas. Till frågan om utbyttandet i sista stycket av uttrycket »skadebegär» mot annat uttryck vill jag återkomma vid behandlingen av 37 §.

Den sakkunnige, som i sitt förslag icke upptagit ett av kommittén uti F. 24 § 1 mom. föreslaget stadgande, anför härom:

»Kommittén, som icke ansett sig böra stadga något förbud mot att med renskötsel förena jordbruk, har dock med hänsyn till de nära tillhands liggande olägenheter för fjällrenskötseln, som kunde härflyta av en sådan förening, uti F. 24 § 1 mom. stadgat skyldighet för fjällapp, som vill jämsides med renskötseln bruka eller biträda vid bruket av vissa slag av jordbruksfastigheter, att härom göra anmälan hos Konungens befallningshavande med befogenhet för Konungens befallningshavande att, därest verkställd utredning gäve vid handen att lappen icke kunde antagas äga förutsättning att på tillfredsställande sätt driva renskötseln samtidigt med jordbruket, förordna, att lappen, så länge han skötte jordbruk, skulle hava renarna i vård hos renskötande fjällapp. Något motsvarande stadgande fanns icke upptaget i kommitténs förslag till lag om skogsrenskötsel.

Då man numera torde hava kommit till den uppfattningen att förening av renskötsel och jordbruk må kunna äga rum, synes det vara betänkligt att införa ett sådant i lagen ej förut upptaget stadgande som det av kommittén föreslagna. Jämväl ur annan synpunkt synas betänkligheter kunna möta mot en sådan förprovning av förutsättningarna för en förening av renskötsel med jordbruk. Även om i vissa fall det icke kan anses tjänligt för fjällrenskötseln att fjällapp samtidigt med sådan skötsel ägnar sig åt jordbruk, torde dock Konungens befallningshavande på grund av bestämmelserna i 19 § av förevarande förslag, vilka såsom ovan framhållits äro avsevärt utvidgade i förhållande till motsvarande bestämmelser i kommittéförslagen, äga möjlighet vidtaga åtgärder till rättelse i de fall, då förening av jordbruk och renskötsel medför olägenheter för den sistnämnda näringen. Bestämmelserna uti F. 24 § 1 mom. hava alltså ansetts böra uteslutas.»

Departementschefen.

Något skäl att frånträda den sakkunniges uppfattning i detta hänseende synes ej föreligga.

Om hållande av getter.

24 §. Stadgandet i denna paragraf, som är ny i förhållande till gällande rätt, legaliserar ett gammalt bruk hos lapparna att hålla getter. Det har avseende allenast å fjällapparna. Paragrafen motsvarar stadgandet i F. 25 §.

Kommittén anförde beträffande detta stadgande följande:

»De renskötande lapparna hålla sig, särskilt i de nordligare trakterna, i stor utsträckning med getter, vilka föras på bete huvudsakligen å kronans mark, där åt dem även bärgas hö. Getterna betas i allmänhet å vår-, sommar- och höstbeteslanden och pläga i regel under vintern inhysas hos den bofasta befolkningen. Bruket att hålla getter har vunnit mer och mer insteg hos lapparna allt eftersom de upphört med att mjölka sina renar.

Att beta getter å annans mark torde jämlikt 1 § i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet vara förbjudet. Undantag härifrån finnas visserligen beträffande ohägnad mark, som jämlikt 5 § andra stycket av samma förordning skall anses vara till gemensamt mulbete upplåten, men vill kommittén i detta sammanhang tillika erinra om kungörelsen den 28 januari 1876 angående inskränkning i betesrätt å ohägnad mark, innefattande förbud mot att i vissa trakter i riket, däribland Norrbottens län, å sådan mark beta bland annat getter.

Kommittén har ansett hänsyn böra tagas till lapparnas behov i förevarande hänseende och har förty föreslagit ett allmänt undantagsstadgande, enligt vilket renskötande fjällappar tillagts rätt att å kronomark hålla getter under den tid de äga där uppehålla sig med sina renar.

Då det visat sig, att lapparna på sina håll ägna mera tid och arbete åt att skaffa föda åt getterna än att sköta sina renar och då, enligt verkställda utredningar, lapparnas behov att hålla getter synes vara tillgodosett med ett mindre antal för varje hushåll, har kommittén begränsat antalet till högst 5 för hushåll.»

Bland lapparna hemställde man på sina håll om medgivande att hålla ett större antal getter än det, som av kommittén föreslagits, medan man på de övervägande flesta håll ansåg det föreslagna antalet tillräckligt.

Domänstyrelsen anförde, att kommittén här tillagt lapparna ett privilegium, som rätteligen icke hade med renskötseln att skaffa. Getterna vore ansedda såsom tillhörande skogens värsta fiender. Här avsåges emellertid att beta dem å de vidsträckta fjällmarkerna, och vid sådant förhållande vore den skada de där kunde åstadkomma icke av den art, att densamma kunde tillmätas någon egentlig betydelse. Kommittén hade föreställt sig, att getterna vid lapparnas flyttning från fjällen om höstarna lämnades i vård hos antingen bofasta eller sådana lappar, vilka under vintern kvarstannade i grannskapet av fjällen. För att vinterföda dessa kreatur fordrades tillstånd att under sommaren anskaffa förråd av hö eller löv. Kommittén hade emellertid ej ingått på, hur detta behov skulle kunna tillgodoses.

Departementschefen yttrade i anledning av de framställda anmärkningarna vid remissen till lagrådet 1924:

»Stadgandet avser, såsom redan nämnt, endast de renskötande fjällapparna. Bland dem är bruket att hålla getter vanligt så gott som i alla lappbyar, och man torde icke nu kunna utan vidare genom ett förbud ingripa i bestående förhållanden. Ifrågavarande bruk har även legaliserats i den med Norge träffade konventionen i renbetesfrågan, i det att svenska lappar berättigats att under iakttagande av vissa särskilda bestämmelser låta medföljande getter beta på norskt område.

Då lapparna om hösten flytta ned i skogslandet, pläga de mot avgift lämna sina getter i vård hos befolkningen i grannskapet av fjällen. Vinterfodret tillhandahålles av den, som omhänderhar getterna.»

Yttranden över
kommitténs
förslag.

1924 års
förslag.

Den sakkunnige.

Den av kommittén föreslagna bestämmelsen upptogs utan materiell ändring i *den sakkunniges förslag*.

Yttrande öfver den sakkunniges förslag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har anmärkt, att då det i paragrafen stadgade maximiantalet getter, fem för hushåll, för närvarande torde i vissa fall vara överskridet, det stadgade antalet syntes böra höjas.

Departementschefen.

Med hänsyn till vad i frågan tidigare förekommit anser jag mig icke nu böra vidtaga ändring i fråga om det antal getter, som må innehavas.

Om ringgården och andra stängsel.

25 §.

Stadgandet i denna paragraf, som är ny i förhållande till gällande rätt, avser lapparnas rätt att uppföra stängsel och motsvarar F. 26 § och S. 24 §.

Kommittén.

Kommittén anförde till motivering av sistnämnda paragrafer:

»För renskötselns behöriga utövande äro lapparna i behov av stängsel, och sådant finnes även uppfört å de skilda trakter, där denna näring utövas. Stängslet är av olika beskaffenhet allt efter ändamålet med detsamma. Man skiljer sålunda mellan ringgården och andra stängsel. Med ringgårde menas ett i ringform uppfört stängsel, inneslutande en större eller mindre yta. Ofta uppföres en komplex av ringgården på det sätt, att från ett större sådant utgång anordnas till ett flertal mindre, från varandra inbördes skilda ringgården, uppförda i omedelbar anslutning till det större. Ringgårde användes huvudsakligen vid sådana tillfällen, då renarna måste hållas samlade för mjölkning, märkning eller skiljning. Finnes ett större ringgårde och i anslutning därtill mindre sådana, pläga renarna, då fråga är om märkning eller skiljning, samlas i det större i en gemensam hjord och därefter uppdelas på de smärre, allt efter märken och ägare. Med 'andra stängsel' avses vanliga hägnader, dragna öfver kortare eller längre sträckor och uppförda i allmänhet för att hindra renarna att inkomma på områden, där deras vistelse är otillåten eller kan föranleda större skadegörelse, så kallade spärrningsgården, eller ock för att på en given plats leda renarna i en viss riktning, så kallade ledgården. Kommittén vill i detta sammanhang erinra om de betydande stängselbyggnader, som i anledning av renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge av staten uppförts i Västerbottens län samt i Troms fylke i Norge, ävensom om vissa av lapparna enskilt uppförda spärrningsgården av betydande utsträckning i Norrbottens län.

De stängsel, som sålunda användas i renskötseln, kunna vara avsedda för stadigvarande bruk eller ock vara uppförda endast för tillfälliga behov.

För fjälllapparnas del förekomma ringgården för stadigvarande bruk undantagslöst endast i trakterna ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen, medan tillfälliga sådana ävensom andra stängsel, vare sig för stadigvarande eller för tillfälligt bruk, förekomma såväl ovan som nedom odlingsgränsen samt inom eller utom renbetesfjällen.

Ringgården för stadigvarande bruk äro, med enstaka undantag, uppförda å kronomark, medan de andra stängslen kunna sträcka sig öfver såväl kronan som enskild tillhörig mark.

1898 års renbeteslag skiljer icke mellan olika slag av stängsel och innehåller ej heller något stadgande om platsen, där stängsel av det ena eller andra slaget må uppföras. Lapparna äro således enligt nämnda lag, teoretiskt sett, berättigade att inom de trakter, där de äga rätt till renbete, uppföra stängsel av vilket slag som helst vare sig å kronan eller enskild tillhörig mark. Emellertid torde deras rätt härtill, praktiskt taget, särskilt vad

angår stängsel för stadigvarande bruk, vara begränsad till lappmarkerna och renbetesfjällen på grund av de bestämmelser rörande lapparnas rätt att taga virke, som meddelas i 3 § renbeteslagen.

26 § i kommitténs förslag avser att i fråga om platsen, där stängsel må uppföras, införa en viss ordning. Kommittén har härvid tagit hänsyn å ena sidan till lapparnas faktiska behov av stängsel och å andra sidan till statens och enskildas berättigade intresse.

Kommittén har sålunda, vad angår trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, enär några egentliga olägenheter icke försports i fråga om lapparnas ringgården, bibehållit dem vid rätten att där fritt välja platsen för dylika gårderna, vare sig de äro avsedda för stadigvarande bruk eller för tillfälligt behov. Tillika har kommittén ansett lapparna å dessa trakter utan särskild kontroll böra få uppföra även andra lägnader för tillfälligt behov, i den mån de äro av ringa utsträckning. Beträffande däremot sådana stängsel av sistnämnda slag, som äro avsedda för stadigvarande bruk eller, ehuru icke avsedda för dylikt bruk, emellertid äro av större utsträckning, är att märka att dessa stängsel ofta nära beröra såväl allmänna som enskilda intressen. Dylika större spärningsgården draga dels mycket virke dels kunna de verka därhän, att de inom det avstängda området instängda renarna nedtrampa och förstöra betet. Därtill kommer, att den bofasta befolkningens möjlighet att beta egna djur och eljest förfoga över marken genom gårderna försvåras. Med hänsyn till vad sålunda anförts har kommittén föreslagit, att särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande skall inhämtas för uppförandet av dylika gårderna.

Beträffande trakterna nedom odlingsgränsen och utom renbetesfjällen har kommittén bibehållit lapparna vid rätten att därstädes i påkommande fall fritt välja plats för tillfälliga ringgården och andra tillfälliga stängsel av ringa utsträckning. Även ringgården för stadigvarande bruk må där uppföras, dock endast å särskilt anvisad plats. I fråga om spärningsgården och ledgården för stadigvarande bruk har kommittén av förut angivna skäl föreslagit samma regler som för trakterna ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen.

Kommittén vill tillägga att, då stundom tvekan kan råda, om och när ett stängsel är att anse såsom varande av större eller ringa utsträckning, lapparna i tvivelaktiga fall böra rådföra sig med lappfogden.»

I yttranden över kommitténs förslag funno *lapparna* bestämmelserna välgrundade. Från enstaka lapskt håll ifrågasattes dock, huruvida icke beträffande trakterna ovan odlingsgränsen borde för undvikande av stridigheter med den bofasta befolkningen stadgas, att gården där icke finge uppföras på enskild mark utan ägarens samtycke. Å sådant håll ansåg man beträffande trakterna nedom odlingsgränsen tillräckligt med ett medgivande att där uppföra endast tillfälliga stängsel, enär stadigvarande gården där hittills knappast behöfts eller använts. I sammanhang därmed framhölls dessutom, att sådana tillfälliga gården icke komme att onödigtvis uppföras, enär de kostade rätt mycket arbete.

Domänstyrelsen ansåg, i likhet med vad styrelsen anført i fråga om tillstånd för lappar att uppföra renvaktarstugor å kronomark, att det beträffande trakterna nedom odlingsgränsen närmast borde ankomma på vederbörande revirförvaltare att bestämma platsen för ringgården, och att den länsstyrelsen tillagda befogenheten att handhava ärenden av ifrågavarande beskaffenhet borde för dessa traktors vidkommande överflyttas på domänstyrelsen.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Länsstyrelsen i Västerbottens län ansåg det böra stadgas att, då lappfogden anvisade plats för ringgärde nedom odlingsgränsen, avsett för stadigvarande bruk, detta borde ske efter samråd med revirförvaltningen.

Från *bofast* håll ifrågasatte man, huruvida lapparna över huvud taget skulle medgivas ovillkorlig rätt att uppföra gården på enskild mark. Bestämmandet borde i allt fall överlämnas åt landsfiskalen och icke åt lappfogden, som måste anses benägen att tillgodose lapparnas intressen. Vidare ansåg man stadgandet böra utökas med föreskrifter om nu befintliga stängsel och deras underhåll. Det hade inträffat, att byamännen i en viss by under senare år fått sin betesmark förminskad genom att lapparna byggt ett stängsel för stadigvarande bruk över deras skogsmark, vilket väckt missnöje. Jämväl hade det väckt missnöje, att stängselvirket, såväl barr- som lövträd, tagits från byns skog.

1924 års
förslag.

Departementschefen yttrade vid remissen till lagrådet år 1924:

»På grund av nu gällande bestämmelser äro lapparna, såsom kommittén erinrat, allenast av vissa praktiska hänsyn kringskurna i sin frihet att uppföra stängsel av vilken beskaffenhet som helst å såväl kronan som enskild tillhörig mark inom de områden, som äro upplåtna för renbete. Då kommittén nu begränsat denna oinskränkta befogenhet till vad som för lapparnas del och med hänsyn till andras intressen är behöfligt och skäligt, finner jag icke lämpligt att skrida till onödiga ytterligheter i de hänseenden, som från bofast håll, med instämmande delvis, märkligt nog, även från visst lapskt håll, yrkats. I trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen måste lapparna för sin renskötsel i största möjliga utsträckning lämnas full frihet. Även här torde lapparna av sig själva söka undvika onödigt intrång gentemot de bofasta, utan att något stadgande härom behöver intagas i lagen, och vad trakterna nedom samma gräns eller utom renbetesfjällen angår torde i stort sett endast lappmarkerna beröras av stängselbyggnader, erforderliga för skogslapparnas behov. Jag anser de garantier, som stadgats i förevarande lagrum, fullt tillräckliga att här förekomma onödigt intrång å de bofastas intressen. Vad särskilt domänstyrelsens erinran beträffar, måste gentemot densamma framhållas, förutom att lapparna för närvarande icke äro underkastade några egentliga inskränkningar i förevarande hänseende, att det här endast gäller att bestämma själva platsen för stängselbyggnad. Detta är en fråga av helt och hållet teknisk art, som närmast bör prövas av dem, som eljest handhava ärendena rörande renskötseln, nämligen länsstyrelserna och lappfogdarna. Bestämmanderätten bör således ligga hos dem. Jag anser mig följaktligen icke kunna gå med på att domänstyrelsen eller revirförvaltningarna skola handlägga dylika ärenden, men finner dock lämpligt att i lagrummet stadgas, att platsen, då fråga är om kronomark, bör bestämmas av lappfogden i samråd med revirförvaltningen. Att länsstyrelserna vid prövningen av hithörande ärenden icke komma att underlåta att i förekommande fall inhämta sakkunnigt yttrande hos skogsstaten, torde vara uppenbart, och något särskilt stadgande härom torde icke behöva ifrågakomma. För övrigt torde alltid, då fråga är om större, mera permanenta stängselbyggnader, vederbörande i skogsstaten komma att få tillfälle att göra sin mening gällande på grund av de särskilda föreskrifter, som med avseende å virkesfångsten äro meddelade i det följande.»

Bestämmelserna i kommitténs förslag hava med en redaktionell jämkning upptagits jämväl av *den sakkunnige*.

Den sakkun-
nigo.

Mot den sakkunniges förslag i denna del har icke framställts någon erinran, och anledning synes ej föreligga att frångå detsamma. Departements-
chefen.

Om skogsfång.

Enligt gällande bestämmelser, som äro gemensamma för fjällappar och skogslappar (3 och 4 §§ i renbeteslagen) äga lapparna, vad angår trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, att utan betalning såväl å enskild som å kronans mark taga virke utan annan inskränkning än att det skall ske för deras eget behov. Gällande lag.

Nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna äga lapparna samma rätt, som nyss nämnts, med den ytterligare begränsning att de å områden, där de äga uppehålla sig endast viss tid av året, icke må annat än efter anvisning eller utsyning taga växande träd till uppförande eller ombyggnad av bostad, visthus eller stängsel.

Utom lappmarkerna och renbetesfjällen få lapparna å trakter, där betesrätt på grund av gammal sedvana är medgiven, taga endast torra träd och vindfällen, en- och videbuskar samt för tillfälliga behov å utmark växande lövträd, och skall, om virket tages å enskild tillhörig skog, en billig betalning erläggas för lövträden, därest ägaren det påfordrar.

Å trakter utom lappmarkerna och renbetesfjällen, där betesrätt icke är medgiven, hava lapparna ingen rätt till skogsfång.

Kommittén upptog i F. 27—33 §§ och S. 25—31 §§ bestämmelser angående lapparnas rätt till skogsfång. I huvudsak hade grunderna i 1898 års lag bibehållits; dock hade vissa jämkningar däri vidtagits. Vissa olikheter förefunnos i bestämmelserna för fjällappar och för skogslappar. Kommittén.

I fråga om de synpunkter, som för kommittén varit bestämmande vid ordnandet av lapparnas rätt till skogsfång anförde kommittén följande:

»a) *Beträffande fjälllapparna.*

Kommittén har, vad angår *kronans skog*, i huvudsak bibehållit gällande bestämmelser oförändrade. Emellertid har kommittén föreslagit vissa ändringar. Dessa ändringar beröra dock mindre lapparnas rätt till skogsfångst än sättet att tillgodogöra sig samma rätt, och avse att bättre än hittills sätta lapparnas skogsfångst i överensstämmelse med de fordringar, som måste ställas på en rationell skogshushållning. *Kommittén* har sålunda även för visst virke, som må tillgodogöras *ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen*, föreskrivit, att det icke må tagas utan anvisning eller utsyning. Denna nya föreskrift gäller dock endast virke till uppförande eller ombyggnad av sådan bostadsbyggnad, som lapparna, enligt vad i det föregående anförts, skulle få rätt att uppföra å dessa trakter, samt vidare växande träd till uppförande av spärningsgården, som äro avsedda för stadigvarande bruk eller, ehuru avsedda endast för tillfälligt behov, emellertid äro av större utsträckning, och vartill Konungens befallningshavandes särskilda tillstånd lämnats.

Nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna har kommittén, som ansett fjälllapparnas behov av virke till renvaktarstugor tillräckligt tillgodosett, om det får tagas ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, icke föreslagit någon rätt för dem att taga virke till bostadsbyggnad, som i detta sammanhang avses, men har kommittén beträffande lapparnas rätt till skogsfångst därstädes i övrigt ändrat gällande bestämmelser till förmån för lapparna såtillvida, att kommittén ansett anvisning eller utsyning erforderlig endast be-

träffande växande barrträd till byggnadsändamål och stängsel, och således ej beträffande växande lövträd, vilka ju så gott som uteslutande tagas för mera tillfälliga behov. Anvisning eller utsyning skulle för övrigt i sistberörda fall åstadkomma allt för stor omgång.

Utom lappmarkerna och renbetesfjällen har kommittén, med bibehållande i övrigt av gällande bestämmelser, emellertid föreslagit lagfästade av en bland lapparna sedan gammalt förekommande vana att till skidämnen och annat slöjdändamål tillgodogöra sig härför särskilt lämpade kådrika träd, kallade tall- eller grantjur.

Vad angår *enskild tillhörig mark* gälla, såsom av det föregående framgår, i fråga om lapparnas rätt till skogsfångst för närvarande, med ett i detta sammanhang betydelselöst undantag, samma bestämmelser som i fråga om kronans mark.

Kommittén har, såsom redan förut anförts, den uppfattningen, att den enskilde markägaren icke bör betungas av lapparnas särskilda rättigheter i större grad än som, med hänsyn tagen till att kronans skog alltfjämt i vidsträckt omfattning skulle stå öppen för dem, för tillgodoseende av deras behov är oundgängligen nödvändigt. Denna uppfattning har, särskilt då det gällt lapparnas rätt till skogsfångst, som måhända är mest kännbar för den enskilde markägaren, även bland lapparna själva mer och mer vunnit insteg.

Med tillämpning av dessa synpunkter har kommittén under 28 § a, b och c föreslagit vissa bestämmelser i inskränkande riktning.

b) *Beträffande skogslapparna.*

Vad angår trakterna ovan odlingsgränsen hava de renskötande skogslapparna av kommittén tillagts samma befogenheter, som där tillkomma de renskötande fjälllapparna.

Nedom odlingsgränsen har kommittén däremot ansett påkallat att i åtskilliga hänseenden begränsa skogslapparnas rätt till skogsfångst.

Den uppfattning, som legat till grund för de av kommittén föreslagna begränsningarna i fjälllapparnas rätt till skogsfångst, gör sig än mer gällande, då fråga är om skogslapparnas rättigheter i förevarande avseende. De sistnämnda vistas på många håll året om å trakterna i fråga, och deras virkesförbrukning blir för den skull än mera kännbar. Därtill kommer, att de flesta skogslappar, såsom förut nämnts, i regel innehava hemman, nybyggen eller lägenheter, där familjen bor och varifrån renarna, med undantag för sådana tider, då längre flyttningar äga rum, skötas. Uppfattningen, att den enskilde markägaren i görligaste mån bör vara fredad mot större intrång från lapparnas sida, har såsom förut anförts, även vunnit mer och mer insteg hos lapparna själva, i synnerhet bland skogslapparna och särskilt då det gällt deras rätt att tillgodogöra sig skogen. På många håll hava skogslapparna sålunda, enligt vad som kommit till kommitténs kännedom, om än icke alldeles undvikit att utnyttja sin rätt till skogsfångst å enskild tillhörig mark, så dock, om det icke varit fråga endast om mera oväsentligt virke, icke ifrågasatt annat än att av markägaren begära anvisning eller utsyning samt ofta även ansett sig icke böra taga virket annat än mot betalning.

Med tillämpning av dessa synpunkter har kommittén icke föreslagit rätt för de renskötande skogslapparna att, medan de vistas å eller i omedelbar närhet av sina fastigheter, förse sig med bränsle och annat virke från enskild tillhörig fastighet. Å andra sidan har kommittén, som anser nödigt att skogslapparna, då de befinna sig under flyttning med renarna, äga tillgång till bränsle samt virke till tältstänger, kåtor, bodar och ställningar för

förvaring av sina tillhörigheter ävensom till slöjdvirke, tillagt dem befogenhet att för dessa ändamål förse sig å enskild tillhörig mark. Kommittén har dock i likhet med vad som skett beträffande fjällapparna, då de vistas å dessa trakter, även ålagt skogslapparna att, om för angivna ändamål erfordras växande barrträd, av ägaren begära anvisning eller utsyning, varjämte kommittén funnit lämpligt föreskriva, att en billig betalning skall erläggas för dylika träd (26 § 2 mom.).

De synpunkter, som ovan angivits, hava av kommittén även tillämpats i fråga om trakterna utom lappmarkerna.»

De över kommitténs förslag hörda myndigheterna hade icke något i princip att erinra mot de föreslagna bestämmelserna. Jämväl lapparna lämnade desamma utan erinran.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

I den sakkunniges förslag liksom i det nu föreliggande förslaget hava bestämmelserna om skogsfång upptagits under 26—35 §§. Jag vill i det följande behandla varje paragraf för sig.

Uti 26 § regleras rätten till skogsfång å mark under kronans omedelbara disposition och därmed likställd allmänningsskog. Paragrafen har sin motsvarighet i F. 27 § 1 mom. och S. 25 § 1 mom.

26 §.

Den sakkunnige anför beträffande motsvarande bestämmelse i det av honom framlagda förslaget:

Den sak-
kunnige.

»Ingressen innehåller såsom huvudregel, att lapparna äro berättigade att till eget behov av virke använda skogen med de i paragrafens moment angivna inskränkningarna. Dessa äro olika i fråga om dels mark ovan odlingsgränsen inom lappmarkerna och å renbetesfjällen, dels mark nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna och dels mark utom lappmarkerna och renbetesfjällen. Enligt de tidigare förslagen fordras för rätt att å kronojord under kronans omedelbara disposition taga virke till uppförande eller ombyggnad av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad samt visst renstängsel anvisning eller utsyning, under det att för virke till underhåll av stuga eller stängsel anvisning eller utsyning icke fordras. Å enskild mark och därmed likställd kronomark fordras även för tagande av virke till underhållet samtycke av jordägaren eller brukaren. Då det emellanåt torde kunna möta svårigheter att avgöra, huruvida en reparation är att hänföra till underhåll eller ombyggnad samt det icke synes föreligga tillräckligt skäl att härutinnan göra skillnad mellan kronomark och annan mark, har i förevarande paragraf stadgats, att lapparna icke heller å kronojord må taga virke till byggnad eller stängsel, som nyss sagts — vare sig till underhåll eller ombyggnad — annat än efter anvisning eller utsyning. Några praktiska olägenheter av den skärpta bestämmelsen rörande virke till underhållet lära icke vara att befara, då lapparna äro oförhindrade att på en gång erhålla anvisning eller utsyning av allt det virke som behöves till föreliggande nödiga reparationer eller ombyggnader, något som även av andra skäl synes lämpligt.

Kommittén ansåg fjällapparnas behov av virke till renvaktarstugor tillräckligt tillgodosett, om det finge tagas ovan odlingsgränsen, samt föreslog därför icke rätt för dem att nedom odlingsgränsen taga virke till uppförande av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad. Det synes icke vara skäl att i detta avseende stadga olika bestämmelser för fjällappar och skogslappar eller att förmena fjällapparna att taga virke till nämnda ändamål nedom odlingsgränsen; genom villkoret om utsyning eller anvisning är söijt för att några olägenheter härav icke uppkomma.

I övrigt har någon ändring i sak icke vidtagits i förhållande till de tidigare förslagen.»

Departements-
chefen.

Till den sakkunniges uppfattning i denna del kan jag ansluta mig.

27 §.

Uti 27 § hava upptagits bestämmelser om lapparnas rätt till skogsfång å enskild mark och därmed likställd, kommun tillhörig mark ävensom kronomark, som ej står under kronans omedelbara disposition. Paragrafen motsvaras av F. 28 § punkterna b) och c) samt S. 26 § punkterna b) och c).

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har utan ändring i sak upptagit bestämmelserna i de tidigare förslagen.

Yttrande över
den sakkun-
niges förslag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har erinrat, att å renbetesfjällen icke torde förekomma sådana nyttjanderättsupplåtelser, att det kunde bliva fråga om samtycke från brukare till lapparnas rätt till skogsfång.

Departements-
chefen.

Vad länsstyrelsen sålunda anmärkt synes mig icke böra föranleda ändring i förevarande bestämmelser.

28 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om de fall, då betalning skall utgå för virke, som tages av lapp, och motsvarar bestämmelserna i F. 27 § 2 mom. och 28 § c) och d) samt S. 25 § 2 mom. och 26 § 1 mom. c) samt 2 mom. andra stycket och 3 mom.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Från bofast håll erinrades mot kommitténs förslag i detta ämne, att »billig ersättning» borde ersättas med »skälig ersättning». Lagförslaget utginge från att lapparna ekonomiskt vore de mindre bärkraftiga av parterna. Så vore dock ofta ej förhållandet. Dessutom gällde stundom, där större stängsel skulle byggas eller underhållas, att ett fåtal enskilda markägare nödgades lämna virke till en hel lappby. *Skälig* ersättning borde därför betalas eller åtminstone i lagen stadgas. Även yrkades från bofast håll, att lapparna borde ersätta de enskilda för allt virke, även för ved, ävensom att virke icke borde få tagas utan efter anvisning av markägaren.

1924 års
förslag.

Departementschefen fann vid framläggandet av 1924 års förslag vad sålunda erinrats icke föranleda åtgärd.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har i huvudsak upptagit de av kommittén föreslagna stadgandena i ämnet; dock har till åstadkommande av likhet mellan fjällappar och skogslappar det ej heller för de senare ansetts böra stadgas betalningskyldighet för torra träd till kåtor och bodar, som tagas utom lappmarkerna. Det har ock utsagts, att parterna själva äga överenskomma om priset för virke, som må tagas allenast med samtycke av vederbörande jordägare eller brukare.

Yttrande över
den sakkun-
niges förslag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har i sitt yttrande över den sakkunniges förslag anfört följande:

»Enligt gällande lag utgår icke ersättning för virkesfång å kronomark. Rotvärdet av det virke, som här avses, lärers också vara synnerligen lågt. De brukare, varom i förevarande fall kan vara fråga, torde hava mycket begränsad rätt till skogen. På grund härav synes det lämpligast att vidhålla gällande regler att ersättning icke utgår för virke, som tillhör kronan.»

Departements-
chefen.

Jämlikt 53 § i förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket hava åbor å kronohemman och kronony-

byggen i de sex norra länen, förutom husbehovs rätt, uteslutande rätt till utsyning å vissa områden. Med hänsyn härtill lär det icke vara oberrättigat, att betalning erlägges för virke, som tages å sådana områden. På grund härav finner jag ej skäl att i de föreslagna bestämmelserna, mot vilka lapparna icke haft något att erinra, vidtaga ändring i den riktning länsstyrelsen i Jämtlands län förordat.

Denna paragraf, som är ny i förhållande till gällande rätt, stadgar möjlighet för Konungens befallningshavande att i vissa fall föreskriva anvisningstvång och motsvarar F. 28 § 1 mom. a) och S. 26 § 1 mom. a). Paragrafen har endast undergått mindre redaktionell jämkning.

29 §.

Förevarande paragraf, vartill motsvarighet saknas i 1898 års lag, återgiver efter viss omredigering innehållet i F. 27 § 3 mom. och S. 25 § 3 mom. och avser klargörande av att rätten till skogsfång aldrig får begagnas för tillgodoseende av *fastighets* behov av virke.

30 §.

Den sakkunnige anför om sistnämnda stadganden:

»Då innebörden i de av kommittén föreslagna bestämmelserna uppenbarligen är, att lapparna icke må använda sin rätt till skogsfång enligt denna lag för fastighetens behov, har åt paragrafen givits en avfattning, som närmare uttrycker denna mening. Därjämte har den i de tidigare förslagen förekommande hänvisningen till 21 § 2 mom. i F. och S. uteslutits.»

Den
sakkunnige.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anmärkt, att bestämmelsen i förevarande paragraf kunde förefalla onödig, då ju däri stadgade förbud borde följa av övriga bestämmelser, men att det syntes länsstyrelsen icke oviktigt, att sådant förbud tydligt utsades.

Yttrande över
den sakkun-
niges förslag.

I likhet med länsstyrelsen anser jag det för tydlighetens skull lämpligt, att stadgandet bibehålles.

Departements-
chefen.

Bestämmelserna i 31 § medgiva rättighet för lapparna att under vissa förhållanden, då det erfordras för renarnas uppehälle, fälla lavbevuxna träd. Liknande bestämmelser, som kommittén upptagit uti F. 29 § och S. 27 §, saknas i gällande lag.

31 §.

Kommittén anförde i motiveringen till detta stadgande, att lapparna undantagsvis, nämligen under år med ogynnsamma betesförhållanden, såsom under flenår, då renlaven på grund av isbildning å marken är oåtkomlig för renarna, eller under år med särskilt djup snö, äro nödsakade att för renarnas uppehälle anlita lav, som växer å träd, och för detta ändamål fälla s. k. lavträd. Så torde hava skett sedan urminnes tid. Något stadgande i renbeteslagen, som uttryckligen tillerkänner lapparna rätt att fälla lavträd för angivna behov, funnes dock icke. Kommittén hade till undanröjande av all tvekan rörande åtgärdens laglighet ansett sig böra föreslå ett särskilt stadgande härutinnan. Enligt kommitténs förslag finge lavträd icke fällas annat än efter anvisning; dock att *under flyttning* lapparna ägde utan anvisning fälla lavbevuxna träd för *dragrenarnas* oundgängliga behov. Emellertid skulle anmälan om sådan avverkning snarast göras till vederbörande skogstjänsteman eller den enskilde skogsägaren.

Kommittén.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Från *lapparnas* sida hemställdes på några håll om viss utvidgning av rätten att fälla lavträd. En del yrkade, att lapparna måtte tilläggas rätt att alltid å såväl kronan som enskild tillhörig mark fälla lavträd utan anvisning, men med skyldighet att snarast göra anmälan därom till skogstjänsteman eller markägare. Andra hade samma yrkande allenast beträffade kronans mark, emedan det i fråga om enskild mark kunde vara farligt för sämjan. Slutligen yrkades jämväl, att det under flyttning borde vara tillåtet att i nödfall föda fram hela hjorden, ej blott dragrenarna, med laven av träd.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, i vilket län nyssnämnda yrkanden från lapparnas sida förekommit, hemställde i anledning av yrkandena att, som påståendet att oundgängligt behov kunde uppstå att under flyttning utan utsyning fälla lavträd även för andra renar än dragrenar vore under vissa förhållanden befogat, lagrummet måtte ändras i sådan riktning, dock mot skyldighet för vederbörande att snarast göra anmälan, därest lavträd fälldes. Ett dylikt medgivande ansåge länsstyrelsen kunna lämnas utan fara för skogens bestånd, enär åtgärden icke annat än i nödfall tillgripes och de lavbärande träden i allmänhet ägde högst obetydligt virkesvärde. Styrelsens anförande stödde sig delvis på ett yttrande från *lappfogden i södra distriktet*, däri denne framhöll, att det kunde vara omöjligt för lapparna att alltid begära anvisning, innan de bleve tvungna att fälla lavträd för även andra renar än dragrenar. Behovet att fälla lavträd för smårenarnas uppehälle — fällning av sådana träd för större renar i hjorden förekomme knappast — yppade sig oftast inom några få timmar och merendels under flyttningar, särskilt vartiden. Snön vore tack vare den tidens ofta ihållande töväder lös och det vanliga betet lätt tillgängligt. Några timmars kyla kunde dock göra det samma otillgängligt för de mindre och svagare renarna. Lavträd måste då tillgripas, om lappen ej ville riskera att smårenarna bleve trötta och måste lämnas efter. Lappen hunne då ej begära anvisning. Han vore ofta många mil från den plats, där någon skogstjänsteman funnes, och visste ofta ej själv, var han bleve tvungen att stanna.

Från *bofast* håll hemställdes om föreskrift, att under inga förhållanden timmerdugliga träd finge fällas.

Departementschefen förklarade sig vid remissen till lagrådet anse, att lapparna under *flyttningar* borde äga rätt att utan anvisning fälla lavträd ej blott, såsom kommittén föreslagit, för dragrenarnas utan även för övriga renars oundgängliga behov, och vidtogs ändring härutinnan i paragrafen.

Den sakkunnige anför under denna paragraf bland annat:

»Det lärers även i andra fall än under flyttning vara ogörligt för lapparna att hinna begära anvisning. Med hänsyn härtill och för att den medgivna rätten att fälla lavträd icke må bliva illusorisk, har stadgats, att vederbörande jordägare eller brukare, såvitt ske kan, skall underrättas om den förestående avverkningen och tillfälle lämnas honom att giva anvisning för trädens fällande. Möter giltigt hinder för lämnande av sådan underrättelse, må träden likväl avverkas, men åligger det lappen att snarast möjligt hos jordägaren eller brukaren göra anmälan om fällningen, på det att denne må kunna vidtaga åtgärder för tillgodogörande av de fällda träden.

1924 års
förslag.

Den sak-
kunnige.

I fråga om kronomark är det givetvis vederbörande befattningshavare, till vilken sådan anmälan skall ske.»

Den sakkunnige har uti 35 § föreslagit, att anvisning eller utsyning av skog, som må tagas jämlikt 26 och 27 §§, skall verkställas av vederbörande skogstjänsteman. I fråga om anvisning av lavträd har den sakkunnige däremot icke ansett sig böra uppställa sådan fordran, utan föreslagit, att vederbörande jordägare eller brukare må giva anvisningen, även om skogen eljest är underkastad utsyningstvång. Såsom skäl härför har anförts dels att då fällande av lavträd vore en nödfallsåtgärd samt därvid i regel toges sådana träd, som vore oväxtliga och representerade ett synnerligen lågt avverkningsvärde, åtgärden icke hade någon större betydelse ur skogsvårdssynpunkt, dels ock att behovet av lavträds fällande uppstode mycket hastigt.

Länsstyrelsen i Norrbottens län yttrar om förevarande paragraf:

»Bestämmelserna om fällande av lavträd kunde efter sin ordalydelse giva en i förhållandena icke insatt person det intryck, att alltför stor frihet lämnats lapparna. Länsstyrelsen vore emellertid övertygad om att olägenheter eller missbruk av bestämmelserna i fråga icke vore att befara; trädlaven tillgreps till foder åt renarna endast i nödfall och till följd av sakens natur kunde detta foder icke komma i fråga till föda åt en hel hjord, utan lavträden fälldes företrädesvis till oundgänglig föda åt dragrenar under flyttning och stundom åt småren, men alltid endast, då ogynnsamma snöförhållanden gjorde det oavvisligt. Att lavträd ej i onödan eller i allt för stor utsträckning komme att fällas, härför borgade, om ej annat, lappens oekvämhet till arbete med yxan.»

De av den sakkunnige föreslagna bestämmelserna hava i huvudsak oförändrade upptagits i förevarande förslag. Dock har för det fall att fråga är om kronojord, som icke är upplåten till brukare, bland dem, till vilka anmälan skall göras, upptagits även vederbörande skogstjänsteman. Det må erinras, att rätten att fälla lavträd icke innebär rätt att tillgodogöra sig själva träden.

Denna paragraf, vilken innehåller vissa bestämmelser, avsedda att bereda skydd för skogens bevarande, saknar motsvarighet i gällande rätt men överensstämmer med F. 30 § och S. 28 §.

Från skogsintresserat håll påyrkades införande i kommitténs förslag av ett tillägg, innefattande förbud för lapparna att låta renar beträda område, som varit föremål för skogssådd eller där eljest skogskultur dreves.

Departementschefen yttrade härom vid remissen till lagrådet:

»Ett förbud för lapparna att beträda skogskulturer kan jag icke finna påkallat. Därest ägaren befarar skadegörelse å sådana områden — sådana områden torde å de trakter, där fjällrenskötsel förekommer, icke vara alltför talrika — anser jag den väg till undvikande av skadegörelse vara lämpligast, som kommittén antytt, nämligen att lapparna, vilkas flyttningsvägar och uppehållsplatser torde vara lätt att erfara, i förväg underrättas om läget med anmodan om att söka undvika dylika områden. Genom samarbete mellan vederbörande torde det enligt min övertygelse icke möta större svårigheter att ordna den frågan.»

I övrigt vidtog departementschefen en omredigering av bestämmelserna.

De sålunda omredigerade föreskrifterna hava i huvudsak oförändrade upptagits i *den sakkunniges förslag*, dock har den i 1924 års förslag ingående föreskriften om länsstyrelses befogenhet att förbjuda användning av viss

Yttrande över
den sakkun-
niges förslag.

Departements-
chefen.

32 §.

Yttrande över
kommitténs
förslag.

1924 års
förslag.

Den sak-
kunnige.

plats såsom viloplats eller boplats av övervägande formella skäl ansetts böra gälla även skogslapparna, ehuru bestämmelsen torde sakna större betydelse för dessa.

Departements-
chefen.

De av den sakkunnige föreslagna reglerna hava med vissa smärre jämkningar intagits i föreliggande förslag.

33 §.

Denna paragraf avser att trygga lapparnas rätt till virke, som de tagit med begagnande av sin rätt till skogsfång, och motsvarar bestämmelser uti 4 § 2 stycket och 3 § 1 stycket sista punkten i 1898 års lag samt F. 31 § och S. 29 §. Andra stycket av sistnämnda paragrafer innehöll ett stadgande av innebörd, att därest stängselvirke, för vars uttagande erfordrats anvisning eller utsyning, blivit olovligen bortfört eller gjorts obrukbart, lappen skulle äga att utan anvisning eller utsyning samt utan betalning taga av skogen vad som oundgängligen behövdes för att ersätta det borttagna eller förstörda; markägaren obetaget att i mån av befogenhet söka sitt åter av vederbörande.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

I fråga om detta stadgande i kommittéförslaget anförde *domänstyrelsen*:

»Här meddelade bestämmelser synas styrelsen vila på en hittills knappast som berättigad ansedd rättsprincip, vilken lär kunna medföra avsevärda olägenheter, särskilt med hänsyn till svårigheten att i liknande fall åstadkomma bevisning. Det kan nämligen tänkas, att en lapp, som fått virke, som här avses, sig anvisat, sedermera finner detsamma mindre lämpligt och av denna anledning gör detsamma obrukbart för att därefter utan anvisning taga vad som passar honom bättre. Själv står visserligen lappen såsom ersättningsskyldig gent emot markägaren, därest hans åtgärd skulle bli upptäckt, men hade möjligheten för honom att utan utsyning eller anvisning förskaffa sig annat virke icke stått öppen, lär detta hava varit en kraftig maning att icke gå på sidan om lagen. Styrelsen vill härmed hava uttalat stora betänkligheter mot införande i en lag av sagda rättsprincip, vilken icke ålägger den rätte ägaren att taga vård om sitt gods eller i fall av skadegörelse skyldighet att hålla sig till den, som förorsakat skadan.»

Från *bofast* håll erinrades, att ifrågavarande bestämmelser syntes förut-sätta, att jordägaren vore skyldig att bevaka, att rengårderna ej av annan förstördes, i det han eljest som straff skulle tåla, att skog toges utan utsyning eller anvisning. Jämväl om stängsel blivit skadat, syntes utsyning böra ske.

1924 års
förslag.

Departementschefen yttrade härom vid remissen till lagrådet år 1924:

»Jag kan icke biträda domänstyrelsens yttrande, att de grunder, å vilka förevarande stadgande vilar, äro alldeles nya. De äro hämtade ur gällande lag. Jag finner stadgandet vara, med hänsyn till dess särskilda syfte, fortfarande väl behöfligt. Det avser att skydda lapparnas intressen, då de på grund av sina flyttningar äro långt avlägsna från ort och ställe och således icke själva kunna bevaka dessa intressen. För dem är det av största vikt att, då de återvända dit, icke behöva upptaga tiden med åtgärder, som av dem icke kunnat på förhand beräknas. Att det här gäller för jordägaren att på sätt och vis gå lapparna tillhanda med att bevaka deras intressen är i viss mån riktigt. Jordägarens intressen sammanfalla här med lappens. Jag kan dock icke instämma i den av domänstyrelsen hävdade misstanken, att lapparna för egen fördel skulle missbruka det skydd, man här velat giva dem. Jag vill erinra om att motsvarande stadganden äro upptagna i konventionen med Norge.»

Den sak-
kunnige.

Den sakkunnige har givit paragrafen en något annan avfattning än i kommitténs förslag samt anför till motivering härav:

»Paragrafen har givits en avfattning, som närmare överensstämmer med gällande lag, vari kommittén utan närmare motivering vidtagit vissa ändringar. Sålunda har i gällande lag rättigheten för lapparna att taga stängselvirke utan anvisning eller utsyning även i fall då sådan eljest är föreskriven, gjorts beroende av att i stället för stängsel, som blivit olovligen bortfört eller gjorts obrukbart, nytt sådant skall uppföras. Kommittén har däremot utsträckt denna rätt att gälla stängselvirke i allmänhet, som blivit bortfört eller gjorts obrukbart. Något skäl att härutinnan frånga gällande lag synes ej föreligga. Vidare har kommittén givit lappen rätt ej blott, såsom enligt gällande lag, att utan anvisning eller utsyning taga virke till ersättning för det olovligen bortförda utan även göra detta utan betalning. I de fall, då annan än jordägaren gjort sig skyldig till det olovliga bortförandet, synes den ekonomiska förlusten rimligen icke böra drabba jordägaren. Är han åter den skyldige, lär han på grund av allmänna skadestandsregler vara ansvarig för den skada lappen lidit. Bestämmelsen att virket skulle få tagas utan betalning har därför uteslutits.»

Jag finner mig böra biträda vad den sakkunnige sålunda anført. I överensstämmelse härmed är förevarande förslag avfattat, dock med vissa väsentligen formella jämkningar.

Departements-
chefen.

Denna paragraf, som är ny i förhållande till gällande rätt, motsvarar 1 mom. i F. 32 § och S. 30 § och innehåller anvisningar å vad lapparna hava att iakttaga vid avverkning enligt lagen.

34 §.

Kommittén hade uti 2 mom. av sistnämnda paragrafer föreslagit stadganden, innehållande erinran till ägare eller brukare av skog att vid dess utnyttjande taga tillbörlig hänsyn till de rättigheter och förmåner, som enligt renbeteslagen tillkomme lapparna. Detta stadgande har den sakkunnige ansett obehövt och därför uteslutit. Därjämte hava i sakkunnigförslaget bland de växande träd, som i första rummet skola avverkas, skadade träd ansetts böra särskilt omnämnas.

Någon avvikelse från den sakkunniges förslag har jag icke ansett böra ifrågakomma.

Bestämmelserna i denna paragraf avse närmare regler rörande anvisning och utsyning av virke. Paragrafen, vartill, bortsett från viss föreskrift i 3 §, motsvarighet saknas i 1898 års lag, motsvarar F. 33 § och S. 31 § men har erhållit en delvis annan avfattning. Enligt kommitténs förslag skulle anvisning eller utsyning å enskildas eller därmed likställda, kronan tillhöriga skogar verkställas av ägaren eller brukaren, under det att i fråga om annan skog dylik åtgärd skulle verkställas av vederbörande skogstjänsteman. I yttrande över kommitténs förslag förordade domänstyrelsen, att även i sådana fall, då det rörde sig om enskilda skogar, vilka vore underkastade utsyningstvång, eller det ojämförligt största antalet av de enskilda skogar, som berördes av ifrågavarande bestämmelser, befogenheten att åt lapparna anvisa eller utsyna skog borde tillkomma vederbörande skogsstatspersonal. Departementschefen biträdde dock icke domänstyrelsens mening i denna del. Den rätt till skogsfång, som medgivits lapparna, hade enligt departementschefens åsikt icke någon större betydelse ur skogsvårdssynpunkt. Därtill komme, att det för

35 §.

lapparna mötte avsevärda svårigheter att, då de företoge sina flyttningar från en trakt till en annan, få kännedom om huruvida utsyningstväng vore gällande eller ej. Dessa omständigheter ansåg departementschefen tala för, att då det gällde skog, varom här vore fråga, man borde frångå kravet att fordra anvisning eller utsyning genom tjänsteman och i stället, även där utsyningstväng eljest vore påbjudet, låta ägaren eller brukaren verkställa en sådan åtgärd. Jämkning i överensstämmelse härmed vidtogs i det till lagrådet remitterade förslaget.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har beträffande denna paragraf anfört följande:

»De enskilda skogar inom lappmarkerna, där lapparna kunna utöva sin rätt till skogsfång, äro underkastade bestämmelserna i förordningen den 18 juni 1915 angående utsyning av skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. fl. områden. Enligt denna äger markägaren icke rättighet att utan utsyning avverka skog annat än för eget husbehov; all avverkning till avsalu skall föregås av utsyning genom vederbörande skogstjänsteman. Å de skogar, som avses i lagen den 5 juni 1909 angående husbehovsskogar inom vissa områden, må avverkning för annat ändamål än husbehov äga rum endast efter utsyning av skogsstatens tjänstemän. Enligt förordningen den 18 juni 1920 angående allmänningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län skall all avverkning å allmänningsskog ske efter utsyning. — I fråga om enskilda skogar utom lappmarkerna gäller, förutom den nyssnämnda förordningen om allmänningsskogar, med visst undantag (se Kungl. förordningen ¹⁸/₆ 1915 § 1) skogsvårdslagen av den 15 juni 1923. Ut i sistnämnda lag stadgas icke utsyningstväng, men de skogar, varå den äger tillämplighet, skola stå under viss tillsyn av en skogsvårdsstyrelse. Då de skogseffekter, vartill lapparna enligt de föreslagna bestämmelserna äro berättigade å skogar utom lappmarkerna, må tagas utan anvisning eller utsyning, torde man i detta sammanhang kunna bortse från dessa skogar. — Vad slutligen angår kronans skogar, gäller om dessa förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket. Enligt denna stå dessa skogar antingen under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning eller ock under dess tillsyn. Boställshavare och innehavare av hemman under stadgad åborätt må i allmänhet endast till husbehov använda skogen. Samma är förhållandet med skog till sådana lägenheter, som upplåtas enligt lagen den 4 juni 1926.

Även om lapparnas rätt till skogsfång saknar större betydelse ur skogsvårdssynpunkt, torde man icke böra eftergiva kravet på utsyning av skogstjänsteman i sådana fall, där utsyningstväng eljest föreligger. Att likställa lapparnas avverkning med en fastighetsägares eller åbos avverkning till husbehov torde icke vara befogat. På grund av nu gällande bestämmelser i fråga om enskild skogsägares dispositionsrätt över skogen inom lappmarkerna, jämförda med de föreslagna stadgandena i 26 och 27 §§, skulle utsyning eller anvisning alltid komma att verkställas av skogstjänsteman. För lapparna lär detta i allmänhet icke kunna antagas innebära större svårigheter än om de skulle vända sig till ägaren med begäran om utsyning. I enlighet med nu uttalade uppfattning hava paragrafens bestämmelser avfattats. Att ålägga sökande personlig inställelse vid utsyningen torde vara obehövt, då utsyningen lär kunna verkställas även i hans frånvaro.»

Den sakkunnige har alltså föreslagit, att anvisning och utsyning alltid skulle ske genom skogstjänsteman.

Departements-
chefen.

Vad den sakkunnige sålunda föreslagit har upptagits i det omarbetade förslaget. Tillika har med förrättning, som avses i sakkunnigförslaget, jämförts sådan anvisning, som beröres i 29 §.

Lagrådet har med hänvisning till att 1923 års skogsvårdslag från och med år 1925 skall äga tillämpning jämväl inom Norrbottens och Västerbottens län utom lappmarkerna anmärkt, att en undersökning syntes erforderlig, huruvida de i förslagen förekommande bestämmelser, som berörde skogslagstiftningens område, läte i allo förena sig med stadgandena i 1923 års lag och, därest detta funnes ej vara fallet, vilka jämkningar i skogs- eller lapplagstiftningen borde vidtagas.

Lagrådet.

Härom yttrar *den sakkunnige*:

Den sakkunnige.

»Förordningen den 18 juni 1915 angående utsyning å viss skog inom lappmarkerna m. fl. områden stadgar i 19 §, att lapparna utan hinder av förordningen skola bibehållas vid dem medgivna rättigheter till skog. I övriga författningar, som hava avseende å de skogar, där rätt till skogsfång tillkommer lapparna, saknas dylikt förbehåll, ehuru väl även enligt dessa man icke läser hava avsett att inskränka lapparnas rätt till skogsfång. Några praktiska olägenheter av detta förhållande hava emellertid icke, såvitt känt är, yppat sig. I den mån föreskrifter anses behövliga till undanröjande av förekommande divergenser, böra de icke avse någon inskränkning i lapparnas rätt enligt renbeteslagen utan böra de åstadkommas på liknande sätt som skett i 1915 års författning.»

I denna del ansluter jag mig till den sakkunniges uppfattning. Någon ändring i annan författning synes mig icke erforderlig för närvarande.

Departementschefen.

Om jakt och fiske.

Denna paragraf motsvarar 30 § i 1898 års lag samt F. 34 § och S. 32 §.

36 §.

Enligt *gällande lag* äro lapparna berättigade till jakt och fiske icke allenast å sådana områden, där de äga vistas varje tid av året, utan även å annan utmark inom lappmarkerna under den tid de äga att å sådan utmark uppehålla sig med sina renar; de äro dock i avseende å tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske underkastade de bestämmelser, som eljest därom gälla. Beträffande lapparnas skyldighet härutinnan infördes vid 1927 års riksdag i 30 § av 1898 års lag en erinran om förbudet att utan Konungens tillstånd döda eller fånga vissa djurarter.

Gällande lag.

De av *kommittén* föreslagna bestämmelserna inneburo en inskränkning i den lapparna enligt gällande lag tillkommande rätten till jakt och fiske, i det att lapp enligt dessa bestämmelser skulle få utöva sin rätt allenast inom eget lappbyområde. Kommittén hade vidare infört stadganden, varigenom Konungen medgivits rätt att förordna, att visst fiskevatten å kronomark, som kunde erfordras för fiskeriundersökningar, skulle vara undantaget från lapparnas begagnande. Stadgandet synes vara hämtat från ett av 1915 års jakt- och fiskesakkunniga avgivet förslag rörande tillgodogörande av kronans fiskevatten, innefattande bland annat förslag till ändrad lydelse av 31 § i 1898 års renbeteslag.

Kommittén.

Den sakkunnige framhöll, att begränsningen av jakt- och fiskerätten till vederbörandes eget lappbyområde kunde komma att medföra svårigheter vid rättighetens utövning samt framkalla tvister. Som inskränkningen ej heller syntes vara påkallad av något egentligt behov, ansåg den sakkunnige lämpligt att återgå till gällande lag.

Den sakkunnige.

Då vidare jakt- och fiskesakkunnigas förslag ännu icke lett till någon lagstiftning samt några bestämmelser om vattendrags avsättande för fiskeriundersökningar icke funnes, har den sakkunnige icke ansett det lämpligt att i renbeteslagen nu införa ett stadgande i detta hänseende.

De vid 1927 års riksdag gjorda ändringarna i 30 § av 1898 års lag hava iakttagits i den sakkunniges förslag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anför i fråga om bestämmelserna i denna paragraf i huvudsak följande:

Gällande lag hade beträffande frågan huruvida de däri lapparna tillerkända förmånerna av jakt och fiske tillkomme även andra än de renskötande lapparna blivit föremål för olika tolkningar. I kommittéförslaget vore motsvarande rätt uttryckligen förbehållen de renskötande lapparna. Den sakkunniges förslag anslöte sig i avseende på avfattningen närmare till gällande lag. Meningen torde vara, att fiskarlappar och liknande icke på grund av förevarande 36 § skulle anses äga rätt till jakt och fiske utan erhålla särskilda upplåtelser av sådan rätt. På grund av förut omförmälda osäkerhet i tolkningen syntes vid lagens utarbetande böra klargöras dess innebörd för andra än de renskötande.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har i denna del yttrat väsentligen följande:

Till följd av bestämmelsen i sista stycket av 8 § komme den i 36 § lapparna tillerkända rätten till jakt och fiske att avse allenast lapp, som tillhörde lappby. Detta borde dock på något sätt angivas även i 36 §. Så som denna paragraf nu vore formulerad, gäve den synnerligen lätt anledning till den missuppfattningen, att alla lappar ägde nämnda rätt. Den inskränkning däri, som nu vore avsedd, syntes fullt befogad i vad anginge exempelvis lapp, som upphört med renskötseln och ägnat sig åt jordbruk. Där emot syntes det obilligt att beröva alla de lappar, som av en eller annan anledning upphört med renskötseln utan att kunna finna sin utkomst på annat sätt och nu levde huvudsakligen på jakt och fiske, möjligheten att på detta sätt uppehålla livet. Kunde icke undantag för dessa göras på lämpligt sätt, borde åtminstone sådana bestämmelser införas i 56 §, att upplåtelse av rätt till jakt och fiske kunde ske till dem utan avgift.

Såsom länsstyrelsen i Västerbottens län framhållit, tillkommer den rätt till jakt och fiske, varom i förevarande paragraf stadgas, allenast lapp, som tillhör lappby. Att detta är förslagets ståndpunkt framgår av 8 § 2 mom. Då emellertid olika meningar yppats rörande innebörden av de nu gällande bestämmelserna i ämnet, och frågan om vem jakt- och fiskerätt skall tillkomma även framdeles torde kunna giva anledning till tvister, har jag ansett mig böra i förevarande paragraf intaga föreskrift, att dylik rätt tillkommer endast lapp, som tillhör lappby. Härav få naturligen icke dragas några slutsatser vid tolkningen av andra bestämmelser i förslaget. Därest den av mig vidtagna ändringen i 8 § godkännes, torde ingen med fog kunna sägas vara obehörigen utesluten från förmånen att få jaga och fiska utan avgift.

Om ersättningsskyldighet för skada genom renar.

De nu gällande grundläggande reglerna rörande lapparnas ersättningsskyldighet för skada genom renar återfinnas uti 14, 15 och 16 §§ av 1898 års lag.

Yttranden
över den sak-
kunniges
förslag.

Departements-
chefen.

Gällande lag.

Lagen skiljer till en början mellan skada å växande eller avskuren men ej bärgad gröda (14 § 1 och 2 mom.) samt skada å bärgat hö, vilket icke blivit infört i lada utan lämnats utestående å mark i stack eller hässja (15 § 1 och 2 mom.).

Inträffar skada å dylik gröda *ovan* odlingsgränsen under tiden juni—augusti eller å *annan trakt*, där lapparna äga vistas med sina renar, under månaderna maj—september, skall den ersättas, om den uppkommit å åker, äng eller vissa utängsslätter. Sker sådan skada å annan tid (d. v. s. *ovan* odlingsgränsen under september—maj och å annan trakt under oktober—april), skall skadan ersättas, endast så framt den, vilken värden om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit vållande till skadan (14 § 2 mom.). Sker å sådan trakt skada (vilken som helst) å *annan utmark* än omförmälda utängsslätter å tid, då lapparna ej ägde uppehålla sig därstädes, skall skadan ersättas, när den, som haft renarna i vård, vållat skadan genom uppsåt eller vårdslöshet vid renarnas bevakning (14 § 3 mom.). Skada å dylik utmark under tid, då lapparna hava rätt att där uppehålla sig, ersättes däremot aldrig.

I fråga om bärgat hö, vilket icke blivit infört i lada utan lämnats utestående å mark i stack eller hässja, gälla följande regler. Skada å sådant hö inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker under varje tid eller inom annan trakt under tid, då lapparna ägde där vistas med renar, skall ej ersättas i annat fall än då skadan tillkommit med uppsåt eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning (15 § 1 mom.). Har *utom* lappmarkerna å trakt, där lapparna under någon del av året äga uppehålla sig med sina renar, bärgat hö lämnats utestående å tid, då lapparna *icke* ägde uppehålla sig å trakten, skall skada därå ersättas, ändå att den ej tillkommit med uppsåt eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning (15 § 2 mom.).

Skada, som av lapparnas renar förorsakas å trakt, där lapparna icke äga rätt att med sina renar uppehålla sig under någon tid av året, skall under alla förhållanden ersättas av renarnas ägare (16 §).

Dessa skadeståndsbestämmelser avse icke områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, såsom förhållandet är med renbetesfjällen i Jämtlands län och kronans till enskilda ej upplåtna marker *ovan* odlingsgränsen. De betes- och slätterlägenheter inom dessa områden, vilka ej av lapparna användas och därför kunna upplåtas till enskilda (jfr 31 § i 1898 års lag), böra av innehavaren själv beträffande såväl växande som bärgad gröda fredas för intrång av renarna, varför ersättningsskyldighet ej åligger lapparna för dylikt intrång. Detta gäller även sådana inägor, som kunna bliva till brukare upplåtna inom de till renbetesfjällens utvidgning anslagna områden.

I sålunda gällande bestämmelser föreslog *kommittén* vissa ändringar. I motiven uppgives, att de föreslagna bestämmelserna hade till syfte att mera rättvist än med gällande lag vore fallet fördela ansvaret för skador mellan dem, vilkas intressen här stode mot varandra, nämligen de renskötande lapparna, å ena, samt den jordbrukande befolkningen, å andra sidan. Ändringarna

angivas innefatta för lapparnas del en skärpning i ersättningsskyldigheten till förmån för den jordbrukande befolkningen och för denna en skärpning i värden av grödan till förmån för lapparna.

Kommittén reglerade i F. 35 § och S. 33 § förhållandena *ovan odlingsgränsen* och *å renbetesfjällen* samt i F. 36 § och S. 34 § förhållandena *nedanför odlingsgränsen* och *utanför renbetesfjällen*. Därvid gjordes icke skillnad beträffande utestående hö och annan gröda. I stället gävos i viss mån olika bestämmelser med avseende på gröda, som icke blivit bärgad, och gröda, som visserligen bärgats men icke införts i lada, d. v. s. lämnats utestående på marken i stack eller hässja. De av kommittén föreslagna skadestandsreglerna voro av följande innehåll:

Ovan odlingsgränsen ersättes skada, som under månaderna juni—augusti sker å gröda, som ej blivit införd i lada, så framt den uppkommit på åker, äng eller närmare beskrivna utängsslätter till fastigheter av viss kameral beskaffenhet (F. 35 § 1 mom.; S. 33 § 1 mom.). Sker skada å annan tid, skall den ersättas endast i det fall att den, vilken värden om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit vållande till skadan. I fall av vårdslöshet hos grödans ägare med grödans införande i lada står dock denne själv skadan, där ej lapparna »av skadebegär» orsakat den (F. 35 § 2 mom.; S. 33 § 2 mom.). Sker skada å gröda på annan mark, står markens ägare själv skadan, såvitt icke lapparna »av skadebegär» förorsakat densamma (3 mom. i nyssnämnda paragrafer). Dessa bestämmelser äro lika för fjäll- och skogslappar.

För skada å gröda å *renbetesfjällen* skall markens brukare själv stå risken, för så vitt icke lapparna av skadebegär orsaka den (F. 35 § 3 mom.).

I fråga om trakterna *nedanför odlingsgränsen* och *utanför renbetesfjällen* har kommittén föreslagit delvis olika regler för fjäll- och skogslappar. Under månaderna juni—augusti uppkommen skada å gröda, som ej införts i lada, skall ersättas, så framt skadan uppkommit på åker, äng eller viss utängsslätter. Detta gäller både för fjäll- och skogslappar (F. 36 § 1 mom.; S. 34 § 1 mom.). Under maj och september skola fjällappar jämväl ersätta sådan skada, under det att skogslapparna under motsvarande tid endast äro ersättningsskyldiga beträffande skada å växande eller avskuren *men ej bärgad gröda* å ifrågavarande ägoslag (F. 36 § 1 mom. och S. 34 § 1 mom. 1 punkten). Under tiden oktober—april äro såväl fjäll- som skogslappar ersättningsskyldiga för skada å gröda, som ej införts i lada, endast i det fall, att den som värden om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit vållande till skadan; under maj och september äro skogslapparna på enahanda sätt ersättningsskyldiga för skada å bärgad gröda, som ej införts i lada (= hässjad eller stackad), om betesrätt då tillkommit skogslapparna å den trakt där skadan timat (F. 36 § 2 mom.; S. 34 § 2 mom.). I båda fallen medges befrielse från skadestånd, om vårdslöshet ligger grödans ägare till last och skadan ej vållats »av skadebegär». Bestämmelser saknas i kommitténs förslag för det fall att skada uppstår å annan utmark än i lagen omförd utängsslätter ävensom för vissa fall, då skada inträffar å tid, medan betesrätt *icke* är medgiven.

Slutligen har kommittén från gällande rätt bibehållit den regeln, att *i trakt, där lapparna icke äga att någon tid av året uppehålla sig med sina renar*, all skada av vad beskaffenhet den vara må skall ersättas av lapparna (F. 36 § 3 mom.; S. 34 § 3 mom.).

Bland *fjälllapparna* hade den föreslagna skärpningen i deras ovillkorliga ersättningsskyldighet för skador å bärgat foder i allmänhet icke mött någon gensaga. På enstaka håll i Norrbottens län hade dock uttalats, att de i stället för den sålunda skärpta ansvarigheten borde hava någon lindring i ersättningsskyldigheten, då det gällde tramp på ängar, varvid föreslagits, att de borde vara fria från sådan skada under juni månad. Därjämte hade bland Norrbottenslapparna uttalats det önskemålet, att kronan måtte föranstalta om inlösen av ströängar vid fjällfoten och mellan fjällen, enär det vore så gott som omöjligt att under juni månad, då gräset å dylika ängar spirade tidigare än på fjället, medan björkarna ännu icke hade något löv, hålla renarna borta från ängarna och dessa i brist på virke icke kunde kringgärdas.

Yttranden öfver
kommitténs
förslag.

Bland *skogslapparna* mottogs förslaget med gillande.

I fråga om 1 mom. i 35 § i lagen om fjällrenskötsel och motsvarande moment i 33 § i lagen om skogsrenskötsel anmärkte *domänstyrelsen* att, därest renarna under juni—augusti ovan odlingsgränsen orsakade skada å gröda, tillhörig skogstorp eller odlingslägenhet eller annan arrendelägenhet, som blivit i behörig ordning upplåten, enligt förslaget ersättning icke skulle utgå till innehavare av dylik lägenhet. Detta kunde icke anses riktigt. Förbehåll för innehavaren att själv stå skadan hade nämligen icke gjorts, då dessa lägenheter upplåtits, vadan det icke vore rättvist att nu betaga innehavarna en rättighet, som tidigare tillkommit dem, endast av den anledningen att, såsom kommittén gjort gällande, upplåtelseerna icke tillkommit under behörigt beaktande av de nomadiserande lapparnas rättigheter. Ersättningsfrågan borde ordnas så att, sedan upplåtelse tiden tilländagått, vid förnyad upplåtelse skulle stadgas som villkor, att innehavaren icke vore berättigad till ersättning för nu ifrågasvarande skador.

Länsstyrelsen i Norrbottens län förklarade vid förevarande paragrafer sig icke hava något att erinra mot syftet med det i 35 § 2 mom. förekommande stadgandet om skyldighet för bofasta att ensamma gälda skada å gröda vid uraktlåtenhet att i tid hemföra eller skydda densamma. Länsstyrelsen hade emellertid fäst uppmärksamheten på att denna skyldighet komme att föreligga även i sådant fall att vårdslöshet i fråga om renarnas bevakning och även uppsåt, som ej vore att hänföra till »skadebegär», föreläge från lapparnas sida och att stadgandet förty ej komme att överensstämma med de allmänna grunder, som i 6 kap. 1 § strafflagen funnes meddelade för sådana fall att den skadelidande själv medverkat till skadans uppkomst. Styrelsen ifrågasatte, att vid dylik vårdslöshet eller vållande å ömse sidor endast en jämkning i skadeståndsbeloppet borde följa och ej allenast de bofasta ansvara för skadan.

Länsstyrelsen i Västerbottens län ifrågasatte beträffande 35 § 1 mom., huruvida tiden juni—augusti vore tillräckligt lång. I trakterna ovan odlingsgränsen inträffade ej sällan, att höbärgningen icke vore avslutad med augusti månads utgång. Huru irrationellt detta än kunde anses vara, måste man dock räkna med det såsom ett faktiskt förhållande, som ofta hade sin grund i otjänlig väderlek, utängarnas spridda belägenhet och dylikt, och ej finge utan vidare skrivas på bristande företagsamhet eller på lojhet hos befolkningen. Billigheten gentemot den bofasta befolkningen syntes fordra, att renägarnas ersättningsskyldighet skulle för nu angivna fall kvarstå även under september månad. Att ägare av gröda, som lämnats utan skydd, själv skall stå skada, som kunde drabba honom, funne styrelsen fullt riktigt. Det kunde ej förnekas, att jordägare ofta gjort sig skyldiga till stor underlåtenhet i fråga om att vidtaga åtgärder, som kunnat vara ägnade att avvärja renskador. När det emellertid gällde utängar, belägna ovan trädgränsen, uppstode många gånger så stora svårigheter för anskaffande av virke till lador och säkra hägnader omkring den bärgade grödan, att bestämmelser om ägarens skyldighet att själv stå kostnaderna för skador bleve synnerligen betungande för honom. Bestämmelsen i 35 § 2 mom., att åtgärder för grödans skyddande skulle kunna verkställas »utan större kostnad och svårighet», torde, anförde styrelsen, avse de fall, som styrelsen nu åsyftade. För att tydligare betona detta och sålunda framhålla lapparnas plikt att bevaka renarna så, att de icke skadade å dylika fjällängar bärgad gröda, skulle en mindre omredigering av bestämmelsen kunna ifrågasättas. Denna skulle bestå däri, att orden »utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas» utginge ur det sammanhang, vari de förekomme, och att såsom en sista mening i förevarande punkt av 35 § tillades följande: *Sker skada å gröda, som avbärgats å fjällängar eller dylika platser, vilka är efter annat varit till höfångst brukade och där grödan ej kan utan större kostnad eller svårighet skyddas, skall skadan ersättas av ägaren till de renar, som orsakat skadan.*

Bland den bofasta befolkningen hade på sina håll framförts en del erinringar i olika riktningar. Bland annat hade det yrkats, att tiden för lapparnas ovillkorliga ersättningsskyldighet borde framflyttas en månad eller åtminstone en halv; att stadgandet om skyldighet för grödans ägare att i visst fall själv stå skadan borde utgå; att förslaget måtte fastställas i befintligt skick, dock med tillägg att tiden för hemforsling av fodret skulle bestämmas till tre veckor efter inträffat vinterföre för dylika körningar; att icke renägaren, utan renvårdaren måtte göras ansvarig och att skadan i första hand borde ersättas av lappbyn.

Departementschefen yttrade vid remissen till lagrådet år 1924:

»Ifrågavarande bestämmelser äro tillkomna efter ett noggrannt vägande mot varandra av de intressen, som å ömse håll böra beaktas, och hava även, om man jämför yttrandena för och emot, i allmänhet bland såväl myndigheter som lappar och bofasta befolkning mottagits med gillande. Att de icke tillfredsställa alla parter är icke att förundra sig över. Den fråga, som man genom förevarande stadganden sökt lösa, tillhör de mest svårlösta i hela renbeteslagen. Den har varit på dagordningen sedan

gammalt utan att man förmått lösa den till allas belåtenhet. Emellertid har man i lagstiftningen på området efter olika experiment småningom arbetat sig fram till en lösning, som åtminstone den övervägande största delen av intressenterna ansett sig kunna acceptera. Sin sista utformning erhöilo bestämmelserna genom 1898 års renbeteslag. Erfarenheterna därefter hava ådagalagt, att grunderna för dessa bestämmelser äro i huvudsak tillfredsställande och att missnöjet å ömse håll alltmera avtagit. Härtill torde väsentligen hava bidragit statsmakternas åtgärder att genom indragning till kronan av ströängarna minska konflikthanledningarna. Det är att hoppas, att dessa åtgärder snarast utsträckas att omfatta även trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens län. Till det bättre har säkerligen även väsentligen bidragit den ökning i ladu- och stängselbyggandet, som försports hos den bofasta befolkningen, och den stigande insikten hos densamma om det i längden oräntabla i att använda långt avlägsna slättermyrar. Slutligen torde också till det förbättrade läget hava bidragit att renvården, tack vare lappfogdars och tillsyningsmäns arbete, på många håll gått avsevärt framåt. På grund av dessa erfarenheter anser jag mig icke kunna biträda yrkanden, som avse att rubba de grundprinciper, på vilka förevarande stadganden vila. Dessa hava därför även i huvudsak bibehållits i de föreliggande förslagen. Kommittén har, då den föreslagit en förskjutning åt det ena eller andra hållet av ansvarighetens hittillsvarande fördelning mellan intressenterna, icke rubbat nyss angivna grundprinciper. Kommittén har endast i rättvisans intresse jämkat något på dem. Därvid har kommittén rätteligen utgått ifrån, att den till förmån för den bofasta befolkningen stadgade strängare ersättningsskyldigheten för lapparna icke på något otillbörligt sätt träder lapparnas intressen för nära, samt att å andra sidan den till förmån för lapparna föreslagna lättnaden i ersättningsskyldigheten icke innebär annat än vad hos den insiktsfulla delen av den jordbrukande befolkningen måste erkännas vara i regel befogat. I sistnämnda hänseende har därtill, såsom framgår av stadgandets formulering, tagits vederbörlig hänsyn till sådana fall, där det i anseende å tillgången på stängselvirke eller i följd av väderleksförhållandena m. fl. dylika omständigheter icke rimligen kan fordras, att höet säkert skyddas eller hemföres. För min del anser jag kommitténs förslag i dessa delar innebära en väsentlig förbättring av nu gällande stadganden. Jag kan följaktligen icke vara med om, varken att inskränka eller förlänga tiden för lapparnas ovillkorliga ersättningsskyldighet eller att låta stadgandet, som i vissa fall ålägger den bofasta befolkningen att själv stå skadan, utgå ur förslaget.

Vad stadgandena i övriga delar beträffar har från länsstyrelsen i Norrbottens län uppmärksamheten fästs vid att 35 § 2 mom. andra meningen icke i allo stode i överensstämmelse med grunderna för 6 kap. 1 § strafflagen. Låt vara att denna erinran är riktig, så måste man dock även ihågkomma att det här gäller en speciallagstiftning, som icke blott i nu förevarande hänseende utan även i andra hänseenden fordrar alldeles särskilda bestämmelser. Jag anser mig därför icke kunna taga hänsyn till vad sålunda erinrats.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har ifrågasatt ett förtydligande av en viss bestämmelse. Under hänvisning till vad jag förut anfört i fråga om innebörden av sagda bestämmelse anser jag mig icke nu behöva yttra mig vidare om densamma. Jag vill dock tillägga, att bestämmelsens tillämpning icke är begränsad endast till sådana fall, som avses i länsstyrelsens yttrande, utan att även å andra håll förhållandena kunna vara likartade.

Domänstyrelsens erinran föranledde en föreskrift i övergångsbestämmelserna (5 § i promulgationslagen) av innehåll, att 1898 års lag skulle vara tillämplig å ovan odlingsgränsen belägna skogstorp, odlingslägenheter eller andra arrendelägenheter, vilka före den nya lagstiftningens ikraftträdande upplåtits utan förbehåll därom att innehavaren själv skulle stå skada, som orsakades genom lapparnas renar.

Lagrådet.

Lagrådet yttrade i fråga om de föreslagna skadeståndsbestämmelserna i huvudsak följande: (De i lagrådets yttrande förekommande beteckningarna F. och S. avse de till lagrådet remitterade förslagen till lag om fjällrenskötsel och lag om skogsrenskötsel).

»Vid utformandet av bestämmelserna om lapparnas ersättningsskyldighet för skada, som deras renar förorsaka, hava avvikelser kommit att ske från principer, som hittills varit tillämplade på detta område och vilka man i själva verket torde hava velat bibehålla vid oförminskad giltighet.

Sålunda är det en i sakens natur grundad regel, att ersättning skall utgå, om skada genom renar åstadkommits å mark, där lapparna icke få med renarna vistas eller i allt fall icke ägde med dem uppehålla sig vid den tid då skadan timade. Det i F. 36 § 1 mom. upptagna stadgandet har emellertid erhållit en avfattning, som för vissa fall skulle leda till frihet från skadestånd, fastän skada skett under omständigheter som nyss angivits, och även i den uti S. 33 § 3 mom. intagna bestämmelsen saknas erforderlig reservation i berörda hänseende. — — —

Enligt de nu föreslagna skadeståndsbestämmelserna har i flera fall, då ägaren av skadad gröda skulle själv stånda skadan, sådant dock gjorts beroende av att ej lapparna av skadebegär vållat densamma. Härigenom har å förevarande område införts ett nytt begrepp, vars rätta betydelse det är av vikt att bestämma, helst detsamma icke förut lärer hava kommit till användning i vår lagstiftning. Härutinnan ger dock förslagens motivering föga ledning, i det att där såsom skäl för begreppets upptagande i lagen allenast anföres, att därigenom vunnnes anslutning till den praxis, som under senare tider utbildat sig vid upplåtelse av nyttjanderätt till kronomark å trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker. Det synes betänkligt att, utan närmare utredning i frågan, godtaga förslagen i nu avsedda delar.

Stadgandena i F. 35 § och S. 33 § angående ersättningsskyldighet för skada genom renar ovan odlingsgränsen skilja sig från vad för närvarande gäller bland annat däri, att om skada skett å åker, å äng eller å utängsslätter av viss beskaffenhet, olika regler skola gälla, i fall den äga, där skadan timat, hör till hemman eller hemmansdel, frälsetorp, kronony bygge eller boställe och om ägan hör till annan fastighet; i förra fallet kan, under vissa i övrigt angivna omständigheter, ersättningsskyldigheten till och med bliva ovillkorlig, i det senare skall markens brukare själv stånda skadan, försåvitt icke lapparna av skadebegär orsakat densamma. Den sålunda föreslagna åtskillnaden såges i motiven endast innebära, att närmare än i gällande lag skett angivits de slag av mark, varå de särskilda bestämmelserna äro tillämpliga. Enligt 1898 års lag är dock markens kamerala natur ej av någon betydelse i förevarande hänseende, och vid sådant förhållande lär utredning krävas för bedömande, såväl huruvida ändring härutinnan verkligen bör ske som ock på vilket sätt dylik ändring bör genomföras.»

I *den sakkunniges* förslag hava under 37 och 38 §§ sammanförts de bestämmelser, som innehållas i F. 35 § och 36 § 1 och 2 mom. samt S. 33 §

Den
sakkunnige.

och 34 § 1 och 2 mom. Den i gällande lag förekommande olikheten beträffande skada å utestående hö och å annan gröda har i likhet med vad som skett i kommittéförslaget ansetts icke böra bibehållas. Den av kommittén föreslagna skärpningen i lapparnas ersättningsskyldighet, vilken å andra sidan till viss del motväges av ökad skyldighet för den jordbrukande befolkningen att taga vård om sin gröda, har ock upptagits i sakkunnigförslaget. I kommitténs förslag har emellertid den sakkunnige vidtagit vissa sakliga ändringar, för vilka jag nu skall närmare redogöra. Jag vill i samband därmed redogöra för den ståndpunkt jag intagit i de särskilda frågorna.

Stadgandena i 37 § i *den sakkunniges förslag* reglerar de fall, då skada sker å trakter ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen, samt motsvara F. 35 § och S. 33 §. I paragrafens fyra första moment regleras skadeståndsskyldigheten i första hand med avseende å fjälllapparnas renar, och i 5 mom. utsträckas dessa bestämmelser att gälla skador, som av skogslapparnas renar förorsakas å trakter ovan odlingsgränsen, där dessa lappar enligt 3 § äga utöva sin betesrätt. I 1 mom. avses skada, som inträffat å växande eller avskuren men ej i lada införd gröda på åker eller äng eller viss utängsslätter under någon av månaderna juni, juli och augusti; uti 2 mom. avses dylik skada, som inträffat under annan tid. 3 mom. innehåller den förut berörda undantagsbestämmelsen för det fall att vederbörande fastighetsinnehavare äro pliktiga att själva stå ansvar för skada av ifrågavarande slag. I 4 mom. regleras skadeståndsskyldigheten vid skada å annan mark ovan odlingsgränsen, än nyss sagts. ävensom vid skada inom renbetesfjällen.

Den sakkunnige har med anledning av lagrådets anmärkning icke ansett det erforderligt att, på sätt kommittén föreslagit, stadga olika regler för det fall, att den äga, där skadan timat, hör till hemman eller hemmansdel, frälsetorp, krononybygge eller boställe, och för den händelse att ägan hör till annan fastighet. Den sakkunnige yttrar härom:

»De i gällande lag meddelade skadeståndsbestämmelserna avse icke sådana områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade. Detta har icke kommit till uttryck i lagtexten men framgår av motiven till 1898 års lag (sid. 60). Med de av 1919 års kommitté härutinnan föreslagna bestämmelserna synes dock icke hava åsyftats att vidtaga ändring i gällande rätt härutinnan, utom möjligen såvitt angår vissa arrendelägenheter (jfr 5 § i promulgationslagen samt departementschefens yttrande vid remissen till lagrådet). Med kommitténs begränsning av lapparnas skadeersättningsskyldighet till allenast vissa slag av fastigheter synes därför icke hava åsyftats att göra undantag för andra fastigheter än dem, på vilka, såsom i motiveeringen till gällande lag anmärkes, ifrågavarande skadeståndsbestämmelser enligt sakens natur icke äro tillämpliga. Skadeersättningsskyldighet i förvarande hänseende synes i överensstämmelse härmed icke böra omfatta sådana under enskild disposition varande fastigheter, vilkas innehavare enligt vid upplåtelsen meddelade eller eljest gällande bestämmelser äro pliktiga att själva stå sådan skada. För att tydligt utmärka detta har ett uttryckligt stadgande härom upptagits i 3 mom. av 37 §. Vid sådant förhållande erfordras icke något angivande av de olika slag av fastigheter, som skadeersättningsskyldigheten avser, varjämte den ovan omnämnda övergångsbestämmelsen bliver överflödig.»

37 §.

Den
sakkunnige.

Yttranden
öfver den
sakkunniges
förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har riktat vissa anmärkningar mot formuleringen av andra stycket i förevarande paragraf i sakkunnigförslaget, vilken formulering enligt länsstyrelsens förmenande icke lämnade domstolar och andra lagtillämpare en klar och säker ledning vid stadgandets tolkning. Länsstyrelsen anför i sådant hänseende:

För det första kunde det däri förekommande uttrycket »inom rimlig tid hemföra grödan» giva rum för olika tolkningar. Från höägarens synpunkt kunde häri inläggas olika betydelser med hänsyn till andra göromål vid gården eller andra uträttningar, som husbonden kunde vilja använda sin tid till. Vad lagtextens författare velat uttrycka vore väl att hemkörningen skulle företagas så snart marken frusit så pass, att hemforsling kunde äga rum, och detta även om härför skulle fordras att bärande väg åstadkommes efter upptrampning av stig i snön; känt vore nämligen att i upptrampat spår på blötmark eller annan mjuk mark frysning fortare inträdde än under det orubbade snötäcket. Lämpligt syntes därför vara, att det klart utsades huru- som hemforsling av höet skulle hava skett så fort väderleksförhållandena sådant medgivit; detta vore även med hänsyn till bevarandet av höets kvalitet bäst förenligt med jordbrukarnas eget intresse.

Vidare vore den intagna beteckningen »åtgärder (till grödans skyddande), som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas» enligt länsstyrelsens mening icke heller tillräckligt distinkt eller, rättare sagt, icke ett riktigt uttryck för den stängningsskyldighet, man tydligen — och med rätta — ansett tillhöra höägaren. Den kringgårdsskyldighet, som här åsyftades, borde för det avsedda ändamålet vinnande icke ställas i beroende av den större eller mindre kostnaden eller svårigheten för dess verkställande. Ofta torde det nämligen vara så, att den hökvantitet bonden på långt avstånd från hemmet och under besvärliga förhållanden i öfrigt skrapade ihop på en myrfläck, absolut taget icke stode i skäligt förhållande till det arbete dess bärgande krävt, och att han därå ändock nedlagt sådan möda, vore beroende av att hans fastighet innehölle så knappt med slätter, att de små och avlägsna myrslogarna vore för honom oundgängligen nödvändiga. Då alltså bärgaren vore tvungen att åtnöja sig med den lilla höhässjan som lön för sin möda, så vore den också för honom av det värde, att den borde påkostas ordentligt stängsel.

Berörda stadgande i 37 § 2 mom. syntes länsstyrelsen fördensskull böra utformas i ungefär följande ordalag: »Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han, när grödan lämnats utestående i stack eller hässja, underlåtit att så snart väderleksförhållandena sådant medgivit hemföra grödan eller ock försummat att ordentligt (eller på betryggande sätt) stänga omkring densamma, stånde han etc.» En formulering i denna stil avsåge icke att förläna stadgandet någon annan andemening, än lagtextens författare finge anses hava åsyftat, utan avsåge endast att förebygga osäkerhet vid tillämpningen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har vidare mot paragrafens 3 mom. riktat den anmärkningen, att till momentet borde fogas tillägg av innebörd att sådan lägenhetsägare, som där avses, borde befrias från skadeståndsskyldighet i det fall att renarnas ägare handlat i syfte att skadan göra; och länsstyrelsen har framhållit, att uti de inom länet brukliga formulären till kontrakt för sådana upplåtelser, som åsyftas i momentet, arrendatorns skyldighet att själv stå skada genom renar vore upphävd i dylikt fall.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har mot paragrafens 3 mom. anmärkt,

att då viss tvekan rådde om innebörden av uttrycket »de till lapparnas uteslutande begagnande upplåtna områden», i lagtexten borde utsättas, vilka trakter därmed avsåges.

Från *lapskt* håll har framställts liknande erinran mot 2 mom. som av länsstyrelsen i Norrbottens län, varjämte beträffande 1 mom. yrkats, att den jordbrukande befolkningen måtte åläggas att hägna sin jord och all avskuren, i lada ej införd gröda.

Vad angår de av länsstyrelsen i Norrbottens län mot 2 mom. i förevarande paragraf riktade anmärkningarna, hava de föreslagna skadeståndsbestämmelserna, på sätt föredragande departementschefen yttrade vid remissen till lagrådet år 1924, tillkommit efter ett noggrant vägande mot varandra av de intressen, som å ömse håll böra beaktas, och bestämmelserna hava under ärendets tidigare behandling i allmänhet mottagits med gillande. Av departementschefens uttalande år 1924 framgår vidare, att vid formuleringen av ifrågavarande stadgande vederbörlig hänsyn tagits till sådana fall, där det i avseende å tillgången på stängselvirke eller i följd av väderleksförhållanden m. fl. dylika omständigheter icke rimligen kan fordras, att höet säkert skyddas eller hemföres. Länsstyrelsen förklarar, att med den av länsstyrelsen föreslagna formuleringen icke avses att förläna stadgandet annan saklig innebörd. Emellertid är det tydligt, att i de tidigare förslagen åsyftas, att även andra omständigheter än de av länsstyrelsen framhållna må kunna beaktas vid bedömande av fråga, huruvida vårdslöshet ligger grödans ägare till last. Att på sätt länsstyrelsen föreslagit binda domstolarna i deras prövningsrätt härutinnan synes komma att medföra, att möjligheterna att i det särskilda fallet nå ett med hänsyn till omständigheterna materiellt rättvist resultat väsentligen minskas. På grund härav har jag icke ansett mig böra vidtaga ändring i förevarande bestämmelser. Till klarläggande av stadgandets innebörd vill jag emellertid tillägga, att det uppsåt att vålla skada, som principiellt grundar ersättningsskyldighet, kan vara mera eller mindre direkt eller eventuellt, medan det skadegörelsesyfte vid renvårdarens handlande, som skall kunna motväga verkan av motpartens vållande, skall vara direkt och medvetet inriktat på skadans åstadkommande.

Det av länsstyrelsen i Norrbottens län ifrågasatta tillägget till paragrafens 3 mom. finner jag obehövt, då den omfattning, i vilken grödans ägare i dessa fall själva skola stå skada, är reglerad antingen i upplåtelsekontraktet eller i eljest gällande bestämmelser (se t. ex. 56 § femte stycket).

Vidkommande slutligen den av länsstyrelsen i Västerbottens län framställda anmärkningen vill jag erinra därom, att enligt uttalande av den sakkunnige i motiven till 56 § med uttrycket »områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade» avses dels renbetesfjällen i Jämtlands län dels ock de delar av lappmarkerna, som ligga ovan odlingsgränsen och ej äro under enskild disposition. Med hänsyn till att i förevarande moment fråga allenast är om lappmarkerna ovan odlingsgränsen, har jag emellertid ansett uttrycket här böra utgå.

Emellertid hava vissa jämkningar av huvudsakligen formell innebörd ansetts böra vidtagas. Sålunda har det samband mellan de båda första momenten, som består däri att undantaget i 2 mom. från skadeståndsskyldigheten endast har betydelse såsom inskränkning av den utvidgade ersättningsskyldigheten enligt 1 mom., ansetts lämpligen böra föranleda, att momenten sammanföras till ett moment. Då den för vissa fall uppställda förutsättningen av skadesyfte genomgående torde böra föreligga hos den som har renarna i sin vård, vare sig han är ägaren eller icke, hava vidare härav betingade ändringar vidtagits i 2 och 4 mom. i sakkunnigförslaget.

Såsom jag nyss framhållit, skall det skadegörelsesyfte hos renvårdaren, som motväger verkan av vållande hos grödans ägare, vara direkt och medvetet inriktat på skadans åstadkommande. Till utmärkande av detta direkta skadegörelsesyfte har den sakkunnige stadgat, att skadeståndsskyldighet skall inträda, då vederbörande »handlat i syfte att skadan göra». I förevarande förslag har nämnda, på ett flertal ställen i sakkunnigförslaget förekommande uttryck utan saklig ändring ersatts med att »skadan varit äsyftad» av den som vården om renarna ålegat.

I övrigt har formuleringen på olika ställen i någon mån jämkats.

38 §.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har i motsvarande paragraf i sitt förslag reglerat skadeståndsskyldigheten vid skada å mark *nedanför odlingsgränsen* och *utom renbetesfjällen*, där betesrätt är medgiven hela eller någon del av året; paragrafen motsvarar F. 36 § 1 och 2 mom. och S. 34 § 1 och 2 mom.

Yttranden över
den sakkunniges
förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i fråga om paragrafens första moment anmärkt, att enligt detsamma fjällapparna under maj månad hade ovillkorlig skadeståndsplikt beträffande höhässja, som stode kvar ute, men att under april månad skadeståndsskyldigheten härutinnan vore begränsad, vilket vore oegentligt. Vidkommande paragrafen i dess helhet har länsstyrelsen hemställt, att åt densamma måtte givas en enklare och lättfattligare formulering.

Från *lapskt* håll har yrkats, att bönderna måtte åläggas att hålla stängsel omkring sin gröda.

Departements-
chefen.

Vad angår den av länsstyrelsen framhållna olikheten i fjällapparnas skadeståndsskyldighet nedom odlingsgränsen under april och maj månader, har denna sin grund däri, att fjällapparna lagligen icke äga annat än undantagsvis uppehålla sig med sina renar å dessa trakter under maj månad. I denna del får jag hänvisa till lagrådets yttrande över 1924 års förslag.

Vad länsstyrelsen anmärkt mot paragrafens avfattning i övrigt torde icke sakna fog. Dock må framhållas, att de föreslagna skadeståndsbestämmelserna liksom de i gällande lag förekommande till sitt sakliga innehåll äro tämligen invecklade, vadan för vederbörande parter varje formulering måhända kommer att förefalla svårsläst. Jag har emellertid i förtydligande syfte företagit omformulering eller jämkning av vissa delar av paragrafen, delvis i anslutning till de i 37 § gjorda ändringarna.

39 §.

Denna paragraf, som avhandlar ersättningsskyldigheten för skada å mark, där renbete aldrig får förekomma och i huvudsak oförändrad upptagits från

den sakkunniges förslag, motsvarar 16 § i 1898 års lag samt F. 36 § 3 mom. och S. 34 § 3 mom. I förhållande till gällande rätt föreligger ingen ändring i sak.

Denna paragraf, som rör syn för uppskattning av skada, är i allt väsentligt upptagen från 20 § i 1898 års lag och motsvarar F. 37 § och S. 36 §.

Vid avgivande av yttrande över kommitténs förslag erinrade *länsstyrelsen i Jämtlands län*, att det för lapparna säkerligen skulle innebära en väsentligt ökad trygghet mot obefogade ersättningsanspråk, om den stadgade synen bleve en ovillkorlig förutsättning — med det legala vitsord, som därav kunde följa — för att ersättningsanspråk på grund av skada genom renar finge göras gällande. Från *bofast* håll i samma län invändes, att bevisning vore för svår att åstadkomma och att syneförrättningen bleve för dyrbar, varjämte man på vissa håll ansåg olämpligt, att lappfogden, såsom varande partisk, skulle äga att utse god man.

Vad sålunda anmärkts har *den sakkunnige* icke ansett böra föranleda ändring i bestämmelserna.

Någon avvikelse från de tidigare förslagen har ej heller jag ansett böra ifrågakomma.

40 §.

Departements-
chefen.

Denna paragraf rör val av synemän och överensstämmor med 22 § i 1898 års lag samt F. 38 § och S. 37 § ävensom med motsvarande paragraf i den sakkunniges förslag. Anledning till ändring har icke förelegat.

41 §.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvara 19 § i 1898 års lag samt första och tredje styckena av F. 39 § och S. 38 §.

42 §.

Beträffande nämnda paragrafer i kommittéförslaget erinrades från ett håll, att bestämmelserna att för skada, som sammanblandad renhjord åstadkommer, ersättning skulle lämnas av en var lapp efter antalet renar, som funnits i den blandade hjorden, i vanliga fall vore fullt riktiga. Dock borde införas den bestämmelsen, att lapp, som i god tid före skadans uppkomst bevisligen velat urskilja sina renar men blivit vägrad detta, eller för vilken skiljning onödigtvis fördröjts av huvudhjordens ägare, skulle vara fri från deltagande i skadeersättningens betalning. Det hände nämligen rätt ofta, att stora renhjordar under vandring, särskilt om bevakningen vore mindre god, upptog hela mindre hjordar eller delar därav utan att dessa mindre hjordars ägare genast eller inom rimlig tid kunde återfå sina djur, därför att den större hjordens ägare ej ville hopsamla djuren för skiljning. I sådant fall borde den mindre hjordens ägare vara fri från betalning för skada, som den gemensamma hjorden åstadkommit.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Departementschefen yttrade år 1924 i anledning av denna anmärkning:

»Ifrågavarande stadganden hava tillkommit för att underlätta för den, som lidit skada, att utbekomma ersättning därför. Meningen är, att denne ej skall behöva ingå i någon närmare undersökning med ytterligt försvarad bevisning, om vem bland renarnas ägare ersättningsskyldigheten åvilar. Jag anser mig icke böra frånga den princip, som sålunda ligger till grund för

1924 års
förslag.

stadgandet. Föreligga sådana omständigheter lapparna emellan, som i yttrandet anförts, torde vederbörande med tillämpning av paragrafens sista stycke kunna utfä oriktigt utgiven ersättning av den, som det i sista hand åligger att betala densamma.»

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har med en till närmare överensstämmelse med gällande lag vidtagen ändring upptagit första och tredje styckena i kommitténs förslag men ansett andra stycket, som vid ovisshet beträffande renantalet hänvisade till renlängdens vitsord, kunna uteslutas, då vad däri stadgats följde av 14 § i den sakkunniges förslag.

Departementschefen.

Jag finner i huvudsak ej anledning frångå vad den sakkunnige föreslagit. Dock har visst tillägg införts i syfte att klargöra, att enahanda regler, som av den sakkunnige föreslagits, böra gälla i förhållandet mellan renskötaren och den renägare, som lämnat skötesrenar i hans vård. Därjämte har paragrafens sista stycke ansetts kunna utgå. Anledningen härtill är att stadgandet, som avser rätt för lapp, vilken utgivit skadeersättning i det i paragrafen avsedda fallet, att kräva ersättningen åter av den som vållat skadan, dels saknar motsvarighet i de grundläggande skadestandsreglerna i 37—39 §§, dels endast torde uttrycka vad som i detta fall liksom beträffande nyssnämnda regler följer av allmänna rättsgrundsatser.

43 §.

I denna paragraf hava upptagits bestämmelser om s. k. skadeersättningsområden. Paragrafen, som motsvaras av 18 § i 1898 års lag, överensstämmer i huvudsak med de av kommittén föreslagna bestämmelserna uti F. 40 § och S. 39 §.

Kommittén hade under återopande av såväl det mot fjällrenskötseln olika sätt, på vilket skogsrenskötseln i regel bedrives, som ock förhållandena i övrigt å de mera bebyggda och odlade trakter, där skogsrenskötsel förekommer, givit S. 39 § en från motsvarande paragraf i lagen om fjällrenskötsel avvikande avfattning, i syfte att ingripande här skulle kunna ske snabbare än vad för fjälllapparnas del ansetts påkallat. Bland förutsättningar, under vilka ifrågavarande åtgärd skulle få tillgripas, hade kommittén sålunda för skogslapparnas del icke upptagit, att skadorna skulle vara beroende av försumlig renvård.

Den sakkunnige har i denna del föreslagit lika bestämmelser för fjäll- och skogslappar samt härom anført:

Länsstyrelserna i ifrågavarande län hade på förfrågan upplyst, att efter tillkomsten av 1898 års lag förordnande om skadeersättningsområde enligt 18 § i berörda lag icke förekommit inom något av länen, vadan någon erfarenhet om lagens verkan i denna del icke torde finnas¹⁾. Vid sådant förhållande och då någon skillnad i ifrågavarande avseende icke syntes böra göras mellan de olika slagen av lappar, hade bestämmelserna gjorts lika för dessa.

Lagrådet anmärkte i fråga om den skadestandsreglering, som skulle ske inom skadeersättningsdistrikt, att ett icke avsett avsteg från en vedertagen grundsats syntes hava skett. Lagrådet yttrade härom:

¹⁾ Beträffande Jämtlands län har Kungl. Maj:t den 9 oktober 1891 med stöd av då gällande lag förordnat, att visst område skulle utgöra särskilt skadeersättningsområde.

»På sätt framgår av 18 § andra stycket i 1898 års lag, är den inom dylikt område förekommande gemensamma ersättningsskyldigheten begränsad till skada av sådan beskaffenhet, att den skall ersättas, ändå att den icke skett uppsåtligt eller vållats genom vårdslöshet vid renarnas bevakning. Denna begränsning, som givetvis har sin grund i olämpligheten i att utkräva gemensamt ansvar i fall, då ersättningsskyldigheten är beroende av nämnda subjektiva förutsättningar, har vid avfattandet av F. 40 § och S. 39 § bortfallit, utan att motiven lämna någon upplysning om anledningen härtill.»

Den sakkunnige har ansett sig böra bibehålla kommitténs bestämmelser härutinnan under återopande av att därest bestämmelserna om skadeersättningsdistrikt skulle erhålla praktisk betydelse, gemensamt ansvar borde kunna krävas i alla de fall, då skada enligt de givna bestämmelserna skulle ersättas.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har ifrågasatt, huruvida inrättande av skadeersättningsområde vore en fråga av sådan betydelse, att Konungen behöfve därmed besväras, samt gjort gällande, att dylika ärenden borde kunna anförtros länsstyrelserna till behandling och avgörande.

Anordningen med s. k. skadeersättningsområden har under förarbetena till den nu ifrågasatta lagstiftningen tillmätts en stor betydelse såsom garanti för jordägarna för deras rätt att utfä skadeersättning. Ett villkor för att denna garanti skall kunna erhålla den avsedda betydelsen är emellertid, att den gemensamma ansvarigheten icke alltjämt inskränkes på sätt lagrådet år 1924 ifrågasatte. Lika med den sakkunnige anser jag alltså de av lagrådet anförda principiella betänkligheterna böra få vika för ernående av det önskade praktiska syftet. Jag vill emellertid tillägga, att jag, lika med den sakkunnige, förordar bibehållande av de i gällande lag förefintliga bestämmelserna angående regressrätten mellan de i ett skadeersättningsområde ingående lapparna inbördes, vilka bestämmelser torde vara ägnade att underlätta skadeersättningens utskiftande på dem, som den enligt lagens principer slutligen bör drabba. Detta minskar givetvis avsevärt betydelsen av de antydda betänkligheterna. Till frågan om dessa bestämmelser torde jag få återkomma vid 45 §.

I fråga om skötesrenägars ställning vid reglering av ersättning för skada inom skadeersättningsområde följer av föreskriften i 53 §, att han svarar för den ersättning, som belöper å hans till skadeersättningsområdet hörande renar. En skötesägars reninnehav skall särskilt redovisas i renlängden, och skötesrenägaren är alltså att anse såsom ingående i skadeersättningsområdet med det antal renar, för vilket han är antecknad i renlängden.

Då redan av 14 § följer, att ansvarighetens fördelning skall ske med ledning av renlängden, i den mån den äger vitsord, har den i sakkunnigförslaget intagna föreskriften i detta hänseende ansetts kunna såsom överflödig uteslutas ur 43 §.

Vad angår spörsmålet om den myndighet, som skall hava att pröva frågor om inrättande av skadeersättningsområden, synes mig visst områdes förklarande för skadeersättningsområde kunna medföra ekonomiska konsekvenser av så

Yttrande
över den
sakkunniges
förslag.

Departements-
chefen.

väsentlig betydelse för ifrågavarande lappar, att prövningen bör, liksom enligt gällande lag, ankomma på Konungen.

Då skadeersättningsområde bör kunna sträcka sig utöver en lappbys område, har viss jämkning befunnits nödig i 1 mom.

Sista stycket i paragrafen, vilket handlar om rätt för lapp, som utgivit ersättning, att kräva beloppet åter av den som varit vållande till skadan, har ansetts kunna utgå. Anledningen härtill är densamma som angivits beträffande ett motsvarande stadgande i 42 § i sakkunnigförslaget.

44 §. I denna paragraf i sakkunnigförslaget hava utan ändring i sak upptagits bestämmelserna uti 23 § i 1898 års lag rörande sättet för ersättningstalan mot lappar i ett skadeersättningsområde. Paragrafen motsvaras av 41 § i F. och S.

Den sakkunnige har funnit det påkallat att införa stadgande därom att ordningsmannen vid förliknings ingående skall samråda med lappfogden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i yttrande över sakkunnigförslaget förklarat sig anse önskvärt, att skadereglering inom skadeersättningsområde kunde göras något lättare än som enligt förslaget förutsattes. Länsstyrelsen yttrar härom bland annat:

»Jämlikt 44 § äger vid process inför domstol mot lapparna inom ett skadeersättningsområde ordningsmannen att på vederbörande lappars vägnar föra talan i målet samt jämväl efter samråd med lappfogden ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader. Det är givetvis angeläget, särskilt ur kostnadssynpunkt samt på det friden mellan lappar och bofaste ej spillas må, att rättegångsvägen så sällan som möjligt tillgripes. Men uppgörelse i godo för ett helt skadeersättningsområdes del eller beträffande viss grupp av lappar därinom, vilkas hjordar befunnit sig på skadetrakten, synes icke med nu föreslagna bestämmelser möjlig. Länsstyrelsen tillåter sig fördenskull ifrågasätta, att ordningsmannen för lappby, som utgör skadeersättningsområde, tillerkännes befogenhet att — efter föregående skadeuppskattning som i 40 § sägs eller sedan eljest utredning i saken erhållits — med bindande verkan för skadeersättningsområdets renägare respektive de lappar, vilkas hjordar vid skadetillfället befunnit sig på trakten, träffa uppgörelse om skadan. Därest lappbyn uppdelats i flera skadeersättningsområden, kunde för varje dylikt område utses en förman utrustad med enahanda befogenhet. Länsstyrelsen vill erinra, att införandet av nu ifrågasatta institut icke innebär någon nyhet på lapplagstiftningens område. I 1919 års renbeteskonvention med Norge stadgas i 44 § beträffande den bland lapparna utsedde förmannen i distrikt i Norge, att det tillkommer förmannen att i frågor rörande ersättning för skada av renar föra talan för distriktets lappar och därvid jämväl ingå förlikning i fråga om skadeersättning och kostnader.»

Departements-
chefen.

Vad länsstyrelsen anmärkt finner jag vara befogat. Jag har därför vidtagit ändring av paragrafen i syfte att utmärka, att rätt att ingå uppgörelse med den ersättningsberättigade tillkommer ordningsman jämväl innan talan anhängiggjorts vid domstol. Uppenbarligen bör även för sådant fall föreskrivas, att samråd med lappfogden skall äga rum. Uppgörelse torde böra vara möjlig såväl före som efter sådan syn, som avses i 40 §.

I den sakkunniges förslag har från kommittéförslaget upptagits en även i

gällande lag förekommande bestämmelse av innebörd att om ordningsman, som i ett mål om skadeersättning för talan för lapparna inom ett skadeersättningsområde, tilltror sig kunna visa, genom vilkens eller vilkas renar skadan blivit förorsakad, eller att jämte de till området hörande lapparna även andra böra ansvara för skadan, han skall äga att låta instämma ägarna till de skadevällande renarna eller dem, som han anser böra deltaga i ersättningen, för att dessa skola svara i målet. Det vill emellertid synas, som om en dylik bestämmelse — vilken i processuellt hänseende företer betydande egendomligheter — i praktiken skulle kunna leda till icke önskvärda resultat. De inkallades ställning i processen skulle beträffande eventuell skyldighet att ansvara för rättegångskostnader o. d. kunna giva anledning till tvekan. Därjämte kan det knappast anses lämpligt, att, såsom skulle bliva följden, ordningsmannen skulle till förmån för vissa av sina huvudmän väcka anspråk mot andra av dessa. De ifrågasatta bestämmelserna stå för övrigt icke väl tillsammans med den nu föreslagna regeln, att ordningsmannen skall vara behörig att träffa uppgörelse jämväl utom rätta. Stadgandet torde för övrigt med hänsyn till allmänna processuella regler samt de föreslagna stadgandena i 45 § utan olägenhet kunna utgå. Jag har fördensskull uteslutit detsamma i förevarande förslag.

Bestämmelserna i 45 § i den sakkunniges förslag överensstämmer med 24 § i 1898 års lag och däremot svarande F. 42 § och S. 42 §.

Förevarande stadganden avse den av mig förut berörda kompletteringen av den allmänna regeln om skadeansvarigheten inom skadeersättningsområden och reglera alltså den regresstalan mellan lapparna inbördes, som erfordras för att den primära gemensamma ansvarigheten i förhållande till den skadelidande skall kunna fördelas efter de i föregående paragrafer fastslagna grunderna. I detta hänseende innehåller sakkunnigförslaget, att ågången dom eller biträdd förlikning icke skall utgöra hinder för regressrättens utövande. Denna regel synes mig böra erhålla en utsträckt tillämpning. Då, såsom förut anförts, regeln om ordningsmannens rätt att träffa uppgörelse ansetts böra utsträckas att gälla även utom rätta, lärar härav böra följa, att regresskrav kan få följa jämväl efter en dylik uppgörelse.

Den sakkunnige har upptagit en i gällande lag och i de tidigare förslagen förekommande bestämmelse att regresstalan ej må anhängiggöras senare än ett år efter det laga kraftägande dom fallit eller förlikning träffats angående skadeersättningens utgivande. Då det vill synas, som om för dessa fall tillräckliga skäl för avvikelse från den allmänna preskriptionstiden icke finnas samt i allt fall en preskriptionstid av ett år torde vara för kort, har bestämmelsen uteslutits. Ytterligare anledning att nu vidtaga den sålunda ifrågasatta ändringen är att den gemensamma ansvarigheten för skada inom skadeersättningsområde, såsom nyss anförts, föreslås väsentligen utsträckt.

Genom denna utsträckning har den gemensamma ansvarigheten erhållit samma omfattning, som i 42 § stadgats för det fall att flera lappar hava sina renar tillsammans i en hjord. Vid sådant förhållande synas förevarande

45 §.

Departementets
chefen.

regressrättsbestämmelser böra utsträckas att gälla även för sistnämnda fall. Ändring i sådant hänseende har företagits i förevarande paragraf.

I sammanhang med berörda ändringar har viss omredigering skett.

Om minskning av renantalet inom lappby.

46 §. Genom lagen den 6 juni 1925 (nr 181) angående minskning i vissa fall av renantalet inom lappby, vilken lag trädde i kraft den 1 juli 1925, hava meddelats bestämmelser, som avsett att giva länsstyrelsen mera effektiva medel än 1898 års renbeteslag erbjöd för nedbringande i fall av behov av renantalet i lappbyarna. Enligt 1898 års lag fick för minskningens utförande endast tillgripas antingen avlägsnande från lappbyn av andra renar än lappars eller ock hänvisning för lapp att med sina renar flytta till annan lappby. Uti 1 § av 1925 års lag, vari upptagits de av kommittén under 43 § i F. och S. föreslagna bestämmelserna med därtill av departementschefen fogade tillägg, hava införts ytterligare tvångsmedel, nämligen tvångsnedslaktning och tvångsförsäljning. Första förutsättningen för användande av tvångsmedel enligt 1925 års lag är att inom en lappby antalet renar befinnes vara så stort, att antingen betesmarkerna måste anses otillräckliga eller ock betydande skadegörelser förorsakas genom renarna.

Under den tid 1925 års lag varit i tillämpning har det emellertid, såsom jag förut antytt, visat sig, att strängare bestämmelser äro nödvändiga i syfte att för framtiden förebygga en allt för stark ökning av renstammen. Särskilt gäller detta Norrbottens län. Vid en år 1925 — bland annat på grund av stadgande i 7 § av konventionen med Norge — företagen renräkning konstaterades en avsevärd ökning i renstammen inom nämnda län. Denna renräkning visade för norra lappfogdedistriktet tillhopa 120,555 och för södra lappfogdedistriktet 71,368 renar. Av denna renmängd belöpte 46,911 renar å de fyra lappbyalagen norr om Torne älv nämligen Könkämä, Lainiovuoma, Sarivuoma och Talma, vilka för sommarbete äro hänvisade till distrikt i Norge; det antal renar, som enligt konventionen får från dessa byar inkomma till Norge, är 39,000. Härigenom uppkom en synnerligen brydsam situation med hänsyn till vår flyttningen till Norge, vilken avvecklades tack vare de norska myndigheternas tillmötesgående att för det året tillåta renar utöver det i konventionen medgivna antalet att inkomma i Norge. Året 1925 blev lyckosamt för renskötsel, och inom nyssnämnda fyra byar kunde renstammen på hösten 1925 beräknas till omkring 60,000 djur. Genom slaktning av renar och genom förflyttning av lappar med deras renar lyckades det länsstyrelsen att i erforderlig omfattning nedbringa renantalet. Därvid kunde dock den nödvändiga reduktionen icke uppnås allenast genom en flyttning inom länet, utan förflyttning måste ske av omkring 3,300 renar till Västerbottens och Jämtlands län. År 1926 beräknades renantalet i oförmälda fyra byar till omkring 50,000, inberäknat kalvar.

Den 22 april 1926 hölls inför dåvarande chefen för socialdepartementet sammanträde för överläggning i vissa lappväsendet rörande frågor med landshöv-

dingarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län med flera. Därvid framhölls, hurusom omförmälda dislokation endast vore en lättnad för stunden i de svårigheter, som renstammens tillväxt orsakade inom Norrbottens län. Sålunda påpekades, att redan följande år samma vansklighet att härbärgera renarna inom länet skulle återkomma, troligen ännu starkare. Orsakerna till dessa svårigheter kunde sökas dels i den renskötande lapska folkstammens tillväxt, varigenom större renantal erfordrades för lapparnas bärgning, dels i den relativa borteliminering av riskerna för dåliga renår, som syntes åvägabragt av den mera utvecklade organisationen av lappväsendets tjänstemän och därav följande omsorg och förutseende i renskötseln, och vidare i nyss avsedda bestämmelse uti 1919 års renbeteskonvention med Norge därom att antalet av renar från de s. k. nordbyarna, vilka för sommarbete äro beroende av att komma in i Norge, icke finge överskrida ett visst antal. Det framhölls slutligen, att gällande lapplagstiftning borde utökas med medel för myndigheterna att råda bot på svårigheterna, så långt sådant på denna väg låte sig göra, samt att även andra möjligheter borde undersökas för att finna utväg ur svårigheterna.

Under fortsatta överläggningar, som därefter ägde rum, förehades bland annat frågan angående nödvändigheten av lagstiftningsåtgärder i syfte att för framtiden förebygga en alltför stark ökning av renstammen i det hela. Flertalet av de närvarande ansåg dylika åtgärder oundgängligen nödvändiga. Vid en blivande utredning ansågs bland annat böra tagas i beaktande, huruvida icke befogenheten för de myndigheter, som hade lappväsendet om hand, att minska renantalet inom lappby borde utökas. Minskning borde exempelvis, även då så icke erfordrades för vederbörande lappbys egen del, få påbjudas av stora hjordar för att bereda plats för inflyttning från annan by, där renstammen vore för stor. Vidare kunde tänkas befogenhet för Konungens befallningshavande att bestämma det antal renar, som högst skulle få innehavas av ett hushåll, ett bestämmande som givetvis icke behövde göras generellt utan kunde tillgripas vid behov. Under övervägande kunde också komma att begränsa bofasta lappars rätt att hava skötesrenar. Förutvarande renskötande lappars rätt att hava oinskränkt antal skötesrenar borde kunna prövas för varje fall.

Vid ett den 15 oktober 1926 inför mig hållet sammanträde, till vilket inkallats landshövdingarna i Norrbottens och Västerbottens län samt lappfogdarna i förstnämnda län, vitsordades ytterligare behovet av att länsstyrelserna utrustades med större befogenhet att ingripa än den 1925 års lag medgäve. Sålunda borde i nämnda lag omförmälda åtgärder kunna tillgripas, ej blott när betesmarkerna måste anses otillräckliga eller skadegörelse förorsakades utan även när förhållandena eljest därtill föranledde; i första hand borde länsstyrelsen kunna förordna om minskning av det antal renar, som funnes hos försumliga renskötare.

Vad i sistnämnda hänseende föreslagits har *den sakkunnige* beaktat vid avfattningen av 19 §. Jämväl i fråga om icke renskötande lappars rätt att hava skötesrenar har den sakkunnige föreslagit skärpning i förhållande till

Den
sakkunnige.

kommittéförslaget, i det att rättigheten härtill gjorts beroende av att renägaren tillhör en lappby. Till denna fråga torde jag få återkomma vid behandlingen av 50 §. I övrigt har vid utformandet av bestämmelserna i förevarande paragraf i sakkunnigförslaget de uttalade önskemålen på det sätt vunnit avseende, att länsstyrelsen erhållit befogenhet att föranstalta om minskning av renantalet inom lappby, därest detta befinnes vara större än lägenheten medgiver, så att betet kan befaras bliva otillräckligt eller skadegörelser eller andra olägenheter förorsakas eller svårigheter annorledes yppas för renskötselns ändamålsenliga drivande.

Den sakkunnige, som icke ansett sig kunna tillstyrka de härutöver ifrågasatta utvidgningarna av länsstyrelsens befogenhet i förevarande avseende, yttrar härom:

»Ett ingripande i renskötseln genom att tvångsvis nedbringa renantalet i stora hjordar inom icke beträngd by för att bereda plats för inflyttning från annan by, där renantalet vore för stort, synes icke vara lämpligt. Man torde med skäl kunna befara, att de som på dylikt sätt tvingats inskränka sina renhjordar skulle komma att betrakta de nyinflyttade såsom inkräktare. Därtill kommer att risken att tvingas nedslakta eller på annat sätt nedbringa renantalet för att bereda plats för lapp från främmande by kan tänkas skapa ett osäkerhetstillstånd, som verkar hämmande på företagsamheten. Intresset hos lappbyns invånare att av eget initiativ hålla renantalet nere minskas givetvis i medvetandet om att deras ansträngningar härutinnan kunna få till följd en ytterligare reduktion, som är till förmån icke för dem utan för en främmande by, där man måhända icke ägnat ifrågavarande angelägenhet erforderlig omsorg. Väl kan det tänkas, att, efter det byindelningen ägde rum, förhållandet mellan betesmöjligheterna, å ena, samt antalet rensköttande lappar och antalet renar, å andra sidan, utvisar allt för stora skiljaktigheter vid jämförelse mellan de särskilda byarna. I sådant fall synes dock rättelse, åtminstone i första hand, böra åstadkommas genom en sådan ändring i byindelningen, att betesmarkerna för de olika byarna bleve i förhållande till renantalet mera jämnt fördelade.

På sätt ovan framhållits, har jämväl ifrågasatts befogenhet för Konungens befallningshavande att förordna om ett högsta antal renar, som skulle få innehavas av ett hushåll. En sådan befogenhet skulle givetvis i många fall visa sig effektiv för det syfte, man närmast är angelägen att vinna, nämligen nedbringande av renantalet. Det kan dock betvivlas, huruvida ett sådant ingripande skulle vara till varaktig nytta för renskötseln. Denna liksom varje annan näring torde i längden mest gagnas av att ett visst mått av frihet lämnas dess utövare. Bestämmelsen att lapparna icke hava betesrätt utom den by, de tillhöra, måste av sig själv medföra en viss reglering av renantalet inom varje by. Det synes icke tillrådligt överlämna denna reglering åt myndigheterna. Möjligheten till en åtminstone i någon mån fri konkurrens mellan renägarna torde sporra intresset hos de dugligare av dem och alltså vara ägnad främja en god renskötsel.»

I den av den sakkunnige föreslagna lagtexten hava i förhållande till 1925 års lag vidtagits vissa ändringar av redaktionell art. Därjämte har det ansetts lämpligt att, då fråga är om avlägsnande från lappby av renar, tillhörande andra än lappar, giva befogenhet jämväl åt lappfogden att, på samma sätt som nu ordningsmannen, omhändertaga och försälja renarna.

Bestämmelserna uti 2 § i 1925 års lag, vilka hava avseende å konventionen med Norge, har den sakkunnige ansett icke hava sin rätta plats i förevarande lag utan böra intagas i lagen den 20 juni 1919 (nr 445), innefattande bestämmelser i anledning av nämnda konvention. Förslag till ändring i sådant hänseende av sistnämnda lag har ock, såsom redan nämnts, framlagts av den sakkunnige.

Redan inledningsvis har jag anført, att en av de punkter, där lagändring vore mest av behovet, vore den som rörde åtgärder för nedbringande av renantalet i lappby. Rörande de skäl, som starkt tala för en utvidgning av möjligheterna till dylikt nedbringande, torde jag få hänvisa till den föregående redogörelsen. Denna lär nämligen hava utvisat, att det för renskötselns lyckosamma utveckling är nödvändigt att tillse, att icke renantalet alltför kraftigt — på samma gång som ojämnt — ökas. Vad angår omfattningen av den sålunda erforderliga lagändringen finner jag den sakkunniges förslag vara väl avvägt. Först därest det icke med de nu föreslagna medlen skulle lyckas att i erforderlig utsträckning hålla renantalet nere, lär det böra ifrågakomma att, såsom på sina håll föreslagits, vidtaga längre gående åtgärder.

Departementss-
chefen.

Jämväl beträffande bestämmelsernas närmare utformning kan jag ansluta mig till sakkunnigförslaget.

Om förbud mot ofredande av lapparnas renar m. m.

Denna paragraf behandlar frågan om förbud mot ofredande av ren och påföljderna av sådant ofredande. Den motsvarar 25 § i 1898 års lag enligt dess lydelse jämlikt lagen den 8 juli 1904 samt 44 § i F. och S.

47 §.

Till bestämmelserna i gällande lag hade *kommittén* gjort ett tillägg i syfte att avhjälpa vissa missförhållanden, som nu ofta inträffa, då renar blivit skadade eller dödade genom fällning av träd. Rörande detta tillägg yttrade kommittén följande:

Kommittén.

»Från flera håll hava klagomål framställts att, sedan renar under angivna förhållanden skadats eller dödats, vid avverkningen sysselsatta personer, utan att underrätta vare sig vederbörande lappar eller landsfiskalen, antingen låtit vid saken bero eller till och med för egen del tillgodogjort sig renarnas kroppar, varigenom de ådragit renägarna förluster. För att bereda lapparna tillfälle att, såsom sig bör, själva tillgodogöra sig de fällda djuren samt för att i övrigt förekomma, att arbetspersonalen självrådigt förfogar över dem eller att renkropparna förfaras, har kommittén funnit påkallat ålägga den, som förestår avverkningen, att genast underrätta lapparna, om de finnas å trakten, eller, om så ej är fallet, landsfiskalen samt till den sistnämnda för utrönande av ägaren översända djurens öron. Då kommittén stadgat, att öronen skola insändas i hopsittande skick, avses därmed att beträffande varje särskilt djur de båda öronen skola vara fästade vid varandra, så att man kan skilja mellan vad som är vänsteröra och högeröra.»

Från *bofast* håll anfördes vid denna paragraf i kommittéförslaget i fråga om skyldigheten för avverkare att ersätta ren, som dödats eller skadats vid avverkning, att i bolagens avverkningskontrakt plägade stadgas skyldighet för huggare att ersätta skada å lapparnas egendom, men att huggarna icke plägade yppa, då dylik skada inträffat. Bolagen komme härigenom stundom

Yttranden över
kommitténs
förslag.

i en obehaglig mellanställning. Avverkningsägarens ansvarighet borde förty borttagas och ansvarigheten i varje fall påvila den, som vållat skadan. Detta skulle även hava till ändamål att framtvinga omedelbar anmälan om inträffad skada, så att det fällda djuret kunde tillvaratagas, samt att föranleda ökad försiktighet vid avverkningen. Enär vidare lapparna icke brukade respektera bolagens önskan att föra bort renarna från avverkningstrakten, borde införas en bestämmelse av innehåll att lappar, som erhållit anmodan att föra bort renarna därifrån, skulle vara skyldiga att själva stå ansvar för skada å renar till följd av avverkningarna.

1924 års
förslag.

Departementschefen yttrade i anledning av vad sålunda anmärkts:

»Erfarenheten har ådagalagt, att renarna med begärlighet och oemotståndligt uppsöka avverkningsplatser för att tillgodogöra sig trädlaven, i synnerhet vid sådana tillfällen, då tillgången å annan föda är försvårad. Det står då i regel icke i lapparnas makt att hindra renarna därifrån. Med hänsyn härtill och i anseende såväl till de oegentligheter, som förekommit, som ock därtill att enligt min mening jämväl avverkningsägaren bör stå ansvar, finner jag vad vid denna paragraf erinrats icke böra föranleda någon åtgärd.»

Den sakkun-
nige.

Den sakkunnige har i huvudsak upptagit de av kommittén föreslagna bestämmelserna. Därjämte har till denna paragraf flyttats en i F. 61 § och S. 62 § förekommande bestämmelse rörande skadestånd för det fall att ren, som är omärkt eller vars ägare ej är känd, blivit ofredad. Anledningen härtill är, att det syntes lämpligare att under förevarande paragraf sammanföra samtliga bestämmelser om skadestånd på grund av ofredande av ren.

Yttranden
över den
sakkunniges
förslag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har vid denna paragraf anmärkt följande:

»Erfarenheten från praktiska fall har visat, att det är så gott som omöjligt för lapparna att bevisa de subjektiva förutsättningar, vilka enligt förslaget lika väl som enligt gällande lag fordras för ersättningsskyldighet för skada å renar vid skogsavverkning. Likaväl som förslaget innefattar en viss skärpning av lapparnas skadeståndsskyldighet, varemot länsstyrelsen icke ansett sig böra göra anmärkning, synes det skäligt, att skyldigheten att ersätta lapparna för skada, som genom avverkning orsakas å deras renar, skall inträda jämväl utan att uppsåt eller vållande styrkes.»

En liknande erinran har gjorts av *lappfogden i Jämtlands län*, som därjämte ansett, att, då det ålåde landsfiskalen att vidtaga åtgärder för de fällda djurens tillgodogörande, djurens öron därvid borde först avskäras.

Departements-
chefen.

Det framgår ej av länsstyrelsens yttrande, huruvida länsstyrelsen avser, att ersättning bör utgå, oavsett om uppsåt eller vållande föreligger, eller om länsstyrelsens mening är, att bevisskyldigheten i fråga om de subjektiva förutsättningarna skall åligga avverkaren, så att, om denne icke kan bevisa, att renen dödats utan hans uppsåt eller vållande, ersättningsskyldighet skall inträda. Det praktiska resultatet torde i båda fallen bli väsentligen detsamma, då bevisning om frånvaron av uppsåt eller vållande i regel torde vara synnerligen svår att prestera. Det har för mig uppgivits att, då träden fällas, renarna icke stå att hejda utan rusa blint mot de fallande trädstammarna och att det alltså i regel ej beror på avverkarens vårdslöshet, att djuren skadas. Med hänsyn bland annat härtill finner jag mig icke kunna biträda vad länssty-

relsen i denna del anført utan anser, att vanliga bevisningsregler böra komma till användning. Ej heller i övrigt synes ändring böra vidtagas i de föreslagna bestämmelserna.

Den sakkunnige har i denna paragraf, som stadgar skyldighet för ägare av hund att hålla denna försedd med halsband, med vissa jämkningar upptagit stadgandet i 26 § första punkten av 1898 års lag. Paragrafen har sin motsvarighet i 45 § av F. och S.

48 §.

Länsstyrelsen i Jämtlands län samt *lappfogden* därstädes hava ansett, att en i paragrafen förekommande bestämmelse att hund kan befrias från halsband, medan den hålles instängd eller, i visst fall, under pågående jakt, borde utgå. Såsom skäl härför har åberopats, att halsbandet i regel vore det enda bevismedel, som en lapp kunde erhålla i fråga om identiteten av en renjagande hund, vilken vore lik hundratals andra gråhundar, och att det lätt kunde hända, att en instängd hund sluppe ut eller att hund, som redan vore ute på jakt, kastade sig in i en renhjord och sprängde den till stort besvär för lapparna.

Vad sålunda anmärkts synes mig icke innefatta tillräckliga skäl för att låta ifrågavarande undantagsbestämmelse, för vilken starka praktiska skäl tala och mot vilken anmärkning eljest icke förekommit, utgå ur paragrafen.

Departementsefven.

I 49 § regleras skyldigheten att till skydd för renarna hålla hundar instängda eller bundna eller försedda med s. k. klubba, varmed menas viss anordning avsedd att försvåra hastigare rörelser av hundarna.

49 §.

I motsvarande paragrafer i *kommittéförslaget*, 46 § i F. och S., hade upptagits, förutom 26 § andra och sista meningen i 1898 års lag, åtskilliga nya bestämmelser.

Kommittén.

Kommittén anförde till motivering av dessa:

»Å samtliga trakter i riket, där lapparna uppehålla sig med sina renar, utgöra den bofasta befolkningens hundar en icke ringa fara för renarna. Sin natur likmätigt bruka hundarna jaga och sarga renarna och kunna stundom även döda dem. Där hundar angripa renar i mera samlad flock, kunna de skingra och sprida renarna över milsvida områden. Uppenbart torde vara, att lapparna härigenom åsamkas ej blott direkta förluster av värdefull egendom utan även kostnader och besvär för renarnas hopsamlande. Då renarna under skingringen äro undandragna lapparnas bevakning, inträffar även, att renarna orsaka skador å den bofasta befolkningens ägor, vilka skador eljest kunnat undvikas.

I syfte att bereda lapparna skydd mot den fara, som sålunda hotar deras egendom från hundarnas sida, hava i 1898 års renbeteslag meddelats åtskilliga bestämmelser. Flertalet av dessa bestämmelser har i kommitténs lagförslag upptagits till sitt innehåll oförändrade. Övriga hava, enär de i vissa hänseenden visat sig mindre effektiva, av kommittén omarbetats och fullständiggats. Härvid hava delvis legat till grund de i renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge i ämnet meddelade bestämmelser. Sålunda har därifrån upptagits föreskriften att ej allenast de hundar, vilka, såsom i 1898 års renbeteslag upptages, 'kunna jaga ren', skola vid renarnas uppehåll i trakten omhändertagas, utan att så överhuvud skall ske med samtliga hundar. Känt är nämligen, att i allmänhet alla slag av hundar pläga ofreda renar.

Även små och eljest för renarna ofarliga hundar kunna genom sitt skall skrämman renarna. Bland övriga mera väsentliga ändringar, som av kommittén föreslagits, må nämnas att, medan enligt 1898 års renbeteslag endast den hund saklöst får dödas, som anträffas jagande ren, kommittén ansett samma påföljd böra gälla även om hund, som anträffas utan tillsyn omedelbart efter det den jagat ren. I anslutning till dessa bestämmelser har kommittén även ansett påkallat att föreslå en viss ändring uti de i allmänhet gällande reglerna om bevisskyldighetens fördelning.

Renarna betas i allmänhet mera avsides från bebyggda trakter. I allt fall torde sällan inträffa, att en renskötande lapp eller annan, som påträffar en lös hund, då den jagar ren eller omedelbart efter det den jagat ren, är åtföljd av personer, vilka enligt gällande rättegångsordning kunna tillåtas avlägga vittnesmål rörande de omständigheter, varunder hunden påträffats. Lappen är oftast ensam eller, då han har sällskap, i bästa fall åtföljd av någon familjemedlem eller annan besläktad anhörig. Ehuru han således må hava varit lagligen befogad att utan påföljder oskadliggöra hunden, är han dock av omständigheter, som ligga utanför hans bestämmande, tvingad antingen att låta hunden löpa, med sannolikhet för att den vid givet tillfälle åter kommer att göra åverkan å renar, eller ock att, i händelse av rättegång, i saknad av tillräckliga bevismedel, ersätta hundens ägare för förlust av djuret. Lappen är alltså för närvarande rätt så ogynnsamt ställd i fråga om rätten att inskrida mot hund, som jagar eller ofredar hans renar, och lider till följd härav också kännbara förluster. Kommittén förmenar emellertid, att det rimligen bör åligga hundägaren att taga sådan vård om sin hund, att densamma icke vållar skada å annans egendom. Vid överbägande av dessa förhållanden har kommittén, såsom ovan antytts, ansett sig böra föreslå en ändring i bevisningsreglerna av innebörd att, om hundens ägare påstår, att hunden blivit dödad utan att sådana omständigheter förelegat, som, efter vad kommittén härutinnan föreslagit, må föranleda dylik åtgärd, och den, som dödat hunden, icke kan styrka, att han varit därtill berättigad, han i allt fall skall vara fri från ansvar och ersättningskyldighet, så framt icke hundens ägare visar sannolika skäl för sitt påstående (46 § 3 mom. i båda lagförslagen).»

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Vid denna paragraf erinrade *lappfogden i Norrbottens läns södra distrikt* med instämmande av *länsstyrelsen i länet*, att stadgandet i 1 mom. första stycket om skyldighet att hålla hundarna under band eller försedda med klubba praktiskt taget skulle komma att innebära, att samtliga den bofasta befolkningen tillhöriga hundar såväl ovan som nedanför odlingsgränsen inom lappmarkerna året om skulle få vara bundna eller instängda eller försedda med klubba. Ovan odlingsgränsen ägde nämligen såväl fjällappar som skogslappar att vistas varje tid av året, och nedanför odlingsgränsen ägde skogslappar att vistas varje tid av året å trakter, där skogsrenskötsel av ålder förekommer, och fjällapparna under oktober—april. Visserligen hade länsstyrelsen befogenhet att för särskilt fall medgiva befrielse från vad i förevarande hänseende stadgats, men det borde väl knappast anses vara lämpligt eller praktiskt, om var och en inom lappmarken boende, som hade hund, för varje gång han önskade hava sin hund lös måste söka tillstånd därtill. Stadgandet borde omredigeras därhän, att undantag från stadgandet kunde meddelas, även då hundar användes till jakt.

Länsstyrelsen i Västerbottens län förklarade sig helt och fullt ansluta sig

till de bestämmelser, som föreslagits för att skydda renarna från att ofredas av hundar, oaktat allmänt gällande regler om bevisningsskyldighetens fördelning därigenom rubbades.

Domänstyrelsen ansåg stadgandet i 3 mom. om rätt att döda hund, vilken påträffades medan den jagade eller annorledes ofredade ren å trakt, där renar vid ifrågavarande tidpunkt finge föras på bete, kunna få betänkliga konsekvenser. *Styrelsen* anförde härutinnan följande:

»46 § punkt 3 innehåller en utvidgad rättighet för lapparna att saklöst döda hund, som jagar eller annorledes ofredar ren, då sådan hund jämväl anträffas å sådan plats utan tillsyn omedelbart efter det den jagat eller annorledes ofredat ren, allt under förutsättning att renen uppehåller sig å trakt, där renar för tillfället få föras på bete. *Domänstyrelsen* vill draga i tvivelsmål, huruvida det varit nödvändigt att meddela denna ytterligare befogenhet i berörda hänseenden, och huruvida skälig motvikt mot eventuellt missbruk därav kan anses hava åstadkommits genom bestämmelserna i 2 stycket av samma punkt (angående bevisbördans omkastning). I varje fall kunna dessa bestämmelser få ganska betänkliga konsekvenser. För den händelse nämligen att det vid sportmässigt utövande av fågeljakt inom fjällmarkerna skulle inträffa, att en ung och dyrbar hund tillfälligtvis råkade att 'gå ur hand' och under en kort stund jaga ren, är lappen berättigad att döda sådan hund, därest han skulle anträffa den omedelbart efter det den jagat ren, men innan ägaren lyckats återbringa hunden under sin kontroll. Då det emellertid i dylika fall ofta nog vad hunden beträffar kan röra sig om värden upp till ett par tusen kronor, medan den verkliga skada, som tillfogats renägaren, icke kan värdesättas till ens närmelsevis motsvarande belopp, synes omtanken om lapparna hava helt uteslutit hänsyn till andras berättigade anspråk på hänsynstagande till jämväl deras intressen. *Styrelsen* får därför hemställa, att hittills gällande bestämmelser i berörda hänseende måtte bibehållas.»

Från *bofast* håll uttalades, att stadgandena under 46 § 3 mom. vore lämpligt avfattade och byggda på rättvisa åt båda parterna. Det vore uppenbart, att lapparna praktiskt taget aldrig hade »bevisning» med sig, då de dödade hund. Stadgandet i fråga hade även nytta med sig för de bofasta, ty hund, som jagade ren, plögade i allmänhet även driva får. Dock gjordes från sådant håll även gällande, att lappen borde vara ersättningsskyldig, så framt ej visades sannolika skäl för att hunden ofredat ren, ävensom att hundägaren först borde varnas, innan lappen hade rätt att döda hunden.

Departementschefen anförde vid remissen till lagrådet år 1924 härom följande:

»Med kännedom om de stora risker ej blott lapparna utan även den bofasta befolkningen i anseende till renar eller andra kreatur äro utsatta för genom den talrika stam av hundar, som hållas å ifrågavarande trakter, och med hänsyn till att hundägarna nästan i regel icke hålla sådan vård om sina hundar, att de icke anställa skada, ansluter jag mig till de principer, som ligga till grund för förevarande stadgande.

Vad *domänstyrelsen* anført anser jag närmast angå så kallade lyxhundar. Att av hänsyn till sådana mildra stadgandena, anser jag icke påkallat. Här är dock fråga om att bereda lapparna största möjliga hjälp att reda sig i kampen för sin tillvaro, och många klagomål hava kommit till min kännedom just däröfver att jakthundar, vare sig av enklare eller finare beskaffenhet fått ströva lösa och anställt skador å kreatur. Jag anser därför, att vad *domänstyrelsen* anført icke bör föranleda ändring.

1924 års
förslag.

Uppenbart är att stadgandena under denna paragraf icke äro avsedda att förhindra jakt. De vilja endast hindra, att hundarna anställa skador bland renarna. Förhållandena härutinnan kunna emellertid vara olika på olika trakter. Fördenskull har det lagts i länsstyrelsens hand att efter förhållandena meddela lättnader. Ej heller har det varit meningen att vederbörande hundägare för varje tillfälle, då han av något befogat skäl önskar hålla sin hund lös, skall vända sig till länsstyrelsen med en särskild ansökning. Jag anser, att det, såsom kommittén föreslagit, bör ankomma på länsstyrelsen att bestämma, i vad mån lättnader skola medgivas. För att emellertid förtydliga stadgandet härutinnan har jag vidtagit den formellt obetydliga omredigeringen av stadgandet, att länsstyrelsen må kunna för särskilda fall bevilja dylika lättnader. Jag förutsätter därvid, att sådant medgivande lämnas i en allmän kungörelse.»

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har upptagit bestämmelserna i 1924 års förslag med smärre jämkningar av redaktionell art.

Yttrande
över den
sakkunniges
förslag.

Från *lapskt* håll har ifrågasatts, om ej viss trakt, där skador är efter år försorsakades lapparna av de bofastas hundar, kunde förklaras för skadeersättningsområde, där hundägarna skulle gemensamt stå ansvar för den skada, som lapparna lede genom hundarna.

Departements-
chefen.

Jag finner ej skäl att på grund av vad sålunda anmärkts vidtaga ändring i de föreslagna bestämmelserna. I övrigt har jag endast funnit anledning till vissa formella jämkningar.

Om skötesrenar.

En fråga, som icke minst på senare tider varit föremål för särskild uppmärksamhet, är spörsmålet om den icke renskötande befolkningens, såväl lappars som andras, rätt att hava renar under vård av lappar, som med begagnande av lapprivilegiet föra dem på bete å kronomark eller å annan mark, varöver renägaren icke förfogar (skötesrenar).

I fråga om rätten att innehava skötesrenar gäller enligt 1898 års renbeteslag, vad angår lapparna (35 § i renbeteslagen i dess lydelse enligt lagen den 19 juni 1917), såsom huvudregel, att de äro berättigade att i obegränsad omfattning lämna renar i vård hos annan lapp. Ett väsentligt undantag från denna regel finnes dock. Såsom jag redan berört, har nämligen i lagen (38 §) intagits föreskrift, att då fråga är om rätt att hava skötesrenar, med lapp förstås den, vars fader i någon mån är av lapsk härstamning dock endast såvitt fadern eller dennes fader drivit renskötsel såsom stadigvarande yrke utan att samtidigt bruka hemman eller nybygge eller biträda vid bruket av sådan fastighet. Andra personer av lapsk härkomst skola i nu förevarande hänseende vara likställda med den bofasta, icke lapska befolkningen och således, allt efter omständigheterna, antingen vara förbjudna att hålla skötesrenar eller ock berättigade att innehava dylika renar endast i begränsad omfattning.

Vad angår andra än lappar gäller jämlikt nyss åberopade 35 § i renbeteslagen, att endast en viss befolkningsklass inom Norrbottens läns lappmarker, nämligen den, som bor inom lappmarken och där äger eller brukar jordbruksfastighet, har rätt att hålla skötesrenar i vård hos lapparna, dock endast

till ett antal av tjugu, högst femtio. Ett undantag härifrån utgöra s. k. dragrenar. Sådana må en var hava under vård som skötesrenar hos lapp.

Enligt av kommittén verkställda utredningar uppgick antalet skötesrenar i riket till sammanlagt 37,338, fördelade med 26,640 i Norrbottens län, 8,292 i Västerbottens län och 2,406 i Jämtlands län och Idre socken. Av skötesrenarna tillhörde 20,835 den lapska och 16,503 den icke lapska befolkningen.

De skötesrenar, som tillhöra lapparna, vårdas till ett antal av 16,962 hos fjälllapparna och till ett antal av 3,873 hos skogslapparna.

Den icke lapska befolkningen har 7,180 renar i vård hos fjälllapparna och 9,323 renar i vård hos skogslapparna.

Undersöker man bland den icke renskötande *lapska* allmogen förhållandet mellan å ena sidan antalet skötesrenägare och å andra sidan antalet av dem, som icke hava skötesrenar, framgår, att i Norrbottens län, där antalet icke renskötande lappar uppgår till 2,829, omkring 580 eller 20 %, i Västerbottens län, där antalet icke renskötande lappar uppgår till 1,670, bortåt 200 eller 10—12 % samt i Jämtlands län jämte Idre socken, där antalet icke renskötande lappar uppgår till 678, omkring 118 eller 17 % äro ägare av skötesrenar.

Undersökningen giver vidare vid handen, att av de *lapska* skötesrenägarna vid tiden för renräkningen minst 80 % hade, inräknat kalvar, 25 skötesrenar eller mindre, nämligen omkring 41 % 1—5 renar, 18 % 6—10 renar, 11 % 11—15 renar, 6 % 16—20 renar och 5 % 21—25 renar, medan omkring 13 % hade 26—60 skötesrenar, nämligen 3 % 26—30 renar, 5 % 31—40 renar, 3,5 % 41—50 renar och 2 % 51—60 renar, samt slutligen att omkring 7 % hade 61 renar eller flera.

Undersöker man bland den *icke lapska* befolkningen förhållandet mellan skötesrenägarna, å ena, samt dem, som icke hava skötesrenar, å andra sidan, framgår, att inom Norrbottens läns lappmarker, där folkmängden, fränräknat lapparna, den 31 december 1920 uppgick till 47,411 personer, omkring 980 eller 2 % hade skötesrenar.

Vidare framgår av undersökningen, att bland dessa skötesrenägare vid tiden för renräkningen omkring 87 % hade, inräknat kalvar, 25 renar eller mindre, nämligen 48 % 1—5 renar, 20 % 6—10 renar, 9 % 11—15 renar, 6 % 16—20 renar och 4 % 21—25 renar, medan omkring 10 % hade 26—60 renar, nämligen 3 % 26—30 renar, 4 % 31—40 renar, 1 % 41—50 renar och 2 % 51—60 renar, samt omkring 3 % hade 61 renar eller flera.

I detta sammanhang bör erinras att, vad angår reninnehavet hos den icke lapska befolkningen i Norrbottens läns lappmarker, antalet skötesrenägare är minst i Karesuando socken, omkring 8 personer, samt störst i Gällivare socken, omkring 314 personer. Härnäst kommer Arvidsjaurs socken med 195, Jokkmokks socken med 157, Arjeplogs socken med 153 och Jukkasjärvi socken med 153 personer.

Denna paragraf motsvarar 35 § 1 mom. i gällande lag enligt dess lydelse i lagen den 19 juni 1917 samt 47 § i F. och S. Den reglerar vissa lappars rätt att hava skötesrenar.

50 §.

Kommittén.

Kommittén hade i fråga om de *renskötande lapparna* ävensom *andra lappar*, vilka på ett stadigvarande sätt deltagit i renskötsel, bibehållit nu gällande bestämmelser oförändrade; dock att rätten att lämna renarna i vård till annan lapp i regel begränsats till den lappby, där vederbörande hör eller hört hemma. Sistnämnda bestämmelse var närmast en ordningsföreskrift till förekommande av överbelastning av betesmarkerna i andra lappbyar och därav följande intrång för renskötelsen därstädes.

Beträffande sådana lappar, vilka enligt lagförslagen icke voro att anse såsom renskötande och icke heller på ett stadigvarande sätt deltagit i renskötsel, hade kommittén föreslagit delvis ändrade bestämmelser (47 § 2 mom. i lagförslagen).

Kommittén anförde i sistnämnda hänseende följande:

»Såsom bekant finnas i de trakter, där lappar och bofast befolkning leva vid sidan av varandra, vissa anledningar till slitningar. En av dessa anledningar är att lappar, som slutat att driva renskötsel och söka sin utkomst såsom hemmansägare eller eljest såsom jordbrukare eller såsom skogsarbetare eller i andra yrken, fortfarande åtnjuta särskilda förmåner framför den icke lapska befolkningen, eller, med andra ord uttryckt, att sistnämnda befolkning, vilken är hänvisad att söka sin utkomst under i regel samma betingelser som ifrågavarande lappar, emellertid saknar förmånen av de särskilda lapska privilegierna. Sålunda kan inträffa, att av två hemmansägare, som äro grannar, den ena är lapp med rätt bland annat att hålla skötesrenar i obegränsat antal, den andra åter såsom icke lapp antingen helt saknar rätt att hava skötesrenar eller ock äger hålla sådana renar endast i mycket begränsat antal. Då, icke minst av skäl, som sammanhånga med grunderna för renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge, det icke kan ifrågakomma, åtminstone beträffande den övervägande största delen av de trakter, där renbetning får äga rum, att utvidga rätten för den icke lapska befolkningen att hålla renar i vård hos lapparna, har kommittén, i syfte att i detta liksom i andra hänseenden söka utjämna de påtagliga motsatserna mellan de båda folkslagen och i görligaste mån undanröja anledningarna till missälligheter dem emellan, ansett sig böra föreslå vissa inskränkningar i den icke renskötande lapska allmogens rätt uti förevarande hänseende.

Vad kommittén härutinnan hemställt ansluter sig till den tanke, som ligger till grund för stadgandet i 38 § i 1898 års renbeteslag eller att i förevarande hänseende likställa lappar, som kommit ifrån renskötelsen och söka sin utkomst på liknande sätt som den övriga bofasta befolkningen, med sistnämnda befolkning. Dock har kommittén åt nyssberörda stadgande givit en mera vidsträckt omfattning, i det att kommittén *dels* fräntagit vissa av ifrågavarande lappar rätten att hålla skötesrenar *dels ock*, där kommittén endast begränsat samma rätt, låtit begränsningen avse icke blott, såsom stadgandet i 38 § renbeteslagen, vissa lappar, utan samtliga lappar, som icke äro att anse såsom renskötande och icke heller på ett stadigvarande sätt deltagit i renskötsel.

Den av kommittén föreslagna begränsningen i reninnehavet till i regel högst 20 renar torde i praktiken icke förnärma ifrågavarande lappars intressen. Av ovan anförda siffror framgår nämligen, hurusom det övervägande flertalet av de icke renskötande lapparna icke håller några skötesrenar i vård hos sina stamfränder och att för det mindretal av dem, som äga skötesrenar, renantalet, med enstaka undantag, i regel understiger vad av kommittén härutinnan föreslagits.

Då kommittén, vidkommande lappar, som äro bosatta utanför de trakter, där enligt förslaget rätt att hålla skötesrenar skall vara medgiven, upphävt deras rätt i sådant avseende, har kommittén utgått ifrån, att lappar, som flyttat från de egentliga lapptrakterna och utanför dem söka sin utkomst, icke skäligen kunna göra anspråk på de lapska privilegierna. För övrigt är antalet dylika lappar ganska obetydligt och deras renantal ringa.

Hela Jämtlands län har medtagits bland de trakter, där rätt att hålla skötesrenar fortfarande skall vara medgiven, bland annat av det skäl att länsgränsen i öster i stort sett kan anses motsvara lappmarksgränsen i de båda nordligare landskapen.»

Det övervägande flertalet bland *lapparna* lämnade ifrågavarande stadganden i kommittéförslaget utan erinran. Från ett enstaka håll yrkade man dock, att bofasta lappar borde i lagen medgivas hava intill 50 renar, varvid man syntes hava utgått från att en var medlem av en sådan familj borde få denna rätt. Vidare hade från ett enstaka håll ansetts, att bofasta lappar, som icke varit renskötare, liksom även renskötande lappar borde få hava sina renar även i en annan lappby än den, de själva tillhörde. Från övriga håll föranledde stadgandet icke större erinringar.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

I *den sakkunniges förslag* har, såsom jag anmärkt vid 8 §, lapps rätt att utan inskränkning hava skötesrenar gjorts beroende av att han tillhör lappby.

Den
sakkunnige.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har i sitt yttrande över sakkunnigförslaget i fråga om denna paragraf anført bland annat följande:

Yttranden över
den sakkunni-
ges förslag.

Det vore icke sällsynt, att skötesrenar bleve underkastade en mindre noggrann vård och tillsyn än de egna renarna. Förekomsten av ett stort antal skötesrenar inom en lappby kunde därför tänkas framkalla försämring av renskötseln över huvud taget inom densamma. I dylika fall borde Konungens befallningshavande äga befogenhet att förordna om minskning av antalet skötesrenar i erforderlig omfattning. Därigenom erhöles en på samma gång effektiv och mera smidig bestämmelse än genom den i förevarande paragraf föreslagna, alltför stränga maximibegränsningen. Omförmälda fall syntes icke omfattas av reduktionsreglerna i 46 § och ej heller lämpligen böra infogas i dem.

Länsstyrelsen i Norrbottens län yttrar i huvudsak följande:

En lapp, som överginge till bofast levnadssätt, därvid han i regel bleve en slags jordbrukare, hade för sin utkomst i de nya förhållandena ett synnerligt behov av den hjälp, som inkomsten av renar utgjorde. Lappen hade på den lägenhet, han kunde få sig anvisad, icke bondens eller forna tiders kolonisters stöd i skog och skogsanslag. Av kända anledningar måste länsstyrelsen på vissa håll medverka till lappars övergång från nomadlivet till bofasthet, och sådan övergång skulle säkerligen av ett tillåtet större reninnehav underlättas och stimuleras. Länsstyrelsen ville fördenskill föreslå, att länsstyrelsen skulle för lapp, varom här vore fråga, äga att, där så av förhållandena påkallades och utan olägenhet prövades kunna ske, medgiva ett skötesreninnehav upp till etthundra djur.

Beträffande tillåtna antalet skötesrenar gjordes överallt i förslaget förbehållet: »kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna». Bestämningen, hämtad ur 1917 års lagstiftning, hade under sin hittillsvarande giltighetstid givit anledning till olika tolkningar och komme säkerligen att så göra också i framtiden. Till undanröjande av denna oklarhet föresloges, att beteckningen

i fråga utbyttes mot »fjolårskalvar häri ej inbegripna», i vilket fall ingen tvetydighet kunde uppstå. Stadgandet i 51 § 2 mom. om sköteslega innebure då, att för fjolårskalvarna, oaktat de ej medräknades vid fastställande av det tillåtna skötesrenantalet, skulle erläggas sköteslega.

Från *vissa lappar i Västerbottens län* har uttalats såsom önskemål, att de bofasta lapparna borde få hava obegränsat antal renar i vård hos annan lapp, ändock att de stadigvarande sysselsatte sig med annan näring än renskötsel. Enligt den av mig vidtagna ändringen i andra punkten av 8 § kommer jämväl lapp, som av annan anledning än ålderdom eller sjukdom övergivit renskötseln utan att ägna sig åt annat yrke, att falla under 1 mom., d. v. s. att äga rätt att hålla obegränsat antal skötesrenar.

Departements-
chefen.

Genom de i 19 och 46 §§ föreslagna bestämmelserna torde effektiva medel hava ställts till länsstyrelsernas förfogande för den händelse att lapp försummar vården om skötesrenar eller därest antalet sådana i någon by skulle bliva alltför stort. Jag finner alltså behov av ytterligare bestämmelser i det av länsstyrelsen i Jämtlands län angivna hänseendet icke föreligga.

Vad länsstyrelsen i Norrbottens län anmärkt finner jag befogat, och jag har fördenskull vidtagit erforderliga ändringar i lagförslaget. Möjlighet har sålunda beretts länsstyrelse att, då synnerliga skäl därtill föranleda, medgiva innehav av upp till etthundra skötesrenar. Vid beräkning av antalet skötesrenar torde undantag böra göras icke blott för fjolårskalvar utan även för årskalvar.

Då enligt den i 1 § införda definitionen med lapp avses person, som är berättigad att idka renskötsel, har formell jämkning föranletts i början av 2 mom.

I övrigt har jag icke funnit anledning till erinran mot sakkunnigförslaget.

51 §. Denna paragraf reglerar rätten att hava skötesrenar, dels för lappar, som ej falla under 50 §, d. v. s. lappar, som ej äga att själva bedriva renskötsel, dels ock för andra personer än lappar. Paragrafen har sin motsvarighet i 35 § 2 mom. gällande lag samt i 48 § av F. och S.

Kommittén.

Vad angår rätten för den icke lapska befolkningen att hålla skötesrenar hade *kommittén* bibehållit nu gällande stadganden med jämkning endast beträffande sättet för sköteslegans erläggande. Med angivna undantag har alltså sådan rätt föreslagits fortfarande som hittills skola tillkomma endast den, som är bosatt inom Norrbottens läns lappmarker och där äger eller brukar jordbruksfastighet.

Kommittén anförde härom:

»Kommittén har så mycket mindre ansett sig böra frångå renbeteslagens restriktiva stadganden i fråga om de bofastas renägarskap, som dessa helt nyligen, nämligen genom lagen den 19 juni 1917, införts och behovet för de bofasta att hålla skötesrenar genom nämnda stadganden måste anses i tillbörlig grad tillgodosett.

Visserligen hava, särskilt från den bofasta befolkningen i Gällivare socken, framförts önskemål om utvidgad rätt att hålla skötesrenar, varvid såsom skäl

åberopats, att den jordbrukande befolkningen i socknen, därest densamma icke medgäves rätt att över lag hava minst 50 renar, skulle sakna nödortfittig utkomst och förty vara hotad till sin existens.

Kommittén har, föranledd därtill av nädiga remisser den 21 februari 1920 och den 7 februari 1921, verkställt en ingående undersökning av förhållandena i berörda socken, såvitt angår jordbrukets beroende av reninnehavet. Därvid har kommittén funnit, att inom socknen högst 1.000 personer såsom ägare eller brukare av jordbruksfastighet voro berättigade att hålla skötesrenar. Med beräkning av inemot 5 personer för hushåll, kunde den del av socknens jordbrukande befolkning, som skulle vara beroende av jordbruk och reninnehav, uppskattas till c:a 25 % av den totala folkmängden i socknen den 1 januari 1921. Av undersökningen framgick vidare, att av det nämnda antalet ägare eller brukare av jordbruksfastighet endast omkring 300 eller således knappt $\frac{1}{3}$ begagnade sig av rätten att hålla skötesrenar, medan återstående $\frac{2}{3}$ icke innehade skötesrenar. En närmare undersökning av renantalet hos renägarna gav vid handen, att om, såsom även lagen förutsätter, till det tillåtna renantalet av 20 lägges ytterligare det antal kalvar, vartill årsavkastningen kan beräknas eller i genomsnitt 5 endast 46 ägde ett större antal renar än 25, samt att bland dessa 46 renägare renantalet i 29 fall understeg och endast i 17 fall översteg 50. Därtill kom, att bland dessa 17 största renägarna överbäggande delen, även bortsett från själva reninnehavet, tillhörde ortens mest välbärgade jordbrukare.

Kommittén vill för sin del icke göra gällande, att det anförda exemplet från Gällivare socken i alla avseenden skulle vara tillämpligt å övriga socknar uti ifrågavarande trakter. Kommittén anser detsamma dock med hänsyn till de snarlika förhållandena i jordbrukshänseende, som råda i andra lappmarkssocknar, där befolkningen reder sig antingen utan eller med ett mindre antal renar, ådagalägga, att påståendet om jordbrukarens väsentliga beroende av reninnehav för sin utkomst i viss mån saknar grund.»

Mot den av kommittén föreslagna begränsningen av de bofastas reninnehav framfördes från *den bofasta befolkningen*, med enstaka instämmanden från *lapparnas* sida, samma önskemål och argument, som förut åberopats, då denna fråga kommit under prövning. De starkaste anspråken på större förmåner i förevarande hänseende framställdes även denna gång från Gällivare socken. Man ville helst icke hava någon begränsning alls för den bofaste att hålla skötesrenar eller yrkade, att maximiantalet renar måtte sättas väsentligt högre än som föreslagits.

Vidare hemställdes, att prövningen av frågan om ett högre renantal än tjugu, vilken enligt gällande lag och kommitténs förslag ankommer å Konungen, måtte uppdragas åt länsstyrelsen.

Departementschefen yttrade rörande dessa anmärkningar:

»Jag finner med hänsyn till den utredning, som av kommittén förebragts angående de bofastas reninnehav, och med hänsyn tagen till att denna fråga så nyligen som 1917 varit föremål för ingående prövning, överbäggande skäl tala för att icke nu göra någon ändring beträffande antalet renar, som av bofasta må hållas i vård hos renskötande lappar. Erfarenheten under de gångna åren har ej heller visat annat än att befolkningens behov härutinnan är med det föreslagna antalet tillgodosett.

Prövningen av frågan, huruvida ett högre renantal än 20 bör medgivas, finner jag även här böra uppdragas åt länsstyrelsen. Under den tid sådan prövning ankommit på Kungl. Maj:t har en viss praxis börjat stadga sig

Yttranden
över kom-
mitténs förslag

1924 års
förslag

därhän att endast från fall till fall pröva, i vad mån en enskild bofast varit i behov av ett ökat antal renar. Man har således ansett ett dylikt medgivande icke böra lämnas för en hel socken eller överhuvudtaget opersonligt för någon trakt. De omständigheter, som varit avgörande, då tillstånd till ett högre renantal givits, hava i allmänhet varit av sådan art som att vederbörande haft talrik familj att försörja och saknat egentliga biförtjänster vid sidan av jordbruket eller ock varit mindre arbetsför och dylikt. Jag anser, att denna praxis även framdeles bör iakttagas och att det således icke bör ifrågakomma att meddela dylikt tillstånd åt bofasta personer, som till stöd för sina anspråk härutinnan knappast kunna åberopa annat än att reninnehavet är en synnerligen lukrativ affär, som förorsakar dem själva skäligen ringa arbete.»

I fråga om sköteslegans erläggande ansåg sig departementschefen böra tillmötesgå framställt önskemål, att lappfogdens befattning därmed måtte helt upphöra, och vidtog fördenskull sådan ändring i kommitténs förslag härutinnan, att det skulle stå vederbörande fritt att på grundvalen av den av länsstyrelsen fastställda minimilegan själva avhandla härom sinsemellan.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige anför rörande denna paragraf följande:

»Genom den av departementschefen vidtagna ändringen i fråga om sköteslegans uppbärande saknas bestämmelse om den tid, inom vilken densamma skall erläggas. Enligt vad kommittén upplyst (sid. 117 i dess betänkande) har från de flesta håll erinrats, att fjällapparna vore beroende av att sköteslegan vore dem tillhanda, då de under vintern besökte kyrko- och marknadsplatserna, men att med gällande bestämmelser, då sköteslegan skulle tillställas dem genom vederbörande tjänstemän, medlen oftast komme dem till handa först fram på sommaren. Med hänsyn härtill hava i förevarande förslag behållits kommitténs bestämmelser härutinnan, enligt vilka sköteslegan skall erläggas för renar hos fjällappar före den 1 april och för renar hos skogslappar före den 1 juni. Då med det av kommittén använda uttrycket 'fjälltillsyningsman' torde avses lapptillsyningsman, har sistnämnda beteckning ansetts vara att föredraga.»

Yttrande
över den
sakkunniges
förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har rörande denna paragraf i sakkunnigförslaget yttrat följande:

»Bofastas skötesrenar här i länet skola vara i vård hos 'renskötande lapp, som ej är i annans tjänst'. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang påpeka, att bland de nomadiserande lapparna i länet förekommer en typ lappar, s. k. husmän, vilka äga så litet antal renar, att de enbart på dessa icke kunna försörja sig och familjen, men vilka hålla sig kvar i flyttlapplivet genom att vid behov hjälpa till i renskötseln hos någon större renägare mot ersättning i pengar, kläder eller renar. Dessa husmän äro icke stadda tjänare och kunna när som helst ägna sitt arbete åt andra arbetsgivare; de äro i egen kost och flytta med egen kåta i fall de — som oftast är fallet — hava familj. Dylika husmän äro enligt länsstyrelsens förmenande icke av sitt nämnda beroende förhållande förhindrade taga bofastas skötesrenar i vård, ett förvärvstillfälle varav de för övrigt äro i stort behov. Husmansinstitutionen är till nytta, och denna kategori lappar representerar alls icke något proletariat.

I fråga om vad i 51 § vidare stadgas rörande skyldigheten för bofasta renägare att hos lappfogden årligen anmäla bland annat antalet av sina skötesrenar så bemärkes, att detta stadgande, som upptagits ur 1917 års lagstiftning, hittills icke efterföljts, därför att renägaren icke har reda på sitt renantal utan får denna kunskap först genom vårdarlappens uppgifter

till lappfogden. Någon ändring i detta förhållande lär nog icke vara att förvänta hädanefter heller.»

Länsstyrelsens yttrande föranleder från min sida allenast den erinran, att omförmälda s. k. husmän tydligen icke äro att hänföra till tjänstefolk i vanlig bemärkelse och att de därför enligt förslaget liksom enligt gällande rätt äro oförhindrade att hava andras renar i sin vård.

Vad angår regleringen av förhållandena då skötesrenägare dör, har det ansetts egentligare att som villkor för rätt att fortfarande hava skötesrenar endast uppställa innehav av jordbruksfastighet inom lappmarkerna. Tillräckliga skäl torde således icke föreligga att med frångående av gällande rätt upptaga den av kommittén angivna förutsättningen, att någon av dödsbodelägarna skall vara bosatt inom länets lappmarker.

Departements-
chefen.

I denna paragraf, som reglerar rätten att hava dragrenar under lapps vård, har *den sakkunnige* utan ändring upptagit bestämmelserna i 35 § 3 mom. i gällande lag och däremot svarande F. 49 § och S. 50 §.

52 §.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför i fråga om denna paragraf i sakkunnigförslaget:

»I 52 § stadgas, att renar, som användas till körslor — dragrenar —, vilka vem som helst får hava under vård av renskötande lapp, icke i något hänseende skola vara inbegripna under bestämmelserna i 50 och 51 §§, d. v. s. att de få innehavas till obegränsat antal och att för dem icke heller gälla reglerna om en fixerad skötarlön och särskild avgift av 50 öre per ren såsom bidrag till kostnaderna för renräkningar. Denna befrielse synes länsstyrelsen knappast motiverad: en garanterad sköteslega är beträffande dessa körrenar väl så motiverad som i fråga om den vanliga renboskapen, ty de förra — mindre skygga som de äro — bereda vårdaren snarare mera besvär att hålla reda på, och dragrenarna, vilka också medtagas i renräkningarna, borde väl också bidra till utgifterna för förrättningen.»

Då bestämmelserna i förevarande paragraf överensstämma med vad för närvarande gäller och av kommittén föreslagits samt anmärkning däremot tidigare icke framkommit, anser jag vad länsstyrelsen anfört icke innefatta tillräckliga skäl att nu vidtaga ändring i dessa bestämmelser.

Departements-
chefen.

I 53 § har intagits motsvarighet till stadgandena om skötesrenägars förpliktelser i 35 § 4 mom. i gällande lag samt F. 50 § och S. 51 §. Paragrafen uttalar den grundsatsen att skötesrenägare skall i fråga om sina skötesrenar hava enahanda förpliktelser enligt förevarande lag som den renskötande lappen för sina egna renar. Denna grundsats är uppenbarligen riktig, i vad gäller ansvar för renarnas skadegörelse och andra ekonomiska förhållanden, men torde i andra fall, exempelvis vad angår skyldigheten enligt 16 § att vid flyttning hålla hjorden samlad, icke vara avsedd att tillämpas. Vid sådant förhållande torde principen riktigare uttalas så, att den som lämnat skötesrenar i vård hos lapp skall för sina renar hava samma ansvar enligt förevarande lag som lappen för sina renar.

53 §

54 §.

Bestämmelserna i denna paragraf, som avse påföljd för åsidosättande av stadgandena om skötesrenar, motsvara vissa föreskrifter i 36 § av gällande lag samt F. 51 § och S. 52 §.

Kommittén hade utan motivering vidtagit ändring i gällande rätt genom att utesluta en där förekommande bestämmelse om höjande av den särskilda avgiften till det dubbla vid underlåtenhet att inom rätt tid erlægga sköteslegan eller berörda särskilda avgift.

Den sakkunnige har utan ändring upptagit de av kommittén föreslagna bestämmelserna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har vid denna paragraf anmärkt följande:

De i gällande lag förekommande bestämmelserna vore tydligare för de särskilda arterna av förseelser. Vidare hade borttagits den välbehövliga bestraffningen genom den särskilda avgiftens utkrävande med en krona. Denna straffavgift borde lämnas oantastad; dels vore denna lilla bot en alls icke oskäligen påföljd för de förseelser som därmed näpstes, och dels hade statsverket icke anledning att släppa efter på omsorgen om att medel till renräkningar inkomme, ty hittills hade ifrågavarande avgifter icke räckt till i Norrbottens län utan hade lappfonden måst för ändamålet beskattas.

Departements-
chefen.

Länsstyrelsen synes, då den anmärker på otydlighet i sakkunnigförslaget, icke hava tillräckligt beaktat, att bestämmelserna i 36 § i gällande lag avse jämväl andra förseelser än dem som regleras i förevarande paragraf. Med hänsyn härtill och då ordalagen i den nu föreslagna paragrafen nära ansluta sig till gällande lag, finner jag anmärkningen ej böra föranleda någon åtgärd.

Vad länsstyrelsen anmärkt i fråga om den särskilda avgiftens höjande i vissa fall till det dubbla finner jag befogat, och jag har därför vidtagit erforderlig ändring i paragrafen. Därvid har beaktats, att sköteslegan och den särskilda avgiften enligt förslaget skola — i motsats mot enligt gällande lag — erläggas till olika personer. Detta har haft till följd, att allenast dröjsmål med erläggande av den särskilda avgiften ansetts lämpligen kunna medföra ifrågavarande påföljd.

Om renräkning.

55 §.

Denna paragraf i sakkunnigförslaget saknar, bortsett från stadgandet i 37 § av renbeteslagen, motsvarighet i gällande rätt.

Kommittén.

Kommittén anförde till motivering av motsvarande stadganden, F. 52 § och S. 53 §, bland annat, följande:

»I sammanhang med den genom lagen den 19 juni 1917 vidtagna begränsningen av rätten för den icke lapska befolkningen att hålla renar i vård hos lapp infördes i 37 § renbeteslagen ett stadgande, enligt vilket för övervakande av bestämmelserna i fråga, renräkning i regel skall hållas minst vart tredje år i Norrbottens län.

Första stycket av F. 52 § ansluter sig i så måtto till detta stadgande, att däri förutsättes, att renräkning emellanåt skall hållas. Den begränsning av rätten att hålla skötesrenar, som kommittén föreslagit även för en viss del av den lapska allmogen, påfordrar tydligen, i likhet med begränsningen av den icke lapska befolkningens reninnehav, någon kontroll från myndigheternas sida. Härtill kommer, att det visat sig nödvändigt att med vissa mel-

lanrum fastställa renantalet i hela riket och dess fördelning å de särskilda lappbyarna. Kommittén har emellertid, icke minst ur kostnadssynpunkt, icke ansett lämpligt att i lagen stadga någon bestämd tid, inom vilken renräkningen varje gång skall hållas. Prövningen härav ävensom av de omständigheter i övrigt, som kunna påkalla en dylik förrättning, har kommittén ansett böra tillkomma Kungl. Maj:t.

Kommittén, som i början av år 1921 med Kungl. Maj:ts bemyndigande föranstaltat om och lett en allmän renräkning i riket, vill med stöd av därunder vunnen erfarenhet i detta sammanhang erinra, att, därest ändamålet med en sådan renräkning icke skall förfelas, densamma förutsätter en vidlyftig organisation av såväl personal som material och måste genomföras efter särskilda, för hela räkningsområdet enhetliga grunder. Med hänsyn till den tid och det omfattande arbete, förberedelserna för en allmän renräkning och genomförandet av densamma ävensom bearbetningen av det vid en sådan förrättning insamlade materialet erfordra, och då kostnaderna härför visat sig bliva ganska avsevärda, torde det enligt kommitténs mening icke gärna kunna komma i fråga att anordna *allmän* renräkning annat än då synnerliga skäl påkalla sådant.»

Den sakkunnige har i sak upptagit kommittéförslaget men i redaktionellt hänseende vidtagit den ändring, att bestämmelserna om renräkning för fastställande av renlängds riktighet upptagits i förevarande paragraf. Bestämelse om renräkning på grund av konventionen med Norge har den sakkunnige föreslagit att införas i 1919 års lag.

Den
sakkunnige.

Länsstyrelserna i Jämtlands och Västerbottens län hava hemställt, att föreskriften i 2 mom. om att tillfällig renräkning kan ske allenast på framställning av lappfogden måtte utgå.

Yttranden över
den sakkun-
niges förslag.

Från *lapskt* håll har framförts en önskan att få införd en bestämmelse om rätt för lapparna till ersättning vid renräkning.

Vad av länsstyrelserna erinrats finner jag befogat. Jag har därför vidtagit erforderlig ändring i paragrafen. I övrigt anser jag bestämmelserna böra bibehållas oförändrade. Jag vill erinra, att kostnaderna för de allmänna renräkningarna i första hand skola bestridas med de särskilda avgifterna för skötesrenar och att därutöver erforderliga medel plägat lämnas ur vederbörande lappfond.

Departements-
chefen.

Om vissa nyttjanderättsupplåtelser.

Såsom jag tidigare nämnt, hade *kommittén* uti F. 53 § och S. 54 § meddelat bestämmelser dels i 1—4 mom. om upplåtelse av mark inom lappmarkerna och å renbetesfjällen åt lappar för bosättning och jordbruk m. m., dels uti 5 mom. om upplåtelse ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen av vissa rättigheter vare sig till lappar eller andra, dels ock uti 6 mom. om förbud mot upplåtelser i andra fall, med rätt dock för Konungen att härutinnan göra vissa undantag.

Gällande bestämmelser om upplåtelser å de lapparna anvisade områdena återfinnas i 31 § av 1898 års lag.

56 §.

Kommittén.

Kommittén föreslog vissa ändringar i gällande bestämmelser. Sålunda upptog kommittén även grustäkt bland de rättigheter, som kunde göras till föremål för upplåtelse. Vidare föreslog kommittén införande av rätt för länsstyrelsen att medgiva statens befattningshavare befogenhet att under tjänsteresor i obebyggd trakt för uppehälle under färden jaga eller fiska. Ytterligare föreslogs, att upplåtelse av inägor skulle kunna ske ej blott, såsom enligt gällande lag, å fastighet som förvärvats med hänsyn till renskötsel, utan ock å nybygge, vilket återfallit till kronan, eller å fjällägenhet eller å annan därmed jämförlig lägenhet. I kommittéförslaget bibehölls dock icke det i gällande lag uppställda villkoret för upplåtelse av bete, slätter eller inägor, att lapparna därtill skola lämna sitt samtycke. Kommittén, som med hänvisning till att 1915 års jakt- och fiskesakkunniga föreslagit en ny form för upplåtelse av fiske i kronans vatten, kallad sportfiske, företog viss jämkning i bestämmelserna om lapparnas hörande vid fråga om upplåtelse av dylikt fiske. Slutligen föreslog kommittén (sista stycket av 5 mom. i kommittéförslaget), att Konungen, i den mån så prövades erforderligt, skulle få meddela allmänna föreskrifter för ifrågavarande upplåtelser.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Domänstyrelsen förklarade i sitt yttrande över kommittéförslaget bland annat, att den ansåge, att tillgodogörande av grustäkt eller annan därmed jämförlig nytthet icke borde medgivas lapparna.

Liknande erinran framställdes av *länsstyrelsen i Norrbottens län* samt av kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken m. fl.

Kommunalfullmäktige i Kiruna, vilkas yttrande underskrivits av bland andra jägmästaren i reviret, yrkade sådan ändring av 5 mom., att länsstyrelsen skulle äga att efter ansökning medgiva statens befattningshavare befogenhet att avgiftsfritt tills vidare under viss tid vid färder, som i tjänsten företogs inom ifrågavarande områden, idka lovlig jakt ävensom fiska.

Länsstyrelsen i Västerbottens län påpekade, att kommitténs förslag innebure, att hittills gällande bestämmelser om lapparnas rätt att förhindra upplåtelser i vissa fall ovan odlingsgränsen komme att bortfalla. Länsstyrelsen ansåg den ståndpunkt, som kommittén uti denna fråga intagit, vara den rätta. Vidare biträdde länsstyrelsen förslaget att den befogenhet, som statens befattningshavare genom länsstyrelsen kunde erhålla att under viss förrättning eller viss tid vid färder i tjänsten jaga eller fiska, skulle begränsas att gälla för uppehälle under färden. Länsstyrelsen ansåg även riktigt, att personer i sådan samhällsställning, vilka önskade bedriva jakt eller fiske i sportsyfte, borde erlägga avgift på samma sätt som andra till utövande av dylik näring icke särskilt berättigade. En fri jakt- och fiskerätt för stats-tjänstemän skulle uppväcka förklarligt missnöje hos befolkningen i de angivna trakterna, varför länsstyrelsen, om sådan rätt skulle ifrågasättas, velat uttala sig mot bifall till en dylik framställning. Länsstyrelsen ifrågasatte slutligen, huruvida icke vid upplåtelse av rätt till jakt, fiske eller slätter nyttjanderättens innehavare borde kunna få tillstånd att på anvisad plats uppföra kåta eller därmed jämförlig bostad.

Departementschefen framhöll år 1924 i fråga om den av domänstyrelsen m. fl. gjorda erinran, att det här endast vore fråga om upplåtelser av mindre omfattande nyttjanderätter, och fann därför anmärkningen icke förtjäna avseende.

I övrigt yttrade departementschefen vid behandlingen av 5 mom. i F. 53 § och S. 54 § i huvudsak följande:

»Vad så beträffar frågan om statstjänstemännens befogenheter under färder i tjänsten å ifrågavarande trakter, finner jag det förklarligt, att från skogsstaten framkommit erinringar. Jag ansluter mig dock i allo härutinnan till vad länsstyrelsen i Västerbottens län anfört.

Jag har intet att erinra mot att såsom sistnämnda länsstyrelse hemställt, länsstyrelsen tilläggas befogenhet att vid upplåtande av rätt till jakt, fiske eller slätter medgivande efter omständigheterna även må lämnas nyttjanderättens innehavare att uppföra någon mindre koja, dock att, då sådant medgivande lämnas, såsom villkor bör stadgas att kojans icke må tagas i bruk för permanent vistelse eller för längre vistelse än som för rättighetens nyttjande är erforderligt.

Vid behandlingen av frågan om betesområdena för de renskötande fjälllapparna, 4 § i lagen om fjällrenskötsel, har jag erinrat, hurusom från Tärna sockenmän framställts anspråk på ökad betestillgång för deras kreatur å kronomark ovan odlingsgränsen. Jag anser, att de intressen, socknemännen härutinnan kunna hava, tillsviðare äro i tillräcklig utsträckning tillgodosedda genom de bestämmelser, som äro upptagna under 5 mom. i förevarande paragraf.»

I det till lagrådet remitterade förslaget avsåg möjligheten att ovan odlingsgränsen upplåta nyttjanderätter av ifrågavarande slag endast annan kronans mark än kronohemman och krononybyggen under åborätt samt boställen ävensom mark å renbetesfjällen.

Den sakkunnige har, som inledningsvis anförts, i sitt förslag icke upptagit de i 1—4 samt 6 mom. i motsvarande paragrafer i kommittéförslagen förekommande bestämmelserna, detta på den grund att dessa icke ansetts hänförliga till sådan lag, som avses i § 87 regeringsformen, utan ansett allenast vissa av bestämmelserna i 5 mom. av kommittéförslagen böra hava plats i renbeteslagen.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige anför till motivering av de föreslagna bestämmelserna:

»I överensstämmelse med gällande lag har i paragrafens första stycke utsetts, att lapparna ej må till andra upplåta sådana rättigheter, som avhandlas i paragrafen.

Motsvarande bestämmelser i 1898 års lag hava avseende å mark, som är anvisad till lapparnas uteslutande begagnande, under det att enligt det till lagrådet remitterade förslaget bestämmelserna gälla annan kronans ovan odlingsgränsen belägen mark än kronohemman och krononybyggen under åborätt samt boställen ävensom mark å renbetesfjällen. Härutinnan hänvisas till vad ovan yttrats vid behandlingen av 21 §. Då det torde saknas anledning att frångå den i 1898 års lag använda beteckningen 'områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade', har detta uttryck använts i förevarande förslag. På sätt framgår av förarbetena till 1898 års lag, avses med nämnda uttryck renbetesfjällen i Jämtlands län samt de delar av lappmarkerna, som ligga ovan odlingsgränsen och ej äro under enskild disposition.

De vid 1927 års riksdag gjorda ändringarna i 31 § av 1898 års lag hava här införts.

Från de av 1915 års jakt- och fiskesakkunniga avgivna förslagen rörande ändringar i jaktlagen och tillgodogörande av kronans fiskevatten m. m. har kommittén upptagit bestämmelser om rätt för Konungens befallningshavande att medgiva statens befattningshavare befogenhet att under tjänsteresor i obebbyggd trakt för uppehälle under färden avgiftsfritt jaga vissa slag av villebråd samt fiska. En dylik bestämmelse, varav enligt erhållna upplysningar något egentligt behov icke lär föreligga, har emellertid icke ansetts böra upptagas i förevarande förslag.

Upplåtelse av inägor ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen böra, såsom ock av kommittén föreslagits, kunna ske ej blott å fastighet, som förvärvats med hänsyn till renskötseln, utan ock å nybygge, vilket återfallit till kronan, eller å fjällägenhet eller å annan därmed jämförlig lägenhet.

Innan upplåtelse, varom i paragrafen är fråga, äger rum, skola lapparna höras. I likhet med kommittéförslagen har dock icke bibehållits det i gällande lag uppställda villkoret för upplåtelse av bete, slätter eller inägor, att lapparna därtill skola lämna sitt samtycke. Kommittén har med hänvisning till att 1915 års fiskesakkunniga föreslagit en ny form för upplåtelse av fiske i kronans vatten, kallad sportfiske, vidtagit viss jämkning i bestämmelserna om lapparnas hörande vid fråga om upplåtelse av dylikt fiske. Av skäl, som anförts under 36 §, har särskild hänsyn till dylika upplåtelser icke ansetts böra tagas i förevarande förslag.»

Den sakkunnige har såsom obehöfliga uteslutit det i 1924 års förslag förekommande stadgandet om rätt att uppföra viss bostad samt bestämmelserna om befogenhet för Konungen att utfärda allmänna föreskrifter för ifrågavarande slag av upplåtelser.

Yttranden över
den sakkun-
niges förslag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har i sitt yttrande över sakkunnigförslaget anfört, att avgift för upplåtelser endast borde förekomma i fall och till belopp, som länsstyrelsen bestämde; fall kunde förekomma, då avgift icke vore lämplig, till exempel för Svenska turistföreningens stugor, vetenskapliga observationsplatser och dylikt.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har velat fästa uppmärksamheten på en brist i överensstämmelse, som skulle finnas mellan stadgandet i andra stycket om upplåtelse mot avgift av rätt till bete å kronans skogsmarker ovan odlingsgränsen och bestämmelsen i 5 § 2 mom. i 1857 års stängselförordning därom att då stängsel icke finnes mellan skogsmark, tillhörande olika ägare, den ohägnade marken är att anse såsom till gemensamt mulbete upplåten.

Departements-
chefen.

Jag finner vad länsstyrelsen i Jämtlands län framhållit icke utgöra tillräcklig anledning till ändring i sakkunnigförslaget. Då det här är fråga endast om kronojord, torde det av länsstyrelsen i Västerbottens län åberopade stadgandet i stängselförordningen icke äga tillämplighet, varför ej heller vad sistnämnda länsstyrelse anmärkt synes böra föranleda åtgärd.

Däremot har jag ansett vissa andra mindre ändringar böra företagas i paragrafen. Sälunda torde uppräknningen av de fastigheter, där upplåtelse av inägor kan äga rum, kunna såsom överflödig uteslutas. Vidare bör i enlighet med vad som föreslagits beträffande 37 och 38 §§ iakttagas, att

föresättningen av skadesyfte för ersättningsskyldighet anknytes till den person, som vårdar om de skadegörande renarna ålåg. Slutligen torde grustäkt böra upptagas jämväl i uppräknningen i första stycket av de nyttigheter, som ej må av lapparna upplåtas.

Om renskötsel efter särskilt tillstånd.

Redan under förarbetena till 1886 års renbeteslag uppmärksammades (sid. 42 i betänkandet), att i flertalet socknar nedanför lappmarksgränsen, nämligen Pajala, Tärendö, Korpilombolo, Övertorneå, Överkalix, Karl Gustav, Nedertorneå, Nederkalix, Råneå och Överluleå, funnes lappar, vilka dels för sin egen del hade renar dels ock skötte renar åt den övriga befolkningen i socknarna samt förde renarna på bete därstädes å kronoparker och enskild mark eller ock, ehuru mera sällan, inom närgränsande lappmarkssocknar. Renantalet beräknades till över 15,000. Under de senare åren hade, enligt vad kommitterade anförde, inflyttningen av lappar till dessa socknar tilltagit och renantalet ökats. Särskilt från de närmare kusten belägna socknarna Nederkalix, Nedertorneå och Karl Gustav, där de allmänna skogarna vore få, hade klagomål framställts mot den sed, som börjat inrota sig att hålla renar året om å trakter, vilka nästan uteslutande tillhörde enskilda. Kommitterade förväntade att, då det vore ett fåtal hemmansägare, som begagnade sig av den självtagna rätten att låta renarna underhållas på andras bekostnad, och då med jordbruksnäringens utveckling i trakterna närmast Bottniska viken renskötsel därstädes icke gärna kunde drivas, skogsrenarna inom en icke avlägsen framtid, åtminstone för sommartiden, måste avlägsnas därifrån. Emellertid föreslog 1886 års kommitterade intet särskilt stadgande i ämnet.

Frågan om skogsrenskötseln i angivna trakter upptogs ånyo till behandling under förarbetena till 1898 års renbeteslag (sid. 70 i betänkandet). Kommitterade konstaterade att, mot den av 1886 års kommitterade uttryckta förväntningen, renantalet uti ifrågavarande socknar tilltagit. Antalet beräknades år 1895 till c:a 19,000, därav 13,000 tillhörde den bofasta svenska befolkningen men liksom de övriga vårdades av lappar. Kommitterade hade i rättsfrågan samma uppfattning som 1886 års kommitterade eller att något lagligt berättigande för ägarna till dessa renar att till deras underhåll använda annan mark än renägarens egen eller den han genom särskilt avtal kunde hava fått åt sig för ändamålet upplåten icke funnes. De erinrade att det, vad anginge kronoparkerna, på sin tid varit ifrågasatt att bemyndiga länsstyrelsen att medgiva lapparna betesrätt därstädes, men att genom kungl. brev den 26 mars 1831 förklarats att, innan Kungl. Maj:t härom ville fatta beslut, närmare utredning erfordrades av frågan och de för och emot densamma förekommande skäl och omständigheter, samt att, såvitt kommitterade kände, något vidare besked i ämnet sedermera icke meddelats. I fråga om enskildas marker hade, enligt vad kommitterade anförde, aldrig varit ifrågasatt att där medgiva lapparna sommarbetesrätt för deras

Historik.
1886 års
förslag.

1898 års
förslag.

renar. Den rennärning, som inom socknarna förekomme, bestode således utan laglig hemul blott genom jordägarens, inberäknat kronans, tysta medgivande och hade av gällande lagstiftning lämnats helt och hållet å sido. Kommitterade anförde vidare, att de redan vid redaktionen av 1 § i sitt förslag sökt göra tydligt, att kronoparkerna icke ovillkorligen, utan endast med uttryckligt medgivande, skulle stå öppna för renbete under sommarmånaderna. Härtill förklarades i 38 § i kommitterades förslag, att enskildas ägor ej finge för ändamålet anlitas utan jordägarens samtycke, att renägaren i följd därav vore pliktig att om renarna taga sådan vård, att de ej oöfverligen inkomme på andras ägor, och att försummelse av detta åliggande straffades efter allmän lag.

I ett annat lagrum, nämligen 27 § 2 mom. i förslaget, föreslogs därjämte, i sammanhang med begränsningen av den bofasta befolkningens rätt att hava skötesrenar, att, med undantag för vissa lappmarkssocknar, lapp vid begagnandet av sin rätt till renbete enligt förslaget icke finge under sin vård hava renar, tillhörande annan än lapp.

Över kommitterades förslag hördes, såvitt tillgängliga handlingar utvisa, befolkningen nedanför lappmarksgränsen i länet endast i vissa socknar, nämligen Pajala, Tärendö, Korpilombolo, Överkalix och Piteå.

I dessa socknar, med undantag av Piteå socken, gjordes gällande bland annat att, därest kommitterades förslag i angivna delar bleve godkänt av statsmakterna, såväl den bofasta renägaren som inhysingar och andra komme att förlora ett husdjur, som vore oundgängligen nödvändigt dels för framforsling av hö från utängarna och ved till husbehov vid tillfällen, då djup snö på ofrusen mark omöjliggjorde dessa körslores verkställande med häst, dels ock för andra körslor, ävensom att renen i övrigt vore outhärlig för befolkningens hushållning. Förlusten av renarna skulle medföra, att en stor del av jordägarna och alla inhysingar nödgades minska sin kreatursstock till följd av att foder åt densamma icke kunde i tillräcklig mängd hemforslas. De inom socknarna vistande lapparna, som hade en avsevärd inkomst genom att sköta andras renar, komme därefter att sakna nödiga existensmöjligheter, då de icke finge mottaga renar i vård från den övriga befolkningen och således även bleve uteslagna från möjligheten att erhålla tillstånd att året om vistas på de bofastas skogsmark. De föreslagna bestämmelserna komme således att medföra en allvarlig rubbning i socknarnas ekonomi och öka den redan förut stora fattigvårdsbördan. Tillika erinrades, att fjällrenarna icke vore till någon nytta i dessa socknar, emedan de nödvändiga körslor måste utföras, innan fjällrenarna anlät dit. Det hemställdes förty, dels att åtminstone den jordbrukande befolkningen måtte erhålla rätt att fortfarande äga renar att vårdas av inom socknarna vistande skogslappar, dels ock att renskötande lapp, som erhållit tillstånd av enskild jordägare att vistas å hans skogsområde, även borde tillåtas att med sina renar vistas å kronoparker och häradsallmänningar i socknarna, emedan eljest hans vistelse på de enskildas jämförelsevis små och spridda skogsområden bleve så gott som omöjlig.

Länsstyrelsen i länet anslöt sig till de framförda synpunkterna såtillvida, att länsstyrelsen hemställde om sådan ändring i de föreslagna bestämmelserna, att lapp i Norrbottens län måtte medgivas rätt bland annat att i vård mottaga dragrenar från personer, bosatta inom Pajala, Tärendö och Korpi-lombolo socknar.

Riksdagen antog för sin del ett tillägg till den av kommitterade föreslagna 27 § av innehåll, att lapp vid begagnande av sin rätt till renbete enligt renbeteslagen skulle äga hava dragrenar i sin vård, även om dessa tillhörde annan än lapp. Detta tillägg blev sedermera lagfäst. Däremot vunno befolkningens önskemål i övrigt icke statsmakternas bifall.

I propositionen den 23 mars 1917 med förslag till lag angående ändring i vissa delar av 1898 års renbeteslag uppmärksammades ånyo skogsrenskötseln nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. Det konstaterades, huru som fortfarande ett icke obetydligt antal renar därstädes hölles året om, till övervägande delen tillhörande bofasta personer, som ej vore att anse såsom lappar. Vidare anfördes, att renarna oupphörligen olovligen inkomme på såväl kronoparkerna som främmande enskild mark samt att i själva verket särskilt kronoparkerna utgjorde en ej oväsentlig del av renarnas betesmarker. Klagomål hade tid efter annan framställts såväl av enskilda som av statens skogstjänstemän. Ville man göra allvar av förbudet mot att låta de renar, som ej fölle under renbeteslagen, beta å främmande mark, torde, såsom i propositionen vidare anfördes, vid sidan av de i lagen antydda påföljderna av ansvar och skadestånd verksammare medel böra anlitas. I sådant hänseende föreslogos vissa skärpta exekutionsbestämmelser mot ägarna till ifrågavarande renar. Dessa bestämmelser blevo sedermera antagna av riksdagen (42 § 2 stycket i 1898 års lag enligt dess lydelse jämlikt lagen den 19 juni 1917).

Frågan om skogsrenarna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län drogs ånyo, ehuru icke i hela sin omfattning, inför riksdagen år 1918 genom två i ämnet väckta likalydande *motioner*, avlämnade den ena (nr 111) av herr Hellström med flera i första kammaren och den andra (nr 246) av herr Lundström med flera i andra kammaren. Motionärerna åberopade en av Pajala socknemän biträdd framställning från befolkningen i Muonionalusta kapellförsamling, i vilken erinrades bland annat, att en stor del av befolkningen vore i saknad av andra dragare än renar, vilka djur för övrigt särskilt under snötid på grund av sin större förmåga att taga sig fram mångenstädes vore lämpligare än hästar, att befolkningen jämväl för utförande av andra för dess uppehälle nödvändiga körslor ävensom för sin hushållning i allmänhet vore beroende av att innehava renar, samt att de av riksdagen år 1917 antagna exekutionsbestämmelserna innebure ett hot av allvarligaste slag mot befolkningens och församlingens ekonomi. Då motionärerna ansågo, att det för den ifrågavarande landsändan och dess fattiga befolkning vore av den allra största betydelse, att de stora svårigheter, som genom den ifrågavarande lagstiftningen uppstått, så snart som möjligt avhjälpes, hemställde motionärerna, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder i sådant syfte.

1917 års
lagändring.

Riksdagen
1918.

I anledning av den inom andra kammaren väckta motionen begärde kammarens femte tillfälliga utskott, dit motionen överlämnats, yttrande i ärendet från domänstyrelsen, varvid särskilt påkallades upplysning om vilka åtgärder i motionen omförmälda förhållanden föranlett från styrelsens sida.

I yttrande den 22 maj 1918 anförde *domänstyrelsen* bland annat, att styrelsen till en början funnit sig föranlåten att genom skrivelse till överjägmästarna i övre och nedre Norrbottens distrikt erinra om det effektiva skydd mot olaglig inkräkning av renar, som de skärpta exekutionsbestämmelserna medfört. På grund av under år 1917 rådande exceptionella förhållanden hade styrelsen emellertid sedermera i förnyad skrivelse till överjägmästarna funnit sig böra meddela att, därest icke i något fall särskilt stor skadegörelse av renar förekommit, med påkallande av nedslaktningsåtgärder kunde anstå till hösten 1918. I övrigt ansåge styrelsen ingen anledning föreligga att beträffande Muonionalusta kapellförsamling, en landsända, som med avseende å klimatologiska och biologiska förhållanden långt mera överensstämde med lappmarken än det så kallade kustlandet, påkalla tillämpning av bestämmelserna angående nedslaktning av renar.

Vidare begärde utskottet utlåtande från *länsstyrelsen i Norrbottens län*.

Länsstyrelsen, som låtit verkställa särskild utredning i ärendet, framhöll i utlåtande den 7 maj 1918, hurusom av utredningen framgått,

att jordbruket i Muonionalusta kapellförsamling på grund av det avlägsna läget (9 mil till närmaste landsväg — sådan vore dock under byggnad — samt cirka 25 mil till närmaste järnvägsstation) och de dåliga kommunikationerna vore synnerligen efterblivet samt mest inriktat på kreaturskötsel;

att jordbrukarna för sitt jordbruk vore i behov av dragrenar till ganska betydande antal för hemtransport av myrhö, bränsle med mera;

att skogsrenarna utgjorde en så viktig faktor i jordbrukarnas hushållning, att det skulle innebära en allvarlig rubbning att utan inskränkning genomföra gällande lag av den 19 juni 1917;

att 56 % av lägenheterna inom kapellförsamlingen utgjordes av torp och backstugor, vilkas innehavare huvudsakligen vore hänvisade till tillfälliga arbetsförtjänster, förnämligast genom timmerutdrivning, anskaffning av flottbindningsvirke, flottningsarbete med mera, vilket allt krävde tillgång på dragrenar;

att dessa lägenhetsinnehavare dock i stor utsträckning stödde sin utkomst på kreatursskötsel och jämväl för detta ändamål vore i trängande behov av dragrenar; samt

att skogsrenarna för denna kapellförsamlings innevånare vore av största betydelse för tillgodoseende av deras behov av föda, skor och dylikt.

Vidare anförde länsstyrelsen, att jordbruket icke torde kunna höjas till sådan nivå, att renen kunde undvaras, vare sig såsom dragare eller för hushållningen i övrigt, förrän kommunikationerna blivit avsevärt förbättrade såväl genom landsvägsbyggnader som genom järnvägsnätets utsträckning längre in

i finnbygden, så att konstgödsel, kraftfoder och dylikt till rimligt pris kunde göras tillgängligt. Befolkningen stode vidare inför en nog så betydelsefull omedelbar omläggning i sina förtjänstmöjligheter genom införande av lösflottning i gränsälven. Slutligen framhöll länsstyrelsen, att dragrenar med större fördel toges bland skogsrenar, som vore större och starkare än fjällrenar. På grund av den utredning, som sålunda åstadkommits, föreslog länsstyrelsen den jämkningen i gällande renbeteslag, att den, som inom kapellförsamlingen ägde eller brukade jordbruksfastighet, måtte erhålla samma rätt att hava renar under vård av renskötande lapp, som tillkomme dylik person boende inom lappmarkerna.

Andra kammarens femte tillfälliga utskott ansåg i likhet med första kammarens första tillfälliga utskott, dit motsvarande motion överlämnats, en möjlighet att tillgodose ifrågavarande behov kunna öppnas, därest den bofasta befolkningen inom kapellet kunde erhålla utvidgad rätt till bete för dragrenar å kronoparker. Emellertid ansågo utskotten sig icke böra taga något initiativ beträffande berörda spörsmål, som låge utanför motionernas ram och syntes kunna utredas utan särskild framställning från riksdagens sida. På grund härav och under hänvisning till den förestående allmänna revisionen av lapplagstiftningen hemställde utskotten, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Vad utskotten sålunda hemställt bifölls av båda kamrarna.

Den i utskottens utlåtanden åberopade framställningen från Muonionalusta kapellförsamling hade sedermera av Kungl. Maj:t överlämnats till kommittén för att tagas i övervägande vid fullgörande av kommitténs uppdrag. För samma ändamål överlämnades samtidigt till kommittén en av 167 renägande hemmansägare och arbetare biträdd *framställning till Kungl. Maj:t från Tärendö socken, dagtecknad den 7 april 1918*, i vilken framställning, under erinran om renens outhärlighet för befolkningens hushållning samt under åberopande av samma skäl i övrigt som tidigare gjorts gällande i frågan, hemställdes, att Kungl. Maj:t ville anbefalla utredning angående möjligheten för den renägande befolkningen i socknen att, oberoende av bestämmelserna i 42 § renbeteslagen, under vissa förutsättningar få behålla sin renstam. Framställningen var åtföljd av ett yttrande från länsstyrelsen i länet, dagtecknat den 7 maj 1918, däri den begärda utredningen förordades och tillika hemställdes att, då förhållandena vore likartade inom Pajala, Junosuando och Korpilombolo socknar, den blivande utredningen även måtte omfatta sistnämnda socknar.

Vidare hade till kommittén överlämnats en av 182 hemmansägare, torpare, arbetare och andra yrkesmän i Juoksengi med flera byar i Övertorneå socken undertecknad *framställning till Kungl. Maj:t, dagtecknad den 2 januari 1918*, i vilken, under åberopande av det trångmål i ekonomiskt hänseende renbeteslagen, därest den tillämpades, komme att medföra för befolkningen, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte åtminstone utsträcka slakttiden till 2 år, därest Kungl. Maj:t icke kunde upphäva lagen i förevarande del eller medverka till dess upphävande. Framställningen var, då den över-

Framställningar till Kungl. Maj:t.

lämnades till kommittén, åtföljd av ett yttrande från *domänstyrelsen*, dagtecknat den 2 februari 1918, däri styrelsen på anförda skäl meddelade, att det för skogsskötseln i Norrbottens läns kustland icke vore av avgörande betydelse, om med nedslaktande av skogsrenarna skulle anstå ett eller två år.

I en den 2 april 1919 dagtecknad och till kommittén likaledes överlämnad framställning till Kungl. Maj:t hade sedermera *länsstyrelsen i länet* under förnyad erinran om den stora betydelse frågan om dragrenar innebure för väsentliga delar av länet, anhållit att erforderliga medel måtte ställas till länsstyrelsens förfogande för utredning av möjligheterna att trygga befolkningens behov av dylika renar ej endast i de socknar, för vilkas vidkommande länsstyrelsen redan tidigare hemställt om sådan utredning, utan även i Övertorneå socken.

Slutligen hade till kommittén överlämnats ytterligare en från *Övertorneå socken* inkommen *framställning till Kungl. Maj:t den 13 juni 1919*, i vilken socknemännen även för sin del anhållit om särskild undersökning i fråga om skogsrenarnas bibehållande inom denna socken. Framställningen var åtföljd av protokollsutdrag från kommunalstämman i socknen den 30 mars 1918, däri stämman förordade renarnas bibehållande.

Kommittén.

Kommittén anförde i sitt betänkande härom följande:

»I anledning av berörda framställningar och vad i övrigt i frågan förekommit har kommittén vidtagit undersökningar av hithörande förhållanden i socknarna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

Kommittén har sålunda för överläggningar med befolkningen företagit resor i Muonionalusta, Pajala, Junosuando, Tårendö, Korpilombolo, Överkalix, Övertorneå, Hietaniemi, Nedertorneå, Karl Gustavs, Nederkalix, Töre och Råneå församlingar. Vidare har kommittén i såväl nu angivna som i övriga socknar å trakten inhämtat yttrande från vederbörande kommunala myndighet angående dess uppfattning i frågan samt skälen för och emot skogsrenarnas bibehållande, varjämte kommittén i sammanhang med den allmänna renräkningen sökt fastställa antalet lappar, som vistas å trakten, samt inom vilka socknar och till vilket antal renar där föras på bete.

Av undersökningarna framgår, att den stam av renar, som tillhör befolkningen nedanför lappmarksgränsen i förevarande län, vid tiden för renräkningen eller i början av år 1921, uppgick till närmare 7,000 djur, fördelade å följande socknar med nedannämnda approximativt beräknade antal:

Muonionalusta	1,950	Nedertorneå	110
Pajala	450	Karl Gustav	50
Junosuando	500	Nederkalix	300
Tårendö	660	Töre	50
Korpilombolo	350	Råneå	250
Överkalix	770	Edefors	190
Övertorneå	830	Övriga	50
Hietaniemi	470		
			6,980

Av ifrågavarande renar vårdas ett mindre antal av fjälllappar eller skogslappar, som höra hemma ovan lappmarksgränsen, och kommer i regel icke nedanför nämnda gräns annat än då lapparna utsträcka sina vinterflyttningar dit. En annan mindre del av renarna vårdas av lappar, som höra hemma

i de till lappmarken gränsande socknarna. Dessa renar pläga regelbundet, i vissa fall under sommaren, i andra fall under vintern föras på bete nedanför lappmarksgränsen. Det övervägande flertalet av ifrågavarande renar däremot, minst 6,000 djur, betas året om nedanför lappmarksgränsen, varvid de under olika årstider år efter år föras till bestämda efter årstiden avpassade betesmarker.

Renbetning året om äger enligt tillgängliga upplysningar rum i Muonionalusta, Pajala, Junosuando, Tärendö, Korpilombolo, Hietaniemi, Övertorneå, Överkalix, Nederkalix och Edefors församlingar, varvid de största renmassorna förekomma i de längre mot norr eller österut belägna församlingarna, såsom Pajala med Muonionalusta, Junosuando, Tärendö, Överkalix, Övertorneå och Hietaniemi. Av uteslutande vinterbetning beröras Karl Gustavs, Nedertorneå och Råneå församlingar. I Töre, Överluleå, Nederluleå, Älvsby, Norrfjärdens, Hortlax och Piteå församlingar synas renar, varom nu är fråga, antingen alls icke förekomma eller ock uppträda endast i större eller mindre grupper från angränsande församlingar.

De renar, som året om föras på bete å ifrågavarande trakter, äro i regel satta i vård hos någon lapp, som antingen för egen räkning driver renskötsel eller ock är anställd såsom renvårdare hos särskilda, bland renägarna i socknarna bildade sammanslutningar, s. k. renägarföreningar. Anmärkas bör dock, att i ett fåtal fall, såsom i Överkalix och Nederkalix socknar, renskötseln utövas av personer, vilka icke äro att hänföra till lappar.

Nedanför lappmarksgränsen finnas minst 563 personer, tillhörande den lapska allmogen. De fördela sig så gott som å samtliga socknar, men förekomma talrikast där, på sätt ovan anmärkts, skogsrenskötsel mera allmänt bedrivs. De renskötande lapparnas antal kan uppskattas till omkring 100 män, kvinnor och barn med ett renantal av c:a 1,300. Övriga lappar torde äga omkring 1,200 renar.

Vad angår den tid, under vilken skogsrenskötsel bedrivits å ifrågavarande trakter, meddelades å de av kommittén anordnade mötena med befolkningen åtskilliga upplysningar.

I Muonionalusta uppgavs att skogsrenskötselns begynnelse i kapellaget låge så långt tillbaka, att det numera vore omöjligt att bestämma tiden härför.

I Pajala sades den första lapska renvårdaren hava kommit till trakten för minst 200 år sedan.

I Junosuando berättades om märken efter gamla rengården och dylikt, som tydde på att skogsrenskötsel där bedrivits i många mansåldrar.

I Tärendö återopades spår av lapska sommarvallar, å vilka numera uppvuxit timmerträd av stora dimensioner.

I Korpilombolo uppgavs, att på västra sidan av Kalix älv skogsrenskötsel bedrivits under 100 år och än längre, medan densamma på östra sidan av älven begynt för 50—60 år sedan.

I Överkalix berättades, att skogsrenskötsel i alla tider bedrivits av lappar, antingen av dem, som nu voro renskötare, eller av deras föräldrar och dessas förfäder.

I Övertorneå uppgavs allmänt, att skogsrenskötsel sannolikt förekommit å trakten sedan urminnes tid. Än i dag funnes märken efter gamla kåtaplatser, i vars mitt numera stode träd, som voro 100 år gamla eller ännu äldre, och även kyrkoböckerna, så långt de ginge tillbaka i tiden, gäve vid handen, att å trakten funnits renskötande lappar.

I Nederkalix uppgavs, att skogsrenskötsel sedan urminnes tid bedrivits i trakten av Tjärnträsk, medan den begynt i Över-Morjärv för 50—60 år och i Lantjärv för 20 år sedan.

I Nedertorneå och Karl Gustavs socknar berättades, förutom om lämningar efter gamla lappkåtor här och var å trakten, att förr i tiden en namngiven lapp haft kåta sommartid å Seskarön.

Vidkommande de övriga socknarna har kommittén icke varit i tillfälle att inhämta upplysningar, huruvida skogsrenskötsel av förevarande beskaffenhet där bedrivits i äldre tider, men torde, åtminstone vad angår de intill lappmarken gränsande socknarna, där sådan renskötsel fortfarande förekommer, med stor visshet kunna antagas, att den härleder sig från äldre tid.

Då kommittén med befolkningen dryftat behovet att hålla renar, hava å sådana trakter, där skogsrenarna ännu mera allmänt förekomma, såsom i Muonionalusta, Pajala, Junosuando, Tärendö, Korpilombolo, Överkalix, Övertorneå och Hietaniemi, för skogsrenarnas bibehållande i allmänhet anförts samma skäl som, på sätt framgår av det föregående, tidigare gjorts gällande från en del av nämnda församlingar, nämligen att renen vore outhärlig såsom dragare eller eljest i hushållningen för en avsevärd del av befolkningen. Tillika har, särskilt i fråga om befolkningens rätt att hålla dragrenar i vård av lapp, anförts, att det vore behöfligt att hava dragrenarna tillgängliga å tider om hösten, då lappmarkslapparna ännu icke hunnit ned till ifrågavarande trakter under sina vinterflyttningar, och att dragrenarna även behöfdes om vårarna, sedan lappmarkslapparna återvänt därifrån. Befolkningen vore således i behov av att på närmare håll låta vårda sina dragrenar. Om detta behov vunne beaktande, vore emellertid även nödvändigt att för återväxten hava en stam av avelsrenar på trakten.

Även de kommunala styrelserna (kommunalfullmäktige, kommunalstämma) i nyssnämnda socknar samt i Edefors och Älvsby socknar hava, då de inkommit till kommittén med yttrande i frågan, efter överbäggande av fördelarna och nackdelarna av skogsrenskötseln, enhälligt och med förbehåll allenast av betryggande åtgärder till förekommande av skadegörelser förordat skogsrenarnas bibehållande.

I övriga socknar, där skogsrenskötseln tydligen icke omfattats med mera allmänt intresse, har den meningen gjort sig gällande, att sådan renskötsel framdeles alls icke eller åtminstone icke under annan tid av året än möjligen under den egentliga vintern borde tillåtas.

Då det gällt för kommittén att taga ställning till frågan om skogsrenskötseln nedanför lappmarksgränsen i länet, har kommittén utgått ifrån, att sådan renskötsel å stora delar av ifrågavarande trakter tydligen förekommit sedan mycket lång tid tillbaka. Kommittén har härvid icke förbisett, att det allt sedan tiden för tillkomsten av 1886 års renbeteslag varit i lag förbjudet att, på sätt som sker, året om hålla renar på främmande mark nedom lappmarksgränsen. Uppmärksammas må emellertid, att oaktat detta förbud och oaktat de skärpta exekutionsbestämmelserna av år 1917 förhållandena icke undergått någon nämnvärd förändring. Domänstyrelsen har för sin del uttalat, att läget icke vore sådant, att det påkallade en omedelbar tillämpning av nämnda skärpta bestämmelser. Ej heller eljest hava, såvitt kommittén erfarit, renbeteslagens stadganden härutinnan annat än i undantagsfall ansetts böra tillämpas. Vad angår de enskilda jordägarna torde de fall vara lätt räknade, då dessa begärt åtgärder mot skogsrenar, som olovligen uppehållit sig å deras mark. I stort sett torde alltså kunna sägas, att skogsrenskötseln å ifrågavarande trakter, ehuru densamma formellt utövats i strid med gällande lag, i allt fall faktiskt fått med myndigheters och enskildas goda minne fortgå, utan att, annat än undantagsvis, ingripande förekommit mot densamma från deras sida. Därtill kommer, att åtminstone inom vissa trakter den övertygelsen är allmän, att ett verkligt behov föreligger att även i fortsättningen behålla skogsrenskötseln.

Vad angår de olägenheter, som genom skogsrenskötseln må tillskyndas den jordbrukande befolkningen, låter det sig icke förnekas, att skogsrenarna förorsaka vissa skador, men synas dessa icke vara av mera väsentlig betydelse, särskilt som det redan under nuvarande förhållanden icke visat sig möta några egentliga svårigheter för de bofasta att få skadorna till fullo ersätta.

Kommittén anser således goda skäl föreligga att, med tillmötesgående av de från befolkningens sida framställda önskemålen, åtminstone i viss utsträckning legalisera den renskötsel, som å förevarande trakter bedrives, och har kommittén framlagt förslag i sådant hänseende.

Kommittén håller före, att allt efter som näringarna utvecklas och kommunikationerna förbättras i de socknar, där renskötseln alltjämt bedrives, dess betydelse för hushållningen kommer att med tiden minskas och efter hand försvinna. På grund härav har kommittén, då den föreslagit legalisering av här ifrågavarande skogsrenskötsel, sökt att åt bestämmelserna giva en sådan avfattning, att desamma öppna en möjlighet att å trakter, där ett mera allmänt intresse kan anses påkalla sådant, bibehålla skogsrenarna, men å andra sidan icke lägga hinder i vägen för skogsrenskötselns avskaffande å trakter, där densamma icke längre fyller något verkligt behov för de bredare lagren av befolkningen. Kommittén har ansett sig enklast uppnå detta syfte-mål genom att göra skogsrenskötselns bibehållande beroende av koncession utav Konungens befallningshavande, som har att i varje särskilt fall pröva förhållandena och eventuellt lämna tillstånd därtill för viss tid, ej överstigande 10 år åt gången.

Av utredningen i ärendet framgår, att befolkningen, säkerligen i känslan av att renskötseln är ett lapparnas särskilda yrke, så gott som undantagslöst satt sina renar i vård hos lappar, vilka antingen redan förut varit bosatta på orten eller ock för ändamålet ditkallats från lappmarken. Med hänsyn härtill och då renskötseln i övrigt är ett lapparnas uteslutande privilegium, har kommittén ansett, att även skogsrenskötseln å här ifrågavarande trakter bör överlätas allenast åt personer, tillhöriga den lapska allmogen, och har kommittén för den skull bundit rätten att driva sådan renskötsel vid egenskapen av att vara lapp. Därvid förutsätter kommittén emellertid, att i koncessionen för vederbörande lapp stadgas skyldighet att i mån av behov och utrymme mottaga renar i vård från den övriga befolkningen.»

Kommitténs förslag att frängå nu gällande förbud mot renskötsel året om å ifrågavarande trakter och i stället anvisa lagliga former för dess bedrivande därstädes vann anslutning av *länsstyrelsen i länet* ävensom av det övervägande flertalet av de *kommunala representationerna* för de socknar, som beröras av frågan. Bland de sistnämnda tillstyrkte sålunda Pajala kommun med Muonionalusta kapellförsamling, Junosuando, Överkalix, Hietaniemi, Övertorneå, Tärendö, Edefors och Råneå kommuner genom sina kommunala organ ifrågavarande förslag. Töre (under bildning varande) kommun hemställde i första hand, att ifrågavarande slag av renskötsel måtte avlysas inom socknen och närmast därtill gränsande socknar, men påyrkade, därest densamma ansåges böra fortfarande bibehållas, kraftiga restriktioner. Förslaget avstyrktes direkt endast av Nedertorneå kommun, medan Korpilombolo kommun av anförda skäl ansåg ett legaliserande av skogsrenskötseln för dess del icke behöva ifrågakomma, emedan renantalet i socknen redan gått

Yttranden över
kommitténs
förslag.

avsevärt tillbaka. Övriga kommuner antingen sade sig sakna anledning att ingå på frågan eller förklarade sig icke alls eller endast obetydligt beröras av densamma och förty icke hava något att erinra mot förslaget.

Kammarkollegium hade i sitt utlåtande över förslaget icke någon anmärkning att göra mot detsamma i denna del.

Erinringar framställdes däremot av *domänstyrelsen*. Styrelsen behandlade i sitt utlåtande, med tillämpning i synnerhet å skogsrenskötseln i Norrbottens läns kustland, ingående renarnas inverkan å såväl kronans som enskildas skogar, särskilt såvitt angår skogarnas föryngring, och påkallade med hänsyn härtill och under åberopande av skäl i övrigt bland annat en lokal begränsning av skogsrenskötseln å dessa trakter till vissa angivna socknar. Som styrelsens utlåtande i dessa delar, enligt vad styrelsen uppgivit, innefattade uttryck för en mera allmän uppfattning bland fackmännen på området, och i övrigt även är av principiell betydelse för hela renbeteslagstiftningen, torde detsamma här böra återgivas. Styrelsen anförde sålunda bland annat följande:

»Renlaven, som utgör renens huvudsakliga föda vintertiden, uppträder mest på tallhedarna inom lappmarkerna men även nedanför desamma. Under betesgången å dessa marker vintertiden uppsparka renarna snön för att åtkomma renlaven, men samtidigt härmed förstöras alla de små tallplantor, som tilläventyrs där kunna finnas. Med den stora utbredning, som dessa vinterbetesland måst givas för att lämna renhjordarna tillräckligt med bete, har skadegörelsen vid betesgången kommit att omfatta avsevärda arealer. Då dessa trakter år ifrån år besökas av renarna, blir det nästan omöjligt att därå erhålla nöjaktig återväxt efter avverkningarna. Enstaka grupper av ungskog kunna väl här och var utväxa på de lokaler, där renlaven endast i ringa omfattning förekommer, men de stora hedarna äro efter renbetet en lång tid framåt att betrakta såsom improduktiva för skogsskötseln.

Med det tidigare extensiva skogsbruket inom lappmarkerna och med hänsyn till därvid tillämpade omloppstider, vilka i sin tur förutsatte en naturlig föryngring av bestånden, fäste man icke så särskilt stor uppmärksamhet vid denna renarnas skadegörelse. Sedan emellertid krav rests på införande överallt, där avsättningsförhållanden sådant medgäve, av ett så intensivt skogsbruk som möjligt, har det befunnits nödvändigt att i allt större omfattning tillgripa kultur medelst sådd eller plantering, för att så snart som möjligt efter avverkning utav de övermogna skogsbestånden, vilka sakna förmåga att själva föryngra sig, förse marken med återväxt.

Det är givet att i samma mån som direkta och i många fall högst avsevärda kostnader nedläggas på skogskulturer, man också måste fordra att ernå resultat av desamma, på det att kostnaderna icke må kunna anses bortkastade.

De skogliga förhållandena å de flesta kronomarkerna inom Norrbottens län äro numera sådana att för erhållande av återväxt kultur medelst sådd eller plantering måste tillgripas i allt större omfattning å de marker, som lämpa sig för uppdragande av tallskog, och dessa äro till arealen övervägande. Domänstyrelsen har beträffande frågan om renens skadegörelse på skogsåterväxten under hand sökt inhämta framstående vetenskapsmäns och zoologers uppfattning samt därav funnit styrkt i form av direkta uttalanden, att skogskultur och skogsrenskötsel icke läte sig förena, utan att renen måste under sådana förhållanden anses såsom ett synnerligen farligt skadedjur. Under sådana förhållanden kan det icke vara domänstyrelsen likgiltigt om en lagstiftning skulle komma till stånd, vilken icke blott bleve till direkt

skada för skogarna utan också avsåge att legalisera en renskötsel, vilken hittills ansetts ej blott vara i uppenbar strid mot gällande renbeteslag utan även på grund av praktiska skäl ligga utanför stängselförordningens räckvidd.

Genom 1923 års riksdags beslut har vidtagits en del förändringar i stängselförordningen i avsikt att bereda markägaren skydd för skada å skog och skogskulturer av betes kreatur särskilt å s. k. gemensamma betesmarker, och har genom lagrådets uttalanden vid förarbetena till nyss berörda ändrade lagstiftning framhävts, att redan med tidigare bestämmelser uti stängselförordningen en markägare ägt befogenhet att till skydd för vidtagna skogskulturer inhägna del av den eljest såsom gemensamt betesområde ansedda marken. Härmed har man då avsett att under allmänt givna förutsättningar skydda och bevara skogsäterväxten, till dess att den nått en sådan utveckling att tamboskapens betesgång icke vore för densamma menlig. Sagda bestämmelser avse alla slag av hemdjur, som kunna tänkas ifrågakomma, men har man givetvis icke ansett i avsedda sammanhang inrymma bestämmelser vis å vis renarna, vilka icke äro att anse såsom hemdjur i vanlig bemärkelse.

Skulle nämnda bestämmelser i fråga om rättighet att med hägnader skydda skogskulturerna avse även skadegörelse av renar, kommer detta att medföra kostnader, vilka i oroväckande grad öka kulturkostnaderna, ity att de stängsel, som eljest kunna vara effektiva i fråga om att hålla tamboskapen utanför ett kultiverat skogsområde, komma att visa sig fullständigt ineffektiva i fråga om renarna. Man måste nämligen räkna med skadegörelse av dessa djur såväl sommar- som vintertid, och då renen under sommartiden icke utestänges av stängsel, som beträffande tamboskapen är fullt effektivt, lärers detsamma med hänsyn till snöförhållandena vintertiden få göras kanske mer än dubbelt så högt. Vilka kostnader, som kunna förorsakas av dylika till dubbel höjd utförda stängsel, kan icke exakt angivas per arealenhet, då fråga blir om större arealer, enär därvid även andra omständigheter få tagas i betraktande. Men då stängselförordningen såsom sista och mest effektiva skydd för skogsvården ifrågasätter förbud för betning av hemkreatur eller vissa slag därav å vissa trakter eller under viss tid av året, finner man att lagstiftarna sannolikt med hänsyn till dels de stora kostnader, som äro förenade med hägnande av kulturfält, dels i betraktande av att dessa hägnader icke under alla förhållanden äro effektiva för skogens vård, låtit kreaturskötseln eller den jordbrukande befolkningens intressen stå tillbaka för skogsvården. Nu kan visserligen invändas att renarna vintertiden flyttat genom sådana trakter av vårt land, där skogskultur i rätt stor omfattning bedrivits sedan en följd av år tillbaka såsom i Västernorrlands och söder därom belägna län, utan att från dessa trakter några klagomål över skadegörelse å kulturerna framkommit, men det är då att märka, att de renar, som vistats å dylika områden, utgjorts av de nomadiserande lapparnas fjällrenar, vilka alltid hållits samlade och under i allmänhet god bevakning. Sannolikt är väl också att lapparna, om de härpå blivit uppmärksamgjorda, sökt att undvika sådana trakter, som varit föremål för skogskultur.

Inom lappmarkerna förekomma visserligen skogskulturer numera i betydande omfattning på kronans marker, men torde beträffande dessa och med beaktande av lapparnas urgamla och lagfästade rätt att här under viss tid av året uppehålla sig med sina renar icke vara helt uteslutet att på lagstiftningens väg förmå lapparna att undvika skadegörelse av renarna å dessa kulturfält.

Vidkommande åter Norrbottens läns kustland, där det nu är i fråga att legalisera s. k. skogsrenskötsel under hela året, gäller visserligen för när-

varande beträffande största delen av de i enskild ägo varande skogarna den s. k. dimensionslagen, vilken beträffande skogarnas föryngring är byggd på uppfattningen om att densamma skulle kunna överallt försiggå på naturlig väg. Sagda lag har emellertid gång efter annan påvisats vara fullkomligt ineffektiv i berörda hänseende beträffande avsevärda delar av dess tillämpningsområde. Upprepade framställningar hava förekommit, gående ut på att utbyta dimensionslagen mot en bättre lagstiftning, och synes det som om den tidpunkt icke vore långt avlägsen, då denna lag kommer att ersättas med den allmänna skogsvårdslagen av år 1923. Skulle så bliva fallet, kanske redan från och med 1925 års ingång, kommer befolkningen inom nämnda landsdel att i rätt stor omfattning äläggas att svara för att skog uppkommer efter avverkning. Då man har all anledning antaga, att sedan en dylik lagstiftning, vilken i fråga om avverkningens bedrivande lämnar skogsägaren stor frihet, blivit införd, avverkningarna till en början komma att bedrivas i rätt så ökad omfattning och till den grad att naturlig återväxt efter desamma icke är att förvänta, lära ock av markägarna komma att utkrävas dem åliggande reproduktionsskyldighet. Huru denna reproduktionsskyldighet skall av dem kunna fullgöras med mindre återväxten effektivt skyddas för skadegörelse av de i små hopar kringströvande skogsrenarna, är svårt att förstå. Visserligen skulle den invändningen kunna göras att, då kommittén avsett att dels skogsrenskötseln inom Norrbottens läns kustland skulle göras beroende av länsstyrelsens medgivande i varje fall, dels rättigheten att bedriva sådan renskötsel skulle kunna i fall av viss försummelse fräntagas vederbörande, någon risk för nämnda slag av skadegörelse icke skulle finnas, men då dels ej erfordras mer än att en mindre flock renar uppehåller sig en tid å ett kulturfält för att obotlig skadegörelse skall hava skett, dels icke med hänsyn till de former, varunder s. k. skogsrenskötsel är avsedd att äga rum, ifrågasättes sådan vård av skogsrenar att dylik skadegörelse kan förhindras, dels slutligen sedan vissa betesland och flyttningssvågar — dessa senare i mera inskränkt omfattning — blivit av länsstyrelsen för visst fall fastställda, det knappast torde vara möjligt att under oktrojtiden, tio år, erhalla ändring i sistberörda avseenden, blir ett verkligt rationellt skogsbruk inom avsedda trakter omöjliggjort.

För kronans vidkommande har kommittén uppenbarligen ansett, att frågan vore av sådan social betydelse att något som helst vederlag för en sålunda medgiven betesrätt å kronans marker icke behövde ifrågakomma. Styrelsen kan beträffande denna fråga icke underlåta att ånyo åberopa, vad dåvarande chefen för justitiedepartementet anför i förenämnda proposition till 1917 års riksdag beträffande den icke legaliserade renbetningen. Statsrådet har nämligen uttalat sig sålunda: 'Klagomål över här omförmälda renbetning hava tid efter annan framställts såväl av enskilda som av statens skogstjänstemän. Någon anledning för staten såsom ägare av kronoparkerna att tåla en hela året om pågående betning uti ifrågavarande trakter, synes ej heller föreligga, helst som det kan befaras att densamma skall ytterligare utvecklas.' Beträffande åter de enskilda har kommittén uttalat att samma betesrätt skulle kompenseras av rättigheten att få hålla skötesrenar till ett angivet antal av högst 20 stycken för varje fall. Kommittén synes emellertid icke hava beaktat, dels att sannolikt flertalet av de enskilda inom dessa trakter under inga förhållanden torde komma att begagna sig av rätten att hålla skötesrenar, dels att, om samtliga enskilda skulle begagna sig av sålunda medgiven rätt att hålla skötesrenar, dessas antal helt visst skulle väsentligen överstiga, vad som eventuellt förutsetts.

Av kommitténs utredningar har styrelsen inhämtat att för närvarande torde finnas i Norrbottens läns kustland cirka 6.000 renar, vilka icke någon

del av året föras på bete inom lappmarken. En avsevärd del utav denna renstock torde finnas inom de nordligaste socknarna såsom Muonionalusta, Pajala och Junosuando, men för övrigt förekomma till den omfattning, att deras begränsning till ett minimum är ur skogsvårdssynpunkt icke blott ett önskemål utan en krävande nödvändighet.

Skogsfastigheterna i nu berörda delar av landet äro i allmänhet, särskilt vad kronans vidkommer, upptaxerade till avsevärda belopp, vilkas förräntning gör det nödvändigt att erhålla skördar från desamma med möjligast korta omdrev och utan att man å skogsmarken nedlägger för stora kostnader på kulturåtgärder. Skogsbruket inom Norrbottens läns kustland, vilket i betydande omfattning kan så långt klimatiska förhållandena det medgiva drivas intensivt, kräver emellertid oavvisligen att därå icke nedläggas stora kostnader, enär detsamma icke på långt när är så givande som exempelvis i Västerbottens län eller där nedanför belägna delar av landet.

Kräver man nu av statsens skogsförvaltning, att den skall utan större utgifter göra skogsbruket räntabelt med hänsyn till skogsfastigheterna åsatta taxeringsvärden, samt av den enskilde, att han under så gott som alla förhållanden skall ombesörja att ny skog med säkerhet kommer i den avverkades ställe, så lära de nationalekonomiska synpunkter, som för statsmakterna och lagstiftarna i förenämnda hänseenden varit avgörande, få anses böra väga ganska tungt jämförda med de sociala synpunkter, som kommittén lagt på denna fråga.

Kommittén, som för utredning av i vilken omfattning den av dem benämnda skogsrenskötseln förekommit inom Norrbottens läns kustland, hållit sammanträden med befolkningen i orterna, har därvid jämväl kommit till den uppfattningen att denna s. k. skogsrenskötsel vore oundgängligen behövlig för vissa kategorier av den jordbrukande befolkningen, särskilt den som besutte smärre hemmansdelar samt s. k. torpare och inhyses. Särskild betydelse ägde det ock enligt kommitténs uppfattning att befolkningen kunde hålla sig dragrenar för vissa körslor för jordbruket ävensom för timmeravverkningar.

Styrelsen vill icke bestrida, att det i viss mån finnes fog för ett dylikt påstående, ävensom för det uttalandet, att det vore bättre för befolkningen att få hava sina dragrenar såsom skötesrenar hos skogslapparna än hos fjällapparna. Styrelsen får emellertid framhålla, att för den jordbrukande befolkning, som strävar att driva ett jordbruk av den art att det med nutida kommunikationer inom större delar av ifrågavarande område kan bedrivas på så sätt att detsamma helt föder en familj, innehavet av renar icke är nödvändigt ur folkförsörjningssynpunkt. Beträffande dragrenarna hava dessa spelat en rätt så stor roll såsom förvärvskällor för befolkningen i nämnda orter, men förutsättningarna härför försvinna allt mer och mer i den mån som kommunikationsväsendet utvecklar sig ock avverkningarna komma att förläggas på allt längre och längre avstånd ifrån flottleder och andra trafikleder. Dragrenens företrädare såsom dragare framför hästen framträder nämligen först vid djup snö och där allmänna färdvägar saknas, och dess förmåga att å längre sträckor framskaffa tyngre lass är synnerligen begränsad.

Såsom ytterligare ett skäl för förslaget att legalisera skogsrenskötseln inom Norrbottens läns kustland har kommittén åberopat gammal sedvänja, som opåtalat fått utveckla sig. Styrelsen får härtill genmäla att länsstyrelsen redan år 1916 förmålt sig vidtagit åtgärder för rättelse samt att styrelsen ock skogsstatstjänstemännen dels under hand dels officiellt hos länsstyrelsen påtalat den olagliga renhantering som försiggått. I detta sammanhang vill styrelsen erinra att dess skrivelse av år 1917 endast avsett förhållandena i

Muonionalusta kapellförsamling och icke hela kustlandet. Skrivelsen har nämligen av kommittén citerats i ett sammanhang, som kan giva densamma en vidare tolkning än den faktiskt innehåller. Att såsom kommittén vilja legalisera en lagstridig hantering av den anledningen bl. a. att den fått fortgå opåttalt, synes domänstyrelsen visserligen kunnat sägas före år 1917 haft något formellt fog för sig, men att nu helt ointetgöra 1917 års lagstiftningsarbete, lärar väl ej vara välbetänkt. Emellertid lärar lagstiftningen hava högre uppgifter än att legalisera en lagstridig utveckling, om vilken med fog kan sägas, att den icke följer nationalekonomiskt riktiga linjer.

Vad som nu anförts, kan enligt styrelsens förmenande i stort sett sägas vara tillämpligt på så gott som hela Norrbottens läns kustland med undantag möjligen för trakterna norr om Torne älv nedanför förgreningen med Tärendö älv, väster om Tärendö älv samt norr om Kalix älv ovanför sammanflödet med Tärendö älv. Nedanför nu angivna demarkationslinje torde enligt styrelsens förmenande icke kunna påvisas några förhållanden, som ur social synpunkt kräva legaliserande av en renskötsel, som skulle vara till synnerligen stort men för skogsskötseln. Detta gäller såväl den bofasta befolkningen som ock det ringa antal lappar, som möjligen där har sitt hemvist. Skulle det emellertid inom sagda områden finnas lappar, vilka till huvudsaklig del äro för sin utkomst beroende av den renskötsel, som av dem hittills bedrivits, får styrelsen framhålla, att det helt visst skall för staten visa sig förmånligare och vara förenat med vida mindre kostnader att bereda dem utkomst antingen som renskötare inom lappmarkerna eller på annat sätt, än att för deras skull upphöja kommitténs förslag till lag om skogsrenskötsel till lag.

Kommittén har visserligen uttalat, att den hade den uppfattningen att skogsrenskötseln i Norrbottens läns kustland icke skulle komma att utvecklas utan så småningom avtaga. Domänstyrelsen åter ser uti det framlagda lagförslaget ett uppslag till en väsentligen ökad skogsrenskötsel inom nämnda trakter.

I anledning av vad som sålunda anförts får styrelsen bestämt uttala sig emot att skogsrenskötseln må få bedrivas inom Norrbottens läns kustland nedanför den linje, som markeras av Tärendö älv och ovan angivna delar av Torne och Kalix älvar.

Beträffande åter trakterna ovanför nämnda demarkationslinje vill styrelsen icke ställa sig avvisande mot ett tillämpande inom desamma av kommitténs förslag till lag om skogsrenskötsel. Då styrelsen gör detta medgivande, ligger häri ingalunda ett underkännande av vad styrelsen tidigare anfört i princip, men har styrelsen låtit för sig vara avgörande frågan om i vilken grad kulturutvecklingen fortskridit och beräknas komma att ytterligare fortskrida.

Sålunda gäller för dessa trakter i minst lika hög grad, att renen gör betydande skada å skogsåterväxten, en skada till den omfattning att enligt äldre skogsbevakares inom Pajala socken utsago, vilka själva voro renägare, det icke vore möjligt erhålla återväxt, så länge renarna betade på dessa trakter. Emellertid äro de klimatiska förhållandena sådana att även om avsättningsförhållandena för virket bleve genom stegrade virkespriser och förbättrade utfartsleder mera gynnsamma, ett mera intensivt skogsbruk med kortare omloppstider icke å dessa trakter kan beräknas införas i samma omfattning som i övriga delar av Norrbottens läns kustland. Kommer så här till att kommunikationsväsendet ännu icke nått den utveckling, att detsamma kan i avsevärd mån stödja jordbruket i allmänhet, så synes det för befolkningens inom dessa orter vidkommande vara önskligt, att densamma beredes tillfälle att under någon tid framåt få hava skötesrenar i vård hos lapparna.

Domänstyrelsen har emellertid den uppfattningen att med en fortgående utveckling av kommunikationer, jordbruk och skogsbruk inom berörda områden de skäl, som nu kunna andragas till stöd för sagda lagförslag, med tiden komma att helt botfalla.

Såsom ett oeftergivligt villkor emellertid för ett dylikt medgivande från domänstyrelsens sida vill styrelsen uppställa, att styrelsen eller vederbörande överjägmästare i den blivande lagen beredes tillfälle att uttala sig om de närmare villkor ävensom vilka trakter, som länsstyrelsens för varje särskilt fall meddelade tillstånd för bedrivande av skogsrenskötsel böra innehålla och avse, vad beträffar kronans marker. Skulle så genom statsmakternas beslut skogsvårdsstyrelse inrättas i Norrbottens läns kustland, bör givetvis enahanda befogenhet beträffande de under skogsvårdsstyrelsens uppsikt stående skogarna inrymmas åt sagda styrelse. Sådana bestämmelser synas nämligen domänstyrelsen absolut nödvändiga för att i möjligaste mätto begränsa den skadegörelse å skogen, som trots allt likväl måste förväntas bliva en följd av skogsrenskötseln inom berörda områden, ävensom för att i tid kunna bana väg för en mera intensiv skogsskötsel.»

Bland de skäl, som av domänstyrelsen i dess nu återgivna yttrande anförts mot legalisering av skogsrenskötseln i Norrbottens läns kustland, stod främst det att renarna så skadligt inverkade på skogarna, att återväxten, om ej alldeles omöjliggjordes så dock i högsta grad äventyrades. Som denna fråga måste tillmätas en mycket stor betydelse, då det gällde att, såsom nu ifrågasättes, bibehålla skogsrenskötseln i kustlandet (= trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län), men det varit känt, hurusom meningarna rörande renarnas inverkan å skogarnas återväxt ingalunda vore överensstämmande bland fackmännen, anmodades *statens skogsförsöksanstalt* att i anledning av vad domänstyrelsen yttrat i frågan avgiva utlåtande. Skogsförsöksanstalten anförde följande:

»Frågan om renbetets inverkan på skogsåterväxten är ett gammalt spörsmål inom den nordiska skogslitteraturen, som blivit behandlat av ett flertal olika författare, av vilka somliga i renskötseln sett ett väsentligt hinder för en rationell skogsskötsel, andra däremot visserligen erkänna, att renarna göra en del skada men anse, att de i regel ej utöva något avgörande inflytande på skogens förnygring. För att klargöra orsakerna till de olikheter i uppfattning, som gjort sig gällande, torde det vara nödvändigt att erinra om förnygringsförhållandena hos en av de mest utbredda av de nordiska skogstyperna, nämligen den lavrika tallheden. Markbetäckningen i denna skogstyp utgöres av ett mer eller mindre rikt utvecklat renlavställe. Tallhedarna utgöra därför om vintern renarnas bästa betesmarker och det har därför legat nära till hands att anse de egendomligheter i avseende på förnygringen, som utmärka tallhedarna, vara förorsakade av renarnas betande. Den av ålder eller genom avverkning starkt utglesade tallheden är en svår-förnygrad eller åtminstone sig långsamt förnygrande skogstyp. De gamla träden stå mycket glest, marken mellan dem ligger utsatt för sol och vind och är betäckt med ett vitt renlavställe, som ger hela skogen ett ljus utseende. I renlavstället mellan träden påträffar man i regel mycket rikligt med små tallplanter. I tallhedarna närmare kusten uppträda de vanligen i större antal per hektar än längre in i landet med dess bistrare klimat och mindre ofta förekommande fröar. Flertalet av dessa planter äro emellertid små, förkrympta och svagt växtliga, de flesta dö förr eller senare genom angrepp av svampar och insekter och endast en ringa procent ernå någon

vidare utveckling. I närheten av de äldre träden, omkring stubbar, kvarlämnade toppar eller kullblåsta träd, finner man däremot ofta vackra grupper av växtliga tallplantor, medan man för övrigt endast finner dessa små oväxtliga plantor, som nyss omnämndes. Denna egendomliga föryngringsbild har man velat förklara som en följd av renarnas betande. Vid sitt sökande av föda under vintern sparka de med sina klövar sönder renlavstäckets, förstöra eller skada de tallplantor, som finnas i detta, och hindra därigenom deras utveckling. I närheten av de gamla träden, under kullfallna träd, toppar med kvarsittande grenar äro tallplantorna skyddade mot renarna, då de ej gärna ge sig dit, då deras horn där äro dem till hinder. Renarnas vinterbete skulle enligt denna åsikt vara orsak till tallhedarnas långsamma och egendomliga föryngring. Vore detta fallet skulle renarna utöva ett mycket väsentligt inflytande på Norrlands skogsskötsel, då tallhedarna inom stora områden ha nyss beskrivna utseende. Emellertid torde orsakssammanhanget vara helt annorlunda gestaltat enligt vad som framgått av professor Hesselmans undersökningar över tallhedarnas föryngringssvårigheter, till vilka undersökningar längre fram återkommes.

En mera odisputabel, skadlig inverkan på skogen utöva renarna genom sin hornfejning, då de genom att gnida hornen mot något träd söka befria dem från vidsittande torkande hud. Härför utväljas smärre manshöga träd, tallar eller granar, som genom hornfejningen förlora barken och flera eller färre grenar; flertalet skadade träd dö. Lokalt kunna renarna på detta sätt förorsaka avsevärda skador.

Från skogsforsksanstaltens sida ha sedan flera år tillbaka utförts en serie undersökningar över de norrländska tallhedarnas föryngringssvårigheter. De hittills publicerade resultaten äro nedlagda i tvenne avhandlingar av professor Hesselman: Studier över de norrländska tallhedarnas föryngringsvillkor I och II, publicerade i anstaltens meddelande åren 1910 och 1917.

Huvudresultaten av dessa undersökningar kunna sammanfattas på följande sätt:

Tallhedar som aldrig eller endast för mycket länge sedan varit besökta av renar förete samma föryngringsbild, som tillskrivits renarnas inverkan på skogen.

Snötryck, insekts- och svampskador ha en mera sekundär betydelse.

Huvudorsaken till tallhedarnas egendomliga föryngringssätt är att söka i humustäckets beskaffenhet, vilket framgår av

a) Plantor uppdragna i kultur i humus, insamlad under enstaka träd, utveckla sig vida kraftigare än i humus, samlad under lavmattan mellan träden.

b) Vid kultur å tallhedar, där alla äldre träd avverkats och där kvarliggande stammar bortburits, utveckla sig plantorna mycket ojämnt. De kraftigaste plantorna förekomma emellertid i närheten av stubbar och multnande trädstammar. Vid kemisk analys av humustäckets visar det sig, att en mer eller mindre livlig salpeterbildning äger rum på de platser, där tallplantorna äro kraftiga, men att ingen eller mycket svag salpeterbildning äger rum, där plantorna äro små och svaga.

c) Vid under senaste åren utförda försök med att tillföra plantorna på en typisk tallhed svaga lösningar av assimilerbart kväve har det visat sig, att dessa utvecklats sig kraftigare än förut.

Tallhedens långsamma och egendomliga föryngring är därför ett utslag av den svaga omsättning, som äger rum i det huvudsakligen av lavar bildade humustäckets. En livlig omsättning i humustäckets har genom vid den naturvetenskapliga avdelningen anställda försök visat sig vara av en väsentlig betydelse för en barrträdsplantas kraftiga utveckling under de första åren.

Ett annat hinder för tallhedarnas föryngring har man velat se i lavtäckets. I Norrbotten och Lappland är detta ytterst sällan så kraftigt, att det här-

utinnan kan spela någon roll. Däremot är detta fallet i norra Dalarna, Särna och Idre socknar, där lavtacket är så mäktigt, att det som en påls överhöljer på marken liggande stammar. I ett sådant lavtacke saknas så gott som fullständigt tallplantor. Liknande förhållanden lär man kunna finna i Finland och finska skogsmän ha också framfört den åsikten, att *renen gagnar skogs-föryngringen genom att hålla renlavstacket tillbaka*.

Det är naturligtvis obestriddt, att renarna skada skogen, mest påtagligt genom sin hornfejdning, möjligen också genom betet under vintern, vars betydelse dock är svårare att objektivt fastställa. Den skada, som renarna göra, beror naturligtvis i hög grad av deras antal per hektar. Lappkommittén har i sitt betänkande uppskattat de sommarbetande skogsrenarna i Norrbotten (kommitténs betänkande, sid. 91) till 6,000 st. De socknar, i vilka skogsrenar för närvarande förekomma ha en totalareal av 21,600 km². på varje skogsren faller därför i genomsnitt 3,5 km². *Under sådana förhållanden kan skogsrenbetet ej gärna annat än rent lokalt göra någon märkbar skada*. Till jämförelse kan anföras en omfattande undersökning från Finland, betitlad *Über die natürliche Verjüngung der Heidewälder im Fin-nischen Lappland*, publicerad av V. T. Aaltonen år 1919 i den finska skogs-försöksanstaltens meddelanden. Enligt den tyska resumén, avhandlingen är i huvudsak skriven på finska, är undersökningen förlagd till Finlands egentliga renbetesområde, omfattande 128,268 km², vilket år 1912 räknade 121,187 renar, vilkas antal dock under de sista åren starkt minskats. I det finska undersökningsområdet förekom sålunda i det närmaste en ren per km². Enligt författarens uppgift märker man överallt på renlavstacket, att renarna betat. Renens inverkan på skogsföryngringen behandlas i den tyska resumén ganska ingående. *Författaren kommer till den uppfattningen, att varken hornfejdningen ej heller sommar- och vinterbetet har någon mer avgörande inverkan på skogens föryngring annat än rent lokalt*. Fastmer söker denne författare orsaken till tallhedarnas föryngringssätt i förhållande till marken i likhet med vad de svenska undersökningarna givit vid handen.

Med hänsyn till renbetets inverkan på skogen måste man därför, liksom när det gäller inverkan av andra betande djur, å ena sidan taga i betraktande den skada, de göra, å andra sidan den ekonomiska och sociala betydelse, som hållande av dessa betesdjur medför. Någon undersökning, som kan tillåta ett objektivt avvägande av för- och nackdelarna av renbetet föreligger ännu icke, men klart är, att den skada, som renarna göra, stiger med deras antal per hektar och att när detta antal överskrider en viss gräns, skadan kommer att överväga nyttan. Denna gräns torde dock ej vara nådd med ett djur på 3,5 km².

Departementschefen yttrade vid remissen till lagrådet år 1924:

»Bedömandet av frågan, huruvida man bör upprätthålla det nu gällande förbudet mot skogsrenskötseln i Norrbottens läns kustland och med till buds stående medel utrota den stam av renar, som där finnes, eller huruvida man bör frångå detta förbud och i stället söka leda skogsrenskötseln in i lagliga former, förutsätter givetvis en noggrann prövning av skälen för och emot. Den första fråga, som då möter, är den, huruvida man med hänsyn till menige mans bästa kan anse, att ett verkligt behov föreligger att fortfarande hava möjlighet att i hemtrakten hålla renar. I denna fråga hava förebragts omfattande utredningar. Jag finner på grund av dessa utredningar ådaga-lagt, att frågan har ingen eller endast ringa betydelse för de socknar, som ligga närmast Bottniska viken, men att frågan vinner i betydelse inåt landet och att i flertalet där belägna socknar ett sådant behov, varom jag i det föregående talat, förefinnes. Jag hänvisar i sådant hänseende till vad kommittén härutinnan anfört.

1924 års
förslag.

Nästa fråga, som måste besvaras, är den, huruvida trots behovet att bibehålla skogsrenskötseln så starka skäl kunna anföras däremot att man på den grund likväl bör avstå ifrån att tillgodose detsamma på det av kommittén föreslagna sättet. Mot bifall härtill kan i första hand åberopas att densamma varit uttryckligen förbjuden allt sedan tillkomsten av 1898 års renbeteslag och att nämnda förbud ytterligare skärpts genom 1917 års lagstiftning i ämnet. Grunden till ifrågavarande förbud är, såsom av förarbetena till nämnda lagar framgår, den att vederbörande renägare ansetts sakna all rätt att för renskötsel å dessa trakter anlita främmande mark. Härom synes man vid förbudets meddelande hava varit ense. Jag kan icke i allo dela denna mening. Av utredningarna framgår, att skogsrenskötsel i denna del av landet på de flesta håll förekommit sedan mycket gammal tid. Mig förefaller det att man av detta förhållande kan vinna stöd för den meningen att skogsrenskötseln å dessa trakter icke kan sägas sakna all rättsgrund för sin tillvaro. Denna mening är även på sina håll i kustlandet fortfarande livligt omfattad och man ser där i det nu gällande förbudet mot skogsrenskötseln ett av förhållandena å orten icke betingat ingrepp i en sedan gammalt bestående sedvänja, i syfte närmast att från dessa trakter avlägsna en för odlingen förment skadlig hantering. Ett stöd för denna mening ser man i det förhållande att förbudet, ej ens i dess skärpta form, icke någonsin mera allmänt blivit satt i verkställighet. Jag kan för min del icke finna det annat än välbetänkt, om man, där icke avgörande skäl mot en sådan åtgärd eljest föreligga, upphäver förbudet och därmed bringar lagstiftningen till närmare överensstämmelse med förhållandena, sådana de i följd av en icke helt ogrundad rättsuppfattning gestaltat sig.

Mot bifall till förslaget att tillåta skogsrenskötsel året om å dessa trakter kunna emellertid även åberopas vissa olägenheter, som renskötseln kan komma att medföra för jordbruket. Här liksom å andra trakter, där renar vistas, kan förekomma att renarna sommartid nedtrampa för slätter avsedda ängar och på höst och förvinter slå ned höet från hässjorna. Nu antydda skadegörelser och deras inverkan på jordbruksnäringen särskilt även å nu ifrågavarande trakter voro under förarbetena till de år 1917 föreslagna skärpningarna i 1898 års renbeteslag föremål för utredning genom sakkunnig person, numera professorn fil. dr Paul Hellström. Denne hade år 1915 att besvara bland annat den frågan, huruvida det kunde anses lända till väsentlig skada för jordbruket på dess nuvarande stadium eller till hinder för en eljest tänkbar utveckling och utbredning av denna näringsgren, att renar (»skogsrenar») i betydande mängd sommartid hölles i trakten. Förra delen av frågan besvarades på det sätt att skadegörelsen å slätterängarna icke ansåges vara så särdeles omfattande, där icke ett större antal renar samtidigt sloge sig ned på samma plats. Särskilt i Tornedalssocknarna vallades renarna i allmänhet under förra delen av sommaren till fram emot slättertiden, varvid de så långt det vore möjligt hölles på trakter, som låge mera avlägset från slätterängarna. Av långt större omfattning vore den skadegörelse, som åstadkommes å höet på utestående hässjor. Om denna skadegörelse kunde det dock med fullt fog sägas, att den lika mycket vore beroende av hemmansägarnas som av renägarnas försumlighet. Inom hela det egentliga skogslandet mötte det inga oöverstigliga svårigheter att på lämpligt sätt skydda höet. Om ängen vore för obetydlig för att uppförandet av en lada skulle vara ekonomiskt, så borde åtminstone ett stängsel omkring höhässjan kunna utan allt för stor uppoffring av tid och kostnad åstadkommas. Den andra delen av frågan eller om skogsrenarna kunde anses utgöra något hinder för en eljest tänkbar utveckling och utbredning av jordbruket besvarades i huvudsak nekande. Hellström anförde i detta sammanhang följande, som,

ehuru avsett mähända mera för lappmarkerna, dock är tillämpligt även å en större del av kustlandet:

Hela det av vår konsulent- och vandringsrättarkår utvecklade arbetet för det norrbottniska jordbrukets höjande är inriktat på att så mycket som möjligt intressera befolkningen för att så småningom övergiva den myr- och skogsängsslätter, genom vilken den mest kommit i konflikt med renskötseln, och i stället arbeta på att få ersättning för detta foder genom foderproduktion å odlad mark, framför allt å odlade myrmarker. Och detta arbete bedrives med god framgång ej blott i de nedre delarna av länet utan även i lappmarkssocknarna. Även om ängarna i de övre och inre delarna av länet äro av en mera fundamental betydelse för jordbruket än i de nedre, närmare kusten belägna socknarna, så har det dock visat sig, att myrhöet även i lappmarkerna kan med stor fördel ersättas med det foder, som erhålles från myrodlingarna. En stor svårighet erbjuder visserligen den stora fördyring, som de långa avstånden och de höga frakterna åstadkomma på konstgödseln, men så snart inlandsbanan hinner framdragas även genom Norrbotten, komma dessa svårigheter att förminskas, och i samma mån kommer också jordbruket att mera, än nu är fallet, bli oberoende av den från myrängarna hämtade höavkastningen.

Emellertid får man enligt min uppfattning ej förbise det förhållandet, att ängarna och deras avkastning ännu för lång tid framåt kommer att vara av stor betydelse för de ifrågavarande trakternas primitiva jordbruk. Men till ängarnas skydd behöver man icke därför nödvändigtvis minska renstammen eller förbjuda renskötseln. Minst lika effektivt och för befolkningen i sin helhet mera fördelaktigt torde vara att på lämpligt sätt söka förmå renägarna att bättre än hittills skett sköta sina renar och hemmansägarna att bättre än hittills skett sköta och skydda sitt hö samt övergå till att ifrån odlad jord mera än ifrån avlägsna slättermyrar skaffa sig det för kreaturens framfödande nödiga fodret.

En liknande mening har även, enligt vad jag inhämtat av kommitténs protokoll den 14 juli 1920 vid sammanträde med befolkningen i Över-Torneå socken, yttrats av jordbrukskonsulenten W. L. Wanhainen, som vid sammanträdet anförde bl. a. följande. Renen vore för en del av befolkningen outhärlig. Den gjorde om sommaren någon skada, men om vintrarna i allmänhet ingen eller så gott som ingen skada. Skadorna överdrevs i allmänhet. Det borde dock ordnas så, att alla, som lidit skada, finge ersättning därför, och förekommas att renvårdaren kunde slingra sig undan skadeersättning med den invändningen, att det icke varit hans renar, som orsakat skada. Erhölles full ersättning för verklig skada, funnes enligt Wanhainens mening intet hinder mot att renarna bibehölles i dessa trakter. De komme under angivna förutsättningar icke att hindra jordbrukets utveckling å orten. Ju mera jordbruket skrede framåt, dess bättre bleve förutsättningarna för renskötseln. Genom ökad odling å hemägorna bleve nämligen jordbruket mindre beroende av skogsstätter å utängar, och i skogen bleve bättre utrymme för renen. Renarnas antal kunde då ökas och därigenom vunnes större tillgång å kött m. fl. renprodukter.

Det återstår så att bedöma frågan om renarnas inverkan på skogsvården. Härutinnan föreligga två uttalanden från myndigheter. Jag kan icke finna annat än att domänstyrelsen betraktat denna fråga något ensidigt från reglementarisk synpunkt och med överdriven farhåga för menliga konsekvenser. Dess principiella ståndpunkt i fråga om renarnas tillintetgörande av möjligheterna för skogarnas återväxt torde vara på ett övertygande sätt vederlagd genom det på vetenskapliga rön grundade yttrande, som avgivits av statens skogsförsöksanstalt. Jag ansluter mig till detta yttrande och anser följakt-

ligen frågan, huruvida ur skogskulturell synpunkt något avgörande hinder skulle möta mot att bibehålla skogsrenskötseln å dessa trakter, böra besvaras nekande. Domänstyrelsen anför i sitt utlåtande på ett ställe att mot dess principiella syn på saken skulle kunna invändas att renarna vintertiden flyttat genom sådana trakter av landet, där skogskultur i rätt stor omfattning bedrivits sedan en följd av år tillbaka, såsom i Västernorrlands och söder därom belägna län, utan att från dessa trakter några klagomål över skadegörelse å kulturerna framkommit, men att det då vore att märka, att de renar, som vistats å dylika områden, utgjorts av de nomadiserande lapparnas fjällrenar, vilka alltid hållits sanlade och under i allmänhet god bevakning. Sannolikt vore väl också att lapparna, om de blivit uppmärksamgjorda härpå, sökt att undvika sådana trakter, som varit föremål för skogskultur. Jag vill i anledning av detta yttrande till en början erinra om, att skogskulturer av det slag, varom här är fråga, nämligen å tallhedarna, längre norr ut icke förekomma i så stor omfattning som söderut, och att från de nordligare trakterna hittills icke försports några allvarligare klagomål över skadegörelse å sådana hedar genom renarna. Jag vill även erinra om, att tallhedarna i stort sett av lapparna uppsökas endast vintertid, medan renarna sommartid i huvudsak hållas å sådana trakter, där det finnes tillgång till gräsbete och dylikt och där svalka mot sommarhettan bättre uppnås, nämligen i granskogsland och å myrängar. Jag vill även mot domänstyrelsen framhålla, att vintertid icke föreligger någon skillnad mellan fjällrenarnas och skogsrenarnas skötsel. Under vintern tillämpas i fråga om båda slagen av djur samma metod eller att renarna i samlad hjord föras från trakt till trakt. Domänstyrelsens yttrande, att skogskulturerna å angivna trakter undgått skadegörelser under renarnas vandringar tack vare den omständigheten att renarna utgjorts av de nomadiserande lapparnas fjällrenar, är följaktligen byggt på en oriktig uppfattning. Kunna fjälllapparna, om de vintertid komma till trakter, där skogskulturer bedrivs, genom att uppmärksamgöras å förhållandet, undvika att där anställa skador, torde en sådan försiktighet i lika hög grad kunna uppnås hos de renskötande skogslapparna, därest de i förväg erhålla kännedom om mera ömtåliga trakter. På grund av vad sålunda förekommit i frågan om renarnas inverkan å skogarnas återväxt finner jag ej heller anledning biträda domänstyrelsens yrkande, att skogsrenskötseln av hänsyn härtill borde i lokalt hänseende begränsas till trakterna ovanför den av domänstyrelsen angivna demarkationslinjen. Vad domänstyrelsen i övrigt anför i fråga om de sociala förhållanden, som skulle betinga ett bibehållande av skogsrenskötseln å ifrågavarande trakter, finner jag icke vara av beskaffenhet att mot den härutinnan i kommitténs betänkande förekommande utredningen vinna beaktande. Jag biträder följaktligen kommitténs förslag att låta länsstyrelsen efter vederbörande kommuns hörande avgöra, i vad mån det å särskilda trakter inom Norrbottens kustland kan vara påkallat att där bibehålla skogsrenskötseln.»

Den sakkunnige.

Den sakkunnige, som i likhet med departementschefen ansett gällande förbud mot renskötsel å ifrågavarande trakter böra i allmänhet upphöra, yttrar härom:

»Under sommaren 1927 hava sammanträden hållits med befolkningen i Pajala, Muodoslombolo, Tarendö och Övertorneå. Därvid upplystes, att å dessa orter befolkningens reninnehav väsentligen ökats. Sålunda ägde Pajala sockenbor, vilkas renantal år 1921 enligt kommitténs utredning uppgick till omkring 450, numera 1,100 renar i vård hos Sattajärvi och Muonionalusta renföreningar. Till Sattajärvi renförening hörde enligt 1925 års officiella renräkning 314 renar; vid senaste räkningen inom föreningen i mars 1927

uppgick antalet till omkring 600. Inom Muonionalusta renförening hade renantalet sedan 1925 års renräkning ökat och utgjorde vid senaste räkningen 4,463, därav omkring 400 voro dragrenar, tillhörande dels bofasta och dels renskötande lappar. Befolkningens i Muonionalusta eller Muonio kapellförsamling renantal, som år 1917 uppgick till 1,662 och år 1921 till 1,950, hade år 1927 stigit till 5,483. Uti Tärendö socken, där renantalet år 1921 utgjorde 660, funnos vid 1926 års slut omkring 1,000 renar, därav 70 dragrenar; den nuvarande renstocken uppskattades till över 1,000 renar, årets kalvar inberäknade. Inom Övertorneå socken funnos år 1921 830 renar; numera uppskattades renantalet till omkring 2,470, därav 75 à 80 dragrenar. För Hietaniemi socken äro motsvarande siffror 470 och 600, i vilket sistnämnda antal ingå 20 à 30 dragrenar.

Bland de å sammanträdena närvarande uttalades den uppfattningen, att betesområdena vore fullt tillräckliga för det nuvarande renantalet.

De skador, som av renarna förorsakas å dessa trakter, äro i allmänhet ej av större betydelse; det årliga skadeersättningsbeloppet överstiger i regel icke 1 krona för ren. Ett undantag härifrån utgör Tärendö socken, där stark stegring av skadeersättningsbeloppen under de senare åren ägt rum. Sålunda hade under år 1926 skadeersättning utgått med 7 kronor 25 öre för ren. Ersättningen plägar erläggas godvilligt; rättegångar därom förekomma sällan.

Av den avsevärda ökning av renstammen, som enligt vad ovan visats skett under de senare åren, torde kunna dragas den slutsatsen, att renskötseln är behövlig å dessa trakter. I allmänhet har detta även vitsordats å sammanträdena med ortsbefolkningen, ehuru väl yrkanden ock väckts om renskötselns avlysning. Det framhölls emellertid, att den avoghet mot näringen, som förefanns hos en del personer, hade sin största grund i den omständigheten att reglerande lagbestämmelser saknades. De största renskadorna förorsakades av dragrenarna, beroende på att dessa vid snösmältningen lössläpptes omedelbart intill ägarens hemvist och på grund härav uppehöll sig i närheten av inägorna hela sommaren. En bidragande orsak till de på sina håll förekommande stora skadeståndsbeloppen vore ock att bestämda betesområden ej funnes för de olika renägarföreningarna. Genom införande av en rationellt skött och efter stränga regler driven renskötsel skulle, enligt flerstädes uttalad uppfattning, de största olägenheterna bliva undanröjda till stor nytta för dessa orter. En indelning av betesmarkerna i lappbyar, utgörande ett eller flera skadeersättningsdistrikt, ansågs allmänt som en god anordning; dock borde varje renägare, vare sig han själv skötte renar eller icke, tillhöra sådan lappby och vara röstberättigad vid sammanträden inom densamma.

Med hänsyn till sålunda och i övrigt vunna upplysningar har även i förevarande förslag nu gällande förbud mot renskötsel å ifrågavarande trakter ansetts böra i allmänhet upphöra och lagliga former för näringens bedrivande i stället anvisas. Härvid hava de av kommittén föreslagna bestämmelserna i huvudsak bibehållits. Dock har det ansetts lämpligt att i en särskild avdelning sammanföra reglerna för ifrågavarande renskötsel och där i ett sammanhang upptaga de stadganden, som med avvikelse från i övrigt gällande regler hava avseende allenast å densamma.»

Såsom jag förut anmärkt har *domänstyrelsen* icke haft något att erinra mot den sakkunniges förslag.

Yttranden över
den sakkun-
niges förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har förmått sig med tillfredsställelse an- teckna, att den ifrågavarande olagliga renskötseln, som myndigheterna hit- tills nödgats se genom fingrarna med, bleve reglerad genom lagbestämme-

ser, och länsstyrelsen hyser den tillförsikten, att de stadganden, som härutinnan föreslagits, skola vara ägnade att på ett tillfredsställande sätt ordna denna angelägenhet, så att berättigade krav från ömse intresserade sidor skola kunna tillgodoses.

Departements-
chefen.

Jag ansluter mig helt till den sakkunniges uppfattning, att lagliga former böra anvisas för bedrivande av renskötsel å ifrågavarande trakter. Beträffande skälen härför tillåter jag mig att hänvisa till den av kommittén verkställda utredningen samt departementschefens uttalande vid framläggandet av 1924 års förslag. Mot de av domänstyrelsen i yttrandet över kommitténs förslag framförda anmärkningarna får jag återropa det av statens skogsförsoksanstalt avgivna utlåtandet. Märkas bör jämväl, att domänstyrelsen icke haft något att erinra mot den sakkunniges förslag. Vad angår utformningen av förslaget har jag i allt väsentligt anslutit mig till den sakkunnige.

57 §.

I denna paragraf har med vissa ändringar upptagits innehållet i S. 5 §.

Kommittén föreskrev såsom villkor för utövande av sådan renskötsel, varom här är fråga, att vederbörande skulle, såsom nu i allmänhet är förhållandet, tillhöra en renägarförening. Kommittén förutsatte emellertid därjämte, att de områden, där renskötelsen drives, skulle indelas i lappbyområden samt att de renskötande lapparna inom vart och ett av lappbyområdena skulle utgöra en lappby och att denna skulle kunna förklaras utgöra ett eller flera skadeersättningsdistrikt. Kommittén hade dock icke angivit de särskilda uppgifter, som skulle tillkomma dessa olika slag av rättssubjekt, i vidare mån än att renägarföreningens bildande avsåge underlättande av skadeersättnings utgörande.

I yttrande över kommitténs förslag anmärkte länsstyrelsen i Norrbottens län bland annat att i lagrummet borde tydligt uttryckas, att ifrågavarande art av renskötsel borde tillåtas endast där behov föreläge för en större del av befolkningen. Departementschefen ansåg vid framläggandet av 1919 års förslag detta så uppenbart, att något särskilt stadgande härom syntes obehövt.

I den sakkunniges förslag har med hänsyn till länsstyrelsens anmärkning införts ett tillägg i sådan riktning. I fråga om renägarföreningarna och deras uppgift att underlätta skadeersättnings utgörande yttrar den sakkunnige:

På vad sätt renägarföreningarna skulle verka för detta ändamål är dock oklart, likasom ock i vad förhållande de skulle stå till skadeersättningsdistrikten, där sådana bildades. Då den av kommittén föreslagna anordningen med olika rättssubjekt, som åtminstone delvis komme att erhålla samma uppgifter, syntes vara mindre lämplig, hade i förevarande förslag skyldigheten att tillhöra en renägarförening icke upptagits såsom villkor för rätten att efter tillstånd driva renskötsel. Skadestandsregleringarna syntes för den nu ifrågavarande renskötelsen lämpligen kunna i huvudsak ordnas på samma sätt som för renskötsel i allmänhet. Enligt den sakkunniges förslag mötte emellertid icke hinder för renägarna att för skadeersättnings utgörande bilda renägarföreningar.

Departements-
chefen.

De av den sakkunnige utarbetade bestämmelserna hava i huvudsak oförändrade ingått i föreliggande förslag.

I denna paragraf hava liksom i den sakkunniges förslag sammanförts vissa särbestämmelser i fråga om renskötsel efter tillstånd, som i kommitténs förslag till lag om skogsrenskötsel upptagits under olika paragrafer. I den mån icke annorlunda stadgas i denna paragraf skola övriga i lagen meddelade bestämmelser i tillämpliga delar lända till efterrättelse vid ifrågavarande slag av renskötsel. Härav följer, att detta kommer att gälla även om bestämmelserna i 17 § om begagnande och ändring av väg, som av ålder nyttjats, vilka bestämmelser i kommittéförslaget icke givits tillämplighet å sådan renskötsel, varom här är fråga. Det torde saknas anledning att härutinnan göra något undantag.

58 §.

Den sakkunnige yttrar om bestämmelserna i punkt 1), som bland annat anger, vilka personer vid nu ifrågavarande renskötsel skola tillhöra lappby:

Den sakkunnige.

»Föreskrifterna i lagen om indelning i lappbyar och bestämmande av betesområden skola äga tillämpning även med avseende å förevarande slag av renskötsel. Till lappby, varom här är fråga, hör i första hand lapp, som erhållit tillstånd att där driva renskötsel, ävensom sådan lapps hustru, hemmavarande barn och lapska tjänare. Uppenbart är, att medlemskapet i byn upphör om tillståndet återkallas eller tiden för detsamma utgår. Såsom ovan nämnts har det icke ansetts lämpligt föreskriva att renägarna skola vara anslutna till en renägarförening. Med hänsyn härtill har det i stället ansetts böra stadgas, att samtliga renägare, vilka hava renar i vård hos lapp, som här avses, skola tillhöra dennes lappby. Härav följer, att de äga rätt att delta i lappbyns överläggningar och beslut, dock synes befogenhet härutinnan icke böra tillkomma skötesrenägaren i andra frågor än som röra hans rätt såsom renägare i byn. De särskilda rättigheter i fråga om skogsfång, som äro medgivna, tillkommer emellertid endast den lapp, som tillhör byn. — Stadgandet i sista punkten motsvarar S. 58 § 1 mom.»

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anmärkt, att bestämmelsen att skötesrenägare icke finge delta i överläggningar och beslut i andra frågor än dem som rörde hans rätt såsom renägare i byn vore onödig, då knappast några andra ärenden komme upp på sammanträdena med lappbyn än sådana, som på ett eller annat sätt hade att göra med medlemmarnas renägarskap.

Yttrande över den sakkunniges förslag.

Ehuru enligt den föreslagna bestämmelsen en skötesrenägare torde bliva berättigad att delta i behandlingen av de flesta frågor, som förekomma inom lappbyn, synes det dock lämpligast att fastslå, att han ej må delta i frågor, som ej beröra hans rätt såsom renägare. Jag har alltså icke företagit ändring i anledning av länsstyrelsens anmärkning.

Departementschefen.

I punkt 2) behandlas det fall, att lapp visat försumlighet i renskötseln eller att han eljest visat sig olämplig att utöva den medgivna rättigheten. Härom yttrar *den sakkunnige* följande.

Den sakkunnige.

»Återkallande av rättigheten synes böra kunna ske vid mindre grad av försummelse än som förutsattes i 19 §. Den procedur, som stadgas i sistnämnda paragraf, synes ock i förevarande fall allt för omständlig, varför återkallelse bör kunna äga rum utan att däri föreskrivna former iakttagas. Dock bör det givetvis icke möta hinder för Konungens befallningshavande att, där så anses lämpligare, begagna sig av förfarandet enligt 19 §.»

Yttrande
över den
sakkunniges
förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ifrågasätter, huruvida icke stadgandet kunde givas avfattningen »helt eller delvis frantaga etc.»; försumligheten kunde lätteligen tänkas vara av den art, att den tillräckligt bestraffades med förlust av rätt att vårda skötesrenar, och lappens ekonomiska omständigheter eller andra förhållanden kunde vara sådana, att ett frantagande av rätten att vårda egna renar skulle vara obilligt. Länsstyrelsen framhåller härjämte, att de renvårdande lapparnas egna renar i dessa trakter äro jämförelsevis få och skötesrenantalet det övertvägande.

Departements-
chefen.

Då stadgandets avfattning enligt förslaget uppenbarligen icke medför hinder för Konungens befallningshavande att förfara på det av länsstyrelsen angivna sättet, finner jag något tillägg till punkten icke vara erforderligt.

De i punkt 3) upptagna stadgandena om den rätt till skogsfång, som bör tillkomma lapp, varom här är fråga, motsvaras av föreskrifter i S. 25 § 1 mom. sista stycket samt 26 § 3 mom. Rätt att fälla lavbevuxna träd för erhållande av foder åt renarna har icke ansetts i något fall böra tillkomma lapp, som här avses.

Uti punkt 4) stadgas, att bestämmelserna om rätt till jakt och fiske ej äga tillämpning å lappar, som avses i 57 §. De av kommittén föreslagna bestämmelserna innehålla icke någon inskränkning härutinnan, men det torde hava varit avsett, att den i lapprivilegiet ingående rätten till jakt och fiske ej skulle tillkomma lappar, varom här är fråga. Detta har synts böra komma till uttryck i lagtexten.

Bestämmelserna i punkt 5) motsvara S. 35 och 40 §§.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har hemställt, att inskränkningen att endast vid betning uppkommande skador skola ersättas måtte utgå.

Departements-
chefen.

Vad länsstyrelsen anmärkt finner jag vara befogat, och jag har därför vidtagit erforderlig ändring i stadgandet. Därjämte har jag ansett hänvisning böra göras till 43—45 §§.

I punkt 6) hava upptagits föreskrifter, motsvarande undantagsbestämmelsen uti S. 46 § 1 mom. för här ifrågavarande trakter.

Punkt 7) innehåller bestämmelser om rätt att innehava och hålla skötesrenar samt motsvarar stadgandet i S. 49 § 1 stycket samt undantagsbestämmelsen i 50 § 1 stycket. I de båda sista styckena av punkten hava upptagits bestämmelser till motsvarighet av vad som stadgas uti 53 och 54 §§ av förevarande förslag.

Departements-
chefen.

Av skäl, som anförts vid 50 § har jag här vidtagit en jämkning i den sakkunniges förslag.

Den sak-
kunnige.

Bestämmelserna i S. 49 § andra stycket hava i överensstämmelse med vad redan anförts under 57 § om renägarförening här utesluts. — Jämväl bestämmelserna i S. 49 § sista stycket hava ansetts kunna uteslutas. Härom anför *den sakkunnige*:

»Den renskötande lappen och skötesrenägaren äga enligt förslaget att inom de gränser, som av Konungens befallningshavande bestämts, avtala om villkoren för vården av renarna. Vid sådant förhållande och då det här gäller ett så ringa antal som 20 renar för hushåll synes det onödigt att i lagen stadga någon särskild tidsfrist, inom vilken skötesrenarna skola bortskaffas vid ägarens död eller vid flyttning. Jämväl övriga bestämmelser i förevarande stycke synas kunna undvaras, då Konungens befallningshavande i allt fall har möjlighet att reglera förhållandena i det fall att renägaren flyttar eller avlider.»

I likhet med den sakkunnige har jag ansett föreskrifter i omförmälda hänseenden överflödiga. Departements-
chefen.

Bestämmelserna i punkt 8) motsvara S. 53 § 1 mom. andra stycket.

Straffbestämmelser m. m.

Denna paragraf motsvarar F. 59 § och S. 60 §.

Den sakkunnige anför till motivering av motsvarande stadganden i det av honom framlagda förslaget:

»I de tidigare förslagen äro samtliga straffbestämmelser sammanförda under en paragraf, under det att i gällande lag dylika bestämmelser äro meddelade i samband med de stadganden, vilkas överträdande beläggas med straff. Ehuru gällande lags anordning i vissa fall synes vara att föredraga, har dock förslagens uppställning i förevarande avseende ansetts böra bibehållas. I sak föreligger skiljaktighet från nämnda paragrafer därutinnan, att de av kommittén föreslagna straffbestämmelserna i F. 59 § 1 mom. b) och h) och motsvarande stadganden i S. 60 § fått utgå. Föreskrifter rörande lapparnas flyttning och renarnas bevakning äro liksom för närvarande avsedda att intagas i byordning; och synes därför överträdelse av desamma såsom varande förseelse mot byordningen böra därstädes, såsom ock skett i de nu gällande byordningarna, beläggas med straff. Vad beträffar av ordningsman givna föreskrifter synes det icke lämpligt eller tillrädligt att förse dem med särskilt straffskydd. Av honom föreskriven åtgärd synes ej böra förseas med sådant skydd i annan mån än som eljest följer av bestämmelserna i lag eller byordning.»

I övrigt har den sakkunnige i kommitténs förslag vidtagit vissa jämkningar i formellt hänseende.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför rörande bestämmelserna i 3 mom. a), om straff för lapp, som förorsakar att hans renar inkomma på främmande lappbys område:

Till varje lappby finge anses höra ett vinterbetesområde, lat vara icke avgränsat mot tillstötande by. Då så vore och då 9 § i förslaget stadgade förbud för lapp att i den mån betesområde med bestämda gränser blivit fastställt för lappby föra sina renar på bete utom sagda område, syntes bestämmelsen i 59 § 3 mom. a) om straff för lapp, som förorsakade att hans renar inkomme på »främmande lappbys område», icke tillräckligt tydlig: straff borde ej förekomma annat än för intrång på annan lappbys till gränserna bestämda betesområde.

Den av länsstyrelsen framställda anmärkningen finner jag beaktansvärd. Jag har därför låtit vidtaga erforderlig ändring i förslaget. Därjämte har jag infört hänvisningar dels i 1 mom. d) till 29 § dels ock i 2 mom. a) till 30 och 58 §§. Vidare har jag ansett orden »eller renskiljning» i 3 mom. g) Departements-
chefen.

59 §.

Den
sakkunnige.

Yttrande
över den
sakkunniges
förslag.

böra utgå, då bestämmelser om renskiljning ej finnas i lagen utan böra intagas i byordning, där även straff för förseelser mot dessa bestämmelser torde böra stadgas. I övrigt föreligga i jämförelse med den sakkunniges förslag allenast smärre skiljaktigheter av formell art.

Den
sakkunnige.

Rörande vissa i de tidigare förslagen förekommande bestämmelser, vilka den sakkunnige uteslutit, anför *den sakkunnige*:

»Uti F. 60 § och S. 61 § har i 1 mom. stadgats, att om lapps husfolk eller tjänare tagit mera bränsle eller virke, än som erfordras för täckande av lappens eget behov, eller tagit bränsle eller virke i annan ordning än lagen föreskriver, jämväl husbonden skulle vara här för ansvarig liksom vore förseelsen begången av honom själv, där ej omständigheterna gjorde sannolikt, att förseelsen ägt rum utan hans vetskap och vilja. Denna bestämmelse är tydligen hämtad från konventionen med Norge, med vilken den dock icke är fullt överensstämmande. Då det icke synes lämpligt eller nödigt att i denna lag utsträcka husbondes ansvar för tjänares åtgärder utöver vad som följer av allmänna straffbarhetsgrunder, har bestämmelsen här uteslutits. — Uti andra momentet av paragraferna F. 60 och S. 61 har kommittén infört stadgande därom att delaktighet i en förseelse skall vara straffbar enligt samma grunder som gälla enligt allmänna strafflagen. Då emellertid detta torde vara förhållandet även utan uttryckligt stadgande härom samt förekomsten av ett sådant möjligen kunde giva anledning till att övriga bestämmelser i strafflagen, t. ex. om preskription, ansåges ej tillämpliga, har stadgandet ansetts böra uteslutas.»

Departements-
chefen.

Jag har ej funnit skäl att i det omarbetade förslaget upptaga bestämmelser av sålunda angiven innebörd.

60 §.

Denna paragraf motsvarar F. 66 § och S. 67 §. Nämda paragrafer avse enligt motiven samma fall som 42 § av gällande lag eller att någon under andra förhållanden än som behandlas i renbeteslagen håller renar. Under stadgandet synes jämväl komma det fall, som behandlas i 36 § sista stycket av gällande lag, d. v. s. att någon, som ej är lapp, håller renar annorledes än som skötesrenar. Då bestämmelserna avse att reglera påföljden för renägare, därest han för renarna på bete å mark, varöver han ej förfogar, har paragrafen liksom i den sakkunniges förslag upptagits under avdelningen om straffbestämmelser.

Om åtal, besvär och verkställighet.

61 §.

Denna paragraf, som motsvarar 41 § i gällande lag, återgiver utan ändring i sak innehållet uti F. 61 § och S. 62 §; dock har, såsom förut anmärkts, bestämmelsen att skadestånd för ren, som skadats eller dödats, skall tillfalla lappby, då renen är omärkt eller målsäganden är okänd, ansetts hava sin rätta plats i 47 §. Till förseelser, som må åtalas av allmän åklagare allenast efter angivelse, synes böra hänföras även sådan förseelse, som avses i 3 mom. d), och detta har iakttagits vid utarbetande av förevarande förslag. I övrigt äro bestämmelserna i sakligt hänseende oförändrade upptagna från den sakkunniges förslag.

I denna paragraf hava bestämmelserna i 40 § av gällande lag, motsvarande F. 62 § och S. 63 §, upptagits oförändrade.

Jämlikt 36 § av 1898 års lag enligt dess ursprungliga lydelse skulle viten, ådömda för överträdelse av byordning, tillfalla lappbyn.

Genom de vid 1917 års riksdag vidtagna ändringarna i renbeteslagen blev maximum för vite, som må stadgas i byordning, höjt från 100 kronor till 500 kronor, varjämte med hänsyn till denna skärpning det ej vidare ansågs lämpligt, att dessa viten tillfölle lappbyn. Ut i det förslag, varöver yttranden inhämtades, hade stadgats, att ifrågavarande viten skulle tillfalla kronan.

Lapparna i flera byar hemställde, att vitena måtte tillfalla lapparna och ingå i bykassorna eller, såsom av jämtlandslappar föreslagits, användas till premier åt goda renskötare eller överlämnas till fonden för lappväsendet.

Lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt samt länsstyrelsen i nämnda län föreslog, att vitesbelopp enligt byordning på ett eller annat sätt måtte komma lapparna till godo, och anförde till stöd därför, att det vore byalagen, som bleve lidande av överträdelserna av byordningarna och att annan gottgörelse än dessa vitesbelopp sällan kunde erhållas. Länsstyrelsen i Västerbottens län samt lappfogden och länsstyrelsen i Jämtlands län ansågo, att vitena borde användas till förmån för lapparna samt, enligt de två sistnämnda myndigheternas förslag, tillfalla lappfonderna i de olika länen.

Departementschefen yttrade i anledning av de framkomna anmärkningarna:

»Anledningen till den i 36 § renbeteslagen föreslagna ändringen att viten enligt byordning skulle tillfalla kronan i stället för, såsom förut, lappbyn är önskvärdheten av att dessa viten, i synnerhet sedan ett förhöjt vitesmaximum kan komma att avsevärt öka deras belopp, icke böra tillföra den sakfällde någon fördel. Detta skulle bliva händelsen, om vitena tillfölle kassan i den lappby han tillhör, och framträder särskilt i de fall, då, såsom genom den nyligen införda byindelningen i Jämtlands län är förhållandet, lappbyn är mycket liten och omfattar endast ett fåtal renskötande husbönder. Något hinder synes emellertid ej föreligga att förfoga över dessa viten för ändamål, som gagna lapparnas sak mera allmänt, och jag finner icke något vara att erinra mot en bestämmelse att enligt byordningen utdömda viten användas till förmån för länets lappar. Lämpligen kunna de tillgodoföras de fonder, som upprättats till främjande av renskötseln i de särskilda länen, men på grund av de växlande förhållandena synes det böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelserna härutinnan.»

Den sakkunnige har i överensstämmelse med kommittén bibehållit gällande bestämmelse i denna del.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anmärkt mot ifrågavarande stadgande i sakkunnigförslaget:

»Viten, ådömda för överträdelse av byordning, skola, jämlikt 62 §, enligt bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t, användas till förmån för länets lappar, med andra ord: tillföras lappfonden. Denna föreskrift infördes genom 1917 års lagstiftning och har oförändrad här upptagits. Anledningen till dess införande lär hava varit att i Jämtland funnos lappbyar med ytterst få medlemmar, i vissa byar endast en eller två, så att vitesstraffet icke skulle medföra den rätta verkan genom att de bötfälldes så att säga bötade till sig själva. Vare härmed huru som helst; föreskriften i fråga har alltsedan sin tillkomst hos länets lappar väckt starkt missnöje. Länsstyrelsen kan icke annat än

62 §.

1917 års
lagändring.Den sak-
kunnige.Yttrande
över den
sakkunniges
förslag.

giva lapparna rätt i denna sak. Förseelser mot byordningarna innebära överträdelse av den stadgade ordningen för renskötseln, och de som bliva lidande på förseelserna äro de övriga lapparna i byn. För användandet av lappbyakassornas medel äro i byordningarna stadgade bestämda och noggranna regler, avseende just förhindrande av förseelsers återupprepande och angivande över huvud ändamål som åsyfta åstadkommande av god ordning i renskötseln. Då härtill kommer att byakassorna till stor del i följd av ifrågavarande föreskrift betänkligt minskats, så att de icke blott icke kunna fylla sin bestämmelse att tillgodose nämnda syften utan rent av icke lämna tillgång till bestridande av nödvändiga utgifter för sammanträdeslokaler, till belöningar för rovdjurs dödande, till lapparna åliggande utgifter för vandrande nomadskolor m. m., så föranlåtes länsstyrelsen hemställa om en återgång i förevarande avseende till bestämmelsen i 1898 års lapplag, nämligen att viten för överträdelse av byaordning tillfalla lappbyns kassa.»

Departements-
chefen.

Av vad nyss upplysts rörande tillkomsten av ifrågavarande bestämmelse torde framgå, att det icke endast varit förhållandena i Jämtlands län, som påkallat införandet av densamma. Då de skäl, som departementschefen år 1917 anfört till stöd för olämpligheten av att dessa viten tillfalla lappbyarna, synas mig fortfarande äga giltighet, anser jag vad länsstyrelsen anfört icke böra föranleda ändring i stadgandet.

63 och 64 §§. Dessa paragrafer äro i huvudsak överensstämmande med 34 och 39 §§ i gällande lag samt motsvarande paragrafer i kommittéförslagen, F. 64 och 65 §§ samt S. 65 och 66 §§, och i den sakkunniges förslag.

Övergångsbestämmelser.

65 §. Lagen synes böra träda i kraft den 1 januari 1929.

Yttrande
över den
sakkunniges
förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har med hänsyn till vissa i länet förekommande missförhållanden hemställt, att de i 16 § föreslagna bestämmelserna om sammanhållande av renarna vid flyttning måtte förklaras träda i tillämpning omedelbart vid lagens antagande.

Departements-
chefen.

Länsstyrelsens hemställan härutinnan finner jag icke lämpligen böra föranleda någon åtgärd. Det synes olämpligt att låta omförmälda bestämmelser träda i kraft, innan de personer, som närmast komma att beröras av densamma, erhållit möjlighet att taga kännedom om den nya lagen.

I överensstämmelse med vad jag yttrat vid behandlingen av 1 § har till övergångsbestämmelserna fogats föreskrift av innehåll, att person, som vid lagens ikraftträdande med laga rätt driver renskötsel, fortfarande må bibehållas vid denna rättighet, ändå att han icke äger rätt till renskötsel enligt lagen. Därjämte synes det böra stadgas skyldighet för lapp, vilken vid tiden för lagens ikraftträdande driver renskötsel å trakt, som avses i 57 §, att inom viss tid därefter till Konungens befallningshavande ingiva ansökning enligt nämnda paragraf. Intill dess sådan ansökning hunnit prövas, bör lappen vara berättigad att utan särskilt tillstånd fortsätta med renskötseln. Jag har i övergångsbestämmelserna infört ett stadgande härom.

Härefter övergår jag till behandling av

Förslaget till lag om renmärken.

Förevarande förslag är med smärre jämkningar och tillägg överensstämmande med den nu gällande lagen, detta även i formellt hänseende. Jag kommer i det följande att behandla endast sådana paragrafer, i vilka ändringar föreslagits eller som eljest kunna giva anledning till uttalanden från min sida.

I 1 § av gällande lag liksom i kommitténs och den sakkunniges förslag stadgas att ren, tillhörig den som har rätt till renbete, skall vara försedd med fastställt märke.

1 §.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anmärkte härom:

»Uttrycket i 1 § att 'ren tillhörig den som har rätt till renbete' enligt lapplagen skall vara försedd med fastställt renmärke synes icke vara fullt egentligt. Skötesrenägarna — bofasta sådana åtminstone — kunna icke sägas hava rätt till renbete i teknisk mening; dylik rätt får väl anses ingå i de lapska privilegierna, och lappegenskapen sådan densamma i lapplagen definieras är ju också erforderlig för den som skall kunna få koncession på renskötsel nedom lappmarksgränsen.»

Yttrande
över den
sakkunniges
förslag.

Av en jämförelse mellan 1 och 2 §§ i gällande renmärkeslag framgår, att med uttrycket »den, som har rätt till renbete,» åsyftas icke allenast rensköttande lapp utan även den, som är berättigad att hava skötesrenar. Denna tolkning vinner stöd även av motiven till lagen. Emellertid synes lagens avfattning på denna punkt icke fullt tydlig. Med hänsyn härtill har jag ansett lämpligt att i lagen intaga föreskrift, att rätt att innehava renmärke tillkommer såväl den, som har rätt till renskötsel, som ock den, som är berättigad att hava skötesrenar. Föreskrift i detta hänseende har synts böra inflyta i 4 §. Uti förevarande paragraf har endast intagits en regel, att ren, som föres på bete enligt renbeteslagen, skall vara på föreskrivet sätt märkt.

Departements-
chefen.

I denna paragraf hava i förhållande till gällande lag ändringar föreslagits av såväl kommittén som den sakkunnige.

2 §.

Kommittén anförde till motivering av paragrafen:

Kommittén.

»I denna paragraf i dess nuvarande lydelse stadgas, att den, som vid häradsrätten söker fastställelse å renmärke, har att inlämna ett avklipp av märket av bestämd storlek, nämligen tolv centimeter i bredd och tre centimeter i höjd. Stadgandet har tillkommit huvudsakligen för att vinna likformighet beträffande storleken av de i häradsrätternas protokoll intagna avbildningar av märkena. Kommittén ansluter sig i allo till grunderna för ifrågavarande stadgande. Det har emellertid visat sig, att föreskriften att det inlämnade avklippet skall hava viss bredd och höjd varit svår att i praktiken efterleva och att densamma även i övrigt varit mindre lämplig för det syfte, man därmed velat uppnå.

Erfarenheten har givit vid handen, att märkena, vilka för ett ovant öga mången gång föga skilja sig från varandra, trots stadgandet i fråga, ofta redan då de intagits i domstolarnas protokoll blivit i viss mån förändrade samt att de sedermera, då de avbildats i domstolarnas protokollsutdrag eller

i länskungörelserna, undergått ytterligare förvanskning, stundom till den grad, att märkena icke kunnat igenkännas. Kommittén har trots sig kunna uppnå det i stadgandet avsedda syftet bättre, om märket avbildas efter viss fastställd modell, och har därför föreslagit, att avbildningen skall ske enligt den form och av den storlek, som närmare utvisas å en till lagen fogad bilaga. Kommittén har vidare föreslagit, att avbildningen skall inlämnas i två exemplar. Meningen härmed är den, att det ena exemplaret oförändrat skall inklistras i den förteckning över renmärken, som jämlikt 7 § i förslaget skall föras vid häradsrätten, och det andra exemplaret anbringas å det utdrag ur nämnda förteckning, som enligt samma lagrum skall översändas till Konungens befallningshavande för offentliggörande.

Kommittén har beträffande 2 § i renmärkeslagen föreslagit även en annan jämkning. I stadgandets senare del föreskrives nu, att sedan ett renmärke inlämnats till häradsrätten för fastställelse, häradsrätten skall, innan märket upptages till slutlig prövning, låta granska detsamma utom rätten av vid tinget närvarande ordningsmän och andra lappar ävensom landsfiskalen och lappfogden, där han är vid tinget tillstädes. Denna föreskrift har visat sig mindre lämplig så till vida, att det ofta kan vara beroende av tillfälligheter, huruvida märket kan komma att granskas av personer, vilka besitta tillbörliga insikter i frågan. Numera, och särskilt efter införande av den nya tingsordningen med tätare sammanträden, torde ofta varken lappar eller lappfogde vara tillstädes vid häradsrätten. Kommittén anser sig icke kunna förutsätta, att häradsrätten som sådan skall äga kompetens att ensam verkställa en allsidig prövning av ett renmärke, och finner därför, att särskild sakkunskap bör ställas till domstolens förfogande. Kommittén har därför, i överensstämmelse för övrigt med den praxis, som härutinnan på de flesta håll utbildat sig vid sidan av ifrågavarande stadgande, ansett sig böra föreslå att, då någon söker fastställelse å ett renmärke, utlåtande alltid skall inhämtas av lappfogden, som hör lapparna och inhämtar särskilt yttrande av vederbörande ordningsman.»

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Beträffande 2 § erinrades av *lappar i Norrbottens läns norra distrikt*, att den mall för renöron, som av kommittén föreslagits skola inlämnas till domstolen vid sökandet av fastställelse å renmärken, aldrig använts inom distriktet. Den förut använda mallen hade icke åstadkommit svårigheter eller misstag. Den nya mallen däremot kunde åstadkomma misstag, om den allmänt komme till användning. Den framskjutande snibben kunde lätt nötas bort och, skuren i näver, brytas av. Lapparna ansågo ingen ändring behövlig i den nu gällande bestämmelsen i fråga om mallens storlek.

1924 års
förslag.

Departementschefen yttrade vid remissen till lagrådet 1924:

»Jag vill i anledning av vad sålunda anmärkts, under åberopande av de av kommittén anförda skälen för ändring i bestämmelserna under denna paragraf i allmänhet, erinra, att den del av det av kommittén föreslagna renmärket, som är utstående och bildar skillnaden, framifrån sett, mellan höger och vänster renöra, icke gärna bör kunna bli föremål för nötning eller dylikt, emedan mallen skall klippas av lappfogden och uppklistras å ansökningshandlingen. Därtill kommer, att, om man, såsom lapparna, härutinnan livligt understödda av lappfogden, önska, i stället för upphöjningen gör en nedskärning, denna senare lätt kan förväxlas med ett verkligt klipp i örat, utgörande särmärke för viss renägare. Dylik förväxling har förekommit på sina håll. Det i Norrbottens norra distrikt använda sättet att avbilda renöronen måste således anses principiellt oriktigt.

Mallar av den modell, som kommittén föreslagit, användas dels i Norrbottens södra distrikt, dels, och huvudsakligen, i Västerbottens län och även söder därom. Härtill kommer, att under de senare åren med bidrag av statsmedel upprättats en förteckning över i riket använda renmärken, avsedd att för vederbörande underlätta att, då renar kommit in i främmande hjordar, upptäcka ägaren. I denna förteckning har såsom modell använts den av kommittén föreslagna.

Jag finner på grund härav den gjorda erinringen icke böra föranleda någon åtgärd.»

Den sakkunnige, som föreslagit en mall av samma utseende som den kommittén förordnat, har till paragrafen fogat ett tillägg i fråga om renar, som med särskilt tillstånd föras på bete nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. Fastställelse av renmärke å dylika renar synes böra sökas vid häradsrätten i den ort, där renarna föras på bete; och bör över ansökningen höras, förutom ordningsmannen i den lappby, till vilken renägaren hör, jämväl andra renägare i orten. Motsvarighet till dessa bestämmelser finnas uti 15 § av gällande lag.

Den sakkunnige.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i fråga om mallens utseende framställt samma erinran som tidigare lapparna i länets norra distrikt.

Yttrande över den sakkunniges förslag.
Departementschefen.

Med hänsyn till vad som förekommit under ärendets tidigare behandling finner jag vad länsstyrelsen i förevarande hänseende anmärkt icke böra föranleda ändring i förslaget.

Att såsom den sakkunnige föreslagit meddela särskilda regler rörande fastställande av märke avsett för renar, som efter särskilt tillstånd föras på bete å trakter nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, torde ej vara erforderligt. Sedan den renskötsel, som bedrives å nämnda trakter, numera legaliserats, synas dylika märken böra fastställas i samma ordning, som föreskrives för andra renmärken. Däremot synes det mig lämpligt, att över alla ansökningar inhämtas yttrande från renägarna i orten.

Med fastställt renmärke menas i gällande renbeteslag märke, vilket pröfvats och fastställts av svensk domstol. Emellertid förekomma här i landet även andra renmärken, nämligen å renar tillhöriga norska lappar. Dessa märken äro fastställda av vederbörande norsk myndighet. I anseende härtill hade kommittén ansett sig böra i förevarande lagrum utbyta orden »fastställda renmärken» mot »lagligen använda renmärken», vilket jämväl iakttagits i den sakkunniges förslag.

3 §.

Det synes mig lämpligare föreskriva, att det nya renmärket för att kunna fastställas skall skilja sig från andra, gällande renmärken inom tingslaget eller angränsande tingslag.

Departementschefen.

Kommittén hade försett denna paragraf med tillägg i syfte att undanröja tvekan, som på vissa håll hade yppats, huruvida man och hustru såsom var för sig renägare vore befogade att även innehava var sitt renmärke. Då gällande bestämmelser i denna del icke gäve fog för annan tolkning än att rättighet härutinnan tillkomme båda makarna, har *den sakkunnige* ansett tillägget obehöfvligt och därför uteslutit detsamma.

4 §.

Departements-
chefen.

Någon saklig avvikelse från den sakkunniges förslag i denna del har jag icke ansett böra ifrågakomma. Däremot har, såsom jag redan berört, i denna paragraf tydligare angivits för vem renmärke må fastställas.

5 §.

Enligt denna paragraf gäller nu, att fastställelse av renmärke skall anses hava förfallit, om renmärket icke begagnats under en tid av fem år.

Då denna tid ansetts för kort, hade *kommittén* föreslagit en förlängning av tiden till tio år, vilken bestämmelse bibehållits i *den sakkunniges förslag*.

Yttrande över
den sakkun-
niges förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anmärkt, att någon anledning att frånga gällande lag i denna del icke syntes föreligga och att god ordning i renskötseln icke torde befordras genom tidens utsträckande.

Departements-
chefen.

Det är bland lapparna en gängse sed, att ett gammalt välkänt renmärke bevaras inom familjen och genom arv övergår från far till son. Då *kommittén* ansett den i gällande lag föreskrivna skyldstiden för kort samt det icke synes kunna antagas, att en förlängning av tiden till tio år skulle försvåra befrämjandet av god ordning i renskötseln, finner jag de föreslagna bestämmelserna i denna del böra bibehållas.

7 §.

I fråga om denna paragraf har varken av *kommittén* eller den sakkunnige föreslagits annan jämkning i förhållande till gällande lag än att tiden, då utdrag ur renmärkesförteckningen av häradsrätten skall insändas till länsstyrelsen, anpassats efter nu rådande ordning för tingssammanträdena, varvid i anslutning härtill även motsvarande jämkning skett i den tidsrymd förteckningen skall omfatta.

Denna ändring har iakttagits vid utarbetande av föreliggande förslag.

9 §.

Kommittén, som i denna paragraf föreslagit vissa ändringar, anförde till motivering av desamma:

»Ehuru det ligger i lapparnas eget intresse att fortast möjligt märka sina årskalvar, hava dock på sina håll svårigheter framträtt att verkställa märkningen före den 15 oktober, såsom stadgas i 9 § 1 mom. i gällande renmärkeslag. Enär jämlikt samma mom. samt 3 mom. i samma paragraf underlåtenhet att före nyssnämnda dag hava märkt årskalvarna kan medföra kostnader och förluster för vederbörande renägare, har *kommittén* ansett sig böra tillmötesgå härutinnan framställda önskemål och föreslagit tiden förlängd till den 1 november.

Vidare har *kommittén* i anseende till nyss anförda omständigheter och då vederbörande renägare åtminstone intill den dag, då årskalvarna senast skola vara märkta, rimligen borde vara fredad för det tvångsförfarande, som jämlikt 9 § 3 mom. eljest skulle drabba honom, föreslagit ett häremot svarande tillägg till nyssnämnda mom.»

Den sakkunnige har bibehållit den av *kommittén* föreslagna lydelsen. Denna har jämväl upptagits i förevarande förslag.

10 §.

I 10 § i gällande renmärkeslag meddelas bestämmelser i fråga om ren, vars märke blivit förstört eller förfalskat, varemot paragrafen icke innehåller något stadgande om huru man skall förfara med ren, vars märke är okänt.

Kommittén hade för att utfylla denna brist föreslagit ett särskilt tillägg

till 10 §. Enligt detta tillägg skulle bestämmelserna rörande omhändertagande och försäljning av ren, vars märke blivit förstört eller förfalskat, tillämpas även beträffande ren med okänt märke, dock med den avvikelser att avbildning av märket skulle genom lappfogdens försorg kungöras och att, därest renens ägare ej inom viss tid anmälde sig, behållningen av försäljningen skulle tillfalla lappbyn.

Enahanda bestämmelse återfinnes i *den sakkunniges förslag* och har med viss jämkning av redaktionell art upptagits i det nu omarbetade förslaget.

Denna paragraf överensstämmer med gällande lag, dock har ansetts, att även lappfogde och lapptillsyningsman böra hava befogenhet att beslagtaga hud och kött, varom i 1 och 2 mom. förmäles, i följd varav paragrafen försetts med ett häremot svarande tillägg. Därjämte har bötesmaximum höjts från 100 till 300 kronor samt bestämmelsen om angivares rätt till andel i det beslagtagna godset eller dess värde uteslutits.

12 §.

Då begreppet renbetesfjäll torde böra i förevarande lag hava samma, något utvidgade innebörd som i renbeteslagen, har här införts enahanda förklaring av denna innebörd som i 2 § i sistnämnda lag.

Departements-
chefen.

Kommittén föreslog särskilt stadgande därom att lappfogden skulle äga föra talan om överträdelse av renmärkeslagen. Då det icke ansetts behöfligt att i renbeteslagen införa stadgande om lappfogdes åtalsrätt, ansåg *den sakkunnige* dylikt stadgande kunna uteslutas jämväl i förevarande lag. Befogenhet härutinnan syntes, såsom ock för närvarande sker, meddelas lappfogden i hans instruktion.

13 §.

Vidare fann *kommittén* — som ansett, att det i fall, varom i 11 § 2 mom. förmäles, icke borde ankomma på allmän åklagare eller lappfogde att föra talan i fråga om skadestånd annat än då målsägaren vore okänd — lämpligt att jämkas 13 § i överensstämmelse härmed. Denna jämkning har bibehållits i *den sakkunniges förslag*. Då emellertid den såhunda föreslagna ändringen ej överensstämmer med reglerna om talerätt enligt renbeteslagen, har jag ansett mig böra i detta hänseende återgå till nu gällande bestämmelse.

Jag övergår slutligen till behandlingen av

**Förslaget till lag om ändring av vissa delar av lagen den
20 juni 1919 (nr 445) innefattande bestämmelser
i anledning av konventionen den 5 februari
1919 mellan Sverige och Norge angående
flyttlapparnas rätt till renbetning.**

Lagen den 6 juni 1925 (nr 181) angående minskning i vissa fall av renantalet inom lappby innehåller bestämmelser, som dels avse inre svenska förhållanden (1 §) och dels hänföra sig till den år 1919 ingångna konventionen mellan Sverige och Norge (2 §). Ett sammanförande av dessa bestämmelser i en fristående lag i stället för deras upptagande i gällande lagar om lapparnas renbetning ansågs vid granskningen inom lagrådet vara i och

för sig mindre tillfredsställande men kunde dock av lagrådet godtagas med hänsyn till att lagen vore att betrakta såsom ett provisorium. De bestämmelser i 1925 års lag, som stå i samband med konventionen, röra renantalet inom de fyra nordligaste lappbyarna Kōnkämä, Lainiovuoma, Sarivuoma och Talma. Lapparna i nämnda byar äro såsom jag förut berört beträffande sommarbete för sina renar hänvisade till Norge, dit de dock icke äga inkomma med större antal renar än 39,000.

Uti 46 § i förslaget till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige hava såsom jag förut nämnt med vissa ändringar upptagits bestämmelserna i 1 § av 1925 års lag. Bestämmelserna i 2 § av sistnämnda lag synas hava sin rätta plats i lagen den 20 juni 1919 innefattande bestämmelser i anledning av konventionen. Till undvikande av ändring i paragraf-följden har i överensstämmelse med den sakkunniges förslag den nuvarande 45 § i 1919 års lag fogats såsom ett sista stycke till 43 §, varigenom de nya bestämmelserna kunnat upptagas såsom 45 §.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige anför till motivering av det avgivna ändringsförslaget:

»Första stycket av den föreslagna nya 45 § motsvarar 2 § i 1925 års lag. I förhållande till denna hava emellertid vidtagits ändringar i såväl sakligt som formellt hänseende. Härom må anföras följande.

Uti underdånig skrivelse av den 27 november 1926 har Konungens befallningshavande i Jämtlands län gjort framställning om sådant tillägg till 2 § i 1925 års lag, att de i nämnda lag medgivna tvångsätgärderna jämväl skulle få komma till användning, när det i andra fall än i paragrafen för närvarande vore medgivet för genomförande av konventionen funnes nödvändigt att minska renantalet inom lappby. Framställningen hade föranletts av vissa i densamma närmare omförmälda, från ordningssynpunkt otillfredsställande förhållanden inom Idre lappby. Härom anføres i framställningen bland annat: Genom konventionen med Norge hade lapparna i Jämtlands län med ett undantag förlorat rätt att föra sina renar på bete å norskt område. På grund av bristen på naturliga gränser å långa sträckor efter riksgränsen hade bestämmelserna i konventionen förorsakat betydande svårigheter, framför allt i södra delarna av Jämtlands län och i all synnerhet inom den i Kopparbergs län belägna Idre lappbys område. Beloppen av betesavgifter på grund av Idre renarnas intrång i Norge under tiden 31 maj 1924—26 oktober 1926 uppginge till 6,594 kronor 25 öre i norskt mynt. Renstammen inom Idreområdet hade dock icke ökats sedan konventionen trätt i kraft. De svårigheter, som föranleddes av konventionen, hade visat sig så gott som omedelbart efter dess ikraftträdande och föranlett, att samtliga renägare inom Idre lappby den 30 december 1922 av Konungens befallningshavande erhållit tillstånd att överflytta till andra lappbyar inom länet, bland dem de två största renägarna till Tossåsens lappby. Den sålunda bestämda flyttningen hade, såvitt angår sistnämnda två lappar, icke verkställts förr än våren 1925, men därvid hade lapparna — i strid mot förut lämnad utfästelse — underlåtit att slakta sina äldre renar. Följden därav hade, såsom man också på förhand antagit, blivit, att dessa renar vid sommarens början i stort antal dragit sig söderut till de gamla betesmarkerna i Idre, varifrån de strövat in i Norge, när väderleken inbjudit därtill. Under vintern 1925—1926 hade renarna återförts till Tossåsens lappbys område, men samma förhållande hade upprepats våren 1926. En del av renhjorden hade kunnat kvarhållas på området; återstoden, huvudsakligen de äldre djuren, hade återvänt till

Idre och Norge. Försök hade gjorts att åstadkomma en mera energisk bevakning av renarna, men dessa hade icke lett till önskat resultat. Uti en framställningen bifogad skrivelse från lappfogden yttrade denne, att det för att få ett slut på invasionerna icke funnes annan effektiv åtgärd att tillgripa än nedslaktning. En sådan måste emellertid, om den skulle hava avsedd verkan, omfatta samtliga de äldre djur, som hade inrotat vana att gå till betena i Idre och Norge. Vid upprepade tillfällen hade renägarna i byn utlovat, att slaktning skulle företagas, men dessa löften hade regelbundet brutits. Under sådana förhållanden vore det nödvändigt, att tvångsnedslaktning finge tillgripas, men gällande lagbestämmelser gäve icke rätt härtill i fall sådant som det föreliggande.

Konungens befallningshavande i Västerbottens län har i infortrat utlåtande förklarat sig icke hava något att erinra mot den föreslagna lagstiftningen, och Konungens befallningshavande i Norrbottens län har jämväl lämnat framställningen utan erinran.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit och då liknande situationer kunna tänkas uppkomma jämväl i framtiden samt det givetvis bör anses ofrånkomligt att myndigheterna utrustas med maktmedel för att konventionens föreskrifter må hållas i helgd, har åt stadgandet givits sådan avfattning, att tvångsåtgärder må kunna tillgripas, därest med hänsyn till de i konventionen meddelade bestämmelser det befinnes nödigt, att renantalet inom någon eller några lappbyar minskas.

Enligt 7 § i konventionen skall minst vart tredje år räkning av alla renar ske inom de områden, som upptagas av de nuvarande lappbyarna Könkämä, Lainiovuoma, Sarivuoma och Talma. Då det i 37 § av gällande renbeteslag förekommande stadgandet om renräkning i Norrbottens län minst vart tredje år icke upptagits i förslaget till ny renbeteslag, måste, därest detta upphöjes till lag, konventionens föreskrift i denna del täckas genom särskild lagbestämmelse, och denna har ansetts böra hava sin plats i förevarande paragrafs andra stycke. I sammanhang härmed har vidtagits en mindre jämkning i 8 § av redaktionell art.

Den nya 45 § har försetts med särskild rubrik.»

Mot förslaget har i de avgivna utlåtandena någon erinran icke blivit framställd.

Yttranden över
den sakkun-
niges förslag.

Den sakkunniges förslag föranleder icke någon anmärkning från min sida.

Departement-
chefen.

Föredraganden uppläser härefter omförmälda inom socialdepartementet överarbetade förslag till dels *lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige*, dels *lag om renmärken*, dels ock *lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1919 (nr 445), innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning* av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslagen måtte för det i § 87 rege- ringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hem- ställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Åke Karlholm.

Bilaga.

Förslag

till

Lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Härigenom förordnas som följer:

Om rätt till renskötsel samt om fjällrenskötsel och skogsrenskötsel.**1 §.**

1. Rätt till renskötsel, varom i denna lag sägs, tillkommer person av lapsk härkomst, såvitt hans fader eller moder eller någon av dessas föräldrar såsom stadigvarande yrke drivit renskötsel eller biträtt i dylik näring. Annan person av lapsk härkomst må, när särskilda skäl därtill äro, av Konungens befallningshavande erhålla rätt till sådan näring. Rätt till renskötsel, som här avses, tillkommer ock kvinna av annan än lapsk härkomst, därest hon är eller varit gift med person med sådan rätt.

Ingår kvinna, som äger rätt till renskötsel, äktenskap med person utan sådan rätt, må hon ej vidare åtnjuta rättigheten, Konungens befallningshavande obetaget att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, medgiva, att hon i den omfattning, som prövas lämplig, må bibehållas därvid.

Med lapp avses i denna lag person, som enligt vad ovan sagts äger rätt till renskötsel.

Med renskötande lapp avses i denna lag lapp, som själv eller genom medlemmar av sitt hushåll utövar denna näring.

2. Rätt till renskötsel, varom i denna lag sägs, innefattar befogenhet för lapp att å de trakter, där han äger uppehålla sig med sina renar, under iakttagande av de i lagen meddelade bestämmelser begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna.

När i denna lag talas om lapps renar, förstås därmed icke allenast hans egna utan ock sådana renar, som annan i enlighet med denna lag satt i hans vård (skötesrenar).

2 §.

1. Lapp, som driver *fjällrenskötsel* (fjällapp), är berättigad att under varje tid av året uppehålla sig med sina renar dels inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker å trakterna ovan odlingsgränsen dels ock inom Jämtlands län å renbetesfjällen, varmed i denna lag förstås såväl de vid avvittringen för lapparna avsatta renbetesfjällen som ock de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områdena.

2. Fjällapp må ock uppehålla sig med sina renar å trakterna nedanför odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt å de

trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjällen i Jämtlands län, som lapparna efter gammal sedvana besökt med sina renar, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, såvitt icke antingen avtal träffas med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lappen att uppehålla sig där under annan tid av året eller ock otjänliga väderleks- eller betesförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

3. Prövas beträffande visst område utövandet av den rätt, som tillkommer fjälllapparna enligt 1 och 2 mom., vara i synnerlig mån betungande för den jordbrukande befolkningen, må Konungen förordna, att området ej vidare må begagnas för fjällrenskötsel. I ty fall skall dock annat lämpligt område anvisas lapparna.

4. Prövar Konungen nödigt, att jord, som tillhör annan än kronan, tages i anspråk antingen för det i 3 mom. sista punkten omförmälda ändamål eller för att eljest bereda lapparna tillgång till skogsmark eller bete eller till vägar eller till anläggande av broar eller till uppförande av stängsel till förekommande av skada av renar, skall vad för ändamålet erfordras, mot ersättning av kronan, avstås eller upplåtas; och skola för sådant fall de i lagen om expropriation meddelade bestämmelser äga motsvarande tillämpning.

Särskild rätt, som i avseende å fastighet tillkommer annan än kronan, må ock exproprieras, om Konungen prövar det nödigt för ändamål, som nu är sagt.

3 §.

1. Lapp, som driver *skogsrenskötsel* (skogslapp), är berättigad att under varje tid av året uppehålla sig med sina renar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen och å sådan mark nedanför samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskild, vid avvitringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd, dock att han må uppehålla sig endast å trakter, där skogsrenskötsel av ålder förekommit och fortfarande drives under våren, sommaren eller hösten.

2. Skogslapp må ock uppehålla sig med sina renar å annan mark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, som av ålder användes för skogsrenskötsel, samt å de trakter utom nämnda lappmarker, vilka skogslappar från lappmarkerna efter gammal sedvana vissa tider av året besökt med sina renar, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, såvitt icke antingen avtal träffas med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lappen att uppehålla sig där under annan tid av året eller ock otjänliga väderleks- eller betesförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

3. Prövas beträffande visst område utövandet av den rätt, som tillkommer skogslapparna enligt 1 och 2 mom., vara i synnerlig mån betungande för den jordbrukande befolkningen eller hinderligt för odlingens fortgång eller ock medföra väsentligt hinder eller avsevärd skada för fjällrenskötseln, må Konungen förordna, att området ej vidare må begagnas för skogsrenskötsel.

4 §.

Utan hinder av vad i 2 och 3 §§ stadgats må Konungens befallningshavande, där det med hänsyn till renbetets bevarande eller eljest för renskötselns behov prövas nödigt, påbjuda, att betning av renar skall å viss trakt antingen få äga rum allenast i begränsad omfattning eller ock tills vidare eller för viss tid upphöra.

5 §.

Finner Konungen visst område å trakt, där lapparna äga uppehålla sig med sina renar, oundgängligen erforderligt för särskilt ändamål av större betydelse, må sådant område undantagas från lapparnas begagnande.

Är område, som sålunda undantages, beläget ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen, skall skälig gottgörelse lämnas för det intrång, som genom områdets undantagande orsakas för renskötseln. Sådan gottgörelse skall enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

6 §.

Där det för samfärdselns uppehållande prövas nödigt, äger Konungens befallningshavande förordna, att visst område vid färdväg må begagnas allenast för sådan betning av renar, som ifrågakommer under flyttning eller eljest vid färd å vägen, så ock att visst område omkring kyrkplats, tingsställe, marknadsplats eller annan därmed jämförlig plats icke må begagnas för betning av andra renar än dragrenar, som användas vid besök å platsen.

Om lappby.

7 §.

För renskötselns drivande skola lapparna vara indelade i lappbyar.

De trakter, där renskötsel må drivas under varje tid av året, skola fördelas mellan lappbyarna på det sätt, att gränser fastställas för de områden, inom vilka betesrätt må utövas av de särskilda lappbyarna. Det ankommer på Konungens befallningshavande att efter hörande av de lappar, vilkas rätt är i fråga, verkställa sådan indelning ävensom vidtaga den ändring i verkställd indelning, som av omständigheterna påkallas.

För lappby må i den mån så prövas möjligt och lämpligt i enahanda ordning fastställas betesområden med bestämda gränser jämväl inom de trakter, där lapparna äga uppehålla sig med sina renar allenast under del av året.

För två eller flera lappbyar må fastställas gemensamt betesområde.

8 §.

1. Till lappby höra:

a) lapp, som inom lappbyn såsom stadigvarande yrke driver renskötsel eller biträder i sådan näring, tjänare från främmande lappby dock allenast under den tid tjänsten varar;

b) lapp, som inom lappbyn på stadigvarande sätt drivit eller biträtt i renskötsel men upphört därmed och icke stadigvarande ägnat sig åt annat yrke;

c) lapp, som innehar av Konungens befallningshavande meddelat tillstånd att inflytta till lappbyn eller eljest att där driva renskötsel; samt

d) hustru och hemmavarande barn till lapp, som här avses, ävensom änka och omyndigt barn till avliden sådan lapp, ändå att de icke själva driva eller biträda i renskötsel.

2. Lapp, som ej tillhör lappby, äger icke utöva rätt till renskötsel enligt denna lag eller åtnjuta med sådan rätt förenade förmåner.

9 §.

1. Vill lapp med sina renar flytta från en lappby till en annan, har han att söka tillstånd därtill hos Konungens befallningshavande i det län, dit den lappby hör, till vilken han önskar inflytta. Vid ansökningen skall fogas uppgift om antalet av de renar, med vilka sökanden vill flytta, samt avbildning av renmärke, som är renarna åsatt. Över ansökningen skall Konungens befallningshavande höra lapparna i den lappby, dit inflyttning ifrågasättes, samt, där inflyttningen kan beröra lappby inom annat län, Konungens befallningshavande därstädes. Giver den i ärendet verkställda utredningen vid handen, att nödigt utrymme finnes inom lappbyn, och prövas inflyttningen eljest lämpligen kunna ske, meddelar Konungens befallningshavande sökanden rätt att inflytta och föreskriver därvid tillika, inom vilken tid inflyttningen skall vara verkställd. Vad sålunda stadgats skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse för det fall att lapp eljest vill inom lappby driva renskötsel.

Lapp, vilken tagit tjänst som biträde i renskötsel inom främmande lappby, är berättigad att utan tillstånd, varom nyss är sagt, återflytta med sina renar till den lappby han förut tillhört.

2. Där lapp, i strid med bestämmelserna i 1 mom., med sina renar inflyttar till lappby eller eljest där driver renskötsel, äger Konungens befallningshavande förelägga honom vid vite att inom viss tid avflytta från lappbyn eller upphöra med renskötseln; och må i fall av tredska Konungens befallningshavande utdöma vitet och antingen förelägga nytt vite eller ock föreskriva vidtagande på den tredskandes bekostnad av nödiga åtgärder för rättelses vinnande. Därvid må Konungens befallningshavande, om rättelse icke annorledes kan vinnas, förordna, att renarna skola levande eller slaktade försäljas för ägarens räkning.

10 §.

Lapp må ej utan tillstånd av Konungens befallningshavande uppehålla sig med sina renar å främmande lappbys till gränserna bestämda betesområde.

Låter lapp olovligen sina renar inkomma på sådant område, äger Konungens befallningshavande förelägga honom vid vite att inom viss tid bortföra renarna därifrån; och vare i fall av tredska lag som i 9 § 2 mom. sägs.

11 §.

1. För varje lappby skall finnas en byordning. Denna utfärdas av Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande.

Byordningen skall, i den mån det finnes erforderligt, innehålla föreskrifter angående ordningen för renskötelsens drivande inom lappbyn samt i övrigt angående förhållandet mellan lapparna inbördes, såsom om:

a) fördelning av betet inom lappbyn, flyttningar, som för renbetets bevarande och renskötelsens ändamålsenliga drivande anses nödiga, och ordnande i övrigt av betesrättens utövning;

b) antalet renar, som må föras på bete å visst betesområde;

c) renhjordarnas bevakning, antalet renvaktare, dessas anskaffande i fall av tredska på den tredskandes bekostnad ävensom hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

d) renhjords samlande för märkning, för fränskiljande av främmande renar eller för annat ändamål;

e) förfarandet vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av omärkta renar eller av renar, vilkas märken bliva förstörda eller förfalskade eller äro okända, ävensom vid försäljning av dylika renar, levande eller slaktade, så ock tid för och förfarande vid uppvisning enligt lagen om renmärken av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända;

f) ersättning till lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända;

g) förvaltning, användning och redovisning av lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

h) sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt, ävensom i vilka fall lappbyn må uppdraga åt fullmäktige att besluta å lappbyns vägnar och i vilken ordning dessa skola utses.

2. I byordning må, där ej ansvar enligt denna lag är bestämt, stadgas vite från och med fem till och med femhundra kronor för underlåtenhet att ställa sig byordningens bestämmelser till efterrättelse. Den som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot byordning, fortsätter samma förseelse skall, när han varder lagligen förvunnen härtill, för varje gång stämning utfärdats och delgivits fällas till vite efter ty i byordningen är sagt.

12 §.

Med lappby skall minst en gång om året, å tid som för lappbyn är lämplig, efter Konungens befallningshavandes förordnande hållas sammanträde inför lappfogde eller landsfiskal.

Över ärenden, som å sammanträde behandlas, skall föras protokoll av den, inför vilken sammanträdet hålles.

13 §.

1. I lappby skall finnas en ordningsman, vilken de till lappbyn hörande, renskötande lapparna äga inom sig utse vid sammanträde, som efter Konungens befallningshavandes förordnande hålles inför lappfogde eller landsfiskal.

Om valet skall Konungens befallningshavande genast underrättas genom den, inför vilken sammanträdet hållits. Det ankommer på Konungens befallningshavande att pröva den valdes lämplighet för befattningen samt, därest han finnes lämplig, meddela honom förordnande men i annat fall föreskriva nytt val.

Ordningsman utses för en tid av sex år med rätt för honom att efter två år eller, därest giltigt förfall visas, dessförinnan av Konungens befallningshavande erhålla entledigande från befattningen; vare han dock skyldig att bestrida densamma, intill dess Konungens befallningshavande utfärdat förordnande för annan ordningsman.

Konungens befallningshavande äger ock eljest, när skäl därtill föreligger, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

2. Ordningsman åligger att vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötseln och av den för lappbyn utfärdade byordningen samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse den instruktion Konungens befallningshavande utfärdar för honom.

Ordningsman åtnjuter det skydd och är underkastad det ansvar, som i lag stadgas beträffande tjänsteman. Till ordningsman skall av allmänna medel utgå ersättning enligt vad därom särskilt stadgas.

Om renlängd.

14 §.

För lappby skall årligen vid sammanträde, varom i 12 § sägs, upprättas en längd, upptagande varje person, som har renar inom lappbyn, samt det antal där befintliga renar han äger. Längden upprättas med ledning av lapparnas uppgifter eller, där enighet ej kan vinnas, efter bestämmande av ordningsmannen och, om lapparna det önska, två av dem vid tillfället utsedda lappar. Därest lappbys område till någon del utgöres av eller ingår i skadeersättningsområde, varom i 43 § förmäles, skall särskild längd upprättas för sådan del av lappbyn.

Längden skall bestyrkas av ordningsmannen och två vid sammanträdet närvarande lappar och länder sedermera, intill dess ny längd blivit på enahanda sätt upprättad, till efterrättelse i de fall, då enligt denna lag eller enligt byordning lapparnas rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, såvitt ej antingen styrkas kan, att det i längden upptagna renantalet genom olycksfall eller av annan tillfällig anledning under tiden väsentligen förändrats eller ock vid tillfällig renräkning, varom förmäles i 55 § 2 mom., befunnits, att längden är felaktig.

Av längden upprättas tre exemplar, av vilka ett överlämnas till Konungens befallningshavande och ett till lappfogden samt ett förvaras av ordningsmannen.

Om flyttningar.

15 §.

Lapp må med sina renar flytta mellan de områden, å vilka han äger uppehålla sig med renarna; vare dock skyldig att taga väg, där minsta skada

förorsakas. Konungens befallningshavande har att i händelse av tvist bestämma, var flyttningsväg må tagas.

16 §.

Lapp åligger att tillse, att såvitt möjligt renar icke vid flyttning lämnas efter eller vare sig under flyttning eller innan flyttning anträdades utan bevakning ströva i förväg. Sker det ändock, skall lappen så fort ske kan samla renarna och återföra dem till hjorden, vid äventyr att lappfogden eljest äger verkställa detta på lappens bekostnad eller, då fråga är om allenast ett fåtal renar, vidtaga annan lämplig åtgärd.

17 §.

Flyttningsväg, som lapparna av ålder nyttjat, må fortfarande av dem användas; dock att, när ändring av sådan väg är av synnerliga skäl påkallad och finnes kunna ske utan väsentlig olägenhet för lapparna, Konungens befallningshavande må förordna härom samt anvisa ny, för lapparna tjänlig flyttningsväg. Ej må genom röjning, uppodling av jord, uppförande av hägnad, utläggande av timmerbommar eller annorledes flyttningsväg göras obrukbar för lapparna eller framkomligheten å sådan väg i väsentlig mån förminsкас.

18 §.

Lapp, som med sina renar flyttar utom den socken, där han har sitt hemvist, skall för varje socken, som under flyttningen av honom besökes, inom åtta dagar efter det han ankommit dit göra anmälan hos landsfiskalen ock därvid uppgiva namn och hemvist samt, om han har andras renar i sin vård, ägarna till dessa renar; och må lappen utan ersättning erhålla bevis om anmälningsskyldighetens fullgörande.

Konungens befallningshavande äger, då så finnes nödigt, förordna en eller flera personer, bosatta å platser som ligga i flyttningsväg, att mottaga anmälningar, varom ovan sägs, och utfärda bevis däröver. Underrättelse om den eller de förordnades namn och bostad skall tillställas ordningsmännen i de lappbyar, som begagna vägen, samt årligen intagas i länskungörelserna. Anmälningar, vilka mottagas av sålunda förordnad person, skola så fort ske kan överlämnas till landsfiskalen.

Det åligger landsfiskalen att föra dagbok över samtliga till honom inkomna anmälningar.

Om renarnas bevakning och om försumlighet i renskötseln.

19 §.

Renskötande lapp skall på stadigvarande sätt och i överensstämmelse med fordringarna på god renskötsel övervaka sina renar.

Ådagalägger lapp försumlighet i renskötseln, så att därigenom skada eller annan olägenhet förorsakas, må Konungens befallningshavande tilldela honom varning. Är försumligheten av svårare beskaffenhet, eller låter han icke rätta sig av meddelad varning, äger Konungens befallningshavande föreskriva lämpliga åtgärder för åstadkommande av bättre bevakning av renarna eller för-

ordna, att renarna skola för viss tid eller tills vidare överlämnas till vård åt annan renskötande lapp, eller föreskriva, att renantalet skall minskas genom försäljning av renar, levande eller slaktade, eller ock, där Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande finner den försumlige uppenbart olämplig att sköta renar, förklara honom förlustig rätten att vidare vara renskötare.

Närmare bestämmelser om verkställigheten av föreskrivna åtgärder meddelas av Konungens befallningshavande, som därvid äger förelägga vite samt i fall av tredska utdöma vitet och antingen förelägga nytt vite eller ock låta vidtaga åtgärderna på den tredskandes bekostnad.

Om förvildade renar.

20 §.

Finnas å viss trakt förvildade renar, ankommer på Konungens befallningshavande att förordna, att dessa renar skola dödas, samt meddela i sådant hänseende erforderliga föreskrifter.

Behållna värdet av sålunda dödade renar skall enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

Om lapparnas bostäder m. m. samt om odlingar.

21 §.

Lapp må med de inskränkningar nedan sägs å område, där han äger uppehålla sig med sina renar, i erforderlig omfattning åt sig inrätta tältkåta eller annan kåta med lapsk eldstad (aran) samt uppföra bod för förvaring av sina tillhörigheter eller därför vidtaga andra anordningar.

Å inägor må kåta eller bod icke uppföras, med mindre vederbörande jordägare eller brukare därtill givit sitt samtycke.

Nedanförlingsgränsen eller utom renbetesfjällen må å utmark till enskild eller kommun tillhörig fastighet, allmänningsskog dock undantagen, eller till kronohemman eller kronolägenhet, som ej står under kronans omedelbara disposition, fast kåta eller bod icke uppföras annat än efter anvisning av jordägaren eller brukaren eller, där lappen icke åtnöjes därmed, av lappfogden.

22 §.

I den mån för renskötelsens drivande erfordras, må lapp å område inom lappmarkerna eller å renbetesfjällen, där han äger uppehålla sig med sina renar, uppföra stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad, dock med följande begränsningar:

1) Å enskild eller kommun tillhörig fastighet eller å kronomark, som ej står under kronans omedelbara disposition, må dylik byggnad icke uppföras, med mindre vederbörande jordägare eller brukare därtill givit sitt samtycke.

2) Å annan kronomark må byggnad, varom ovan sägs, uppföras allenast efter särskilt tillstånd, som på därom gjord ansökning meddelas, vad angår trakt

ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen av Konungens befallningshavande samt i fråga om övriga trakter av domänstyrelsen efter samråd med Konungens befallningshavande. Över sådan ansökan skola de lappar höras, vilka äga uppehålla sig med sina renar å trakten. Vid prövning av ansökningsen har myndigheten ej mindre att tillse, att byggnaden förläggas å plats, som med hänsyn till renskötseln å trakten och andra förhållanden är lämplig, samt att den icke göres större än för dess ändamål av bostad åt lapp, som driver renskötsel å trakten, är nödvändigt, än även att meddela de särskilda bestämmelser i avseende å byggnadens beskaffenhet och nyttjande, som prövas erforderliga.

Upphör lapp, som innehar med tillstånd jämlikt nästföregående stycke uppförd byggnad, att driva renskötsel å trakten, eller överlåtes byggnaden å annan än lapp, som driver renskötsel och tillhör samma lappby, har den myndighet, som meddelat tillståndet, att pröva, huruvida och på vilka villkor byggnaden må kvarstå. Anses byggnaden icke böra bibehållas, äger myndigheten bestämma, huruvida och i vad mån gottgörelse må utgå för å byggnaden nedlagt arbete samt för virke därtill, som icke erhållits avgiftsfritt av kronan.

3) Å kronan tillhörigt område, som blivit avsatt till nationalpark, må byggnad icke uppföras.

23 §.

Å kronomark under kronans omedelbara disposition, belägen inom lappmarkerna eller å renbetesfjällen, må lapp efter särskilt, på därom gjord ansökan lämnat tillstånd upptaga odling av mindre omfattning; dock må odling ej upptagas å nationalpark.

Sådant tillstånd meddelas, efter hörande av de lappar vilka äga uppehålla sig med sina renar å trakten, vad angår trakt ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen av Konungens befallningshavande samt i fråga om övriga trakter av domänstyrelsen efter samråd med Konungens befallningshavande. Tillstånd må ej lämnas, med mindre odlingen finnes icke vara till hinder för renskötseln å trakten och sökanden icke kan antagas genom odlingens nyttjande komma att eftersätta värden om sina renar. Storleken och beskaffenheten av odlingen bestämmas av vederbörande myndighet.

Tillstånd till upptagande av odling må återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

Den som upptagit odling är pliktig att själv stå skada, som å odlingen förorsakas av renar, utan så är att skadan varit åsyftad av den, vilken värden om renarna ålegat.

Om hållande av getter.

24 §.

Å kronomark under kronans omedelbara disposition äger *fjälllapp* hava getter på bete under tid, då han är berättigad att där uppehålla sig med sina renar; dock må antalet getter icke överstiga fem för hushåll.

Om ringgården och andra stängsel.**25 §.**

1. Lapp är berättigad att å område, där han äger uppehålla sig med sina renar, uppföra gärde för mjölkning, märkning eller skiljning av renar (ringgärde) ävensom annat stängsel för tillfälligt behov och av ringa utsträckning.

Nedanför odlingsgränsen samt utom renbetesfjällen må dock ringgärde, avsett för stadigvarande bruk, uppföras endast efter anvisning av vederbörande jordägare eller brukare eller, då fråga är om kronomark under kronans omedelbara disposition eller kommun tillhörig allmänningskog, av lappfogden efter samråd med vederbörande skogstjänsteman. Åtnöjes ej lappen med jordägares eller brukares anvisning, må plats för gärdet bestämmas av lappfogden.

2. Annat stängsel för renar än i 1 mom. sägs må uppföras allenast efter särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande.

Om skogsfång.**26 §.**

Å kronomark under kronans omedelbara disposition samt å kommun tillhörig allmänningskog är lapp berättigad att till eget behov av virke använda skogen, dock med följande begränsningar:

1) Ovan odlingsgränsen inom lappmarkerna samt å renbetesfjällen må virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad samt växande träd till uppförande av sådant stängsel, som avses i 25 § 2 mom., tagas allenast efter anvisning eller utsynning.

2) I fråga om lapps rätt att nedanför odlingsgränsen inom lappmarkerna taga virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad skall gälla vad under 1) sägs. Å dessa trakter må lapp ej heller taga växande barrträd till uppförande eller ombyggnad av fast kåta, bod eller stängsel annat än efter anvisning eller utsynning.

3) Utom lappmarkerna och renbetesfjällen må tagas allenast torra träd, vindfällen, skogsavfall samt en- och videbuskar ävensom å utmark växande lövträd för tillfälligt behov samt tall- och grantjur till slöjdvirke.

27 §.

Beträffande enskild eller kommun tillhörig mark, allmänningskog dock undantagen, så ock kronomark, som ej står under kronans omedelbara disposition, skall i fråga om lapps rätt till skogsfång gälla följande:

1) Ovan odlingsgränsen inom lappmarkerna samt å renbetesfjällen äger lapp till eget behov av virke använda skogen i enahanda ordning och omfattning, som i 26 § stadgats med avseende å samma trakter, dock må virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad ej tagas, med mindre vederbörande jordägare eller brukare

därtill givit sitt samtycke; ej heller må växande träd till uppförande eller ombyggnad av fast kåta, bod eller stängsel, som avses i 25 § 1 mom., tagas utan anvisning eller utsyning.

2) Nedanför odlingsgränsen inom lappmarkerna må *fjällapp* använda skogen till eget behov av virke, dock med iakttagande av att virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad ej må tagas, med mindre vederbörande jordägare eller brukare därtill givit sitt samtycke, ävensom att virke till nyssnämnda ändamål eller växande träd till uppförande eller ombyggnad av fast kåta, bod eller stängsel ej må tagas annat än efter anvisning eller utsyning.

Skogslapp äger å de trakter, som avses i nästföregående stycke, till eget behov under flyttning med sina renar taga bränsle samt virke till tältstänger, kåtor, bodar och ställningar för förvaring av sina tillhörigheter ävensom slöjdvirke; dock må växande barrträd tagas allenast efter anvisning eller utsyning.

3) Utom lappmarkerna och renbetesfjällen gäller om *fjällapps* rätt till skogsfång vad i 26 § i sådant avseende stadgats.

Skogslapp äger utom lappmarkerna till eget behov under flyttning med sina renar för de under 2) andra stycket omförmälda ändamål taga torra träd, vindfällen, skogsavfall samt en- och videbuskar ävensom å utmark växande lövträd. Därjämte må tall- och grantjur tagas till slöjdvirke.

28 §.

För virke, som tages å kronomark under kronans omedelbara disposition eller å kommun tillhörig allmänningsskog, erlägges icke betalning.

Vad angår skogsfång å annan mark erlägges för virke, som må tagas allenast med samtycke av vederbörande jordägare eller brukare, betalning enligt överenskommelse. I övrigt skall, där jordägaren eller brukaren det fordrar, för virke, som enligt vad i 27 § stadgas ej må tagas annat än efter anvisning eller utsyning, ävensom för växande lövträd samt tall och grantjur, som tages utom lappmarkerna och renbetesfjällen, givas en billig ersättning, vilken i brist av åsämjande bestämmes av en av Konungens befallningshavande förordnad värderingsman.

29 §.

Finnes beträffande invid boplatz belägen mark, som avses i 27 §, skogens fortsatta nyttjande av lapparna till vedfång vara i synnerlig mån betungande för vederbörande jordägare eller brukare, må Konungens befallningshavande på framställning av denne förbjuda, att bränsle tages annat än efter anvisning.

30 §.

Lapp, som äger eller brukar fastighet eller är i tjänst hos ägare eller brukare av fastighet, må icke använda sin rätt till skogsfång enligt denna lag för fastighetens behov av virke vare sig till byggnader, stängsel, bränsle eller annat ändamål.

31 §.

Då det är oundgängligen nödvändigt för renarnas uppehälle, må lapp å område, där han äger uppehålla sig med sina renar, fälla lavbevuxna träd; dock skall, såvitt ske kan, vederbörande skogstjänsteman, jordägare eller brukare förut underrättas och tillfälle lämnas honom att anvisa träd, som må fällas, samt i annat fall anmälan om fällningen snarast göras till skogstjänstemannen, jordägaren eller brukaren.

Vid fällning av lavträd skall iakttagas, att i främsta rummet torra eller oväxtliga träd tagas.

32 §.

Konungen äger för viss tid förbjuda, att växande tall, gran eller björk tages av lapparna på område, där avverkning uppenbarligen kan medföra fara för skogens bevarande eller återväxt.

Skulle Konungens befallningshavande finna, att lapparnas nyttjande av viss plats såsom fast viloplatz eller boplatz uppenbarligen medför fara för skogens bevarande eller återväxt, äger Konungens befallningshavande för viss tid förbjuda platsens begagnande för sådant ändamål.

Förbud, varom nu sagts, må, där det ej påkallas till skydd mot björk-skogsgränsens eller barrskogsgränsens nedgående, icke meddelas, om nyttjandet av tillåtet betesområde eller, vad angår förbud enligt andra stycket, flyttning på tillåten flyttningssväg därigenom skulle i väsentlig mån försvåras för lapparna.

33 §.

Virke, som lapp lagligen tagit och använt eller upplagt till framtida användning, må icke utan hans samtycke av jordägaren eller brukaren bortföras eller göras obrukbart.

Har stängsel, vartill virke uttagits efter anvisning eller utsyning, blivit olovligen bortfört eller gjorts obrukbart, äger lappen utan anvisning eller utsyning å samma skog taga vad som oundgängligen behöves för uppförande av nytt stängsel.

34 §.

Lapp är pliktig att efterkomma de föreskrifter, som vid anvisning eller utsyning må hava lämnats, samt att i övrigt vid all avverkning iakttaga nödig varsamhet.

Särskilt skall uppmärksammas:

- a) att kalavverkning ej äger rum utan tvingande skäl;
- b) att växande träd ej avverkas, därest å platsen finnas för ändamålet användbara torra träd, nedfallna kvistar och grenar, avverkningsbara stubbar, vindfällen eller en- eller videbuskar;
- c) att bland växande träd i främsta rummet avverkas sådana, som äro oväxtliga, överåriga eller skadade;
- d) att vid fällning av träd höjden av den kvarlämnade stubben icke må överstiga femton centimeter från översta rotgrenen, med mindre skare eller

hårt packad snö gör det nödvändigt att kvarlämna större del av stammen; samt

e) att lövträd, som ej äro avsedda till bränsle, omedelbart efter fällningen randbarkas.

35 §.

Anvisning eller utsyning, varom i 26, 27 och 29 §§ sägs, verkställas kostnadsfritt av vederbörande skogstjänsteman. Anvisningen eller utsyningen skall verkställas snarast möjligt; och skall lappen i god tid därom underläggas. Träd, som anvisas eller utsynas, skola vara för avsett ändamål fullt lämpliga och, såvitt möjligt, för lappen lätt tillgängliga.

Om jakt och fiske.

36 §.

Lapp, som tillhör lappby, är berättigad att å utmark jaga och fiska icke allenast å sådana områden, där lapparna jämlikt 2 och 3 §§ äga vistas under varje tid av året, utan även å andra områden inom lappmarkerna under den tid de äga att där uppehålla sig med sina renar; vare dock underkastad de bestämmelser, som gälla i avseende å förbud att utan Konungens tillstånd döda eller fånga vissa djurarter samt i övrigt beträffande tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske.

Om ersättningsskyldighet för skada genom renar.

37 §.

1. Förorsaka *fjällapps* renar ovan odlingsgränsen inom lappmarkerna under någon av månaderna juni, juli och augusti skada å växande eller avskuren men ej i lada införd gröda på åker eller äng eller sådan utängsslätter, vilken blivit odlad eller inhägnad eller utan att vara inhägnad år efter annat varit till höfångst brukad och därtill alltjämt brukas samt genom lador, hässjor, diken, röjning eller på annat sätt tydligt framträder såsom utängsslätter, skall skadan ersättas av ägaren till de renar, vilka förorsakat skadan.

Sker sådan skada å annan tid än nyss sagts, skall den ersättas endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit vållande till skadan. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att, där den lämnats utestående i stack eller hässja, till dess skyddande vidtagna åtgärder, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, är han dock pliktig att själv stå skadan, utan så är att skadan varit åsyftad av den, vilken vården om renarna ålegat.

2. Ersättningsskyldighet, varom ovan sägs, äger ej rum för skada, som skett å fastighet, vars innehavare enligt vid upplåtelsen meddelade eller eljest gällande bestämmelser är pliktig att själv stå sådan skada.

3. Förorsaka *fjällapps* renar skada å gröda å annan mark ovan odlingsgränsen än i 1 mom. sägs eller å renbetesfjällen, är grödans ägare pliktig att själv stå skadan, utan så är att skadan varit åsyftad av den, vilken vården om renarna ålegat.

4. Förorsaka *skogslapps* renar å trakt ovan odlingsgränsen inom lappmarkerna, där sådana lappar jämlikt 3 § äga uppehålla sig med sina renar, skada å gröda, skall vad ovan stadgats äga motsvarande tillämpning.

38 §.

1. Förorsaka *fjällapps* renar å trakt nedanför odlingsgränsen eller utom renbetesfjällen, där sådana lappar äga uppehålla sig med sina renar, å åker, äng eller sådan utängsslätter, som avses i 37 § 1 mom., skada å växande eller avskuren men ej i lada införd gröda, skall skadan, där den inträffar under tid, då betesrätt ej är medgiven, ersättas av ägaren till de renar, vilka förorsakat skadan.

Sker sådan skada å annan tid, skall den ersättas endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit vållande till skadan. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att, där den lämnats utestående i stack eller hässja, till dess skyddande vidtaga åtgärder, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, är han dock pliktig att själv stå skadan, utan så är att skadan varit åsyftad av den, vilken vården om renarna ålegat.

2. Förorsaka *skogslapps* renar å trakt nedanför odlingsgränsen, där sådana lappar jämlikt 3 § äga uppehålla sig med sina renar, å åker, äng eller sådan utängsslätter, som avses i 37 § 1 mom., skada å växande eller avskuren men ej bärgad gröda, skall, där skadan inträffar under någon av månaderna maj, juni, juli, augusti och september, skadan ersättas av renarnas ägare. Inträffar skadan under annan tid, skall angående ersättningsskyldigheten gälla vad i 1 mom. andra stycket stadgas.

Lag samma vare, där skada förorsakas å bärgad gröda, vilken icke blivit införd i lada utan lämnats utestående i stack eller hässja; dock att beträffande skada, som inträffar under maj eller september månad, angående ersättningsskyldigheten skall gälla vad i 1 mom. andra stycket sägs.

Var vid den tid, då skadan skedde, betesrätt ej medgiven å området, skall renarnas ägare alltid vara skyldig ersätta skadan.

3. Förorsaka *fjällapps* eller *skogslapps* renar å trakt nedanför odlingsgränsen eller utom renbetesfjällen skada å gröda å annan mark än i 37 § 1 mom. avses under tid, då sådana lappar jämlikt 2 eller 3 § äga uppehålla sig å trakten med sina renar, skall renarnas ägare vara fri från ersättningsskyldighet, där ej skadan varit åsyftad av den, vilken vården om renarna ålegat.

Sker skada å sådan mark under annan tid, skall skadan ersättas av renarnas ägare, där den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit vållande till skadan.

39 §.

Skada, som av *fjüllapps* eller *skogslapps* renar förorsakas å trakt, där sådana lappar jämlikt 2 eller 3 § icke äga uppehålla sig med sina renar under någon tid av året, skall ersättas av renarnas ägare.

40 §.

Fordrar någon ersättning för skada genom renar och träffas ej uppgörelse, äger han att för syn och värdering av skadan dels för egen räkning utse en god man, dels nämna en av de personer, som på sätt i 41 § sägs hava i uppdrag att inom trakten tjänstgöra såsom gode män å lapparnas sida, var-efter dessa båda, eller, om de ej kunna enas, lappfogden eller landsfiskalen utser en tredje god man. På kallelse av den sistnämnde skola gode männen sammanträda å stället, där skadan skett, samt verkställa noggrann utredning om dess uppkomst och beskaffenhet, om tiden, då den kan antagas hava skett, så ock om annat, som kan lända till upplysning i saken. Med stöd av den utredning, som sålunda vunnits, skola gode männen med behörigt iakttagande av frånvarandes rätt uppskatta skadan i penningar. Över förrättningen skall föras protokoll.

För det belopp, vartill skadan av de flesta gode männen uppskattats, ävensom för synekostnad må utmätning ske hos lapp, som medgiver, att han är skyldig ersätta skadan. Har den ersättningsskyldige före synen bjudit skadeersättning, ej understigande vad gode männen bestämt, må utmätning för synekostnaden ej ske utan skall sökanden själv stå samma kostnad.

Utan hinder av vad nu är stadgat äger den, hos vilken utmätning skett, så ock den, som lidit skada, där han ej låtit saken gå till utmätning, att instämma sin talan till domstol; skolande den, hos vilken utmätning skett, anhängiggöra sin talan inom ett år från utmätningdagen.

För syneförrättning njuter god man ersättning efter samma grunder som nämndeman.

41 §.

Lappby skall vid sammanträde, som omförmäles i 12 §, för en tid av högst tre år bland den bofasta befolkningen eller bland lappar, som icke driva renskötsel, välja erforderligt antal gode män att under tiden till nästa val för lappbyn deltaga i syn och värdering, varom i 40 § förmäles. Underlåter lappby att anställa sådant val, göres av lappfogden eller den landsfiskal, inför vilken sammanträdet hållits, anmälan härom hos Konungens befallningshavande, som i lappbyns ställe utser lämpligt antal gode män.

Förteckning å de utsedda gode männen intages i länskungörelserna och tillställas en var av gode männen.

42 §.

Hålla flera lappar sina renar tillsammans i en hjord eller har lapp i sin hjord såväl egna som skötesrenar, och sker genom renar, som höra till

hjorden, skada, vilken enligt denna lag skall ersättas, skola, där det ej kan utrönas, genom vilkens renar skadan uppkommit, renarnas ägare vara pliktiga att i förhållande till det antal renar, en var av dem har i hjorden, ersätta skadan jämte syne- och rättegångskostnader. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning i det fall att renar, tillhörande olika hjordar, blivit sammanblandade till en hjord och åstadkommit skada.

43 §.

1. Inträffa å en trakt år efter annat skador av större betydelse, vilka måste anses väsentligen bero på försumlighet i renvården, må Konungen förklara, att visst till gränserna bestämt område skall tills vidare och intill dess annorlunda förordnas utgöra ett skadeersättningsområde, inom vilket de lappar, som där äga uppehålla sig med sina renar, skola i fall, varom nedan sägs, vara underkastade gemensam ansvarighet för skada genom renar.

2. Sker inom sålunda fastställt skadeersättningsområde skada genom renar, vilken enligt denna lag skall ersättas, skall, där det ej kan utrönas, genom vilkens eller vilkas renar skadan uppkommit, ersättningsskyldigheten åligga de lappar, vilka tillhöra området; och skall ersättningsbeloppet jämte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelas i förhållande till det antal renar, en var av dem har inom området. Om vid den tid, då skadan skedde, å området funnos renar i vård hos annan än de lappar, som tillhöra skadeersättningsområdet, skall även ägaren av dessa renar i förhållande till renarnas antal deltaga i ersättningen. Visar lapp, förr än uppgörelse eller förlikning träffats eller dom givits om dylik ersättning, att skadan ej förorsakats av hans renar, vare han fri från deltagande i ersättningen.

44 §.

Fordrar någon ersättning på grund av sådan gemensam ansvarighet, som avses i 43 §, äger han med sitt yrkande vända sig mot ordningsmannen eller ordningsmännen i den eller de lappbyar, som lapparna inom skadeersättningsområdet tillhöra; ägande ordningsman att efter samråd med lappfogden på vederbörande lappars vägnar träffa uppgörelse om ersättning. Ordningsman äger ock att på lapparnas vägnar föra talan i mål om dylik ersättning samt efter samråd med lappfogden ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader.

Ådömes ersättningsskyldighet flera lappar, skall i domen för en var fastställas, huru mycket han har att gälda.

Mål, vari ordningsman vid underrätt fört talan, må av honom fullföljas i högre rätt.

45 §.

Den som efter vad i 42 eller 43 § sägs blivit dömd att ersätta inträffad skada eller träffat uppgörelse eller förlikning om erläggande av sådan ersättning vare oförhindrad att, i händelse det utrönas, att skadan förorsakats av renar, tillhörande annan, eller att vid den tid, då skadan skedde, inom skadeersättnings-

området funnos renar, tillhörande annan än dem som enligt domen, uppgörelsen eller förlikningen ansetts ersättningsskyldiga, söka gottgörelse av ägaren till dessa renar för vad han erlagt eller för den del därav, som jämlikt 43 § belöper på renägaren. Där ersättningen bestämts genom uppgörelse eller förlikning, må gottgörelse ej fordras för mer än vad på renägaren belöper i förhållande till det belopp, vartill skadan må hava blivit värderad vid syn, med tillägg av synekostnaden.

Om minskning av renantalet inom lappby.

46 §.

Därest inom lappby antalet renar befinnes vara så stort, att betet kan befaras bliva otillräckligt eller skada eller andra olägenheter förorsakas eller svårigheter annorledes yppas för renskötselns ändamålsenliga drivande inom lappbyn, må Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande vidtaga åtgärder för renantalets minskning på sätt nedan sägs.

1) Finnas inom lappbyn renar, tillhörande andra än lappar, må Konungens befallningshavande förordna, att så stort antal av dessa renar, som provas för ändamålet nödigt, inom viss förelagd tid skall från lappbyn avlägsnas, vid äventyr att renarna av lappfogden eller ordningsmannen omhändertagas och levande eller slaktade för ägarnas räkning försäljas.

2) Befinnes, sedan renar, tillhörande andra än lappar, avlägsnats från lappbyn, de återstående renarnas antal ändock vara för stort och finnes utrymme inom annan lappby, till vilken inflyttning utan avsevärd olägenhet kan ske, äger Konungens befallningshavande, efter det jämväl lapparna i sistnämnda lappby blivit hörda, dit hänvisa en eller flera lappar; och skall i sådant fall bestämmas viss tid, inom vilken flyttningen skall hava verkställts. Härvid skall Konungens befallningshavande tillse, att lapp, som själv eller vars förfäder länge tillhört lappbyn eller inom dess område haft rätt till bete för sina renar, icke utan synnerliga skäl mot sin vilja hänvisas till annan lappby.

3) Kan hänvisning i behöflig omfattning icke lämpligen ske, äger Konungens befallningshavande förordna, att lappbyns renantal skall inom viss av Konungens befallningshavande bestämd tid genom nedslaktning, försäljning eller annorledes nedbringas till viss storlek. Kan enighet mellan lapparna ej vinnas angående verkställandet av sålunda föreskriven åtgärd, må Konungens befallningshavande förordna, huru minskningen skall verkställas. Därvid skall iakttagas, att i första hand de renägare, vilka med hänsyn tagen jämväl till antalet hushållsmedlemmar hava det största renantalet, åläggas att minska sina renhjordar.

Vad i punkterna 1)–3) här ovan är stadgat beträffande den inbördes ordning, i vilken de i samma punkter angivna åtgärderna må komma till användning, skall icke utgöra hinder för Konungens befallningshavande att, då särskilda skäl därtill föreligga, i sådant avseende annorlunda bestämma.

Närmare bestämmelser rörande verkställigheten av föreskriven åtgärd meddelas av Konungens befallningshavande, som därvid har att tillse, såväl att

de särskilda renägarnas rätt och bästa i görligaste mån iakttages som ock att renskötande lapp icke i oskälighet grad kringskäres i sin näring.

Där i fall, som i punkterna 2) och 3) avses, renarnas ägare eller den vilken vårdnen om renarna åligger enligt Konungens befallningshavandes bestämmande skall vidtaga åtgärd, må Konungens befallningshavande förelägga honom vite samt i fall av tredska utdöma vitet och antingen förelägga honom nytt vite eller ock låta vidtaga åtgärden på den tredskandes bekostnad.

Om förbud mot ofredande av lapparnas renar m. m.

47 §.

1. Den som uppsåtligen eller genom vårdslöshet dödar, skadar eller genom skrämsel eller på annat sätt ofredar lapparnas renar, medan renarna befinna sig på område, varest de då må föras på bete, eller ock söker obehörigen fördriva dem från sådant område, skall ersätta därigenom för lapparna uppkommen skada.

Lag samma vare, där någon å område, som ovan avses, uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att vid skogsavverkning ren dödas eller skadas genom fällning av träd. Har vid avverkningen anställd person gjort sig skyldig därtill, skall jämväl den, för vars räkning avverkningen sker, svara för skadans ersättande.

Har ren blivit dödad vid skogsavverkning, åligger det den som förestår avverkningen att genast göra anmälan hos lapparna, därest de finnas å trakten, eller, om så ej är fallet, hos landsfiskalen, till vilken det dödade djurets öron därvid skola i hopsittande skick insändas. När anmälan inkommit till landsfiskalen, har denne att skyndsamt underrätta renägaren eller, om denne ej är känd, lappfogden samt vidtaga de åtgärder, som finnas tjänliga för det dödade djurets tillgodogörande.

Ofredas ren på tillåtet uppehållsområde av hund, skall hundens ägare ersätta skadan, även om ofredandet skett utan någons uppsåt eller vållande.

Med skada, som i detta moment avses, förstås icke blott skada, som tillfogats ren, utan ock, där renar blivit skingrade, kostnader och besvär, som uppkommit för deras hopsamlande eller i sammanhang därmed, ävensom utgiven ersättning för skada, som renarna till följd av skingringen kunna hava förorsakat.

Är ren, som skadats, omärkt, eller är ägaren ej känd, skall skadeståndet tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

2. Om ersättning för skada, som tillfogats ren till följd av järnvägs drift, är särskilt stadgat.

48 §.

Inom lappmarkerna och å renbetesfjällen skall hund, som icke användes i lapparnas renskötsel, vara försedd med halsband, därå ägarens namn och bostad skola vara tydligt anbragta; dock att halsbandet må avlägsnas, medan hunden hålles instängd, ävensom under pågående jakt, när fara föreligger att hunden kan lida men av detsamma. Vad nu sagts skall ock,

där Konungens befallningshavande med hänsyn till renskötelsen finner nödigt härom förordna, gälla för trakt utom lappmarkerna och renbetesfjällen, inom vilken lapparna äga uppehålla sig med sina renar, ävensom å trakt därtill.

49 §.

1. Under den tid lappar med sina renar uppehålla sig å trakt, där renar då må föras på bete, skola å denna trakt och å trakter därtill hundar, vilka icke användas i lapparnas renskötsel, antingen hållas bundna eller instängda eller vara försedda med klubba i enlighet med närmare föreskrifter, som meddelas av Konungens befallningshavande. Dock må Konungens befallningshavande för viss trakt eller för särskilda fall medgiva befrielse från vad sålunda stadgats, där det finnes kunna ske utan men för renskötelsen.

Under det flyttning med renar förbi gård försiggår, skola därvarande hundar hållas bundna eller instängda. När sådan flyttning förestår, skola lapparna, där så ske kan, i förväg underrätta om sin ankomst.

2. Finnes hund, som är känd för att jaga renar, å trakt där renbete må äga rum, och hålles hunden icke bunden eller instängd eller försedd med klubba, då renar under tillåten tid befinna sig där, må hunden dödas genom lappfogdens eller polismyndighetens försorg.

3. Påträffas hund, medan den jagar eller annorledes ofredar ren, som befinner sig å trakt, där renar vid tillfället få föras på bete, må hunden dödas. Lag samma vare, då hund anträffas å sådan trakt utan tillsyn omedelbart efter det den jagat eller annorledes ofredat ren.

Påstår hundens ägare, att hunden blivit dödad utan att sådana omständigheter förelegat, som efter vad nu sagts må föranleda dylik åtgärd, och kan den som dödat hunden icke styrka, att han varit därtill berättigad, vare han likväl fri från ansvar och ersättningsskyldighet, så framt ej hundens ägare kan visa sannolika skäl för sitt påstående.

Om skötesrenar.

50 §.

1. Lapp, som tillhör lappby, är berättigad att hava renar i vård hos renskötande lapp, dock icke utan Konungens befallningshavandes samtycke hos lapp inom annan lappby än den han själv tillhör.

2. Lapp, som ej tillhör lappby, må, därest han har sitt hemvist inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller inom Jämtlands län eller inom Idre socken av Kopparbergs län, hava renar i vård hos renskötande lapp till ett antal av högst tjugu renar för hushåll, års- och fjolårskalvar häri ej inbegripna; Konungens befallningshavande obetaget att, där det med hänsyn till förhållandena provas skäligt och lämpligt, tillåta ett antal av intill femtio eller, då synnerliga skäl därtill äro, ett högre antal, dock ej över etthundra.

Därest renar utöver förstnämnda antal i giftorätt eller genom arv, testa-

mente eller gåva tillfallit lapp, varom i nästföregående stycke förmäles, må han dock under en tid av tre år utan särskilt tillstånd hava jämväl det över-skjutande antalet renar i vård hos renskötande lapp.

51 §.

1. Inom Norrbottens län må tills vidare även annan person än i 50 § avses, vilken har sitt hemvist inom länets lappmarker och där äger eller brukar jordbruksfastighet, hava renar i vård hos renskötande lapp, som ej är i annans tjänst. Antalet sådana renar må för hushåll icke överstiga tjugu, års- och fjolårskalvar häri ej inbegripna, Konungens befallningshavande obetaget att, där det med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.

Flyttar renägare utom länets lappmarker eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare, må renarna behållas av dödsboet, så länge boet äger eller brukar jordbruksfastighet inom länets lappmarker.

2. Den som med stöd av stadgandena i 1 mom. har renar i vård hos renskötande lapp, skall för varje ren, fjolårskalvar inbegripna, erlägga sköteslega för löpande kalenderår, vilken lega ej må understiga ett av Konungens befallningshavande fastställt minsta belopp. Denna lega skall erläggas för skötesrenar hos *fjälllapp* före den 1 april samt hos *skogslapp* före den 1 juni. Inom samma tid skall renägaren hos lappfogden anmäla antalet skötesrenar ävensom renskötarens namn. I samband med anmälan skall för varje anmäld ren erläggas en särskild avgift av femtio öre, som enligt närmare föreskrifter av Konungen skall användas såsom bidrag till bekostande av allmänna renräkningar samt till åtgärder för renskötselns främjande.

För renkalv, som under året födes, utgår ej sköteslega eller särskild avgift. Den omständigheten att ren, för vilken sköteslega erlagts, före årets utgång slaktas för renägarens räkning eller ock förgås eller förkommer medför icke rätt för renägaren att återbekomma någon del av erlagt belopp.

Närmare föreskrifter i avseende å anmälningars mottagande samt uppbärande och redovisande av de särskilda avgifterna meddelas av Konungens befallningshavande. Där särskild lapptillsyningsman finnes, äger Konungens befallningshavande förordna denne att i lappfogdens ställe fullgöra hans åligganden i nu angivna hänseenden.

3. Skötesrenägare, som avses i denna paragraf, skall hava samtliga sina renar under vård av en och samma lapp.

52 §.

Dragrenar må en var hava i vård hos renskötande lapp; och vare sådana skötesrenar ej i något hänseende inbegripna under bestämmelserna i 50 och 51 §§.

53 §.

Renägare, vilken lämnat renar i vård hos renskötande lapp, står i fråga om dessa renar samma ansvar enligt denna lag som lappen för sina renar.

54 §.

Har någon renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än ovan är medgivet, eller har någon, som begagnat honom jämlikt 51 § medgiven rätt att hava renar i lapps vård, åsidosatt något av vad i nämnda lagrum stadgas i avseende å sådan rätts utövande, må Konungens befallningshavande förordna, att de renar, som olagligen hållas, skola levande eller slaktade försäljas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Försummar renägare att erlägga den särskilda avgiften, skall han erlägga dubbel avgift.

Om renräkning.

55 §.

1. Allmän renräkning skall hållas, då Konungen bestämmer. Närmare föreskrifter angående räkningens verkställande meddelas av Konungen.

Om räkning minst vart tredje år av renar inom vissa lappbyar av Norrbottens län är särskilt stadgat.

2. Konungens befallningshavande må förordna om hållande av tillfällig renräkning i nödig omfattning, där grundad anledning finnes, att renlängd, som enligt 14 § upprättats, är felaktig i avseende å en eller flera renägars renantal. Utvisar renräkningen betydande felaktighet i renlängden, skall kostnaden för räkningen gäldas av lapp, vars uppgifter till längden angående renantalet med hänsyn till felets storlek måste anses lämnade mot bättre vetande.

3. Renskötande lapp är pliktig att utan ersättning samla och biträda vid räknandet av den hjord, till vilken hans renar höra, vid äventyr att nödig hjälp eljest må anskaffas på hans bekostnad.

Om vissa nyttjanderättsupplåtelser.

56 §.

Ej må å de områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, bete, slätter, grustäkt, jakt eller fiske eller annan därmed jämförlig nyttighet av lapp till annan upplåtas. Sker ändock upplåtelse, vare den ogill.

Finnes inom sådant område bete, slätter, grustäkt eller annan därmed jämförlig nyttighet, som icke av lapparna användes, och kan upplåtelse därav ske utan intrång eller skada för renskötseln, må sådan upplåtelse kunna av Konungens befallningshavande mot avgift meddelas.

Kan inom sådant område upplåtelse av jakt eller fiske ske utan fara för tillgången på vilt eller fisk och utan besvärande intrång för lapparna, äger Konungens befallningshavande tillåta annan att mot avgift därstädes jämte lapparna utöva jakt eller fiske. Vid upplåtelsen samt vid jakt- eller fiskerättens utövande skola iakttagas de bestämmelser, som gälla i avseende

å förbud att utan Konungens tillstånd döda eller fånga vissa djurarter samt i övrigt beträffande tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske.

Finnes ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen upplåtelse av nyttjanderätt till inägor kunna äga rum utan avsevärt men för renskötelsen, må Konungens befallningshavande mot avgift meddela sådan upplåtelse.

Har bete, slätter eller nyttjanderätt till inägor upplåtits, är den, till vilken upplåtelsen skett, pliktig att själv stå skada, som av renar förorsakas å växande eller avskuren men ej i lada införd gröda, utan så är att skadan varit åsyftad av den, vilken vården om renarna ålegat.

Innan upplåtelse, varom i denna paragraf är stadgat, äger rum, skola de lappar, vilka äga rätt att uppehålla sig med sina renar å området, höras i ärendet.

Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

Om renskötsel efter särskilt tillstånd.

57 §.

Å trakter i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen, där renskötsel året om av ålder förekommer, må lapp efter särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande driva skogsrenskötsel.

Vill lapp erhålla sådant tillstånd, har han att till Konungens befallningshavande ingiva ansökan med uppgift om den trakt, inom vilken han vill driva renskötsel, det antal renar han och hans husfolk avse att innehava för egen räkning samt huruvida och i sådant fall till vilket antal han avser att taga skötesrenar i sin vård. Över ansökningen skall yttrande inhämtas från den kommun, där renskötseln är avsedd att drivas.

Finner Konungens befallningshavande behov föreligga för en väsentlig del av traktens befolkning, att renskötsel fortfarande drives å trakten, och anses sökanden lämplig såsom renskötare samt möter ej heller i övrigt hinder för bifall till ansökningen, må Konungens befallningshavande lämna sökanden tillstånd att viss tid, ej överstigande tio år, driva renskötsel å den angivna trakten; och skall Konungens befallningshavande i sammanhang härmed bestämma det område, varinom renskötseln må drivas, varest och huru flyttningstvågar må tagas, det högsta antal renar, sökanden må föra på bete samt, därest sökanden avser att hava skötesrenar, huru stor del av renhjorden, som sökanden och hans husfolk högst må innehava för egen räkning, ävensom de särskilda villkor i övrigt, under vilka renskötseln må äga rum.

Hava efter tillståndets meddelande förutsättningarna för renskötselus drivande inom den angivna trakten ändrats eller finnes eljest betesrättens utövande medföra olägenheter, må Konungens befallningshavande återkalla det givna tillståndet eller vidtaga ändring i de föreskrivna villkoren eller meddela nya villkor.

Varder lapp, som innehar tillstånd till renskötsel, stadigvarande förhindrad

att begagna den medgivna rättigheten, äger Konungens befallningshavande utan kommunens hörande medgiva annan lapp att på enahanda villkor under återstoden av tiden eller någon del därav driva renskötsel inom området. Lag samma vare, där lappen avlider och dödsbodelägarerna anses icke lämpligen kunna eller böra utöva rättigheten.

58 §.

I fråga om sådan renskötsel, som avses i 57 §, skola de i denna lag meddelade bestämmelserna i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock med följande tillägg och undantag:

1) Till lappby hör lapp, som innehar tillstånd att där driva renskötsel, ävensom hans hustru och hemmavarande barn samt lapska tjänare. Såsom tillhörande lappby räknas jämväl ägare av skötesrenar, vilka sådan lapp har i sin vård; dock må skötesrenägare ej deltaga i överläggningar och beslut i andra frågor än som röra hans rätt såsom renägare i byn.

Ordningsman i lappby utses av Konungens befallningshavande.

2) Ådagalägger lapp, som erhållit tillstånd till renskötsel, försumlighet däri, eller finnes han eljest olämplig såsom renskötare, äger Konungens befallningshavande utan iakttagande av vad i 19 § stadgats frångå honom den medgivna rättigheten; och skall i fråga om Konungens befallningshavandes befogenhet att medgiva annan lapp att i hans ställe driva renskötsel vad i 57 § sista stycket stadgats äga motsvarande tillämpning.

3) Beträffande rätt till skogsfång tillkommer lapp, som här avses, att å kronomark under kronans omedelbara disposition samt å kommun tillhörig allmänningsskog för eget behov taga torra träd och vindfällen, skogsavfall, en- och videbuskar ävensom å utmark växande lövträd för tillfälligt behov samt tall- och grantjur till slöjdvirke,

samt att jämväl å annan mark under flyttning mot betalning enligt ortens pris taga virke, som nyss sagts, dock endast till bränsle, tältstänger, kåtor, bodar och ställningar för förvaring av lappens tillhörigheter ävensom slöjdvirke.

4) Vad i 36 § stadgats om rätt till jakt och fiske skall icke äga tillämpning.

5) För all skada, som förorsakas av renar, skall ersättning givas av renarnas ägare. Lappby skall enligt Konungens befallningshavandes bestämmande utgöra ett eller flera skadeersättningsområden, och skall beträffande skada, som inträffar inom sådant område, gälla vad i 43—45 §§ stadgas.

6) Beträffande skyldighet enligt 49 § 1 mom. för ägare av hund att hålla hunden bunden eller instängd eller försedd med klubba må Konungens befallningshavande medgiva den lättnad, som av förhållandena påkallas.

7) Beträffande skötesrenar skall gälla:

Innefattar tillstånd att driva renskötsel rätt för lappen att hava skötesrenar, må den som är bosatt inom lappbyn och där äger eller brukar

jordbruksfastighet på de närmare villkor och i den utsträckning Konungens befallningshavande bestämmer hava renar i vård hos lappen, dock ej flera för hushåll räknat än tjugu, års- och fjolårskalvar häri ej inbegripna.

Dragrenar må även annan renägare hava i vård hos lapp på sätt här sägs.

Skötesrenägare står i fråga om skötesrenarna samma ansvar enligt denna lag som lappen för sina egna renar.

Åsidosättes något av vad Konungens befallningshavande på sätt ovan sägs föreskrivit med avseende å rätten att hava skötesrenar, må Konungens befallningshavande förordna, att de renar, som olagligen hållas, skola levande eller slaktade försäljas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

8) Renräkning skall hållas, när Konungens befallningshavande så prövar nödigt, dock att mellan varje renräkning ej må förflyta mera än fem år. Kostnad för sådan renräkning bestrides av renägarna i förhållande till vars och ens renantal.

Straffbestämmelser m. m.

59 §.

1. Med böter från och med fem till och med etthundra kronor straffas:

a) den som underlåter att i behörig ordning göra anmälan, varom i 18 § eller 47 § 1 mom. tredje stycket förmäles, eller i sådan anmälan lämnar veterligen oriktig uppgift;

b) lapp, som har getter på bete till större antal än i 24 § sägs;

c) lapp, som i strid mot bestämmelserna i 25 § uppför ringgärde eller annat stängsel;

d) lapp, som överträder jämlikt 29 eller 32 § meddelat förbud;

e) lapp, som vid avverkning uppenbart åsidosätter föreskrift, som meddelats jämlikt 34 §;

f) den som i strid mot stadgandet i 48 § eller med stöd därav meddelad föreskrift underlåter att hålla hund försedd med halsband; samt

g) den som har renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än denna lag medgiver eller som vid begagnande av rättighet att hava renar under lapps vård åsidosätter något av vad som föreskrivits i avseende å rättighetens utövande.

2. Med böter från och med fem till och med trehundra kronor straffas:

a) lapp, som av skogen tager mera virke än till hans eget behov erfordras, eller som eljest tager virke i strid med bestämmelserna i 26, 27, 30, 31 eller 58 §;

b) lapp, som uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid bevakningen av sina renar vållar, att renarna göra skada, som skall ersättas enligt denna lag, dock endast så framt ej uppgörelse eller förlikning träffats om skadans ersättande eller den ersättningssskyldige gjort sådant medgivande, att efter ty i 40 § sägs utmätning för ersättningsens belopp må ske hos honom; samt

c) lapp, som lämnar veterligen oriktig uppgift vid upprättande av renlängd.

3. Med böter från och med fem till och med femhundra kronor straffas:

a) lapp, som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar, att hans renar inkomma å område, där rätt till renbete enligt denna lag icke är medgiven eller vid den tid icke må utövas, eller å främmande lappbys till gränserna bestämda område;

b) lapp, som i strid med bestämmelserna i 9 § 1 mom. inflyttar till lappby eller eljest där driver renskötsel;

c) den som gör flyttningsväg obrukbar för lapparna eller i väsentlig mån förminskar framkomligheten å sådan väg;

d) den som mot stadgandet i 33 § första stycket bortför virke eller gör virke obrukbart;

e) den som i fall, som avses i 47 §, uppsåtligen eller genom vårdslöshet dödar, skadar eller ofredar ren eller förorsakar, att ren vid skogsavverkning dödas eller skadas;

f) den som i strid mot i denna lag givna bestämmelser underlåter att hålla hund bunden eller instängd eller försedd med klubba; samt

g) den som uppsåtligen förhindrar eller stör renräkning, varom i denna lag sägs.

4. Ej må straff, som i denna paragraf är stadgat, ådömas, där gärningen enligt allmänna strafflagen är belagd med strängare straff.

60 §.

Hållas renar i vård av person, vilken ej har rätt till renskötsel enligt denna lag, må dessa renar icke föras på bete å mark, varöver renägaren ej förfogar, vid påföljd av böter enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skadan. Är i fråga om sådan renhjord allmänt veterligt, att därtill hörande djur pläga olovligen inkomma på annans mark, äger Konungens befallningshavande att på ansökan av markens ägare förordna, att hjorden skall nedslaktas och försäljas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Om åtal, besvär och verkställighet.

61 §.

1. Förseelse mot denna lag eller mot byordning åtalas vid allmän domstol.

2. Förseelse, som avses i 59 § 1 mom. c) eller e) eller 2 mom. a) eller 3 mom. d), må, där den förnärmar endast enskild persons rätt, ej åtalas av allmän åklagare, såvitt ej målsägaren angiver förseelsen till åtal. Lag samma vare beträffande förseelse, som avses i 59 § 3 mom. e); dock att, där renen är omärkt eller målsägaren ej känd, allmän åklagare äger utan angivelse tala i saken. I sådant fall må åklagaren föra talan jämväl i fråga om skadestånd.

3. Förseelse, som avses i 59 § 2 mom. b) eller 3 mom. a), må, där den förnärmar endast enskild persons rätt, icke åtalas av annan än målsägare.

62 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten, ådömda för överträdelse av byordning, skola enligt bestämmelser, som meddelas av Konungen, användas till förmån för lapparna. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

63 §.

Lapp, som har renhjord under sin vård, är pliktig att, då Konungens befallningshavande, landsfogde, lappfogde eller landsfiskal för verkställande av utmätning eller rannsaking efter stulna renar eller av annan laga orsak påfordrar renhjordens hopsamlande eller fränskiljande av ren från andra renar i hjorden, verkställa sådan handrückning

Tredskas lapp att lämna fordrad handrückning, må sådan anskaffas på den tredskandes bekostnad.

64 §.

Över beslut, varigenom Konungens befallningshavande utfärdat byordning eller eljest meddelat föreskrift eller vidtagit åtgärd för tillämpning av denna lag, äger den, som anser sin rätt därav förnärmad, att hos Konungen anföra besvär inom tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; dock skall, där ej ändringssökandet därigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder av besvären lända till efterrättelse, intill dess annorlunda kan bli va vederbörligen förordnat.

Övergångsbestämmelser.

65 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1929.

Genom denna lag upphävas lagen den 1 juli 1898 (nr 66) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige tillika med alla de stadganden, vilka innehålla ändring i eller tillägg till nämnda lag, ävensom lagen den 6 juni 1925 (nr 181) angående minskning i vissa fall av renantalet inom lappby.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall sådan bestämmelse i stället tillämpas.

Den som vid nya lagens ikraftträdande med laga rätt driver renskötsel må fortfarande utöva denna näring, ändå att han icke enligt nya lagen äger rätt till renskötsel; och skall vad i nya lagen sägs om lapp äga tillämpning å honom.

Lapp, som vid nya lagens ikraftträdande driver renskötsel å trakt, som omförmäles i 57 §, åligger, såframt han vill fortsätta därmed, att senast den 31 december 1929 göra ansökan, som avses i samma paragraf; och må renskötseln utan särskilt tillstånd fortsättas, till dess ansökningen hunnit prövas.

Under en tid av fem år, räknat från och med den dag, då denna lag trätt i kraft, skola lapparna bibehållas vid dem nu tillkommande rätt att hava renar i vård hos annan.

Förslag
till
Lag om renmärken.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

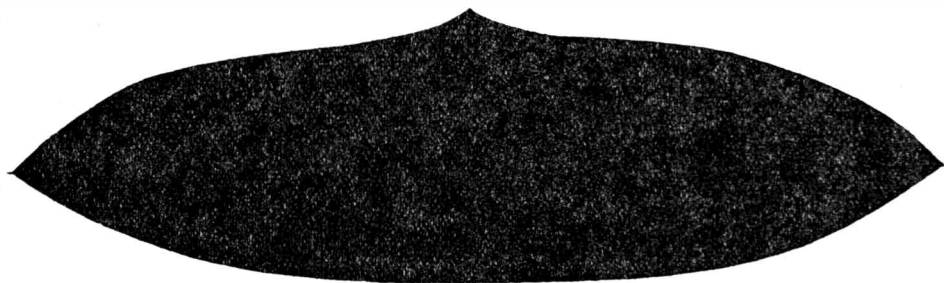
Ren, som föres på bete enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, skall vara försedd med ägarens av häradsrätten fastställda märke, anbragt i renens öron.

2 §.

Fastställelse å renmärke sökes vid häradsrätten i den ort, där renägaren eller, om han icke själv är renskötande lapp, den lapp, som vårdar hans renar, har sitt hemvist; och skall sökanden därvid i två exemplar inlämna en avbildning av märket enligt den form och av den storlek, nedanstående figur utvisar. Över ansökningen skall utlåtande avgivas av lappfogden, som hör renägarna i orten och inhämtar särskilt yttrande av vederbörande ordningsman.

Finner häradsrätten märket vara så inrättat, som i 3 § sägs, och möter ej heller i övrigt enligt denna lag hinder, fastställer häradsrätten märket.

Fram.

3 §.

Renmärke skall för att kunna fastställas vara så inrättat, att det tydligt skiljer sig från andra gällande renmärken inom tingslaget eller angränsande tingslag, samt att det ej lätt kan förändras till sådant äldre märke eller sådant äldre märke förändras till likhet med det, varå fastställelse sökes.

4 §.

Renmärke må ej fastställas för annan renägare än den som enligt förenämnda lag äger rätt till renskötsel eller är berättigad att hava renar i vård hos renskötande lapp. Ej heller må renägare samtidigt hava mer än ett fastställt renmärke.

5 §.

Vill den som innehar fastställt renmärke icke vidare vid renmärkning begagna detsamma, skall han anmäla detta hos häradsrätten, som har att avlysa märket. Å ren, som, då avlysningen sker, är försedd med dylikt märke, må det fortfarande bibehållas, men andra renar må ej märkas därmed. Ej må utan förre ägarens samtycke avlyst märke fastställas för annan renägars räkning, innan fem år förflutit från avlysningen.

Har fastställt märke under tio år icke varit begagnat vid renmärkning, anses fastställelsen hava förfallit, ändå att avlysning ej skett; och utgör fastställelsen sedan ej hinder för märkets fastställande för annan renägars räkning.

6 §.

1. Har någon genom avtal eller på annat sätt förvärvat rätt till annans fastställda renmärke, och vill han vid renmärkning begagna detsamma, skall han anmäla detta hos häradsrätten, som, där hinder ej möter enligt 4 §, för hans räkning registrerar märket.

2. Flyttar lapp med renar till lappby inom annat tingslag, åligger honom att sist inom ett år efter inflyttningen hos häradsrätten anmäla sitt fastställda renmärke till registrering.

7 §.

Vid häradsrätten skall föras förteckning över de av häradsrätten fastställda och registrerade renmärken jämte de renägare, för vilkas räkning fastställelsen eller registreringen skett. I förteckningen anmärkes ock, när renmärke avlysts eller fastställelse därå visats hava förfallit. Under juli månad varje år skall utdrag ur nämnda förteckning, omfattande tiden från och med juli månad föregående år till och med juni månad under löpande året, insändas till Konungens befallningshavande, som på lämpligt sätt offentliggör utdraget.

Närmare föreskrifter om förteckningens förande meddelas av Konungen.

8 §.

Övergår märkt ren genom laga fång till ny ägare, må å renen bibehållas det redan anbragta märket, försett med sådant av ordningsmannen inom lappbyn gillat avbrott, som kan vara erforderligt för att skilja renen från andra renar med samma huvudmärke. Å sådant avbrottsmärke erfordras icke fastställelse. Kalv efter renko, försedd med avbrottsmärke, skall märkas med ägarens fastställda märke.

9 §.

1. Märkning av renkalvar, som blivit födda under året, skall vara verkställd före den 1 november. Försittes denna tid, äger ordningsmannen inom lappbyn, där han finner det lämpligen kunna ske, på den försumliges bekostnad låta verkställa renmärkningen.

2. Anträffar lapp, som verkställer renmärkning, i sin hjord annans renko med omärkt kalv, är han pliktig att mot gottgörelse av ägaren märka kalven med moderns märke eller, om detta är avbrottsmärke eller avlyst märke och han äger kännedom om ägarens fastställda märke, med detta.

3. Anträffas inom lappby eller eljest i lapps hjord äldre omärkt ren, skall djuret överlämnas till och omhändertagas av ordningsmannen samt nedslaktas och försäljas eller ock levande försäljas samt förses med nya ägarens märke. Av medel, som inflyta genom försäljningen, erhåller ordningsmannen skälig gottgörelse, varefter den återstående behållningen tillfaller lappbyn.

Lag samma vare, om efter den 1 november inom lappby eller eljest i lapps hjord anträffas omärkt årskalv, som icke följer modern.

10 §.

Anträffas inom lappby eller eljest i lapps hjord ren, vars märke blivit förstört eller förfalskat eller är okänt, skall renen omhändertagas och vårdas av ordningsmannen eller den lapp han därom anmodar. Dylik ren skall därefter vid tillfälle, då lapparna i trakten mera allmänt samlas, för dem till granskning uppvisas. Finnas därvid sannolika skäl för att renen tillhör uppgiven renägare, äger denne återtaga renen mot erläggande av skälig skötarlön och ersättning för andra kostnader. I annat fall skall renen genom ordningsmannens försorg nedslaktas och försäljas, samt med inflytande försäljningsmedel så förfaras, som i 9 § sägs; dock att, där renens märke var okänt, en noggrann avbildning av märket skall genom ordningsmannens försorg insändas till lappfogden, som på lämpligt sätt kungör märket med uppfordran till ägaren att anmäla sig inom två år från försäljningsdagen, vid äventyr att behållningen av försäljningen tillfaller lappbyn.

11 §.

1. Den som vid märkning av egna renar eller av renar, vilka han har under sin vård, i annat fall än i 8 § sägs begagnar märke, som ej blivit av häradsrätten för renägaren fastställt, eller märke, som är avlyst, straffas med böter från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

2. Anbringar någon sitt märke å omärkt ren, till vilken han icke är ägare, dömes, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, till böter från och med femtio till och med femhundra kronor.

3. Den som i det fall, varom i 6 § 1 mom. sägs, vid renmärkning begagnar annans fastställda renmärke, innan detsamma blivit för honom vid häradsrätten registrerat, eller som underlåter den i 6 § 2 mom. föreskrivna anmälan till registrering, straffas med böter från och med fem till och med femtio kronor.

12 §.

1. Innehär någon inom Norrbottens, Västerbottens eller Jämtlands län oarbetad renhud, varå öronen blivit bortskurna eller renmärket eljest förstört, och kan han ej visa, att renmärket blivit utan bedräglig avsikt bort-

taget eller förstört eller att huden blivit märkt på sätt i 3 mom. här nedan sägs, dömes till böter från och med fem till och med trehundra kronor, där han ej efter allmän lag straffas för olovlig åtkomst av godset.

2. Lag samma vare, om någon inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller å renbetesfjällen i Jämtlands län, varmed i denna lag förstås såväl de vid avvitrningen för lapparna avsatta renbetesfjällen som ock de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områdena, anträffas forslande kött av slaktad ren utan tillhörande renhud under sådana förhållanden, att antagas kan, att köttet föres från slakt ute å mark.

3. Hud och kött, varom ovan förmäles, må av allmän åklagare, lappfogde, lapptillsyningsman eller ordningsman tagas i beslag och köttet försäljas. Huden skall medelst stämpling eller på annat sätt så märkas, att därav tydligen kan ses, att den varit föremål för beslag. Varder den från vilken beslaget gjorts i saken fälld, skall det beslagtagna godset eller, om det är sålt, dess behållna värde tillfalla beslagaren.

4. Inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller å renbetesfjällen i Jämtlands län må ock beslag, på sätt i 3 mom. är sagt, göras å hud eller kött efter slaktad ren, som finnes dolt eller undanstucket å plats, som ej kan anses såsom vanligt förvaringsställe, såsom i lada, i höstack eller ute å mark. Sålunda verkställt beslag skall beslagaren låta ofördröjligen kungöra i socknens kyrka; och äger den, som vill göra anspråk å godset, att inom en månad därefter anmäla sig hos beslagaren samt, där hans rätt icke finnes ostridig, instämma denne senast till det ting, som infaller näst efter en månad från det anmälan gjordes. Sker det ej, eller kan den som stämde ej visa sin rätt till godset, gånge med detsamma eller dess behållna värde som ovan är sagt.

5. Vad nu är stadgat utgör ej hinder för målsägaren att, där någon fälles till ansvar efter allmän lag för olovlig åtkomst av gods, som enligt förestående bestämmelser blivit taget i beslag, tillgodonjuta den rätt till godset eller dess behållna värde, som lagligen må tillkomma honom.

13 §.

Överträdelse av denna lag åtalas av allmän åklagare inför allmän domstol. I fall, som i 11 § 2 mom. sägs, äger allmän åklagare tala i saken jämväl i fråga om skadestånd, vilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

14 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1929.

Genom denna lag upphäves lagen den 1 juli 1898 (nr 67) om renmärken; dock skall vad i nya lagen stadgas icke verka rubbning i fastställelse av renmärke, som meddelats med stöd av äldre lag.

Förslag

till

**Lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1919
(nr 445), innefattande bestämmelser i anledning av
konventionen den 5 februari 1919 mellan
Sverige och Norge angående flytt-
lapparnas rätt till renbetning.**

Härigenom förordnas, att 8, 43 och 45 §§ i lagen den 20 juni 1919, innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning, skola, 43 § i nedan angiven del, erhålla följande ändrade lydelse, samt att 45 § skall erhålla överskrift av den lydelse nedan sägs:

8 §.

Då enligt 45 § 2 mom. renräkning äger rum inom de områden, som upptagas av de nuvarande lappbyarna Kōnkämä, Lainiovuoma, Sarivuoma och Talma, skola de norska renar, som finnas inom områdena vid tiden för räkningen, ingå i densamma. Renarnas ägare och vaktare vare pliktiga att på anfordran lämna nödigt biträde vid räkningen.

43 §.

Då Konungens befallningshavande — — — — från renar.

Saknas tillgång till gäldande av böter, som skola indrivas enligt denna paragraf, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Minskning av renantalet inom lappby samt renräkning.

45 §.

1. Därest med hänsyn till de i konventionen meddelade bestämmelser angående de svenska lapparnas rätt till renbetning i Norge skulle befinnas nödigt, att renantalet inom någon eller några lappbyar minskas, äger Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande härom förordna, därvid på Konungens befallningshavande ankommer att bestämma omfattningen av minskningen samt huru den skall fördelas på särskilda lappbyar; och skall beträffande ordningen och sättet för minskningen vad i lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige är stadgat om minskning i vissa fall av renantalet inom lappby äga motsvarande tillämpning.

2. Minst vart tredje år skall Konungens befallningshavande i Norrbottens län, så framt ej väderleksförhållandena lägga hinder i vägen, låta verkställa

tillförlitlig räkning av alla renar inom de områden, som upptagas av de nuvarande lappbyarna Kōnkämä, Lainiovuoma, Sarivuoma och Talma.

Om utgången av räkningen skall Konungens befallningshavande snarast möjligt lämna vederbörande fylkesman meddelande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1929.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
8 februari 1928.*

Närvarande:

justitierådet VON SETH,
justitierådet WEDBERG,
regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA,
justitierådet ALEXANDERSON.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 januari 1928, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättade förslag till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, lag om renmärken samt lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1919 (nr 445), innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning.

Sedermera hade enligt beslut den 3 februari 1928, för att tagas i övervägande vid avgivande av det infordrade yttrandet, till lagrådet överlämnats en av vetenskapsakademiens naturskyddskommitté den 1 februari 1928 avlåten framställning angående förbud för lapparna att medhava getter, då de vistas inom nationalparksområde.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Hilding Forssman.

Förslaget till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Detta förslag föranledde följande uttalanden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

Förslaget i allmänhet.

Justitierådet Alexanderson, med vilken justitierådet von Seth och regeringsrådet Planting-Gyllenbåga instämde:

Genom införande av underrubriker har man med rätta sökt bereda en välbehövlig lätnad för överblick och sammanhållning av förslagets mångskiftande bestämmelser. Detta syfte skulle emellertid ytterligare främjas, om en omflyttning av samtliga avdelningar med undantag av de båda första och de fem sista företoges för att bättre i grupper samla vad som har naturligt samband och åt dessa grupper giva en lämplig ordningsföljd.

Förslagsvis borde sålunda till avdelningen om lappby närmast anslutas

stadgandena om skötesrenar, renlängd och renräkning, därefter följa vad omedelbart angår själva renskötseln: flyttningar, stängsel, bevakning; vidare ersättning för skada genom renar och förbud att ofreda renar samt avslutningsvis minskning av renantalet och förfarandet med förvildade renar. Först här efter skulle avhandlas de särskilda med rätt till renskötsel föränade förmånerna i avseende å bostad m. m., getbete, skogsfång, jakt och fiske.

Rubrikerna till 1—6 §§: »om rätt till renskötsel samt om fjällrenskötsel och skogsrenskötsel», och till 57 och 58 §§: »om renskötsel efter särskilt tillstånd» synas — särskilt då de sammanställas — ej fullt lyckligt valda. Även i 1 § är för vissa fall fråga om renskötsel, som kräver särskilt tillstånd, och i 57 § är fråga om skogsrenskötsel. Lämpligare borde framhåvas att det i den senare avdelningen gäller renskötsel å viss trakt nedom lappmarksgränsen; den inledande avdelningen med dess grundläggande stadganden om den av gammalt reglerade renskötsel, som alltjämt är lagstiftningens huvudföremål, kunde rubriceras: Allmänna bestämmelser.

Justitierådet Wedberg:

Förslagets systematik är ej fullt tillfredsställande. Önskelig reda och klarhet synes ej kunna vinnas på annat sätt än att sträng skillnad göres mellan fjällrenskötsel och skogsrenskötsel, å ena sidan, och å den andra renskötsel å viss trakt nedom lappmarksgränsen. Lagen bör, efter min mening, uppdelas i fyra kapitel, vilka utgöras 1 kap. av — huvudsakligen — nuvarande 1 § med rubriken Rätt till renskötsel, 2 kap. av 2—56 §§ med rubriken Fjällrenskötsel och skogsrenskötsel, 3 kap. av 57 och 58 §§ med rubriken Renskötsel å vissa trakter nedom lappmarksgränsen samt 4 kap. av 59—64 §§ med lämplig rubrik. Övergångsbestämmelserna meddelas utan paragrafnummer. Inom 2 kap. ordnas stoffet i avdelningar med särskilda rubriker; för 2—6 §§ kunde rubriken lämpligen bli Om de trakter som till fjällrenskötsel och skogsrenskötsel må nyttjas. Beträffande ordningsföljden mellan avdelningarna inom 2 kap. är jag av samma tanke som justitierådet Alexanderson, dock att det synes mig lämpligt att 25 § icke bibehålles såsom fristående avdelning utan inskjutes mellan 22 och 23 §§.

1 §.

Lagrådet:

Då det i 1 mom. första stycket andra punkten ej är fråga om annan person än som avses i första punkten utan blott om ett annat fall, bör någon redaktionell jämkning vidtagas. En sådan erfordras också till undanröjande av den säkerligen ej avsedda konsekvensen av tredje punkten, att giftermål med man, som har rätt till renskötsel, icke skänker hustrun sådan rätt därest hon — vad ju enligt första punkten lätteligen kan inträffa — förut saknar rätten men dock är av lapsk härkomst.

Uttrycket »i den omfattning, som provas lämplig,» lär avse allenast att Konungens befallningshavande må äga begränsa rätten till visst renantal eller till vissa år. Det synes önskligt att detta blir tydligt angivet.

8 § 2 mom. lär hava sin naturliga plats i samband med bestämmelserna i 2 mom. av förevarande paragraf.

Såsom vid 22 och 23 §§ skall närmare beröras torde i 2 mom. lämpligen böra givas en erinran att om lapparnas rättigheter inom nationalparker är särskilt stadgat.

Justitierådet Wedberg:

Det kapitel, som efter min mening skulle bli det första i lagen, borde utgöras av tre paragrafer. I 1 § skulle förklaras att renskötsel, varom i denna lag sägs, är fjällrenskötsel, skogsrenskötsel eller renskötsel å viss trakt nedom lappmarksgränsen. 2 § 1 mom. skulle handla om rätt till fjällrenskötsel och skogsrenskötsel, i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget 1 § 1 mom. I 2 § 2 mom. borde det heta att rätt till renskötsel å viss trakt nedom lappmarksgränsen kan medgivas lapp genom särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande efter ty i 3 kap. sägs. Nuvarande 1 § 2 mom. första stycket — om den befogenhet som innefattas i rätt till renskötsel — borde till sitt innehåll återfinnas i 3 §, med det tillagda förbehåll att lapp, som ej tillhör lappby, icke må utöva nämnda befogenhet i vidare mån än i 50 § 2 mom. sägs. I 3 § borde vidare upptagas sista stycket i nuvarande 1 § samt en erinran att om lapparnas rättigheter inom nationalparker är särskilt stadgat.

2 §.

Lagrådet:

Redan den tunga och knappast fullt korrekta redaktion, som stadgandet i 4 mom. erhållit, utgör en anvisning att stadgandet ej har sin plats i denna lag utan i lagen om expropriation. Där torde ändringen kunna inskränkas till att i 1 § tilläggas, med särskilt nummer i uppräknigen: för tillgodoseende av fjällrenskötselns behov.

Nu förevarande paragraf kunde antingen avslutas med 3 mom. eller också 4 mom. innehålla: Om expropriation för fjällrenskötselns behov är särskilt stadgat.

2 och 3 §§.

Lagrådet:

I vissa av förslaget bestämmelser om lapps rättigheter och skyldigheter talas om platser där »han» äger uppehålla sig med renarna. Det är då meningen att lappen skall äga rätt att vistas å platsen även enligt reglerna om särskilda betesområden för lappbyar. När åter det är tillfyllest att uppehållsrätt finnes enligt 2 eller 3 §, använder förslaget städse plu-

rallformen »sådana lappar» eller »lapparna». Med hänsyn härtill torde det vara lämpligt att redan i 2 och 3 §§ pluralformen nyttjas, liksom i gällande lag, helst de avtal med vederbörande jordägare eller brukare, om vilka i nämnda paragrafer är fråga, städse röra lappar i gemen.

8 §.

Lagrådet:

Till större trygghet mot kringgående av förbudet i 9 § att utan tillstånd inflytta från lappby till annan har ansetts lämpligt att i lagtexten uttryckligen angiva att lapp från främmande lappby, som anställts såsom biträde vid renskötsel, ej längre än tjänsteanställningen varar tillhör husbondens lappby. Rätta platsen för denna erinran lär dock ej vara under a), utan under b).

I a) och b) har man i fråga om den, vars egenskap att tillhöra viss lappby grundas på att han driver eller tidigare drivit renskötsel inom byn, tillagt en särskild fordran, uttryckt i orden »såsom stadigvarande yrke», »på stadigvarande sätt». Frånsett att växlingen i ordalag är ägnad att väcka ovisshet om och i vad mån därmed åsyftas en skillnad i sak, synes det tivelaktigt huruvida de angivna kvalifikationerna äro av behovet påkallade och lämpliga. Redan uttrycket »driva renskötsel» torde äga innebörden av något icke helt övergående och tillfälligt. Enligt c) är å andra sidan blotta innehavet av tillstånd att inflytta i lappby eller eljest där driva renskötsel tillräckligt för att bliva räknad till byn. Vid sådant förhållande kan det icke vara avsett att en till myndig ålder kommen son till avliden byalapp, vilken efter faderns nyss inträffade frånfälle begynt driva renskötsel, icke skall räknas till byn förrän det visat sig om denna renskötsel bedrives såsom stadigvarande yrke; och knappast synes det böra hindras honom att även om han redan efter tämligen kort tid tillsvidare upphört med renskötsel — utan att ägna sig åt fast annan sysselsättning — ånyo begynna driva sådan.

Däremot torde i fråga om biträde vid renskötsel inom lappby böra fordras, för att sysselsättningen må kunna även efter sitt upphörande grunda egenskap att tillhöra lappbyn, att den haft stadigvarande karaktär.

Sådant tillstånd av Konungens befallningshavande, som avses under c), behandlas närmare i 9 §. Där skiljes mellan två fall. Gemensamt för båda dessa är att tillstånd ej kan förvärfvas av annan än lapp som vill inflytta till lappby för att där driva renskötsel; men de regler, som gälla om tillståndets utverkande när lappen vill taga sina renar med sig, äro ej i allo tillämpliga då han vill driva renskötsel med renar som förut finnas inom byn. För att sambandet mellan 9 § och bestämmelsen under c) må tydligare framstå, hemställes att det meddelade tillståndet måtte i c) karaktäriseras antingen genom hänvisning till 9 § eller ock i ordalag som närmare svara mot vad, på sätt nyss är antytt, innehålles i 9 §.

Justitierådet von Seth, med vilken *regeringsrådet Planting-Gyllenbåga* instämde:

I betraktande av den vidsträckta befogenhet som enligt 1 § 2 mom. innefattas i »rätt till renskötsel, varom i denna lag sägs», synes knappast något bliva övrigt för de »förmåner» vilka i 8 § 2 mom. angivas vara förenade med »rätt till renskötsel enligt denna lag». I varje fall lämnas läsaren i okunnighet om vilka förmåner det gäller, likasom det även — bortsett tillsvidare från avfattningen av 36 § och 50 § 1 mom. — förefaller godtyckligt att icke bland förmånerna inräknas rätten att jämlikt 50 § 2 mom. hålla begränsat antal skötesrenar i vård hos annan lapp (jfr föredragande departementschefens yttrande om den redaktion som givits 8 § b) med anledning av vad lappfogden i Jämtlands län upplyst).

Det hemställles att hänsyn till vad sålunda anförts måtte tagas vid bestämmelsens slutliga avfattning.

Justitierådet Wedberg:

Beträffande avfattningen erinras om vad jag yttrat vid 1 §.

9 §.

Lagrådet:

Ordet »flytta», som i fråga om lapparna och deras renar har sin särskilda betydelse (15—18 §§), torde böra undvikas i första stycket av denna paragraf; och första punktens avfattning lär böra jämkas så att lagbudet blir tillämpligt även då lapp, som ej tillhör någon lappby, vill med sina renar inflytta till en sådan. Iakttages detta kommer sista punkten i första stycket av 1 mom. att gälla blott för det fall att lapp vill inflytta till lappby för att driva renskötsel med där redan befintliga renar. Detta synes även vara riktigt, ty blott i detta fall bliva de tidigare i 1 mom. givna bestämmelserna till någon del otillämpliga.

En ändring i 1 mom. enligt vad nu hemställts föranleder även en jämkning i 2 mom.

22 och 23 §§.

Lagrådet:

Att inom nationalparks område ej ens lapparna må uppföra byggnad eller verkställa odling framgår redan av 1 och 2 §§ i lagen om nationalparker. Det lär ej vara erforderligt eller lämpligt att här upprepa denna äldre lags innehåll, helst detta icke utan vidlyftighet kunde ske konsekvent (jfr vid 36 §) och nationalparkernas säregna ställning gör det svårt att inordna dem under någon av de jordkategorier med vilka förevarande lag rör sig. Däremot torde i 1 § böra, såsom redan blivit ifrågasatt, införas en hänvisning till nationalparkslagen.

Att viss skada säges hava varit åsyftad innebär flerstädes i lagspråket, t. ex. 14 kap. 10 § strafflagen, ej annat än att skadan skett uppsåtligen.

I förslaget åter torde man, då det heter att skada å gröda varit åsyftad, därmed ha velat uttrycka att skadan orsakats i syfte att tillskynda grödans ägare förlust. Vad sålunda lärers vara meningen synes böra otvetydigt angivas.

24 §.

Justitierådet von Seth:

Huruvida den av vetenskapsakademiens naturskyddskommitté ingivna framställningen om förbud för lapparna att medhava getter, då de vistas inom nationalparksområde, bör föranleda till någon lagstiftningsåtgärd, kan icke avgöras utan en närmare undersökning av förhållandena. Emellertid torde härav icke böra vållas något uppskov med förevarande lagstiftningsärende, då de bestämmelser, till vilka framställningen må föranleda, rätteligen hava sin plats i lagen angående nationalparker, där alla hittills meddelade lagstadganden, som angå nyttjandet av nationalparksområdena, finnas sammanförda. Naturligtvis bör den omständigheten, att lapparna sålunda under någon tid kunna komma att åtnjuta en vidsträcktare betesrätt å nämnda områden, än som det sedan kan finnas lämpligt medgiva dem, icke få giva anledning till anspråk från deras sida.

26 §.

Lagrådet:

Att efter »ovan odlingsgränsen» tillägga »inom lappmarkerna» synes vara överflödigt, här liksom flerstädes i senare paragrafer.

Stadgandet under 3) torde böra till avfattningen något jämkas, så att begränsningen »för tillfälligt behov» tydligt kommer att, såsom avsett är, hänföra sig blott till växande lövträd.

36 §.

Lagrådet:

Jakt- och fiskerätten framstår enligt sakens natur såsom en del av den allmänna befogenhet, som enligt 1 § 2 mom. innefattas i rätten till renskötsel, eller dock såsom utgörande en av de med samma rätt förenade förmåner om vilka talas i 8 § 2 mom. Med ett sådant betraktelsesätt följer av nämnda lagrum att en var, som är lapp i lagens mening, *äger* jakt- och fiskerätt, men att ingen annan lapp *må* *utöva* rätten än den som tillhör lappby. Vid sådant förhållande böra orden »som tillhör lappby» såsom överflödiga och vilseledande utgå.

Efter orden kan lagtexten ej gärna tydas annorlunda än att en fjällapp har jakt- och fiskerätt å visst område även under tid då väl skogs- men ej fjällappar äga uppehålla sig där. Det vore en förbättring om det i paragrafens början finge heta att fjällapp och skogslapp äro berättigade att å utmark jaga och fiska icke allenast å områden där sådana lappar jämlikt 2 eller 3 § äga vistas under varje tid av året.

Den närmare precisering, som år 1927 gjordes rörande förbehållet i avseende å jakt- och fiskerätten, var näppeligen behövlig. Den verkar i allt fall vilseledande då den icke erinrar om det ovillkorliga förbud för lapparna att jaga björn och lo som innefattas i lagen om nationalparker. Under hänvisning till vad i annat sammanhang yttrats om lapparnas rättigheter inom sådana parker, hemställes om icke förbehållet kunde avfattas sålunda: vare dock underkastad de inskränkningar i fråga om nyttjande av jakt och fiske som eljest gälla.

37 och 38 §§.

Lagrådet:

Formuleringen av 37 § 2 mom. och av andra stycket i 38 § 2 mom. är ej fullt korrekt. Att renbetesfjällen ej omnämnas i 37 § 1 mom. torde bero på att sådan mark, som där avses, å renbetesfjällen finnes endast å fastighet vars innehavare är jämlikt bestämmelser, som åsyftas i 37 § 2 mom., pliktig att själv stå skadan. Det synes dock vara riktigare att, beträffande skada av fjällapps renar, i allo behandla renbetesfjällen lika med trakterna ovan odlingsgränsen. Om även i övrigt en strängare likformighet genomföres i de ganska invecklade stadgandenas uppställning och tillika vissa andra jämkningar vidtagas, torde lagens innehåll bli lättare tillgängligt.

I fråga om uttrycket att skadan varit åsyftad erinras om vad vid 22 och 23 §§ blivit anført.

I överensstämmelse med vad som iakttagits i 37 § 4 mom. och 38 § 2 mom. bör i 1 mom. av sistnämnda paragraf hänvisning ske till den paragraf, 2 §, enligt vilken fjällappen äger uppehålla sig å området.

42 §.

Lagrådet:

Vad som ej kan utrönas är enligt förevarande paragraf »vilkens renar» orsakat skadan, enligt 43 § »vilkens eller vilkas renar» gjort det. Denna olikhet förefinnes redan i gällande lag; men då den saknar berättigande och verkar vilseledande, torde i 42 § böra användas samma uttryck som i 43 §.

Justitierådet Wedberg:

En annan skillnad mellan 42 och 43 §§, som även den har sin motvarighet i gällande lag, är att 42 § saknar ett stadgande sådant som innehålles i 43 § 2 mom. sista punkten. Detta stadgande förefaller tämligen överflödigt; men får det kvarstå i 43 §, lär det böra införas även i 42 §.

Det vore enligt min mening en redaktionell förbättring om första punkten i 42 § finge, liksom i nu gällande lag, avse blott det fall, att flera lappar hålla sina renar tillsammans i en hjord, och därefter åt

stadgandet i första punkten gäves motsvarande tillämpning för de fall att lapp i sin hjord har såväl egna som skötesrenar eller att renar, tillhörande olika hjordar, blivit sammanblandade till en hjord.

45 §.

Lagrådet:

Likasom det efter träffat avgörande enligt 44 § kan utrönas att inom skadeersättningsområdet funnos vid skadetillfället renar tillhörande tredje man, så kan, sedan en fråga om ersättning enligt 42 § bragts till slut, bliva utrönt att i den hjord, som orsakat skadan, funnos dylika renar. Giltig grund att behandla dessa fall olika lärar knappast föreligga. Det hemställes alltså att framför »inom skadeersättningsområdet» måtte inskjutas »i hjorden eller» och att »jämlikt 43 §» får utgå.

47 §.

Lagrådet:

Skada, som avses i 1 mom. första stycket, bör ersättas även om just de renar, vilka blivit ofredade, icke då fått föras på bete å området. I överensstämmelse med avfattningen av 49 § lär det alltså i första stycket av nu förevarande paragraf böra heta: medan de befinna sig på område, varest renar då må föras på bete.

50 §.

Lagrådet:

Av skäl som i annat sammanhang redan nämnts synas orden i 1 mom. »som tillhör lappby» böra få utgå. Början av 2 mom. torde lämpligen avfattas sålunda: Tillhör lapp ej lappby, må han ändock därest o. s. v. I andra stycket av 2 mom. bör undvikas det med nya giftermålsbalken ej väl förenliga uttrycket att renar »tillfallit» lapp »i gifterätt».

53 §.

Lagrådet:

Att det är renarnas ägare, ej deras vårdare som skall ersätta skada genom renar, framgår av 37—39 §§ och bekräftas ytterligare av 42 § och 43 § andra stycket. Vid sådant förhållande synes nu förevarande paragraf vara överflödig och snarast ägnad att förvillla. Detta omdöme gäller även för den händelse att, såsom lagrådet förordat, avdelningen om skötesrenar sättes framför den om ersättningsskyldigheten. Det hemställes att paragrafen måtte få utgå. Bibehålles den, bör ordet »egna» inskjutas framför sista ordet (jfr 58 § 7 näst sista stycket).

56 §.

Lagrådet:

I tredje stycket torde andra punkten böra utgå, då dess innehåll är självklart och för övrigt lär kunna utläsas redan av orden »jämte lap-

parna» i första punkten. Anses det ej tillfredsställande att utan vidare låta andra punkten bortfalla, kunna ju de nyss citerade orden utbytas mot något uttryck som än klarare anger att tillståndshavaren blir i fråga om jakt- eller fiskerätten likställd med lapparna.

Beträffande femte stycket må erinras om vad vid 22 och 23 §§ anförts om uttrycket »skadan varit åsyftad».

57 §.

Justitierådet Wedberg:

Med min åsikt om hur lagen får sin bästa uppställning bör ordet skogsrenskötsel undvikas i denna paragraf.

58 §.

Lagrådet:

Om, såsom väl får antagas, den rätt till skogsfång å kronomark under kronans omedelbara disposition samt å kommun tillhörig allmanningsskog, som under 3) tillerkännes lapp, icke avses skola omfatta även rätt att taga virke till byggnader och stängsel, kan det ifrågasättas, om ej uttrycket »för eget behov» kan verka vilseledande. Överhuvudtaget synas knappt andra viktigare ändamål, som böra få tillgodoses genom dylik skogstäkt, finnas än de, som uppräknas i andra att-satsen. Är detta riktigt synas de båda att-satserna lämpligen kunna sammanföras till en och lapps rätt till skogsfång angivas innebära att få taga, till bränsle, tältstänger, kåtor, bodar och ställningar för förvaring av lappens tillhörigheter, torra träd och vindfällan, skogsavfall, en- och videbuskar ävensom, för tillfälligt behov, å utmark växande lövträd samt, till slöjdvirke, tall- och grantjur, dock å annan mark än kronomark under kronans omedelbara disposition eller kommun tillhörig allmanningsskog endast under flyttning och mot betalning enligt ortens pris.

I varje fall gäller om avfattningen av denna punkt vad som förut erinrats i fråga om ordställningen i 26 § under 3).

Justitierådet Wedberg:

Att de lappar, som erhållit tillstånd till renskötsel jämlikt 57 §, skola särskilt för sig indelas i lappbyar, synes vara så viktigt att det bör direkt uttalas. Med min åsikt om lagbestämmelsernas gruppering bör ingressen till förevarande paragraf dessutom innehålla att vad i 2 kap. är stadgat skall jämväl i övrigt lända till efterrättelse i tillämpliga delar.

59 §.

Lagrådet:

I 1 mom. a) och 2 mom. c) böra orden »lämnar veterligen» ersättas av »mot bättre vetande lämnar». Ordalagen i 3 mom. b) böra jämkas efter den lydelse som gives 9 §.

Det synes lämpligt att låta 1 mom. och 3 mom. byta plats så att, i överensstämmelse med vanligt bruk, de allvarligaste förseelserna nämnas först.

Stadgandet under 4 mom. torde böra utgå. Tolkat strängt efter ordalagen innebär det i realiteten ej annat än som enligt allmänna rättsregler gäller i fråga om s. k. lagkonkurrens. Och även om ordet gärning finge anses liktydigt med handling i t. ex. 4 kap. 1 § strafflagen och stadgandet således finge anses omfatta även fall av verklig brottskonkurrens, synes en riktigare reaktion mot den förelupna brottsligheten komma att vinnas, om vanliga konkurrensregler få vinna tillämpning.

Förslaget till lag om renmärken.

Detta förslag föranledde ej annan erinran, än att *justitierådet Wedberg* ansåg att det förbehåll, som knutits vid bestämmelsen, om den äldre lagens upphävande, borde utgå, enär vad man därmed velat utsäga vore självklart.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1919, innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:

Oskar Adelsöhn.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 17 februari 1928.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Pettersson, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen, lagrådets den 8 februari 1928 avgivna utlåtande över de den 20 januari 1928 till lagrådet remitterade förslagen till *lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, lag om renmärken, samt lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1919 (nr 445), innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning.*

Efter redogörelse för utlåtandets innehåll anför föredraganden:

I anledning av de i utlåtandet framställda anmärkningarna har jag låtit vidtaga vissa ändringar i förslaget till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige. Därvid har med hänsyn till vad inom lagrådet anförts rörande förslagets uppställning ordningen mellan vissa avdelningar ändrats. Till följd härav hava åtskilliga paragrafer erhållit annan nummerbeteckning. De sålunda gjorda ändringarna i uppställningen framgå av en inom socialdepartementet upprättad tablå, vilken torde få såsom bilaga fogas vid protokollet i detta ärende.

Även i övrigt hava de av lagrådet eller dess flesta ledamöter framställda erinringarna i huvudsak vunnit beaktande. Vad angår lagrådets anmärkning vid 9 § vill jag emellertid framhålla, att även om första punkten jämkas på sätt lagrådet hemställt, sista punkten i första stycket ej kommer att gälla allenast det fall att lapp vill inflytta till lappby för att driva renskötsel med där redan befintliga renar. Sistnämnda punkt i det remitterade förslaget avsåg även det fall att lapp vill driva renskötsel inom lappby, där han, utan att tillhöra byn, redan uppehåller sig, och någon egentlig inflyttning alltså ej kan komma i fråga. Då omförmälda fall torde hava endast ringa praktisk betydelse, har jag dock funnit mig jämväl i detta hänseende böra följa lagrådets anvisning.

Endast på en punkt har jag ansett mig icke böra bifalla lagrådets hemställan, nämligen i fråga om uteslutande av bestämmelsen uti 53 § i det remitterade förslaget. Denna bestämmelse synes mig böra för tydlighetens skull kvarstå. Ett uteslutande av densamma skulle, särskilt med hänsyn till att den äger motsvarighet uti såväl gällande lag som de tidigare för-

slagen, kunna giva anledning till viss osäkerhet vid tillämpningen. Däremot finner jag lämpligt, att paragrafen förses med det tillägg, varom lagrådet i andra hand hemställt.

Med anledning av lagrådets erinran mot 2 § 4 mom. torde förslag till ändring av gällande lag om expropriation komma att anmälas av t. f. chefen för justitiedepartementet.

I anslutning till vad en ledamot inom lagrådet yttrat finner jag den från vetenskapsakademiens naturskyddskommitté inkomna framställningen icke böra i detta sammanhang föranleda någon åtgärd.

Förutom de ändringar, vilka jag nu berört, hava i såväl förslaget till renbeteslag som övriga förslag vidtagits smärre jämkningar av redaktionell art.

Föredraganden uppläser härafter de sålunda ändrade förslagen och hemställer, att desamma måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.

Bilaga.

Tablå,

utvisande skiljaktigheter i paragrafindelningen mellan det nu framlagda förslaget till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige och det till lagrådet remitterade förslaget i samma ämne.

<i>Det nu framlagda förslaget.</i>	<i>Det remitterade förslaget.</i>	<i>Det nu framlagda förslaget.</i>	<i>Det remitterade förslaget.</i>
Allmänna bestämmelser.		Om ersättningsskyldighet för skada genom renar.	
1 §.	1 §; 8 § 2 mom.	27 §.	37 §.
2—6 §§.	2—6 §§.	28 §.	38 §.
Om lappby.		29 §.	39 §.
7 §.	7 §.	30 §.	40 §.
8 §.	8 § 1 mom.	31 §.	41 §.
9—13 §§.	9—13 §§.	32 §.	42 §.
Om skötesrenar.		33 §.	43 §.
14 §.	50 §.	34 §.	44 §.
15 §.	51 §.	35 §.	45 §.
16 §.	52 §.	Om förbud mot ofredande av lapparnas renar m. m.	
17 §.	53 §.	36 §.	47 §.
18 §.	54 §.	37 §.	48 §.
Om renlängd.		38 §.	49 §.
19 §.	14 §.	Om minskning av renantalet inom lappby.	
Om renräkning.		39 §.	46 §.
20 §.	55 §.	Om förvildade renar.	
Om flyttningar.		40 §.	20 §.
21 §.	15 §.	Om lapparnas bostäder m. m. samt om odlingar.	
22 §.	16 §.	41 §.	21 §.
23 §.	17 §.	42 §.	22 §.
24 §.	18 §.	43 §.	23 §.
Om ringgården och andra stängsel.		Om hållande av getter.	
25 §.	25 §.	44 §.	24 §.
Om renarnas bevakning och om försumlighet i renskötseln.			
26 §.	19 §.		

<i>Det nu framlagda förslaget.</i>	<i>Det remitterade förslaget.</i>	<i>Det nu framlagda förslaget.</i>	<i>Det remitterade förslaget.</i>
Om skogsfång.		Om renskötsel å vissa trakter nedom lapp- marksgården.	
45 §.	26 §.	57 §.	57 §.
46 §.	27 §.	58 §.	58 §.
47 §.	28 §.		
48 §.	29 §.		
49 §.	30 §.		
50 §.	31 §.	Straffbestämmelser	
51 §.	32 §.	m. m.	
52 §.	33 §.	59 §.	59 §.
53 §.	34 §.	60 §.	60 §.
54 §.	35 §.		
Om jakt och fiske.		Om åtal, besvär och verkställighet.	
55 §.	36 §.	61—64 §§.	61—64 §§.
Om vissa nyttjanderätts- upplåtelser.		Övergångsbestämmelser.	
56 §.	56 §.	65 §.	65 §.

*Utdrag ur protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 maj 1924.*

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Malm, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen, lappkommitténs betänkande med förslag angående lapparnas renskötsel m. m. (Statens offentliga utredningar 1923: 51). Departementschefen anför därvid följande:

»Frågan om ändrad lagstiftning angående lapparna och deras förhållanden inom landet har under de senaste 15—20 åren föranlett omfattande utredningar. I samband med dessa utredningar hava även behandlats vissa lapplagstiftningen närstående spörsmål angående den icke lappska befolkningen i rikets nordliga delar. Utredningarna hava numera i huvudsak slutförts och förslag föreligga till särskilda författningar i ämnet. Jag vill inledningsvis lämna en kort redogörelse för de väsentligaste omständigheter, under vilka de anmälda förslagen tillkommit.

Inledning.

Den revision av lapplagstiftningen, som ägde rum under åren 1895—1896, föranledde utfärdandet av bl. a. lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Genom denna lag reglerades de svenska nomadlapparnas särskilda rättigheter i landet. Den bestämde bland annat de områden i riket, inom vilka de renskötande lapparna få föra sina renar på bete, och de tider av året, då betning av renar inom de särskilda områdena får äga rum, samt meddelade i övrigt bestämmelser angående deras flyttningar och flyttningsvägar, deras rätt att taga bränsle samt för renskötselns behöriga utövande erforderligt virke till bostäder, visthus och stängsel ävensom deras rätt att för sitt uppehälle jaga och fiska m. m. Renbeteslagen tillgodosåg med

andra ord försörjningsmöjligheterna för den del av den lappska allmogen, som hade renskötsel såsom yrke.

Emellertid fanns redan då liksom i våra dagar ett avsevärt antal lappar, som på grund av ålderdom, sjukdom eller andra anledningar upphört med renskötelsen, utan att likväl därefter hava kommit i sådana omständigheter, att de vunnit sin utkomst på annat håll. Läget bland dessa lappar vann i samband med den då avslutade revisionen av lapplagstiftningen intet beaktande. De lämnades åt sig själva att efter förmåga ordna sin existens. Som möjligheterna härtill dock voro ytterst ringa, kom flertalet av dem liksom även för närvarande är fallet att i större eller mindre grad ligga fattigvården till last. Här förefanns således redan från början en lucka i lagstiftningen angående lapparna och deras förhållanden.

Nästan omedelbart efter det renbeteslagen utfärdats fästes också statsmakternas uppmärksamhet å den ofullständighet i lagstiftningen, som i anmärkta hänseende förelåg. Från skilda håll påkallades åtgärder i syfte att avhjälpa det betryckta läget bland nyssnämnda kategori av den lappska allmogen. I sammanhang därmed framställdes även från de renskötande lapparnas sida vissa erinringar mot den då nyss utfärdade renbeteslagen.¹

De spörsmål, som sålunda förelågo, vunno delvis beaktande i sammanhang med den vid denna tid av andra skäl aktuella frågan om avvittringens genomförande å trakterna ovan odlingsgränsen.² Medan emellertid såväl dessa som övriga av lapparnas intressen påkallade spörsmål ännu voro beroende av myndigheternas prövning, väcktes år 1908 av ett flertal ledamöter i riksdagens andra kammare en motion (nr 163), i vilken hemställdes om en fullständig utredning av lappfrågan. I motionen anfördes bland annat.

Lapparna liksom alla naturfolk hade sett sig tillbakaträngda och kringskurna av civilisationen och odlingen. Lagstiftningen hade i allmänhet gynnat odlingens framsteg i de nordliga trakterna på nomadernas bekostnad och utan tillräcklig hänsyn till gammal sedvänjerätt, som ju nomaderna kunde med skäl åberopa gentemot inkräktarna. Vid avvittringsförfattningarnas tillämpning hade man underlåtit att taga tillbörlig hänsyn till lapparnas berättigade krav på en tryggare existens. I stället för att så mycket som möjligt åt nomaderna söka bevara och bibehålla större sammanhängande områden av för renskötelsen behöflig mark, hade man tillåtit nybyggesanläggningar upp mot barrskogsgränsen och till och med långt därovan, sålunda utöver den gräns, dit en verklig odling kunde tänkas nå. Långt inne i de egentliga renbetesområdena hade de bofasta dessutom insynat en stor mängd spridda myrar och andra slätterlägenheter, vilket i hög grad försvårat renskötelsen och ådragit lapparna skadeersättningsanspråk från de bofastas sida. Dessa omständigheter jämte andra därmed samverkande or-

¹ Se motion i riksdagens andra kammare 1899 nr 12, K. Bfndes i Jämtlands län skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 april 1906 samt jordbruksdepartementets publikationer 1905 och 1907 »Handlingar angående ifrågasatta åtgärder till förbättrande av lapparnas existensvillkor i Västerbottens län».

² Se bl. a. kungörelsen den 5 juni 1909 (nr 54) innefattande ytterligare föreskrifter angående avvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt lagen den 5 juni 1909 (nr 53) ang. marks avstående för nomadlapparnas behov vid avvittring ovan odlingsgränsen.

saker hade vållat att den nomadiserande lappbefolkningen sammansmält i hög grad.

Den övriga delen av lappbefolkningen vore både egendomslös och hemlös. Å den jord, som fordom tillhört lapparna med hävdens och den förstkommandes rätt, finge den icke renägande lappen ej ens uppföra en liten koja för att bereda sig tak över huvudet utan att riskera att bliva avhyst och bötfälld.

De åtgärder, som från statsmakternas sida borde vidtagas till fromma för lapparna, borde gå ut på *dels att söka vidmakthålla, värna och trygga de nomadiserande lapparnas existens och dels att bringa hjälp och undsättning åt de icke renägande lapparna och åt dem, som ej uteslutande kunde leva av rensköteln.*

Sedan i motionen därefter föreslagits åtskilliga åtgärder för betryggande av de nomadiserande lapparnas existens, behandlas frågan om lämpligaste sättet att bringa varaktig hjälp åt sådana lappar, som antingen helt och hållet sakna renar eller icke hava tillräckligt många för att kunna leva som nomader. I motionen heter det härom:

Genom den i vår lagstiftning fastslagna grundsats, att en lapp ej kan vara på samma gång renägare och jordbrukare, bortogs för lapparna en naturlig övergångsform från det fria nomadlivet till den bofastes vid den egna torvan bundna intresse, en övergångsform som eljest möjliggjort för den mindre väl situerade men dock ej alldeles utfattige lappen att vid sidan av en renskötelse, som ej ensam kunde skänka honom hans bärgning, hava ett litet jordbruk, avpassat efter hans fallenhet och förmåga och i stånd att utfylla vad som felades honom i renar. Sålunda skulle odlingen och jordbruksnäringen efter hand kunnat hava upptagit dem, som tröttnat vid nomadlivet eller av brist på tillräckligt antal renar tvungits att upphöra med detta levnadssätt. Nu har i stället skapats ett fattigt, egendomslöst och hemlöst proletariat.

Att förmå dessa lappar att återvända till nomadlivet genom att exempelvis åt dem söka anskaffa nödigt antal renar, torde vara fullkomligt lönlöst och dessutom praktiskt outförbart. *Den närmast till hands varande sysselsättningen vore ett jordbruk i förening med boskapsskötsel, och att ett dylikt jordbruk även hägrar för många lappar såsom ett framtidsperspektiv, därom har man sett flerfaldiga uttalanden från lapparna själva.* Små av lappar anlagda jordbruk och nybyggen finnas på många håll inom de norrländska länen, oftast tillkomna utan lov och under trycket av nöden och fattigdomen.

Då dessa nybyggarlappar saknat varje understöd från statens sida och dessutom ägt ringa eller inga vare sig medel eller kunskaper, är det ju naturligt att deras jordbruk bliva primitiva, men redan den omständigheten, att sådana jordbruk kunnat uppstå under så ytterst ogynnsamma förhållanden, visar dock att här finnes en kraft att tillvarata. Givet är ju, att lång tid kommer att förflyta, innan lapparna hunnit tillägna sig den bofasta jordbrukande befolkningens förmåga och vana vid att driva ett jordbruk, men detta är ju helt naturligt; fjällbondens jordbruk har nog haft många övergångsformer, innan det hunnit sin nuvarande, ännu rätt primitiva ståndpunkt. Det gäller emellertid att för lappen icke göra övergången till jordbruksnäringen alltför brådstörtad, att icke rycka honom alltför långt bort från den miljö, där han varit hemmastadd och sett sig uppväxa. Att, såsom från ett och annat sakkunnigt håll ifrågasatts, jord skulle upplåtas åt lapp-

nybyggaren inom jordbruksrayongen och på kronoparkerna innebure ett alltför tvärt avbrott i lappens vanor och natur för att kunna medföra ett önskvärt resultat. *Inom det egentliga lappmarksområdet ovanför den nuvarande jordbruksrayongen finnes på många ställen invid sjöar och vattendrag för gräsodling och boskapsskötsel användbar mark, särskilt lämplig till upplåtelse åt den vid fjällbygdens förhållanden vana lappbefolkningen.* Å dylik mark synes staten kunna, med tillbörligt hänsynstagande till den verkliga nomadbefolkningens intressen, åt den fattiga hemlösa lappbefolkningen upplåta jord till uppodling och bebyggande; där kunde lappen finna ett stöd för jordbruket i jakt och fiske ävensom — vad en och annan lapp beträffar — i renskötsel såsom binäring; i lappens egna hemtrakter kunde sålunda hans omdaning till jordbrukare så småningom äga rum. Vid de jordupplåtelser, som sålunda ägde rum från statens sida, skulle naturligtvis fästas det villkor, att jorden ej finge utan särskilt tillstånd överlåtas åt någon svensk, d. v. s. icke lapp, ävensom att jordinnehavet icke finge medföra något skadeståndsanspråk enligt gällande lapplag gentemot den nomadiserande befolkningen. Vidare vore det nödvändigt att staten ekonomiskt understödde egnahemsrörelsen bland lapparna, måhända till en början till och med genom att låta uppföra bostäder åt de mest behövande och utblottade.

Men de icke nomadiserande lapparna behöva ej allenast jord och hem, de behöva även kunskaper, *framför allt i livets praktiska frågor, och i detta avseende äro icke de förefintliga fasta lappskolorna tillfyllest.* Genom statsunderstöd torde böra beredas lapparnas vuxna ungdom tillfälle att besöka länens lantmänna- och folkhögskolor eller måhända ännu hellre särskilt för lappingdomen inrättade praktiska fortsättningsskolor.

På detta sätt skulle av den nuvarande egendomslösa och hemlösa lappbefolkningen kunna skapas ett vaket, intresserat, kunskapsrikt, hemägande släkte, förtroget, såsom ingen annan, med sitt hemlands egendomliga förhållanden och fästat vid detsamma genom sitt hem, sitt språk och sina traditioner.

Allt som bör göras i dessa frågor är emellertid av ytterst trängande och brådskande natur, alltför länge har man dröjt med att på allvar taga itu med dessa frågor och därför hava också förhållandena i hög grad tillspetsats. En enquête i frågan, såvitt den berör Västerbottens lappbefolkning, har utgivits av jordbruksdepartementet, och denna enquête visar frågans långsamma vandring under 5 års tid 1900—1905 emellan ämbetsmyndigheterna, av vilka var och en haft sin särskilda syn på frågan. På detta sätt kan emellertid saken ej fortgå, om man vill bringa lappbefolkningen verklig och effektiv hjälp i dess betryck, som för varje år växer.

Därför är att hoppas, det Kungl. Maj:t med den raskhet och beslutsamhet, som saken ur både humanitär, social och ekonomisk synpunkt kräver, griper sig an med lösningen av lappfrågan.

Riksdagen biträdde för sin del motionen och hemställde i skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 maj 1908, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och taga under omprövning, vilka åtgärder borde vidtagas för att dels vidmakthålla, värna och trygga den nomadiserande lappbefolkningens tillvaro och främja renskötselns utveckling och dels förhjälpa den övriga lappbefolkningen ur dess betryckta ställning och bereda den lämpliga existensmöjligheter samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning och prövning kunde giva anledning.

Ärendet anmäldes i stadsrådet den 9 oktober 1908 av dåvarande chefen för civildepartementet. Denne yttrade därvid, med betonande av frågornas synnerliga vikt, att med hänsyn till deras omfattning den närmare utredningen borde anförtros åt särskilda kommitterade. Dessförinnan syntes det honom dock lämpligt att vissa förberedande undersökningar verkställdes, som kunde utgöra grundval för en kommittés arbeten.

Undersökningar av skilda slag ägde jämväl sedermera under de följande åren rum. De utfördes i enlighet med ett program, som upprättats av särskilt tillkallade sakkunniga, nämligen biskopen O. Bergqvist, landshövdingarna K. J. Bergström, H. T. Biörklund och J. Widén samt disponenten Hj. Lundbohm. Som emellertid den genom dessa undersökningar införskaffade utredningen icke ansågs tillräckligt uttömmande för att därå grunda en allsidig revision av lapplagstiftningen, förordnade Kungl. Maj:t den 1 november 1912, att ytterligare utredningar i ämnet skulle verkställas. Genom de utredningar, som i enlighet härmed ägde rum och som utfördes under ledning av landshövdingen O. von Sydow, anskaffades kompletterande material angående renskötselförhållandena inom de områden, där de renskötande fjäll- och skogslapparna utöva sin näring, den utsträckning, vari inom de nordliga länen renskötsel bedrivits i äldre och nyare tid, i vad mån lapparna jämte renskötsel driva jordbruk eller annan näring, områdenas fördelning mellan de särskilda lappbyarna eller grupper av lappar, tiderna för lapparnas vistelse å de olika områdena, flyttningsvägar, formerna för renskötselns bedrivande samt renarnas skadegörelse å bofastas egendom ävensom angående den lappska bosättningen m. m. m. Dessliques fullföljdes vissa biologiska undersökningar, som tidigare påbörjats och som avsågo bl. a. uppskattning av tillgången å och beskaffenheten av renbetet i de trakter, där renskötsel förekommer.

Nyssnämnda utredningar pågingo under ett flertal år. De gävo uppslaget till åtskilliga betydelsefulla åtgärder till fromma för de renskötande lapparna¹, men ledde i övrigt icke fram till den länge väntade allmänna revisionen av lapplagstiftningen. Anledningen härtill var numera närmast den, att lappfrågan under tiden kommit i ett delvis förändrat läge, i det att förhandlingar med Norge upptagits i den internationella renbetesfrågan. Som dessa förhandlingar voro av beskaffenhet att inverka på den inre svenska lapplagstiftningen, ansåg man sig böra avvakta utgången av förhandlingarna, innan man underkastade ifrågavarande lagstiftning en fullständigare granskning. Med den allmänna revisionen av denna lagstiftning fick således även denna gången tillsvidare anstå.

Vissa frågor, tillhörande den inre lapplagstiftningen, vilka ansågos vara av trängande art och icke nödvändigt sammanhånga med de ämnen, som avsågos i de med Norge förda underhandlingarna, upptogos dock under tiden

¹ Se bl. a. kungörelserna den 3 juni 1915 (nr 169) ang. upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker och den 30 december 1916 (nr 603) ang. tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark samt kungörelsen den 5 juni 1917 (nr 250) ang. ströängars utbytande mot annan mark.

till behandling, bland dem frågan om, vilka personer i renbeteslagens mening skola räknas för lappar, frågan om renbeteslagens tillämplighet å lappar, som ej idka renskötsel, frågan om rätt för lapparna att bosätta sig å kronomark inom lappmarkerna och å renbetesfjällen samt frågan om begränsning av den bofasta befolkningens rätt att hålla renar i vård hos de renskötande lapparna. Nu nämnda frågor jämte vissa i detta sammanhang mindre viktiga spörsmål angående renskötseln m. m. framlades till riksdagens prövning genom propositionen den 23 mars 1917 (nr 169) med förslag till lag angående ändring i vissa delar av 1898 års renbeteslag. Propositionen vann dock i flera delar icke riksdagens bifall. Bland annat anhöll riksdagen, vidkommande en för lapparna mycket betydelsefull fråga, nämligen frågan om rätt för dem att bosätta sig å kronomark och vad därmed ägde sammanhang, i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 juni 1917, att förslaget härutinnan måtte återupptagas till förnyat överbäggande i samband med den tillämnade revisionen av hela lagstiftningen rörande lapparna samt efter det tillfälle beretts dem att själva vid samfällt möte överlägga om de synpunkter och önsksningar, som enligt deras uppfattning borde tjäna till vägledning för en sådan revision.

Med anslag av statsmedel har sedermera under februari 1918 i Östersund hållits ett allmänt lappmöte, vid vilket lapparna haft tillfälle att dryfta sina gemensamma angelägenheter.

Förhandlingarna med Norge i renbetesfrågan slutfördes även någon tid därefter. Den 5 februari 1919 undertecknades nämligen mellan de svenska och norska regeringarna en konvention angående flyttlapparnas rätt till renbete, vilken konvention den 27 maj 1919 ratificerats.

Sedan sålunda anledningarna till ytterligare uppskov med den inre lapplagstiftningens behandling bortfallit, anmäldes frågan om en allmän revision av denna lagstiftning ånyo den 13 juni 1919 i statsrådet av dåvarande chefen för civildepartementet. Denne föreslog i anslutning till chefens för civildepartementet uttalade den 9 oktober 1908, att åt särskilda kommitterade måtte uppdragas att verkställa den utredning i ämnet, som ännu vore av nöden, och avgiva de förslag, vartill anledning kunde visa sig föreligga. Departementschefen anförde därvid bland annat:

»Vilken betydelse renskötseln ägt och alltjämt äger för den lappska befolkningen, torde icke behöva närmare utvecklas. Även för staten måste det ur såväl social som nationalekonomisk synpunkt vara ett viktigt intresse, att nämnda näring vidmakthålles och ytterligare främjas på de trakter, där förutsättningar i sådant hänseende äro för handen. En stor del av lapparna söker emellertid sin utkomst såsom bofasta genom idkande av jordbruk eller andra yrken. Dessa lappars ställning är ofta, särskilt inom vissa trakter av lappmarkerna, mindre god, något som bekräftas av de ogynnsamma siffror, statistiken över den lappska fattigvården i denna del har att uppvisa. Ytterligare en annan grupp av lapparna utgöres av sådana, som söka förena renskötsel med jordbruk. Rörande lämpligheten härav såväl för lapparnas egen del som för den jordbruksidkande befolkningens i de trakter, där renskötsel bedrivs i sådan ordning, äro meningarna delade.

Dessa olika former, varunder lapparna söka sin utkomst, giva upphov till några av de ömtåligaste och mest svårlösta av de frågor, som föreligga till de kommitterades behandling. Hit hör, bland annat, spørgsmålet om lapparnas rätt till bosättning å kronomark och vad därmed äger samband. — — — — —

Bland de önskemål, som trängande gjort sig gällande, märkes vidare ett definitivt ordnande av den nomadiserande lappbefolkningens skolfråga. Denna, som beröres i 1908 års riksdagsskrivelse, har varit föremål för reglering genom särskilda kungl. kungörelser den 12 september 1913 och den 23 september 1916 angående ändrad lydelse av vissa delar av reglementet för lappmarks ecklesiastikverk av den 31 januari 1896. Den nya ordning, som härigenom infördes, har emellertid, särskilt från lapparnas sida, blivit utsatt för åtskillig kritik. Ehuru lapparnas skolväsen sålunda nyligen blev reglerat, torde det dock icke böra undantagas från den nu ifrågasatta allmänna revisionen av bestämmelserna rörande lapparnas förhållanden. Det är tydligen önskvärt, att i sammanhang med andra grundläggande spørgsmål rörande lappväsendet även kommer under behandling frågan i vad mån särskilda krav böra ställas på undervisningen av de renskötande lapparnas barn, en fråga, som är av största betydelse för lapparnas levnadsförhållanden i det hela.

Ett annat viktigt och aktuellt spørgsmål rörande lapparna är det om deras fattigvård. De särskilda bestämmelser, som härom gälla, hava, åtminstone i vissa landsdelar, visat sig ägnade att framkalla missbruk och torde behöva underkastas en genomgripande revision, något som lämpligen bör ankomma på de kommitterade, vilkas tillsättande nu ifrågasättes.

Erinras må i detta sammanhang även om en mera speciell fråga, som synes böra upptagas av de kommitterade. I samband med den förestående avslutningen av avvittringen inom Västerbottens läns fjällsocknar har uppkommit frågan om nybyggarnas rätt att beta sina kreatur å kronomark utanför de skiften, som tilläggas dem vid avvittringen. I skrivelse den 7 juni 1916 med föranledande av en Kungl. Maj:ts proposition rörande åtskilliga med den pågående avvittringen inom Västerbottens läns lappmark sammanhängande förhållanden uttalade riksdagen, att nämnda fråga borde bliva föremål för undersökning, därvid borde tagas i beaktande de förmåner, befolkningen i förevarande hänseende hittills åtnjutit.

Redan förut hade Tärna socknemän i ansökning den 31 maj 1915 anhållit om utvidgning av de för de särskilda hemmanen vid avvittringen föreslagna områden, i syfte att bereda befolkningen bättre tillgång till bete för dess kreatur, i sammanhang varmed jämväl framställdes yrkanden om ökade möjligheter till skogsfångst. — — — — —

Utredningen angående såväl omförmälda av riksdagen gjorda framställning som Tärna socknemäns skrivelse, i den del den avser ökad betestillgång för den jordbrukande befolkningen, torde böra uppdragas åt den blivande kommittén, som vid behandlingen av förevarande fråga tydligen noga bör hava att överväga icke blott i vad mån de bofasta äro i verkligt behov av bete å kronomarkerna utan ock huru ett dylikt behov må kunna tillgodoses utan sådant intrång på lapparnas renbetesmarker, som menligt inverkar på renskötseln.

Av de landsdelar inom Sverige, där lapparna driva sin renskötsel, synes Västerbottens läns lappmark vara den, där förhållandet mellan lapparna och de bofasta över huvud är ömtåligast och svårast att reglera. Den stora utbredning jordbruket vunnit i denna lappmarks fjällbygd långt in bland de egentliga renbetesmarkerna medför med nödvändighet konflikter. Även frågan om lapparnas bosättning och deras möjlighet att med renskötsel förena

annan näring har i nämnda landsdel visat sig mest aktuell. Med hänsyn till den särskilda uppmärksamhet, som bör ägnas den västerbottniska lappfrågan, synes för överläggning i ämnet böra av kommittén tillkallas representanter för de särskilda intressen, som härutinnan beröras, i vilket avseende kommittén torde vid sitt tillsättande böra erhålla anvisning å vissa lämpliga personer, med rätt för kommittén att tillkalla även andra. Jämväl beträffande Norrbottens och Jämtlands län torde, i de mån så befinnes önskvärt, kommittén böra erhålla rätt att till överläggning kalla sakkunniga.

Ovan har talats endast om *lapparnas* renskötsel. Men icke allenast denna utan även den bofasta, icke lappska befolkningens rätt att innehava renar bör upptagas till bedömande. Den inom lappmarkerna bofasta befolkningens rätt härutinnan har visserligen nyligen reglerats genom lagen den 19 juni 1917 angående ändringar i vissa delar av 1898 års renbeteslag och tarvar sålunda mindre uppmärksamhet, men däremot har fråga uppstått om ändring av gällande bestämmelser rörande rätt att året om hålla renar nedanför lappmarksgränsen.

Framställningar avseende utvidgning av den rätt, som renbeteslagen härutinnan medger, hava inkommit beträffande flera av de nordligaste socknarna i Norrbottens län; och med föranledande av särskilda i samma syfte vid 1918 års riksdag väckta motioner hava de utskott, som av kamrarna tillsatts för frågans behandling, visserligen hemställt, att motionerna ej måtte föranleda någon åtgärd, men grundat denna hemställan bland annat på antagande att utredning i ämnet torde vara att förvänta i samband med den allmänna revisionen av renbeteslagstiftningen; och har utskottens hemställan blivit av kamrarna bifallen.»

I anslutning till vad departementschefen sålunda och i övrigt anfört förordnade Kungl. Maj:t, att en kommitté skulle tillsättas med uppdrag att utföra en allmän revision av de bestämmelser, som reglera lapparnas förhållanden inom riket och den icke lappska befolkningens rätt att hålla renar.

Till ordförande i kommittén utsågs landshövdingen Walter Murray, till ledamöter under kommittéarbetet i det hela kanslirådet Lennart Berglöf, lappfogden Johan Olof Holm, landssekreteraren Sten Albin Lilja samt ledamöterna av riksdagens andra kammare, lantbrukaren Johan Rehn och sparbankskamreraren Ernst Isidor Lindley, till ledamöter vid behandling av frågor angående det lappska skolväsendet ledamoten av riksdagens andra kammare, folkskolläraren Emil Kristensson, komministern Gustaf Park och komministern Hans Leonard Marklund, samt till sakkunniga att med kommittén överlägga rörande frågor, som anginge västerbottenslapparna, dåvarande lappfogden, numera nomadskolinspektören, filosofie doktorn Erik Bergström, kommunalnämndsordföranden Gustaf Johansson, dåvarande landsfiskalen, numera lappfogden Gustaf David Laurentius Lindström samt lappmännen Torkel Larsson Kråjk och Torkel Tomasson.

Sedermera utökades kommittén med ytterligare ledamöter. Den 7 november 1919 förordnade Kungl. Maj:t sålunda till ledamot under kommittéarbetet i det hela assessorn, numera hovrättsrådet i Svea hovrätt Philip Joseph Aastrup, åt vilken tillika uppdrogs att tjänstgöra såsom kommitténs sekreterare. Vidare förordnade Kungl. Maj:t den 6 juni 1921, med anledning av

framställning från riksdagen i skrivelse den 4 maj 1920, till ledamöter under kommittéarbetet i det hela lappmannen Jonas Åhrén för Jämtlands län, lappmannen Torkel Tomasson för Västerbottens län, lappmannen Nils Anders Gruvvisare för Norrbottens län samt till ledamot i kommittén vid behandling av skogslapparna vidkommande frågor lappmannen Nils P. Stenberg. Tillika förklarade Kungl. Maj:t, att det Tomasson den 13 juni 1919 meddelade förordnandet såsom sakkunnig i kommittén skulle upphöra.

Kommittén har den 31 maj 1923 avgivit två betänkanden i ämnet. Det ena innefattar förslag till

- lag om fjällrenskötsel,
- lag om skogsrenskötsel,
- lag om renmärken och

kungörelse om renmärkesförtecknings förande och vad i sammanhang därmed skall iakttagas.

Det andra innefattar förslag till stadga angående nomadundervisningen i riket samt till instruktion för nomadskolinspektören.

Då sistnämnda förslag innefattar ämnen, vilkas handläggning ankomma på chefen för ecklesiastikdepartementet, har jag till nämnda departementschef överlämnat berörda förslag för de åtgärder, vartill han kan finna anledning.

I den skrivelse till Kungl. Maj:t, varmed kommittén överlämnat sina förslag angående lapparnas renskötsel m. m., har kommittén anført, hurusom frågorna angående förbättrade utkomstmöjligheter för icke renskötande lappar ävensom angående lapparnas fattigvård varit föremål för utredning inom kommittén ävensom i vissa viktigare delar föranlett särskilda bestämmelser i kommitténs förslag till lag om fjällrenskötsel och lag om skogsrenskötsel, men att uppdraget i denna del dock på grund av den begränsade tid, som stått till kommitténs förfogande, icke hunnit i sin helhet slutföras. Den slutliga behandlingen av dessa frågor har jag uppdragit åt särskilt tillkallad person.

Över kommitténs förslag angående renskötelsen hava utlåtanden inhämtats av länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Kopparbergs och Gävleborgs län samt av domkapitlen i Luleå och Härnösands stift, av domänstyrelsen och statens skogsförsöksanstalt ävensom av statistiska centralbyrån. Länsstyrelserna i de tre nordligaste länen hava för sin del över förslagen infordrat utlåtande från lappfogdarna efter lapparnas hörande, varjämte såväl i nyssnämnda som ock i övriga här ovan angivna län tillfälle beretts kommunerna att yttra sig över förslagen.

Lappbefolkningen i riket.

Lapparnas antal i riket uppgick den 31 december 1920 enligt av lappkommittén verkställd utredning till omkring 8,129 män, kvinnor och barn, fördelade med 4,947 på Norrbottens län, 2,032 på Västerbottens län, 973 på Jämt-

lands län och Idre socken av Kopparbergs län samt med återstående 177 personer på Västernorrlands m. fl. län.

*Fjällappar
och
skogslappar.*

Man skiljer sedan gammalt inom den lappska allmogen mellan två grupper av lappar, nämligen fjällappar och skogslappar. Denna indelning hänför sig närmast till den nomadiserande delen av lappallmogen och är betingad av vissa väsentliga olikheter i levnadsförhållandena bland de renskötande fjälllapparna och de renskötande skogslapparna. Indelningen torde dock kunna tillämpas även å övriga lappar, varvid härstamningen från den ena eller den andra gruppen är avgörande.

De renskötande fjälllapparna driva sin näring ända från finska gränsen i norr ned till nordvästligaste delen av Kopparbergs län i söder och röra sig i regel på förhållandevis vidsträcktta områden, i det de sommartid vistas med sina renar på betesmarker i de svenska eller norska fjällen samt vintertid uppehålla sig i det svenska skogs- resp. kustlandet, där renarna då livnära sig av lavbete.

De renskötande skogslapparna åter höra hemma i Norrbottens län samt i Malå socken av Västerbottens län och uppehålla sig året om nere i skogs- resp. kustlandet, där renarne livnära sig av lav- eller gräsbete, allt efter årstiden. På grund av de begränsade flyttningarna kunna de renskötande skogslapparna leva ett mera stationärt liv än fjälllapparna och förty inom sina betesområden förskaffa sig en fast vistelseort såsom mittpunkt för renskötseln. Emellertid förekommer i södra delarna av Jämtlands län och i Idre socken av Kopparbergs län, att även fjälllapparna driva sin renskötsel på ett tämligen inskränkt område och i följd därav också inrätta sig på samma förhållandevis stationära sätt som skogslapparna.

Med tillämpning av nyss anförda grunder för lapparnas indelning i två särskilda grupper beräknas fjälllapparnas antal till 5,774 personer eller 71 % och antalet skogslappar till 2,355 personer eller 29 % av samtliga svenska lappar.

Lapparna fördela sig sålunda:

		Fjällappar	Skogslappar	Summa
Norrbottens	län	2,931	2,016	4,947
Västerbottens	»	1,699	333	2,032
Jämtlands	» och Idre socken	973	—	973
Västernorrlands	»	163	1	164
Övriga	»	8	5	13
		5,774	2,355	8,129

*Yrkesför-
delningen
bland
lapparna.*

Då man talar om lapparna och näringslivet bland dem, möter man ganska allmänt den uppfattningen att renskötseln skulle utgöra den lappska allmogens egentliga näring. Denna uppfattning kan möjligen i gångna tider

hava motsvarat förhållandena i verkligheten. Numera kan densamma icke anses fullt riktig.

En undersökning angående yrkesfördelningen bland den lappska allmogen giver nämligen vid handen, att av rikets 8,129 lappar endast ett antal av 2,775 eller omkring 34 % äro att hänföra till renskötande, medan 5,354 eller omkring 66 % äro icke renskötande.

Fördelningen i renskötande och icke renskötande ställer sig sålunda:

Fjällappar.

		Renskötande	Icke renskötande	Summa
Norrbottens	län	1,690	1,241	2,931
Västerbottens	"	306	1,393	1,699
Jämtlands	" och Idre socken	295	678	973
Västernorrlands	"	—	163	163
Övriga	"	—	8	8
		2,291	3,483	5,774

Skogslappar.

		Renskötande	Icke renskötande	Summa
Norrbottens	län	428	1,588	2,016
Västerbottens	"	56	277	333
Jämtlands	" och Idre socken	—	—	—
Västernorrlands	"	—	1	1
Övriga	"	—	5	5
		484	1,871	2,355

Bland fjällapparna äro således 2,291 personer eller omkring 40 % renskötande och 3,483 personer eller omkring 60 % icke renskötande, medan bland skogslapparna omkring 20 % äro renskötande och omkring 80 % icke renskötande. I detta sammanhang bör uppmärksammas, att enligt verkställda utredningar bland de renskötande fjällapparna 16.2 % och bland de renskötande skogslapparna 75.6 % med renskötseln förena annat yrke, i regel jordbruk.

Vad beträffar de icke renskötande lapparna, vilkas antal uppgår till 5,354 personer, framgår av kommitténs utredning, att bland dem ett antal av 2,886 eller över hälften är att hänföra till den jordbrukande klassen, medan återstoden fördelar sig på andra yrkesgrupper eller också saknar bestämd yrkesbeteckning.

Av tillgängliga handlingar i övrigt framgår, hurusom antalet understödstagare bland lapparna är avsevärt högre än i riket i övrigt. År 1920 beräknades sålunda antalet understödstagare i de egentliga lapptrakterna (lappmarkssocknarna i Norrbottens och Västerbottens län samt lappförsamlingarna i Jämtlands län) utgöra 20—21 % av lappbefolkningen därstädes, medan den

relativa siffran för riket i sin helhet i förevarande hänseende år 1917 beräknades för landsbygden till 3·44 % och för städerna till 6·88 % eller i genomsnitt således till 4·46 %. Vidare framgår, att den övervägande delen av de lappska understödstagarna är att finna bland de icke renskötande lapparna. År 1920 beräknades bland understödstagarna endast ett antal av 276 tillhöra de renskötande lapparna, bland dem 118 ensamt i Karesuando socken, samt 1,023 de icke renskötande lapparna. Denna beräkning är dock på grund av felande uppgifter från vissa håll ej exakt.

Undersöker man något närmare understödets beskaffenhet av varaktigt eller tillfälligt, finner man att antalet till arbete helt oförmögna lappar, vilka sålunda åtnjuta varaktig full försörjning, är ganska lågt, allenast 9·8 % mot 32·5 % i riket i dess helhet, medan antalet sådana, som delvis försörjas eller åtnjuta tillfälligt bidrag, är relativt högt, nämligen 90·2 % mot 67·5 % för hela riket.

Kommittén anför i fråga om de renskötande lapparna följande:

Kommittén.

Av vad ovan anförts angående yrkesfördelningen bland lapparna i riket framgår, att för närvarande endast omkring $\frac{1}{3}$ av dem är renskötande, medan återstoden eller således omkring $\frac{2}{3}$ av lapparna, icke är renskötande. Därjämte framgår att bland den tredjedel av den lappska allmogen, som är renskötande, en avsevärd del med renskötseln förenar annat yrke, nämligen bland fjälllapparna omkring $\frac{1}{5}$ och bland skogslapparna omkring $\frac{4}{5}$. Av hela den lappska folkstammen i riket ägnar sig således för närvarande endast omkring $\frac{1}{4}$ uteslutande åt renskötseln. Beträffande denna fjärdedel vill kommittén dock ytterligare tillägga, att jämväl bland de lappar, som höra dit, tendenser kunna skönjas i riktning mot bofasta vanor.

År 1910 beräknades antalet nomadiserade lappar i riket till 3,671 eller närmare 1,000 personer mera än det antal, vartill desamma den 31 dec. 1920 av kommittén uppskattats. Sannolikheten talar för att i Västerbottens och Jämtlands län de renskötandes antal sjunkit, men att så icke är fallet i Norrbottens län.

Vanskligt torde vara att med visshet påvisa orsakerna till den tillbakagång, som på sina håll ägt rum. Säkert är dock, att den fortskridande odlingen samt den stigande beröringen med den bofasta kulturen i hög grad ökat lapparnas benägenhet att övergiva renskötseln och antaga de bofastas näringsfång och vanor. Det oaktat håller kommittén före, att renhanteringen i riket ingalunda behöver anses vara ställd på avskrivning. De naturliga förutsättningarna för denna näring synas nämligen ännu för en avsevärd tid framåt vara gynnsamma, särskilt i de norra lappmarkerna, och torde det enligt kommitténs mening, med den välvilliga hållning statsmakterna intaga mot de renskötande lapparna, mest vara beroende av lapparnas egen motståndskraft, huruvida större eller mindre del av dem för framtiden skall finna sin utkomst av renskötsel eller icke.

Beträffande de icke renskötande lapparna har kommittén följande uttalande:

Man hör icke sällan det påståendet, att den lappska allmogen väl skulle äga särskilda förutsättningar att med framgång utöva renhanteringen, men däremot vara mindre lämpad för andra näringar. Kommittén kan för sin del icke obetingat dela en sådan uppfattning om lapparna. Väl torde de få anses vara synnerligen skickade att driva renskötsel, men deras lämplighet

för andra yrken än renskötsel torde icke få underskattas. Kommittén, vars utredningar omfattat yrkesfördelningen bland lapparna med hänsyn såväl till renskötelsen som andra näringar, har fastställt, att bland den icke nomadiserande lappska allmogen minst 2,886 personer äro att hänföra till den jordbrukande klassen. Därtill kommer, såsom redan förut antytts, att bland den renskötande lappska allmogen ett avsevärt antal, minst 676 personer, söka sin utkomst av jämsides med renskötelsen bedriven jordbruksrörelse. Det framgår således, att bland lapparna i riket åtminstone 3,562 personer eller 43.8 % kunna anses tillhöra den jordbruksidkande befolkningen, därvid 35.5 % söka sin utkomst enbart av denna näring, och 8.3 % förena jordbruket med renskötsel.

Av dessa 3,562 jordbrukande lappar falla 849 på Norrbottens läns fjälllappar och 1,244 på samma läns skogslappar, 1,054 på Västerbottens läns fjälllappar och 162 på samma läns skogslappar samt minst 224 på Jämtlands läns fjälllappar. Till jämförelse må nämnas, att i Norrbottens län, där lapparnas antal uppgår till 2,931 fjälllappar och 2,016 skogslappar, finnas 1,477 fjälllappar, som uteslutande syssla med renskötsel, och 103 enbart renskötande skogslappar. Motsvarande siffror äro för Västerbottens län, där antalet fjälllappar uppgår till 1,699 och skogslappar till 333, 187 och 15 samt för Jämtlands län, där lapparnas antal är 973 och skogslappar saknas, 256.

Visserligen har kommittén icke varit i tillfälle att i kulturellt hänseende från fall till fall undersöka det jordbruk, som sålunda bedrives av lappar, men vad kommittén för egen del iakttagit och eljest hört från vederhäftigt håll uppgivas synes giva stöd för den uppfattningen, att det av lappar bedrivna jordbruket åtminstone efter en viss övergångstid i allmänhet icke är särskilt underlägset det jordbruk, som under liknande naturliga betingelser bedrives av den jordbrukande icke lappska befolkningen.

Vad yrkesfördelningen i övrigt bland lapparna beträffar vill kommittén framhålla, att den 31 december 1920 947 personer eller 11.6 % av lapparna i riket voro att hänföra till andra yrkesgrupper än renskötare eller jordbrukare, nämligen 604 lappar till gruppen lösa arbetare, 82 lappar till gruppen tjänare hos andra än lappar och 261 lappar till gruppen diverse andra yrken.

Enligt allmän renräkning, som ägde rum i början av år 1921, uppgick renantalet i riket vid nämnda tid till sammanlagt 161,577, däribland 157,697 med känd ägare samt 3,880 utan känd ägare, nämligen:

*Renantalet
i riket.*

	Känd ägare	Okänd ägare	S:a
i Norrbottens län	114,799	2,180	116,979
i Västerbottens "	27,302	1,207	28,509
i Jämtlands " och Idre socken	15,596	493	16,089
	157,697	3,880	161,577

Av renarna med känd ägare komma på de renskötande lapparna och deras hushållsmedlemmar 120,359 (hushållsrenar), medan återstoden eller 37,338 tillhöra andra renägare, vare sig lappar eller icke lappar (skötesrenar).

Hushållsrenarnas och skötesrenarnas fördelning på fjällrenar och skogsrenar är följande:

		Hushållsrenar		Skötesrenar		S:a
		Fjällrenar	Skogsrenar	Fjällrenar	Skogsrenar	
Norrbottens län		77,206	10,953	14,159	12,481	114,799
Västerbottens »		17,058	1,952	7,577	715	27,302
Jämtlands »	och Idre socken	13,190	—	2,406	—	15,596
		107,454	12,905	24,142	13,196	157,697

Departements-
chefen.

Den redogörelse angående förhållandena bland lapparna i riket, som i det föregående lämnats, giver vid handen att, såsom förhållandena numera gestalta sig, allenast en ringare del av lapparna utöva det yrke, för vilket de hittills ansetts mer eller mindre predestinerade, medan det övervägande flertalet bland dem upphört att driva denna näring. Huruvida den sålunda konstaterade relationen mellan renskötande och icke renskötande kan anses innebära ett uttryck för ett mera stabilt läge i det lappska näringslivet eller huruvida man för framtiden bör räkna med en ytterligare förskjutning inom det samma i riktning mot annat levnadssätt än det, som betingas av renskötseln, torde vara vanskligt att med säkerhet bedöma. För min del tror jag mig hava funnit, att insikten om renskötselns betydelse såsom ett visserligen besvärligt, men dock lukrativt yrke tilltagit ibland lapparna och att således allt fortfarande de renskötande lapparnas numerär kommer att vara avsevärd. Även om deras antal framdeles skulle minskas, torde i allt fall renskötselns särställning bland näringarna påfordra särskild lagstiftning. I sådant sammanhang bör enligt min mening även beaktas de renskötande lapparnas åstundan att genom lämpligare bostäder eller på annat sätt mildra yrkets besvärligheter, eller att, särskilt med hänsyn till ålderdomen, medan de ännu äro renskötande, bereda sig möjligheter till tryggad utkomst på annat håll.

Vad de icke renskötande lapparna beträffar framgår av den föregående redogörelsen, hurusom ett betydligt antal är beroende av understöd. En mindre del bland dessa understödstagare är till arbete helt oförmögen och måste, i saknad av försörjning vare sig av egna medel eller från anförvanter, omhändertagas av det allmänna. För denna del av lapparna torde börja sörjas genom särskilda efter lappska förhållanden anpassade ålderdoms- eller sjukhem. Bland övriga understödstagare däremot torde, såsom även framhållits i motionen vid 1908 års riksdag, finnas sådana, som icke äro så oförmögna till arbete att de icke skulle kunna bidraga mera än vad nu sker till sitt eget uppehälle. Dessa lappar, som således kunna betraktas såsom mer eller mindre arbetsdugliga, torde hittills i viss mån själva hava vållat sitt betryckta läge genom underlåtenhet att efter förmåga utnyttja sin arbetskraft, men i mångt och mycket torde till deras läge även hava bidragit att efter deras förhållanden lämpade förutsättningar för självförsörjning saknats. Sådana förutsättningar torde böra skapas och kunna bäst skapas, om åt dem öppnas möjlighet att på rimliga villkor bliva bofasta i de trakter, där de höra hemma. Jag ser frågan om bästa sättet att göra dem till en självför-

sörjande befolkningsklass närmast såsom en kolonisationsfråga, som i första hand berör trakterna ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen. samt i andra hand angränsande trakter inom lappmarkerna.

Kommittén har, i överensstämmelse med vad nu gäller, upptagit bestämmelserna angående renmärken i en särskild författning eller lag om renmärken, men till skillnad från nu gällande lag uppdelat bestämmelserna angående renskötseln och vad därmed sammanhänger på två särskilda författningar, nämligen en lag om fjällrenskötsel och en lag om skogsrenskötsel. I en var av dessa lagar har kommittén under ett särskilt kapitel även upptagit stadganden angående nyttjanderättsupplåtelser å kronomark, avsedda främst att trygga de icke renskötande lapparnas behov av bättre utkomst-möjligheter. Kommittén anför i fråga om uppdelningen av hithörande bestämmelse på två särskilda lagar följande:

Ämnets
formella
behandling.

Mot renbeteslagen framställa sig i formellt hänseende vissa anmärkningar. Till en början framgår icke otvetydigt av dess ordalag, att densamma med visst undantag är tillämplig endast å renskötande lappar. Vidare gör densamma, trots väsentliga olikheter i levnadsförhållandena bland fjälllappar och skogslappar och behovet i vissa hänseenden av olika rättsregler för dessa båda grupper av lappar, ingen skillnad dem emellan. Slutligen kan lagen icke heller vad uppställningen angår anses tillräckligt överskådlig.

Kommittén.

Nu anförda omständigheter hava föranlett kommittén att i *formellt* hänseende vidtaga åtskilliga ändringar. Kommittén har sålunda ansett sig böra uppdelat ämnet å två särskilda huvudförfattningar, nämligen en lag om fjällrenskötsel och en lag om skogsrenskötsel. Avsikten härmed har varit att göra stadgandena angående renskötseln och därmed sammanhängande förhållanden i görligaste mån lättlästa för vederbörande lappar, så att fjällappen endast skall behöva syssla med honom vidkommande bestämmelser och skogslappen endast med sådana, som angå honom. Härav har blivit en följd, att ett flertal lagrum, som äga betydelse såväl för fjällrenskötseln som för skogsrenskötseln, återkomma helt eller i det närmaste likalydande i båda lagarna. Vidare har kommittén sökt uppställa en var av dessa lagar efter sakliga indelningsgrunder, varvid kommittén i görligaste mån under särskilda rubriker sammanfört de bestämmelser, som avse ett och samma ämne. Slutligen har kommittén till förekommande av tvekan rörande de särskilda bestämmelsernas tillämplighet sökt åt dem giva en sådan lydelse, att därav tydligt framgår, huruvida de gälla renskötande eller icke renskötande lappar eller andra än lappar.

Uppdelningen av de bestämmelser, som angå renskötseln och därmed sammanhängande förhållanden på två särskilda författningar har mottagits med tillfredsställelse såväl bland fjälllapparna som ock i synnerhet bland de renskötande skogslapparna, vilka sistnämnda i utfärdandet av en särskild lag om skogsrenskötsel sett en försäkran om, att deras existens såsom renskötare, vilken enligt deras mening hittills mindre tillgodosetts, kommer att för framtiden tryggas. Även länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län, vilka haft särskild anledning att uppmärksamma kommitténs förslag här-

Departements-
chefen.

utinnan, hava funnit ämnets uppdelning ändamålsenlig och lämplig. För egen del har jag, även om icke överallt en fullt utpräglad skillnad mellan ifrågavarande grupper av lappar föreligger, dock, framförallt av praktiska skäl, ansett mig böra biträda kommitténs förslag härutinnan.

Jag övergår nu till den närmare behandlingen av förslagen till lag om fjällrenskötsel och lag om skogsrenskötsel. Jag kommer därvid att följa kommitténs förslag, vilka, såsom jag redan nämnt, återfinnas i statens offentliga utredningar nr 51 år 1923. I den mån det är möjligt behandlar jag förslagen parallellt med varandra, detta särskilt på grund därav, att förslagen i vissa delar vila å väsentligen samma grunder samt, där skillnader dem emellan förekomma, dessa vid en dylik behandling bliva mera framträdande. Då ej annat anges, äro motsvarande paragrafer i de båda lagarna av överensstämmande innehåll.

Lapparnas privilegier samt frågan om, vilka i renbeteslagarna skola räknas för lappar.

1—3 §§.

Renskötseln i riket, i den mån den enligt gällande lag får bedrivas med anlåtande av främmande mark, är en monopoliserad näring. Den får icke utövas av andra än lappar. Den lappska renskötseln är därjämte en privilegierad näring. De renskötande lapparna äga nämligen inom de områden, där så enligt gammal sedvana ägt rum, utan avgift beta sina renar å såväl allmän som enskild man tillhörig mark. De äga vidare att inom dessa områden i huvudsak avgiftsfritt taga bränsle samt annat virke till bostäder m. fl. ändamål i såväl offentliga som enskilda skogar ävensom att inom vissa områden utan avgift jaga och fiska för sitt livsuppehälle å allmän och enskild mark. De äro vidare befriade från bevillning för inkomst av renskötseln samt åtnjuta frihet från militärtjänst i fredstid, varjämte de äga förmånen av ett i huvudsak för deras del kostnadsfritt skolväsen. Slutligen är att nämna att vissa trakter i riket äro förbehållna lapparna för deras uteslutande begagnande för renskötseln, nämligen kronomarkerna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt renbetesfjällen i Jämtlands län med därtill hörande, till utvidgning av dessa fjäll inköpta områden.

De icke renskötande lapparna äro däremot, såsom i det föregående redan antytts, mindre väl tillgodosedda. De åtnjuta huvudsakligen endast förmånen att hålla ett obegränsat antal skötesrenar i vård hos sina renskötande stamfränder, men äro i övriga hänseenden överlämnade åt sig själva att efter egen förmåga sörja för sin existens.

I de föreliggande förslagen hava de renskötande lapparna i allt väsentligt bibehållits vid de privilegier, som de med avseende å renskötseln för närvarande äga. Huvudbestämmelsen härutinnan återfinnes i 1 § i förslagen och är i sin allmänna lydelse i sak överensstämmande med 1 och 27 §§ i 1898 års renbeteslag, dock att i 1 § i lagen om fjällrenskötseln såsom sista stycke

intagits en erinran om att beträffande norska lappar och deras rätt till renbete i Sverige konventionen med Norge även skall gälla, varjämte i andra stycket av samma paragraf upptagits en hänvisning till vad nämnda konvention innehåller i fråga om norsk undersåtes rätt att hava skötesrenar i vård hos renskötande svensk lapp.¹

Vad de icke renskötande lapparna vidkommer har deras ställning förbättrats, i det att i förslagen särskild hänsyn tagits till dem, som på grund av förut angivna omständigheter icke kunna försörja sig själva eller ock endast till en del kunna bidraga till sin utkomst och förty äro i behov av stöd i ett eller annat avseende. Inrättandet av särskilda hem för älderstigna eller eljest arbetsoförmögna lappar har sålunda förutsetts. Möjlighet har vidare öppnats att åt mindre arbetsföra lappar med förmåga att bidraga till sin försörjning, vilka tidigare idkat renskötsel, men upphört därmed, upplåta lägenheter å kronans mark under något lättare former än eljest skulle kunna ske samt i samband därmed rätt till skogsfångst, slåtter, jakt och fiske. Slutligen har möjlighet öppnats för behövande lappar att utan samband med lägenhetsupplåtelser erhålla vissa för deras utkomst nödiga rättigheter å kronans mark, såsom rätt till skogsfångst, jakt och fiske m. m.

De sålunda föreslagna rättigheter och förmåner tillkomma, såsom av det föregående framgår, allenast personer av lapps härkomst. Man kan således icke underlåta att taga ställning till frågan efter vilka grunder man har att bedöma en persons egenskap av lapp eller icke lapp.

Denna fråga har, såsom tidigare nämnts, redan en gång förut varit föremål för prövning, nämligen i samband med de i propositionen den 23 mars 1917 (nr 169) föreslagna ändringarna i 1898 års renbeteslag.

Då härom upprättat förslag den 8 december 1916 anmälades av dåvarande 1917 års pro-
chefen för justitiedepartementet, med anledning varav beslöts yttrandens in-
fordrande, anförde departementschefen följande:

»Renbeteslagen, som avser att bestämma lapparnas särrättigheter, angiver icke, huru man har att bedöma, om en person skall räknas för lapp, ett spörsmål som, särskilt med hänsyn till rasblandning, stundom kan erbjuda svårigheter. Frågan har hittills i det hela varit mindre aktuell. Annat torde emellertid förhållandet bli efter ett eventuellt genomförande av det nu utarbetade förslaget. Om, såsom detta åsyftar, rätten till reninnehav skall väsentligen begränsas för de jordbrukare i Norrbottens läns lappmark, som ej äro att anse såsom lappar, men bofasta lappars rätt att hålla skötesrenar däremot kommer att lämnas orubbad, blir det med hänsyn till den utbredning skötesrensystemet vunnit i nämnda landsdel och den omfattning, vari rasblandning mångenstädes där förekommer, uppenbarligen av nöden, att lagen genom en otvetydig föreskrift angiver, vilka det är, som i egenskap av lappar äga hålla skötesrenar till obegränsat antal och utan den kontroll, som eljest skall äga rum över sådant reninnehav. Vid avfattande av den definition, som sålunda tarvas, har man emellertid tydligt att taga hänsyn

¹ Se lagen den 20 juni 1919 (nr 445) innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning.

icke allenast till spörsmålet om rätten att hålla skötesrenar utan även till övriga i renbeteslagen berörda frågor om lapparnas särskilda rättigheter.

Tänkas kunde att man ville till lappar hänföra alla, som i någon mån äro av lapps skärkomst. En dylik regel synes dock ej vara att förorda. Att låta varje än så obetydligt lappskt inslag i en persons härstamning få vara avgörande för hans rättsställning i de hänseenden det här gäller skulle tydligen gå längre, än den allmänna uppfattningen föranleder, och leda till föga rimliga resultat. Lika olämpligt och mot gängse åskådning stridande vore, om man skulle från lappbefolkningen utsöndra envar, som i någon mån hade annan skärkomst än lapps. Ville man åter, såsom ligger nära till hands, låta skärkomsten på fädernet vara avgörande, skulle detta ej innebära någon lösning, då även spörsmålet om faderns egenskap av lapp ofta kunde giva anledning till tvekan.

En lämplig medelväg mellan nyss omförmälda båda ytterlighetsståndpunkter torde stå att finna, om vid den erforderliga regelns avfattande får komma i betraktande, förutom skärkomsten även levnadsyrket, så att såsom en förutsättning för att någon i lagens mening skall räknas för lapp kräves, att han själv eller vissa av hans förfäder ägnat sig åt renskötelse.

Att på dylikt sätt begränsa kretsen av dem, som må komma i åtnjutande av de särskilda lapprättigheterna, torde ock, alldeles bortsett från spörsmålet om rasblandning, vara väl motiverat. Då man ansett sig böra bevilja lapparna dessa rättigheter, har grunden härtill varit, å ena sidan omtanken om den ur nationalekonomisk och social synpunkt betydelsefulla renskötelsen, å andra sidan en lofvärd önskan att icke onödigtvis tillspillologiva lapparnas särskilda, för dem avpassade kultur och tvinga dem att uppgå i den övriga befolkningen. I den mån emellertid lappar i följd av omständigheternas makt komma långt bort från fädernas näring och söka sin utkomst på samma sätt som den bofasta befolkningen, såsom jordbrukare, skogsarbetare, tjänare hos bofasta m. m., i samma mån bortfalla anledningarna för staten att åt dessa lappar bevara något slags särställning i rättsligt hänseende. Från denna synpunkt torde det icke kunna anses obilligt, om man bestämmer sig för att, såsom villkor för att en person skall komma i åtnjutande av de i renbeteslagen angivna särskilda lapprättigheterna, stadga, att hans förfäder i vissa led, förslagsvis fader eller farfader, varit renskötare.

Härvid lär man emellertid ej kunna stanna. På en del håll har renskötelsen utvecklats till ett slags binäring åt jordbruket, i det att innehavare av hemman eller nybyggen äro ägare av hjordar, som de sköta genom egna tjänare eller under medverkan av sådana. En dylik utveckling har egentligen förekommit i skogsrentrakterna, framför allt i en del av Gällivare socken, där för övrigt även andra jordbrukare än de lappska ägnat sig åt ifrågavarande näringsfång. Såsom i annat sammanhang omnämnts, inträffar det emellertid någon gång, att även fjällrenskötelse drives av personer, som i egenskap av hemmansägare eller nybyggare ägna sig åt jordbruk.

Av vad som tidigare anförts beträffande renskötelsens förknippande med jordbruk framgår, att efter min mening staten icke har någon synnerlig anledning att genom upplåtande av sina och de enskildas betesmarker samt beviljande av andra särskilda förmåner främja en under dylika omständigheter driven renskötelse. Sådant kan befinnas nödvändigt, när det gäller en lapps befolkning, som genom förhållanden utveckling kommit bort från nomad-väsendet utan att ännu kunna uppnå sin nödtorftiga bärgning medelst jordbruk och andra för den bofasta befolkningen lämpade näringsfång. Även i fråga om jordbruk av mera bärkraftig art torde man för närvarande knappast kunna gå så långt som till att förklara dess utövare under alla omständig-

heter förlustiga sina lappska privilegier. Men vad som redan nu synes böra ifrågakomma är att, när medlemmar av en lappsläkt redan i ett par generationer ägnat sig åt jordbruk av ej alltför primitiv art, låta därpå följande generationer i allo likställas med bofasta av annan härkomst än lappsk.

Med tillämpning av denna uppfattning har åt det föreliggande förslaget givits sådan avfattning, att renskötsel, som idkas i samband med bruk av hemman eller nybygge, ej må komma i betraktande, när fråga yppas om en persons rätt att i renbeteslagens mening gälla för lapp. Bruket av annat slags fastighet än hemman och nybygge har man icke ansett sig kunna betrakta såsom hinder för tillgodonjutande av lapprättigheter. Därest så skedde, skulle sagda förmåner komma att frångå ett stort antal av renskötsel beroende lappar, som innehåva lägenheter utan mantal.

Utöver vad nu blivit omnämnt kräver förslaget såsom villkor för erkännande såsom lapp, att fadern till den, varom fråga är, i någon mån är av lappsk härstamning. Att sträcka härstamningskravet längre torde, om detta krav förknippas med övriga här ifrågasatta villkor, ej vara av nöden.

För personer av oäkta börd bör i överensstämmelse med allmänna rättsgrundsatser naturligtvis moderns i stället för faderns härstamning och yrke komma i betraktande, något som också i förslaget iakttagits.

I händelse någon, som är av lappsk härkomst men ej uppfyller här angivna förutsättningar för att räknas såsom lapp, skulle vilja på allvar övergå till nomadlivet, synes lagstiftningen ej böra lägga hinder i vägen härför. Dock torde allenast skötsel av fjällrenar härvid få komma i betraktande och såsom villkor böra uppställas, att renskötseln bedrives utan samband med jordbruk av något slag.»

Det utremitterade förslaget upptog under 39 § följande bestämmelse i ämnet:

Såsom lapp anses i denna lag den, vars fader i någon mån är av lappsk härstamning, dock endast såvitt antingen fadern eller dennes fader drivit renskötsel såsom stadigvarande yrke utan att samtidigt bruka hemman eller nybygge eller biträda vid bruket av sådan fastighet. I fråga om den, som är av oäkta börd, skola moderns i stället för faderns härstamning och yrke komma i betraktande. Kvinna, som är eller varit gift med den, som skall räknas för lapp, varde ock såsom lapp ansedd.

Vill den, som i någon mån är av lappsk härstamning men ej enligt vad här förut sagts skall anses för lapp, driva fjällrenskötsel såsom stadigvarande yrke utan samband med jordbruk, have han därtill lov; och varde i ty fall för lapp räknad.

Över förslaget inhämtades yttranden från länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom från lappfogdarna och lappbefolkningen i riket. Den kritik över den föreslagna bestämmelsen, som i dessa yttranden framfördes, sammanfattas i 1917 års proposition salunda:

Emot de i 39 § intagna bestämmelserna rörande vem som enligt renbeteslagen skall betraktas såsom lapp hava i Norrbottens län icke några andra lappar än skogslapparna i Arjeplogs socken haft något att erinra. De senare hava fruktat, att ett genomförande av bestämmelserna skulle göra slut på all skogsrenskötsel eller att i varje fall knappast någon skogslapp av den kommande generationen skulle få driva sådan näring, då nu så gott som alla skogslappar hade något nybygge, ehuru de ej alltid själva skötte det. Bland västerbottenslapparna hava de, som tillhöra de fyra norra byarna, uttalat sitt gillande av bestämmelserna. Erinringar hava däremot framställts

Myndigheter
m. fl.

av flertalet lappar inom de båda sydligaste byarna samt av lapparna inom Malå lappby. De förra hava yrkat, att förbehållet rörande faderns och farfaderns yrke borde utgå. De senare hava ansett, att hela paragrafen borde uteslutas, därvid särskilt framhållits, att det låge en orättvisa i att den, vars förfäder i två led skött hemmansbruk om än aldrig så litet, icke skulle få vara lapp, medan den, vars förfäder drivit ett kanske lika stort jordbruk, som bestode av lägenhet, skulle få räknas såsom sådan. Malålapparna hava härjämte anmärkt, att även den, som ville börja idka skogsrenskötsel, borde, även om han blott i mycket ringa grad vore lapp, kunna få rätt därtill, dock först efter ansökan samt noggrann prövning.

Lappfogden i Norrbottens läns södra distrikt har såsom sin åsikt uttalat, att införandet av regler rörande omfattningen av begreppet lapp komme att verka uppryckande på särskilt skogsrenskötseln. En del lappar tvingades väl att upphöra med sin renskötsel, men ingen skada vore därmed skedd utan fastmer en god hjälp lämnad andra skogslappar, vilkas intresse ej vore så delat mellan jordbruk och renskötsel. Däremot anser lappfogden, att envar, som vore av lapps härstamning, borde få återupptaga renskötsel såsom yrke, vare sig fråga vore om fjällren- eller skogsrenskötsel.

Konungens befallningshavande i Norrbottens län har instämt med lappfogden i förra delen av hans uttalande, men har icke kunnat biträda hans berörda ändringsförslag. Lämpligaste sättet att ordna skogslapparnas förhållanden kan, enligt Konungens befallningshavandes mening, ännu ej anses vara så utrett, att anledning förefinnes att öka deras antal med utifrån tillförda element.

Lappfogden i Västerbottens län uttalar, att den föreslagna definitionen på lapp kunde tillämpas endast med avseende å fjälllapparna, och detta möjliggjordes särskilt genom den andra i stycket i paragrafen införda dispensbestämmelsen rörande rätt för envar av lapps härstamning att driva fjällrenskötsel. För skogslapparna skulle den däremot innebära detsamma som att en hel del lovande yngre renskötarännen utan misskund skulle få uppgiva tanken på renskötseln, blott emedan deras förfäder i två led innehaft hemman eller nybygge och ej lägenhet. Blott om villkoren rörande oberördhet av jordbruk utginge, torde definitionen kunna anses möjlig. Även för skogsrenskötseln skulle därjämte en dispensbestämmelse motsvarande den ovan nämnda för fjällrenskötseln föreslagna vara av nöden.

Konungens befallningshavande i sistnämnda län har anslutit sig till vad lappfogden sålunda anfört samt framhåller önskvärdheten av, att i fråga om skogslapparna i Malå en undantagsbestämmelse meddelas, i syfte att den av dessa lappar idkade renskötseln, som vitsordades vara stadd i en glädjande uppryckning, måtte beredas möjlighet att tillsvidare fortgå.

Då ärendet åter anmäldes i statsrådet, yttrade föredragande departementschefen:

»Det är ur flera synpunkter önskvärt, att renbetesprivilegiet förbehålles dem, som till ras och levnadssätt verkligen framstå såsom lappar, och icke utsträckes till familjer, som sedan länge, kanske i flera generationer, varit fullständigt införlivade med den jordbrukande befolkningen och därjämte måhända endast i ringa grad äro av lapps härkomst. Särskilt vore föga tilltalande, om jordbrukare i denna ställning skulle, såsom förhållandena i vissa trakter synas vilja arta sig, kunna utnyttja statens områden för en under bolagsartade former driven renskötsel — om uttrycket renskötsel över huvud kan vara på sin plats i fråga om hållande av renar, som större delen av året ströva omkring utan tillsyn. Skulle en näring av denna typ få be-

stå och sprida sig, innebure detta tvivelsutan en fara för den egentliga lappbefolkningen, i det att vissa för denna befolkning behöfliga renbetesstrakter bleve upptagna av jordbrukarebolagens renar och en del renskötande lappar nedsjönke till drängar hos bolagen. Det synes angeläget att i tid stävja tendenserng till dylik utveckling, något som ock skulle vinnas genom de föreslagna bestämmelserna. Onekligen kunna emellertid, såsom av myndigheterna i Västerbottens län framhållits, dessa bestämmelser föranleda, att en eller annan lapp, som driver verklig skogsrenskötsel, förlorar rätten härtill. De betänkligheter, Konungens befallningshavande i Västerbottens län häremot framställt — nämligen att en lovande uppblomstring av skogsrenskötseln i en viss socken skulle stäckas — kan jag visserligen ingalunda dela, ty den djupgående förändring skogslapparnas levnadsförhållanden undergått låter mig ej tro på något slags varaktig uppblomstring av skogsrenskötseln. Men ur billighetssynpunkt och till förebyggande av alltför hastiga rubbningar i en del familjers ekonomiska förhållande torde det vara lämpligt att, i den mån utan större olägenhet kan ske, medgiva den, som enligt de föreslagna bestämmelserna ej skulle kunna räknas för lapp, rättighet att idka skogsrenskötsel. Jag har därför nu ansett mig böra föreslå ett tillägg till 39 §, varigenom åt Konungens befallningshavande skulle lämnas befogenhet att för tid ej överstigande tio år meddela tillstånd åt den, som i någon mån är av lappska ras men ej enligt paragrafens regler skall räknas för lapp, att driva skogsrenskötsel, varvid dock såsom villkor skulle förutsättas, att den renskötsel, varom i varje fall är fråga, ej skulle lända till synnerligt men för jordbruket i orten samt att den, som söker tillstånd, huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej äger nödortfödig bärgning av jordbruk».

Det föreslagna tillägget till 39 § hade följande lydelse:

Åstundar någon, som är av lappska härstamning men enligt vad nu är sagt ej må för lapp anses, driva skogsrenskötsel, med eller utan samband med jordbruk, söke han därtill Konungens befallningshavandes tillstånd. Prövas den renskötsel, varom fråga är, kunna drivas utan synnerligt men för jordbruket i orten, äge Konungens befallningshavande meddela det sökta tillståndet för viss tid ej överstigande tio år. Ej må dock tillstånd lämnas annan än den, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej äger nödortfödig bärgning av jordbruk. Å den, som erhållit tillstånd, varom här förmåles, skall, medan det gäller, vad i denna lag stadgas om lapp äga tillämpning.

Av ett flertal motionärer i riksdagens andra kammare (motionerna 1917 nr 404 och 405) yrkades av skilda skäl avslag å förevarande proposition eller ock i första hand avslag samt i andra hand vissa ändringar i förslaget.

Lagutskottets majoritet (utlåtandet nr 59) fann, vidkommande propositionen i nu förevarande del, bestämmelserna i fråga om dem, som skulle anses såsom lappar, icke föranleda någon erinran från utskottets sida. Minoriteten däremot ansåg i avgiven reservation frågan uppenbarligen sammanhånga med grunderna för den allmänna revisionen av lapplagstiftningen och yrkade fördenskill, att densamma måtte anstå tillsvidare i avvaktan å genomförandet av en dylik revision. I reservationen heter det härutinnan bland annat:

Vad angår förslaget bestämmelser om renskötande lapps skyldighet att i tredje generationen såsom jordbrukare välja mellan detta eller renskötseln

och vad därmed äger sammanhang, framgår enligt vår uppfattning av såväl sakens natur som den förestående redogörelsen, hur även denna fråga är vanskelig, omtvistad och sammanhängande uppenbart med grunderna för den allmänna revisionen. Skillnaden mellan jordbruk satt i mantal och utan mantal är ofta godtycklig. Förbudet för i tredje generationen hemmansbrukande lapp att idka renskötelse, även om han gör det väl, är schematiskt och åläggandet för lägenhetsbrukande lapp att nu i andra generationen göra sig av med lägenheten blir också ofta mera en konstruktion än levande liv.

Riksdagen antog för sin del den i propositionen föreslagna definitionen å lapp att gälla allenast i sådana fall, då fråga var att sätta renar i vård hos renskötande lapp, samt ansåg, att frågan i övrigt borde anstå till dess den allmänna revisionen av lapplagstiftningen företoges. Under § 38 i 1898 års lag infördes sedermera en efter riksdagens beslut lämpad bestämmelse i förvarande hänseende.

Lappmötet
1918 i Östersund. Å lapparnas landsmöte i Östersund år 1918 antogs beträffande föreliggande fråga följande resolution.

»Olägenheterna för vare sig renskötelsen eller jordbruket i orten av sakförhållandet, att en lapp vid sidan av sin renskötelse äger eller brukar hemman eller nybygge d. v. s. i mantal satt jord, därest man överhuvud taget kan tala om några olägenheter utåt, äro i allt fall icke av sådan art, att de överväga fördelarna av en dylik kombination samtidigt. Fall förekomma redan nu, att lappar i tre generationer haft renskötelse och hemmansbruk samtidigt samt att i tredje generationen renskötelsen fortfarande utgör huvudnäringen och nomadlivet spelar den största rollen; hemmanet utgör endast en framtida reträttplats och deponeringsställe, där också ålderstigna medlemmar i familjen ha ett stadigvarande tak över huvudet.

Antagandet att, när en lappsläkt i två generationer idkat renskötelse och hemmansbruk samtidigt, den tredje generationen på grund härav kommit så långt bort ifrån fädrens bruk, att han bör likställas med bofast av annan härkomst än lapp, torde ej kunna förestäva en rättslig åtgärd mot renskötelse och hemmansbruk samtidigt.

På sin höjd kan i renskötelse och hemmansbruk samtidigt spåras en övergångsform, där själva övergången måhända skall förverkligas i en obestämd framtid. I samtidigheten vid idkande av de båda näringarna måste viljan anses fortfarande vara starkt bunden vid renskötelsen.

Först sedan näringsidkaren övergivit renskötelsen för att uteslutande ägna sig åt hemmanet, kan valet anses ha skett. När detta sakförhållande inträffat, kan det ifrågasättas, huruvida en lapp, som innehar jordbruk av mera bärkraftig art, i längden skall åtnjuta privilegier i fråga om reninnehav utöver andra bofasta av annan härkomst än lappsk.

Med stöd av vad sålunda anförts gör mötet följande yrkande, att 39 §:n i Kungl. Maj:ts förslag till revision av lapplagen av 1 juli 1898 måtte i dess nuvarande skick i dess helhet bortfalla.

I stället yrkas förslagsvis följande:

Därest en revision av renbeteslagen nödvändiggör en förklaring över, *vem* som enligt nämnda lag skall anses för lapp och en dylik förklaring nödvändiggör att beröra hemmansbruk och renskötelse, så bör detta komma i fråga, först då en lapp lämnar renar i *annans vård*, d. v. s. i överensstämmelse med 38 § i riksdagens skrivelse nr 374 den 15 juni 1917.»

Kommittén har i de föreliggande förslagen behandlat samma fråga och därvid, med frångående av den i 1917 års proposition upptagna bestämmelsen, under 2 § i förslagen stadgat, att såsom lapp skall anses en var, vilken på grund av härstamning och med hänsyn jämväl till att han eller hans förfäder drivit renskötsel blivit såsom lapp kyrkoskriven. Kommittén gör i den allmänna motiveringen till sitt förslag i frågan följande uttalande:

Uppenbart är, att kommittén tillmäter härstamningen och bruket inom familjen av det lappska språket den största betydelsen. Emellertid kan i anseende till den rasblandning mellan lappar och andra folkslag, som sedan århundraden pågått särskilt å nu ifrågavarande trakter, härstamningen enligt kommitténs mening icke ensamt få vara bestämmande i frågan, utan böra rimligtvis jämte härstamningen även andra omständigheter komma i betraktande. I sådant hänseende torde i främsta rummet vara avgörande, huruvida vederbörande för egen del driver fjäll- eller skogsrenskötsel. I öfrigt bör vederbörlig hänsyn tagas även till traditionerna inom familjen och således dock endast under vissa förutsättningar, jämväl den, som kan påvisa lappsk härstamning, men icke för egen del har renskötsel till yrke, kunna komma i åtnjutande av de särskilda, för lapparna avsedda privilegierna. Att i lagen uppställa regler härför möter dock praktiska svårigheter. Enligt kommitténs mening bör en tillfredsställande prövning av hithörande omständigheter kunna ske med ledning av den allmänna uppfattningen å de särskilda orterna, och har kommittén ansett att denna prövning enklast bör kunna ske i sammanhang med kyrkobokföringen (2 § i lagen om fjällrenskötsel och 2 § i lagen om skogsrenskötsel). Den, som anser sin rätt kränkt genom en felaktig kyrkobokföringsåtgärd, har möjlighet att söka rättelse genom besvär i vederbörlig ordning.

Kommitténs förslag att kyrkobokföringen såsom lapp skall vara avgörande i fråga om åtnjutande av de i förslagen omförmälda särskilda rättigheterna ävensom vad kommittén anfört beträffande de omständigheter, som härvid böra tagas under prövning av vederbörande kyrkobokförare, hava hos det övervägande flertalet av myndigheter och korporationer m. fl., som yttrat sig över förslagen, icke föranlett erinringar.

Yttranden.

Betänkligheter hava allenast yttrats av *länsstyrelsen i Jämtlands län* och *kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken* därutinnan, att de ansett det mindre lämpligt att låta prövningen av de omständigheter, som inverka på frågan om en persons egenskap av lapp eller icke lapp, ske genom prästerskapet. *Länsstyrelsen* anför:

Grundläggande för tillämpningsområdet av de i lagen reglerade särskilda förmånerna är begreppet lapp. Egenskapen att vara lapp i lagens mening skall emellertid enligt förslagen bero på den faktiska kyrkobokföringen såsom lapp, vilken skall regleras genom administrativ författning. Kommittén erinrar om det för öfrigt väl kända förhållandet att kyrkoböckernas beteckning såsom lapp eller icke-lapp ingalunda verkställts efter enbetyliga eller överhuvud tillförlitliga grunder. Även om denna brist icke föreläge, synes det mindre tillfredsställande att hänvisa ett av de för lagstiftningen grundläggande begreppen till rent administrativa förfoganden. Det skulle också leda till egendomliga resultat att frågan om den rätta kyrkobokföringen skulle prövas i en helt annan instansordning än som gäller för de mång-

faldiga administrativa frågor, för vilka kyrkobokföringen skulle få avgörande betydelse. Med hänsyn härtill förefaller det, som om man måste, såsom skedde i 1917 års lag, använda metoden att själva förutsättningen för att bli ansedd såsom lapp anges i lagen. Den faktiska kyrkobokföringen torde då komma att bli ett visserligen mycket viktigt, men dock icke ensamt avgörande bevismedel.

Departements-
chefen.

För egen del anser jag i likhet med länsstyrelsen i Jämtlands län m. fl. det icke lämpligt att lägga i prästerskapets hand eller således att låta i administrativ väg avgöras, huruvida en person skall anses såsom lapp, i synnerhet som en sådan prövning mången gång i det särskilda fallet är förenad med stora svårigheter. Jag anser, att förutsättningen för en persons egenkap av lapp bör angivas i lag. Att härvid upptaga detaljerade bestämmelser, torde emellertid av praktiska skäl icke kunna ske varför man torde få inskränka sig till att endast såsom förutsättning angiva härstamningen.

2 § 2 och 3
mom.

Bestämmelserna i 2 § 2 och 3 mom. avse s. k. blandade äktenskap.

Kommittén.

Kommittén anför i sitt betänkande följande:

Från den i 1 mom. meddelade huvudregeln i fråga om dem, som enligt lagförslaget skola räknas såsom lappar, hava i 2 och 3 mom. gjorts vissa undantag beträffande gifta kvinnor.

Sistnämnda mom. utgår från att lappsk kvinna, som ingått äktenskap med annan än lapp, i regel skall vara likställd med denne i rättsligt hänseende och således icke åtnjuta andra förmåner än dem, som enligt förslaget kunna tillkomma annan än lapp. Emellertid kunna i vissa fall föreligga särskilda omständigheter, vilka böra påkalla avvikelse från den i detta mom. stadgade regeln. Exempelvis torde man böra medgiva lappska, som före äktenskapet drivit renskötsel, att, om särskilda skäl kunna åberopas, även under äktenskapet ägna sig åt denna näring. Vidare torde man skäligen böra bereda henne, därest hon till äventyrs i boet medfört renar, viss övergångstid för att nedbringa renantalet i överensstämmelse med vad härutinnan är stadgat. Även torde lämpligheten tala för att kvinnan under någon tid efter äktenskapets ingående må behålla renarna, för den händelse makarna finna barnen, då de vuxit upp, böra ägna sig åt renskötsel. Prövningen av nu anförda och andra omständigheter av liknande beskaffenhet har kommittén ansett böra ankomma på Kungl. Maj:t.

Yttranden.

Ifrågavarande bestämmelser, som ju närmast hava intresse för lapparnas egen del, hava från deras sida enhälligt godtagits; dock att en enskild lappman i Norrkaits lappby yrkat, »att en lappflicka, som gift sig med en fastboende skulle bibehållas vid en lapps alla rättigheter för sig men ej för man och barn». Spörsmålet om lappkvinnans ställning i förevarande hänseende har även upptagits av *länsstyrelsen i Norrbottens län*, som därjämte i likhet med *lappfogden i länets norra distrikt m. fl.* funnit, att den prövning, som enligt 3 mom. i kommitténs förslag lagts i Kungl. Maj:ts hand, lämpligen borde kunna ske genom länsstyrelsen.

Nyssnämnda länsstyrelse anför:

Stadgandet att, om lappska kvinna ingått äktenskap med en annan än lapp, hon icke skall vara ansedd som lapp, medför, att, om sådan kvinna vid tiden för äktenskapets ingående bedriver renskötsel, hon ej skulle äga att, utan eventuellt tillstånd av Kungl. Maj:t, ens under någon övergångstid, behålla sina renar. Hon kommer i sådant avseende i sämre ställning än ej endast annan lapp, vilken slutat med eller till och med jämlikt 17 § förklarats förlustig rätten att driva renskötsel, utan även bofast person, som ägt rätt att innehava skötesrenar men på grund av flyttning eller annat skäl måste upphöra därmed (jmf 47 och 48 §§).

Det synes därför skäligt, att lappska kvinna efter ingående av äktenskap med annan än lapp bibehållas vid den rättighet att hålla skötesrenar, som enligt 47 § må tillkomma henne som förutvarande rensköttande respektive annan lapp, vilken rättighet givetvis icke skulle tillkomma hennes man eller makarnas barn. Därest skäl skulle finnas att härutöver i någon mån medge sådan kvinna att behållas vid de rättigheter, hon ägt som lapp, synes kunna ifrågasättas, om ej till undvikande av omgång sådant medgivande kunde lämnas av länsstyrelsen.

Vad angår spörsmålet, huruvida prövningen av frågan, i vad mån lappska kvinna i äktenskap med annan lapp må bibehållas vid de rättigheter, hon ägt som lapp, bör ske genom Kungl. Maj:t eller genom länsstyrelsen, synes mig den av länsstyrelsen i Norrbottens län härutinnan framförda erinran befogad, och jag har i enlighet härmed ändrat kommitténs förslag.

Departements-
chefen.

Övriga erinringar mot ifrågavarande bestämmelser kan jag däremot icke biträda. Genom det föreslagna stadgandet att lappska, som ingått äktenskap med annan än lapp, icke skall anses som lapp, har man velat förebygga att, såsom nu på flera håll i blandade äktenskap förekommer, mannen yrkesmässigt driver renskötsel. En viss kontroll i detta hänseende torde vara välbehövlig, därest man fortfarande vill åt lapparna förbehålla denna näring. För övrigt torde man kunna förvänta, att länsstyrelserna komma att taga hänsyn till föreliggande omständigheter ej blott i det av länsstyrelsen i Norrbottens län angiva hänseendet utan även i andra hänseenden.

Under 3 § i båda lagförslagen meddelas bestämmelser rörande dem bland lapparna, som skola anses såsom rensköttande. Dessa stadganden äro påkallade därav, att vissa i lagförslagen angivna förmåner äro avsedda att tillkomma endast de sistnämnda.

3 §.
Kommittén.

Paragrafen har i de över förslaget avgivna yttrandena lämnats utan anmärkning och även från min sida föranleder densamma ingen erinran.

Departements-
chefen.

Betesområden.

Bestämmelserna angående lapparnas betesområden återfinnas i 4—10 §§ i de båda lagförslagen.

4—10 §§.

I formellt hänseende har av *länsstyrelsen i Norrbottens län* anmärkts, att det syntes vara ägnat att bidraga till större överskådlighet och även ur andra

Yttranden.

synpunkter, som dock icke närmare angivits, att föredraga, om en sammanslagning ägde rum av 4 § i förslaget till lag om fjällrenskötsel med 11 § 1 och 2 mom. i samma lagförslag samt motsvarande ändringar även vidtoges beträffande förslaget till lag om skogsrenskötsel, varjämte länsstyrelsen i anslutning härtill erinrat om vissa av en dylik sammanslagning påkallade ändringar i övrigt i kommitténs förslag.

Departements-
chefen.

Jag har för min del icke funnit anledning frångå vad i förevarande hänseenden föreslagits av kommittén.

Gällande lag.

Gällande bestämmelser angående de trakter, där de renskötande lapparna äga föra sina renar på bete, äro för närvarande meddelade i 1 § i 1898 års renbeteslag. Bestämmelserna äro, såsom redan tidigare antytts, gemensamma för såväl de renskötande fjälllapparna som de renskötande skogslapparna. Enligt dessa bestämmelser äro för renbetning upplåtna *dels* trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt trakterna mellan denna gräns och lappmarksgränsen, *dels* trakterna inom renbetesfjällen i Jämtlands län, varunder inbegripas såväl de vid avvittningen avsatta renbetesfjäll som ock de särskilda områden, som till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtits, *dels ock* sådana trakter nedanför lappmarksgränsen och utanför renbetesfjällen, som lapparna efter gammal sedvana besökt med sina renar. Betesområdena innefattas således å ena sidan inom trakter, för vilka i geografiskt hänseende gränserna äro tydligt angivna genom odlingsgränsen, lappmarksgränsen och renbetesfjällens områdesgränser, samt å andra sidan inom trakter, vilka till sin geografiska sträckning äro beroende av omfattningen av den s. k. lappska sedvanerätten.

Kommittén har nu i avseende å betesområdena meddelat bestämmelser särskilt för de renskötande fjälllapparna och särskilt för de renskötande skogslapparna samt även eljest föreslagit vissa avvikelser från gällande lag i fråga om nyttjandet av de områden, inom vilken den ena eller andra gruppen av lapparna skall äga föra sina renar på bete.

A. Betesområden för fjällrenskötseln.

4 §.
Kommittén.

I 4 § i förslaget till lag om fjällrenskötsel angivas betesområdena för de renskötande fjälllapparna. Bestämmelserna härom äro, i avseende å betesarealen i sak oförändrat upptagna från 1 § i 1898 års renbeteslag. Förslaget utgår, således ifrån att trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt inom renbetesfjällen i Jämtlands län alltjämt skola vara att betrakta som fjälllapparnas egentliga hemvist, och att dessa trakter fortfarande liksom hittills skola vara avsedda i första hand för dessas räknning. Även vad angår trakterna nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen har kommittén i avseende å betesarealen icke föreslagit någon ändring i nu gällande bestämmelser. Fjälllapparna skola således fortfarande liksom hittills äga att för renbete nyttja samma trakter, som avses i nu gällande renbeteslag. Kommittén anför i fråga om dessa trakter följande:

I gällande lag (1 § renbeteslagen) bestämmes, vad angår trakterna nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, de områden, där fjällapparna äga föra sina renar på bete, i stort sett av sedvanerättens omfattning. Kommittén har härutinnan verkställt undersökningar i syfte att söka utröna, huru långt nedåt Bottniska viken lapparna sedan äldre tid plägat utsträcka sina vinterflyttningar. Av utredningen synes framgå, att sedvanerätten, vad angår Norrbottens län, omfattar åtminstone landet norr och väster om en linje, dragen från trakten av Kuusiniemi någon mil söder om Parkajokis mynning i Muonioälv till trakten av Lumivaara och därifrån söderut, följande trakterna öster om Lainioälv, nedåt Torneälv fram mot Antis, Juhonpieti och Pajala byar, vidare till Tärendö by och därifrån söderut mot trakterna av Ängsä och Landsjärvs byar, samt vidare in i Råneå socken och fram till kusten i Nederluleå socken samt socknarna söder därom.

Vad angår Västerbottens och Västernorrlands län torde kunna sägas att sedvanerätten omfattar länen i deras helhet.

I fråga om Jämtlands län har utredningen givit vid handen, att så gott som samtliga socknar besökts av lapparna för renbete; och torde, vidkommande Gävleborgs län, förhållandena där i stort sett vara lika, åtminstone såvitt angår den del av länet, som tillhör Hälsingland.

Beträffande Kopparbergs län torde förutom Idre socken även vissa andra mindre områden omedelbart mot gränsen till Jämtlands län hava besökts av lappar för renbete.

Gränserna för sedvanerättens geografiska omfattning hava av kommittén endast kunnat approximativt bestämmas. För många av ifrågavarande trakter gäller, att de regelbundet besökas av lapparna, för andra åter och särskilt dem, som ligga längre bort från fjällen, att de endast uppsökas, då renarnas behov av bete icke lämpligen kan tillgodoses på närmare håll. Långa tider kunna således, beroende av betestillgången, förflyta mellan besöken å särskilda trakter. Uppenbart torde emellertid vara, att sedvanerätten, som grundar sig mindre på lapparnas vilja än på renarnas behov av föda, icke utan vidare får betraktas såsom upphävd därför att längre tid förflutit mellan lapparnas besök.

Kommittén har av praktiska skäl icke ansett sig böra i förslaget angiva några gränser för sedvaneområdet, utan har härutinnan i sak bibehållit stadgandena i 1898 års renbeteslag.

Kommitténs förslag att bibehålla de renskötande fjällapparna vid de bestämmelser, som för närvarande gälla i fråga om betesarealen, ävensom vad kommittén anfört angående sedvanerättens approximativt beräknade geografiska omfattning har icke föranlett något uttalande från *kammarkollegium* eller *länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Kopparbergs län*. I fråga om sedvanerättens giltighet i *Västernorrlands län* har länsstyrelsen i nämnda län yttrat, att, såvitt länsstyrelsen hade kännedom i ämnet, kommitténs uppgift, att länet i sin helhet omfattades av sedvanerätten, icke gäve anledning till erinran från länsstyrelsens sida. Numera förekomme fjällrenskötsel under medgiven tid (oktober—april) eller del därav troligen de flesta år inom en eller annan trakt av länet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anför i samma fråga, hurusom av de i ärendet av vederbörande myndigheter avgivna utlåtandena framginge att Norrbo landsfiskalsdistrikt icke i mannaminne, Bergsjö distrikt icke under de senaste 20—25 åren samt Delsbo distrikt icke sedan 1907 besökts av

Yttranden.

lappar för renbete och att beträffande övriga i ärendet hörda kommuner dessa ansett sig sakna anledning att yttra sig i frågan. För egen del hade länsstyrelsen intet att erinra med anledning av förslaget.

Bland kommunala myndigheter hava från skilda håll framförts en del erinringar mot förslaget i denna del.

I *Norrbottens län* hava sålunda *kommunalfullmäktige i Arjeplogs socken* yrkat, att i 4 § sista stycket framför ordet »besökt» måtte inskjutas ordet »regelbundet».

I *Västerbottens län* har man i *Lycksele socken* yrkat införande av en särskild bestämmelse i lagen därom att renar icke, vid vite, på några villkor få föras på bete å odlad mark. Från *Tärna socken* föreligga två uttalanden, som dock i sak äro väsentligen lika. Det framhålles där, hurusom 4 § jämförd med 12 och 13 §§ gäve vid handen, att lapparna berättigats att ovan odlingsgränsen beta sina renar även å enskild man tillhörig mark. En sådan befogenhet borde rättvisligen medföra rätt för den jordbrukande befolkningen att likaledes kostnadsfritt beta sina kreatur å renbeteslanden eller annan kronomark. Förslaget syntes eljest innefatta ett otillbörligt intrång i den enskilda äganderätten. I de angivna paragraferna inrymdes intet skydd för den bofasta befolkningen. Denna hade ej ens rätt att genom inhägnad skydda sina intressen. Den meningen vore allmän att, om den bofasta befolkningens rätt på sådant sätt åsidosattes, bland ortsbefolkningen skulle uppstå sådan propaganda, att renskötsel icke kunde äga rum, med mindre området utrymdes av den bofasta befolkningen. Det syntes icke behöfligt att genom ensidig lagstiftning skapa misshälligheter och slitningar av antydd art. Även från *övriga kommuner* i länet, som yttrat sig över förslaget, nämligen från Vilhelmina, Fredrika, Degerfors, Nordmalings, Jörns och Sävars socknar, hava förekommit vissa uttalanden i frågan. Dessa beröra dock endast indirekt förslaget i denna del och gå egentligen mera ut på en hemställan om ytterligare föreskrifter till skydd mot ekonomiska förluster, som för den enskilda markägaren kunna uppkomma i följd av renbetningen.

I *Jämtlands län* hava principiella erinringar i frågan framförts endast från *Åre, Hede och Tännäs kommuner*, medan bland det stora antalet hörda kommuner i övrigt, bland vilka ett flertal på grund av sitt utsatta läge haft särskild anledning att uppmärksamma frågan, densamma icke givit anledning till särskilda uttalanden. De erinringar, som gjorts, avse ett närmare fastställande av sedvanerättens geografiska omfattning ävensom ett uttryckligt undantagande därifrån av enskild man tillhörig mark. I sistnämnda hänseende yrkas, att lapparnas rätt till renbete göres beroende av den enskilda markägarens medgivande, med undantag endast för sådana tillfällen, då renarna äro stadda på flyttningsresor.

Yrkandet från vissa håll i Jämtlands län, att närmare än som skett i förevarande paragraf uppdraga gränserna för det område, inom vilket den lappska sedvanerätten skall vara gällande, anser jag, såsom även kommittén erinrat, av praktiska skäl icke kunna vinna avseende. De ingående utredningar, som

verkställt såväl av kommittén som ock tidigare i syfte att utröna, huru långt nedåt Bottniska viken lapparna sedan äldre tid plägat utsträcka sina flyttningar, hava givit vid handen, att det praktiskt taget icke låter sig göra att härutinnan bestämma en yttersta gräns annat än å sådana håll möjligen såsom t. ex. i Norrbottens läns sydliga del samt i Västerbottens och Västernorrlands län, där en naturlig gräns möter i Bottniska viken. Man torde således även framdeles liksom hittills vara hänvisad till att i trakter, där gränsen för sedvaneområdet är mer eller mindre flytande, låta frågan om sedvanerättens tillämplighet i tvistiga fall avgöras av domstol på grund av sådan bevisning, som enligt allmän lag kräves för styrkande av urminnes hävd. Yrkandet från kommunalfullmäktige i Arjepluogs socken, att sedvanerättens giltighet nedom odlingsgränsen måtte begränsas till sådana trakter, vilka *regelbundet* besökas av lapparna, torde icke förtjäna avseende. Bifölles ett sådant yrkande, skulle därmed borttagas en av de väsentligaste förutsättningarna för lapparnas näring. Dessa äro ju för renarnas uppehälle helt beroende av tillgången på födoämnen å trakterna i fråga, en tillgång, som på grund av klimatologiska och andra förhållanden kan vara synnerligen skiftande och ojämn. Det är således en tvingande nödvändighet för lapparna att inom de för sedvaneområdet uppdragna yttre geografiska gränserna äga frihet att efter omständigheterna välja de för tillfället mest lämpliga betesmarkerna. Lika litet anser jag yrkandet från vissa håll utanför renbetesfjällen i Jämtlands län, att lapparnas vistelse med sina renar å enskild mark måtte göras i regel beroende av markägarens medgivande, förtjäna avseende. Detta yrkande har en än mera principiell betydelse än det föregående yrkandet, i det att detsamma direkt syftar mot ett upphävande å enskild mark av lapparnas historiskt grundade och av statsmakterna erkända rättigheter. Det måste tillbakavisas även på den grund att fastigheterna, redan då de övergingo i enskild ägo, voro belastade med ifrågavarande servitut till lapparnas förmån.

Klagomålen från Tärna socken, i vad de avse rätt för den jordbrukande befolkningen att avgiftsfritt beta sina kreatur å renbeteslanden ovan odlingsgränsen, sammanhänka med betesförhållandena därstädes, sådana de gestaltat sig efter det avvitrningen i angivna trakter genomfördes. Före avvitrningen voro gränserna för nybyggarnas ägor icke närmare bestämda, och nybyggarna begagnade då oinskränkt de runt omkring deras gårdar belägna kronomarkerna för bete åt sina kreatur. Vid avvitrningen fick emellertid en var sitt särskilda område utlagt, ett förhållande, som medförde inskränkning i avseende å kreatursbetet å den kringliggande marken. Sockenmännen göra nu gällande, att de egna områdena icke äro tillräckliga för deras behov av betesmarker och att kompensation för vad de vid avvitrningen förlorat bör beredas dem å kronomark. Till frågan, i vad mån dessa anspråk kunna eller böra tillmötesgå från statsmakternas sida, får jag tillfälle att återkomma vid behandlingen av 53 § i föreliggande lagförslag.

Från samma håll har emellertid även erinrats, att den jordbrukande befolkningen icke skulle äga rätt att genom inhägnad skydda sina ägor emot

renarna, och från Lycksele socken har yrkats förbud för lapparna att föra renarna på bete på odlad mark. Jag vill i anledning av vad sålunda andragits ytterligare något ingå på den lappska sedvanerättens innebörd och i sammanhang därmed även å dess tillämpning, sådan den ter sig i praktiken. Inom de områden, där lapparna äga uppehålla sig med sina renar, gäller att all mark, vare sig den tillhör det allmänna eller enskild man och vare sig densamma är odlad eller icke, är belastad med den till förmån för de renskötande lapparna stadgade, servitutsliknande skyldigheten att tåla renbetning och rentramp, och att således i legalt hänseende ingen skillnad förekommer mellan olika slags mark. Detta förhållande kommer till uttryck bland annat däri att lapparna, då de nyttja marken inom sedvaneområdet, icke, vare sig de med renarna beträda det ena eller andra slaget av mark, äro hemfallna till ansvar enligt de bestämmelser, som i allmän lag finnas meddelade med avseende å olovligt begagnande av annans mark. Emellertid ställer sig sedvanerättens tillämpning i praktiken väsentligen annorlunda än man på grund av dess legala innebörd kunde hava anledning antaga. I 1898 års renbeteslag liksom även i de föreliggande lagförslagen äro särskilda bestämmelser upptagna, enligt vilka lapparna kunna ådraga sig allvarliga efterräkningar, därest deras renar åstadkomma skador å odlad mark. Dessa bestämmelser återfinnas i de föreliggande förslagen under rubriken ersättningsskyldighet för skador genom renar. Ifrågavarande bestämmelser, till vilka jag framdeles återkommer, utgöra ett starkt preventiv till förmån för den jordbrukande befolkningens intressen och innebära i sin praktiska tillämpning att, bortsett från försumlighet från lapparnas sida eller förhållanden, som med hänsyn till renarnas natur icke kunna föras lapparna till last, den odlade jorden och dess avkastning i övrigt, så långt det överhuvud taget med hänsyn till renhanteringens beskaffenhet är möjligt, skall vara skyddad mot intrång genom renar. Härtill kommer att jordbrukarna själva, därest de äro måna om sin egendom, hava i sin hand ett medel att skydda densamma, som är mera effektivt än de strängaste skadeståndsbestämmelser. Det är nämligen icke fullt riktigt, såsom från Tärna sockenmän erinrats, att den jordbrukande befolkningen icke skulle vara berättigad att genom inhägnad skydda sina intressen. Lagstiftningen lägger intet hinder i vägen för att genom inhägnad hålla den odlade marken fredad mot renar. Tvärtom har det från lagstiftarnas sida alltid ansetts såsom ett trängande önskemål — och de föreliggande förslagen vila å samma uppfattning — att den jordbrukande befolkningen genom stängselbyggnad för egen del bör bidraga till att effektivt skydda sina odlingar. Vore insikten om nyttan härav mera allmän och omsattes densamma i praktiken, är jag förvissad om att sådana slitningar, som framskymta i Tärna sockenmäns yttranden, framdeles kunde undvikas. Vad i övrigt med hänsyn till lapparnas flyttningar och flyttningssvägar är att iakttaga vid uppförande av hängnader å nu ifrågavarande områden är en fråga, som kommer att behandlas i annat sammanhang.

B. Betesområden för skogsrenskötseln.

De områden, inom vilka skogsrenskötsel skall få äga rum, angivas i 4 och 5 §§ av förslaget till lag om skogsrenskötsel. 4 § avser den skogsrenskötsel, som bedrivs av skogslappar, vilka hava sina huvudvisten inom lappmarkerna och allenast vintertid uppsöka trakterna nedanför lappmarksgränsen. 5 § däremot avser en skogsrenskötsel av väsentligen annan art än den nyssnämnda, nämligen den skogsrenskötsel, som för närvarande äger rum i strid med 1898 års renbeteslag året om nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

a) Skogsrenskötsel enligt 4 §.

Såsom anförts vid behandlingen av de renskötande fjällapparnas betesområden, är 1898 års renbeteslag gemensam för fjällappar och skogslappar. Detta gäller även i förevarande hänseende. Funnes således icke vissa reglerande bestämmelser i övrigt, skulle, teoretiskt sett, skogslapparna kunna för renbete nyttja samma områden, som äro upplåtna åt de renskötande fjällapparna. I praktiken hava emellertid, även oavsett de särskilda regler, som i förevarande avseende ingripa reglerande, förhållandena gestaltat sig väsentligen olika för skogslappar och fjällappar.

Efter att hava erinrat, att de skogslappar, som här avses, uppgående till ett antal av omkring 380 — män, kvinnor och barn — för närvarande höra hemma i Norrbottens läns lappmarker och i den del av Västerbottens läns lappmarker, som ingår i Malå socken, ävensom att övervägande delen bland dem är bosatt nedom odlingsgränsen, anför kommittén följande:

4 §.

Kommittén.

Då det gällt för kommittén att för skogslapparna bestämma de områden *ovan lappmarksgränsen*, där de skola äga föra sina renar på bete, har kommittén utgått ifrån, att nu gällande bestämmelser i huvudsak böra bibehållas. Kommittén har dock funnit utrett, att skogsrenskötsel, som under tidigare skeden bedrivits å större områden än nu är fallet, såsom bland annat i Åsele lappmark av Västerbottens län, allt eftersom odlingen och bebyggelsen fortskridit, av omständigheternas makt antingen helt upphört eller ock avsevärt begränsats. Kommittén har den uppfattningen, att utvecklingen bland skogslapparna även framdeles kommer att gå i samma riktning och att skogsrenskötseln således kommer att alltmera undanträngas. Härpå tyda även anförda siffror angående yrkesfördelningen bland lapparna. Dessa siffror giva vid handen, att bland skogslapparna, vars antal uppskattats till 2,355, inberäknat skogslappar även utom lappmarkerna, allenast 484 fortfarande driva renskötsel samt att bland de sistnämnda minst 75 % med renskötsel förena annat yrke, huvudsakligen jordbruk. I betraktande av dessa omständigheter har det icke synts kommittén föreligga anledning att för skogslapparnas del såsom betesområden bibehålla samtliga de trakter, vare sig inom Norrbottens eller Västerbottens län, där skogsrenskötsel av ålder kan hava drivits, utan har kommittén ansett övervägande skäl tala för att betesrätten begränsas till de delar av angivna trakter, där skogsrenskötsel fortfarande förekommer och således behov ännu synes föreligga att bibehålla densamma. Med denna uppfattning av frågan har kommittén, vidkommande trakterna *ovan lappmarks-*

gränsen, föreslagit den ändring i gällande bestämmelser, att skogsrenskötsel framdeles icke må drivas annat än å sådana trakter inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, där skogsrenskötsel av ålder förekommit och fortfarande förekommer (4 § 1 mom.).

Beträffande trakterna *nedom lappmarksgränsen* har kommittén bibehållit nu gällande föreskrifter (4 § 2 mom. och 11 § 1 mom.).

Yttranden.

Mot att, såsom kommittén föreslagit beträffande trakterna ovan lappmarksgränsen, begränsa ifrågavarande skogsrenskötsel till sådana områden, där densamma fortfarande förekommer, har i de avgivna yttrandena icke framställts någon erinran vare sig från skogslapparnas egen sida eller från annat håll. I övrigt hava med avseende å sedvanerättens tillämpning inom de för denna skogsrenskötsel föreslagna områdena endast ett fåtal erinringar gjorts, och där sådana erinringar förekommit, desamma i allt väsentligt varit av samma beskaffenhet som dem, vilka riktats mot förslaget i vad det avser fjälllapparnas betesområden. De torde således här icke behöva upprepas. Endast det utlåtande, som i ärendet avgivits av *domänstyrelsen*, bör i detta sammanhang anföras.

Domänstyrelsen åberopar chefens för justitiedepartementet uttalande i propositionen nr 169 till 1917 års riksdag att de åtgärder, som från statens sida vidtagits, i allmänhet vilat på den uppfattningen, att renskötseln är det näringsfång, för vilket lapparna lämpa sig bäst, och tillika det enda, som kan lända till ekonomiskt utnyttjande av de stora fjällområdena i rikets nordligare delar. Med tillämpning av vad sålunda uttalats, sammanställt med vissa av styrelsen anförda historiska och biologiska förhållanden angående lapparna, vilka förhållanden dock på grund av deras hypotetiska och vetenskapligt omtvistade beskaffenhet här förbigås, framhåller styrelsen såsom sin mot kommittén motsatta mening, att renskötseln icke under alla förhållanden är ett lapparnas privilegium, utan att detta privilegium tillkommer endast den renskötsel, som avser att utnyttja de stora fjällområdena i rikets nordligaste delar, medan de mer eller mindre naturliga avarter av verklig renskötsel, som förekommit inom vissa trakter av Norrbottens län, enligt styrelsens mening intet hava att skaffa med något privilegium för lapparna i gemen. Till sådana avarter av renskötseln räknar styrelsen skogsrenskötseln, vare sig nu den bedrives inom trakter, där fjällrenskötsel sedan långliga tider tillbaka bestått och såsom sådan ansetts och även varit legaliserad. I avslutning till denna uppfattning om skogsrenskötseln och sedan styrelsen yttrat sig beträffande renarnas enligt styrelsens mening synnerligen skadliga inverkan å skogarnas skötsel, anför styrelsen i fråga om det slag av skogsrenskötsel, varunder renarna sommartid föras på bete inom lappmarkerna följande.

Denna är avsedd att försiggå på sådana marker, på vilka lapparna jämlikt nu gällanda renbeteslag äga rättighet att uppehålla sig med sina renar. Ehuru väl denna skogsrenskötsel icke har till ändamål att ekonomiskt utnyttja de stora fjällområdena i landets nordligaste delar och förty enligt styrelsens förut uttalade åsikt strängt taget icke kan anses vara ett lapparnas privilegium, vill styrelsen dock icke ställa sig avvisande mot densamma,

då den bedrivits och även framdeles skall bedrivas inom samma områden, där den egentliga fjällrenskötseln blivit legaliserad. Då de skogsrenar, vilka sommartiden betas inom lappmarkerna nedanför fjällområdena antagligen, såsom styrelsen tidigare påpekat, till ej oväsentlig grad torde vara uppblandade med den egenliga fjällrenen, och då innehavarna av dylika skogsrenar i viss mån tagit vård om desamma, varigenom denna skogsrenskötsel är möjlig att hålla under åtminstone någon kontroll, ser styrelsen häri ett ytterligare skäl för att i huvudsak biträda kommitténs förslag i berörda hänseenden.

Då styrelsen gjort detta medgivande innebär detta givetvis också ett erkännande av att dessa skogslappar, som hava sina sommarvisten inom lappmarken, böra tillerkännas de privilegier i fråga om renbeteslandens utnyttjande, som tillerkänts och medgivits fjällapparna.

Den uppfattning angående skogsrenskötselns ställning i förhållande till fjällrenskötseln, som kommit till uttryck i domänstyrelsens yttrande, kan jag icke biträda. Att i likhet med styrelsen göra gällande att skogsrenskötseln utgör en mer eller mindre naturlig avart av verklig renskötsel, är enligt min mening historiskt oriktigt. Jag vill emellertid icke i detta sammanhang diskutera frågan, vilket av nu förekommande slag av renskötsel, som kan vara äldst i tiden eller av historiska skäl eljest äga företräde framför det andra. Jag vill endast konstatera, att skogsrenskötsel sedan gammalt förekommit och att den bland skogslapparna vanliga kombinationen av renskötsel med jordbruk icke innefattar något skäl att kalla skogsrenskötseln för en mer eller mindre naturlig avart av verklig renskötsel. Jag anser följaktligen, ehuru av helt andra skäl än dem, som av domänstyrelsen åberopats, skogsrenskötseln böra såsom hittills erkännas såsom en av naturliga förhållanden betingad legitim form av renskötsel. Med denna uppfattning i frågan delar jag dock kommitténs åsikt, att skogsrenskötseln, i den mån skogslapparna förvärva egna jordbruk eller odlingen inom de trakter, där dessa nu bedriva sin näring, fortskrider, kommer att ytterligare gå tillbaka och, i likhet med all annan renskötsel, slutligen finna sin naturliga tillvaro hänvisad till allenast sådana trakter, där det ekonomiskt kan löna sig att fortfarande bedriva densamma. Så länge emellertid skogsrenskötseln ännu är av beskaffenhet att fylla sin uppgift, nämligen att bidra till självförsörjningen hos dem, som utöva denna näring, samt att äga betydelse även för den allmänna hushållningen i de trakter, som beröras av densamma, anser jag att skogsrenskötseln såväl socialt som ekonomiskt fortfarande är berättigad att komma i åtnjutande av det stöd, lagstiftningen härutinnan kan giva. Jag anser dock, att skogsrenskötseln, såsom jag i det följande får tillfälle att ytterligare påpeka, bör hållas inom vissa gränser och framförallt i trakter, där densamma kan komma att i fråga om betestillgången uppträda såsom konkurrent till fjällrenskötseln, vika för den sistnämnda, ävensom att den, i den mån jordbrukets utveckling å samma trakter fortskrider, bör nöja sig med att komma något i efterhand. Jag har för övrigt intet att erinra vid denna paragraf.

Departements-
chefen.

b) *Skogsrenskötseln enligt 5 §.*

5 §.
Historik.

Under förarbetena till 1886 års renbeteslag uppmärksammades (sid. 42 i betänkandet), att i flertalet socknar nedanför lappmarksgränsen, nämligen Pajala, Tärendö, Korpilombolo, Övertorneå, Överkalix, Karl Gustafs, Nederorneå, Nederkalix, Råneå och Överluleå, funnes lappar, vilka dels för sin egen del hade renar dels ock skötte renar åt den övriga befolkningen i socknarna samt förde renarna på bete därstädes å kronoparker och enskild mark eller ock, ehuru mera sällan, inom närgränsande lappmarkssocknar. Renantalet beräknades till över 15,000. Under de senare åren hade, enligt vad kommitterade anförde, inflyttningen av lappar till dessa socknar tilltagit och renantalet ökats. Särskilt från de närmare kusten belägna socknarna Nederkalix, Nedertorneå och Karl Gustaf, där de allmänna skogarna voro få, hade klagomål framställts mot den sed, som börjat inrota sig att hålla renar året om å trakter, som nästan uteslutande tillhörde enskilda. Kommitterade förväntade att, då det vore ett fåtal hemmansägare, som begagnade sig av den självtagna rätten att låta renarna underhållas på andras bekostnad, och då med jordbruksnäringens utveckling i trakterna närmast Bottniska viken renskötsel därstädes icke gärna kunde drivas, skogsrenarna inom en icke avlägsen framtid, åtminstone för sommartiden, måste avlägsnas därifrån. Emellertid föreslog 1886 års kommitterade intet särskilt stadgande i ämnet.

Frågan om skogsrenskötseln i angivna trakter upptogs ånyo till behandling under förarbetena till 1898 års renbeteslag (sid. 70 i betänkandet). Kommitterade konstaterade att, mot den av 1886 års kommitterade uttryckta förväntningen, renantalet uti ifrågavarande socknar tilltagit. Det beräknades år 1895 till c:a 19,000, därav 13,000 tillhörde den bofasta svenska befolkningen men liksom de övriga vårdades av lappar. Kommitterade hade i rättsfrågan samma uppfattning som 1886 års kommitterade eller att något lagligt berättigande för ägarna till dessa renar att till deras underhåll använda annan mark än renägarens egen eller den han genom särskilt avtal kunde hava fått åt sig för ändamålet upplåten icke funnes. De erinrade att, vad anginge kronoparkerna, på sin tid varit ifrågasatt att bemyndiga Konungens befallningshavande att medgiva lapparna betesrätt därstädes, men att genom kungl. brev den 26 mars 1831 förklarats att, innan Kungl. Maj:t härom ville fatta beslut, närmare utredning erfordrades av frågan och de för och mot densamma förekommande skäl och omständigheter, samt att, såvitt kommitterade kände, något vidare besked i ämnet sedermera icke meddelats. I fråga om enskildas marker hade, enligt vad kommitterade anförde, aldrig varit ifrågasatt att där medgiva lapparna sommarbetesrätt för deras renar. Den rennärings, som inom socknarna förekomme, bestode således utan laglig hemul blott genom jordägarens, inberäknat kronans, tysta medgivande och hade av gällande lagstiftning lämnats helt och hållet å sido. Kommitterade anförde vidare, att de redan vid redaktionen av 1 § i sitt förslag sökt göra tydligt, att kronoparkerna icke ovillkor-

ligen, utan endast med uttryckligt medgivande skulle stå öppna för renbete under sommarmånaderna. Härtill förklarades i 38 § i kommitterades förslag, att enskildas ägor ej finge för ändamålet anlitas utan jordägarens samtycke, att renägaren i följd därav vore pliktig att om renarna taga sådan vård, att de ej olovligen inkomme på andras ägor och att försummelse av detta åliggande straffades efter allmän lag.

I ett annat lagrum, nämligen 27 § 2 mom. i förslaget, föreslogs därjämte, i sammanhang med begränsningen av den bofasta befolkningens rätt att hava skötesrenar, att, med undantag för vissa lappmarkssocknar, lapp vid begagnandet av sin rätt till renbete enligt förslaget icke finge under sin vård hava renar, tillhörande annan än lapp.

Över kommitterades förslag hördes, såvitt tillgängliga handlingar utvisa, befolkningen nedanför lappmarksgränsen i länet endast i vissa socknar, nämligen Pajala, Tärendö, Korpilombolo, Överkalix och Piteå.

I dessa socknar, med undantag av Piteå socken, gjordes gällande bland annat att, därest kommitterades förslag i angivna delar bleve godkänt av statsmakterna, såväl den bofasta renägaren som inhysingar och andra komme att förlora ett husdjur, som vore oundgängligen nödvändigt dels för framforsling av hö från utängarna och ved till husbehov vid tillfällen, då djup snö på ofrusen mark omöjliggjorde dessa körslores verkställande med häst, dels ock för andra körslor ävensom att renen i övrigt vore oundgänglig för befolkningens hushållning. Förlusten av renarna skulle medföra, att en stor del av jordägarna och alla inhysingar nödgades minska sin kreatursstock till följd av att foder åt densamma icke kunde i tillräcklig mängd hemforslas. De inom socknarna vistande lapparna, som hade en avsevärd inkomst genom att sköta andras renar, komme därefter att sakna nödiga existensmöjligheter, då de icke finge mottaga renar i vård från den övriga befolkningen och således även bleve utestängda från möjligheten att erhålla tillstånd att året om vistas på den bofastas skogsmark. De föreslagna bestämmelserna komme således att medföra en allvarlig rubbning i socknarnas ekonomi och öka den redan förut stora fattigvårdsbördan. Tillika erinrades, att fjällrenarna icke voro till någon nytta i dessa socknar, emedan de nödvändiga körslorna måste utföras innan fjällrenarna anlönt dit. Det hemställdes förty, dels att åtminstone den jordbrukande befolkningen måtte erhålla rätt att fortfarande äga renar att vårdas av inom socknarna vistande skogslappar, dels ock att renskötande lapp, som erhållit tillstånd av enskild jordägare att vistas å hans skogsområde, även borde tillåtas att med sina renar vistas å kronoparker och häradsallmänningar i socknarna, emedan eljest hans vistelse på de enskildas jämförelsevis små och spridda skogsområden bleve så gott som omöjlig.

Länsstyrelsen i länet anslöt sig till de framförda synpunkterna såtillvida, att länsstyrelsen hemställde om sådan ändring i de föreslagna bestämmelserna, att lapp i Norrbottens län måtte medgivas rätt bland annat att i vård mottaga dragrenar från personer, bosatta inom Pajala, Tärendö och Korpilombolo socknar.

Riksdagen antog för sin del ett tillägg till den av kommitterade föreslagna 27 § av innehåll, att lapp vid begagnande av sin rätt till renbete enligt renbeteslagen skulle äga hava dragrenar i sin vård även om dessa tillhörde annan än lapp, och blev detta tillägg sedermera lagfäst. Däremot vunno befolkningens önskemål i övrigt icke statsmakternas bifall.

I propositionen den 23 mars 1917 med förslag till lag angående ändring i vissa delar av 1898 års renbeteslag uppmärksammades ånyo skogsrenskötseln nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. Det konstaterades, hurusom fortfarande ett icke obetydligt antal renar därstädes hölles året om, tillhörande till övervägande delen bofasta personer, som ej vore att anse såsom lappar. Vidare anfördes, att renarna oupphörligen olovligen inkomme på såväl kronoparkerna som främmande enskild mark samt att i själva verket särskilt kronoparkerna utgjorde en ej oväsentlig del av renarnas betesmarker. Klagomål hade tid efter annan framställts såväl av enskilda som av statens skogstjänstemän. Ville man göra allvar av förbudet mot att låta de under renbeteslagen ej fallande renarna beta å främmande mark, torde, såsom i propositionen vidare anfördes, vid sidan av de i lagen antydda påföljderna av ansvar och skadestånd verksammare medel böra anlitas. I sådant hänseende föreslogos vissa skärpta exekutionsbestämmelser mot ägarna till ifrågavarande renar. Dessa bestämmelser blevo sedermera antagna av riksdagen (42 § 2 stycket i 1898 års lag enligt dess lydelse jämlikt lagen den 19 juni 1917).

Frågan om skogsrenarna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län drogs ånyo, ehuru icke i hela sin omfattning, inför riksdagen år 1918 genom två i ämnet väckta likalydande motioner, avlämnade, den ena (nr 111) av herr Hellström med flera i första kammaren och den andra (nr 246) av herr Lundström med flera i andra kammaren. Motionärerna åberopade en av Pajala socknemän biträdd framställning från befolkningen i Muonionalusta kapellförsamling, i vilken erinrades bland annat, att en stor del av befolkningen vore i saknad av andra dragare än renar, vilka djur för övrigt särskilt under snötid på grund av sin större förmåga att taga sig fram mångenstädes vore lämpligare än hästar, att befolkningen jämväl för utförande av andra för dess uppehälle nödvändiga körslor ävensom för sin hushållning i allmänhet vore beroende av att innehava renar, samt att de av riksdagen år 1917 antagna exekutionsbestämmelserna innebure ett hot av allvarligaste slag mot befolkningens och församlingens ekonomi. Då motionärerna ansågo, att det för den ifrågavarande landsändan och dess fattiga befolkning vore av den allra största betydelse, att de stora svårigheter, som genom den ifrågavarande lagstiftningen uppstått, så snart som möjligt avhjälpes, hemställde motionärerna, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder i sådant syfte.

I anledning av den inom andra kammaren väckta motionen begärde kammarens femte tillfälliga utskott, dit motionen överlämnades, yttrande i ärendet från domänstyrelsen, varvid särskilt påkallades upplysning om, vilka åtgärder i motionen omförmälda förhållande föranlett från styrelsens sida.

I yttrande den 22 maj 1918 anförde domänstyrelsen bland annat, att styrelsen till en början funnit sig föranlåten att genom skrivelse till överjägmästarna i övre och nedre Norrbottens distrikt erinra om det effektiva skydd mot olaglig inkräktning av renar, som de skärpta exekutionsbestämmelserna medfört. På grund av under år 1917 rådande exceptionella förhållanden hade styrelsen emellertid sedermera i förnyad skrivelse till överjägmästarna funnit sig böra meddela att, därest icke i något fall särskilt stor skadegörelse av renar förekommit, med påkallande av nedslaktningsåtgärder kunde anstå till hösten 1918. I övrigt ansåge styrelsen ingen anledning föreligga att beträffande Muonionalusta kapellförsamling, en landsända, som med avsende å klimatologiska och biologiska förhållanden långt mera överensstämde med lappmarken än det så kallade kustlandet, påkalla tillämpning av bestämmelserna angående nedslaktning av renar.

Vidare begärde utskottet utlåtande från länsstyrelsen i Norrbottens län.

Länsstyrelsen, som låtit verkställa särskild utredning i ärendet, framhöll i utlåtande den 7 maj 1918, hurusom av utredningen framgick,

att jordbruket i *Muonionalusta* kapellförsamling på grund av det avlägsna läget (9 mil till närmaste landsväg — sådan vore dock under byggnad — samt c:a 25 mil till närmaste järnvägsstation) och de dåliga kommunikationerna vore synnerligen efterblivit samt mest inriktat på kreatursskötsel;

att jordbrukarna för sitt jordbruk vore i behov av dragrenar till ganska betydande antal för hemtransport av myrhö, bränsle med mera;

att skogsrenarna utgjorde en så viktig faktor i jordbrukarnas hushållning, att det skulle innebära en allvarlig rubbning att utan inskränkning genomföra gällande lag av den 19 juni 1917;

att 56 % av lägenheterna inom kapellförsamlingen utgjordes av torp och backstugor, vilkas innehavare huvudsakligen vore hänvisade till tillfälliga arbetsförtjänster, förnämligast genom timmerutdrivning, anskaffning av flottbindningsvirke, flottningsarbete med mera, vilket allt krävde tillgång på dragrenar;

att dessa lägenhetsinnehavare dock i stor utsträckning stödde sin utkomst på kreatursskötsel och jämväl för detta ändamål vore i trängande behov av dragrenar; samt

att skogsrenarna för dess kapellförsamlingars innevånare vore av största betydelse för tillgodoseende av deras behov av föda, skor ock dylikt.

Vidare anförde länsstyrelsen, att jordbruket icke torde kunna höjas till sådan nivå, att renen kunde undvaras, vare sig såsom dragare eller för hushållningen i övrigt, förrän kommunikationerna blivit avsevärt förbättrade såväl genom landsvägsbyggnader som järnvägsnätets utsträckning längre in i finnbygden, så att konstgödsel, kraftfoder och dylikt till rimligt pris kunde göras tillgängligt, samt att befolkningen stode inför en nog så betydelsefull omedelbar omläggning i sina förtjänstmöjligheter genom införande av lösflottning i gränsälven. Slutligen framhöll länsstyrelsen, att dragrenar med större fördel toges bland skogsrenar, som vore större och starkare än fjällrenar. På grund av den utredning, som sålunda åstadkommits, föreslog läns-

styrelsen den jämkningen i gällande renbeteslag, att den, som inom kapellförsamlingen ägde eller brukade jordbruksfastighet, måtte erhålla samma rätt att hava renar under vård av renskötande lapp, som tillkomme dylik person boende inom lappmarkerna.

Andra kammarens femte tillfälliga utskott ansåg i likhet med första kammarens första tillfälliga utskott, dit motsvarande motion överlämnats, en möjlighet att tillgodose ifrågavarande behov kunna öppnas, därest den bofasta befolkningen inom kapellet kunde erhålla utvidgad rätt till bete för dragrenar å kronoparker. Emellertid ansågo utskotten sig icke böra taga något initiativ beträffande berörda spörsmål, som låge utanför motionernas ram och syntes böra kunna utredas utan särskild framställning från riksdagens sida. På grund härav och under hänvisning till den förestående allmänna revisionen av lapplagstiftningen hemställde utskotten, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Vad utskotten sålunda hemställt bifölls av båda kamrarna.

Den i utskottens utlåtande åberopade framställningen från Muonionalusta kapellförsamling har sedermera av Kungl. Maj:t överlämnats till kommittén för att tagas i övervägande vid fullgörande av kommitténs uppdrag. För samma ändamål överlämnades samtidigt till kommittén en av 167 renägande hemmansägare och arbetare biträdd framställning till Kungl. Maj:t från *Tärendö* socken, dagtecknad den 7 april 1918, i vilken framställning, under criaran om renens outhärlighet för befolkningens hushållning samt under åberopande av samma skäl i övrigt, som tidigare gjorts gällande i frågan, hemställdes att Kungl. Maj:t ville anbefalla utredning angående möjligheten för den renägande befolkningen i socknen att, oberoende av bestämmelserna i 42 § renbeteslagen, under vissa förutstättningar få behålla sin renstam. Framställningen var åtföljd av ett yttrande från länsstyrelsen i länet, dagtecknat den 7 maj 1918, däri den begärda utredningen förordades och tillika hemställdes att, då förhållandena vore likartade inom *Pajala*, *Junosuando* och *Korpilombolo* socknar, den blivande utredningen även måtte omfatta sistnämnda socknar.

Vidare har till kommittén överlämnats en av 182 hemmansägare, torpare, arbetare och andra yrkesmän i Juoksengi med flera byar i *Övertärneå* socken undertecknad framställning till Kungl. Maj:t, dagtecknad den 2 januari 1918, i vilken, under åberopande av det trångmål i ekonomiskt hänseende renbeteslagen, därest den tillämpades, komme att medföra för befolkningen, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte åtminstone utsträcka slakttiden till 2 år, därest Kungl. Maj:t icke kunde upphäva lagen i förevarande del eller medverka till dess upphävande. Framställningen var, då den överlämnades till kommittén, åtföljd av ett yttrande från domänstyrelsen, dagtecknat den 2 februari 1918, däri styrelsen av anförda skäl meddelade, att det för skogsskötseln i Norrbottens läns kustland icke vore av avgörande betydelse, om med nedslaktande av skogsrenarna skulle anstå ett eller två år.

I en den 2 april 1919 dagtecknad och till kommittén likaledes överlämnad framställning till Kungl. Maj:t har sedermera länsstyrelsen i länet, under förnyad erinran om den stora betydelse frågan om dragrenar innebure för

väsentliga delar av länet, anhållit att erforderliga medel måtte ställas till länsstyrelsens förfogande för utredning av möjligheterna att trygga befolkningens behov av dylika renar ej endast i de socknar, för vilkas vidkommande länsstyrelsen redan tidigare hemställt om sådan utredning, utan även i Övertorneå socken.

Slutligen har till kommittén överlämnats ytterligare en från Övertorneå socken inkommen framställning till Kungl. Maj:t den 13 juni 1919, i vilken socknemännen även för sin del anhållit om särskild undersökning i fråga om skogsrenarnas bibehållande inom denna socken. Framställningen var åtföljd av protokollsutdrag från kommunalstämman i socknen den 30 mars 1918, däri stämman förordade renarnas bibehållande.

Kommittén anför i sitt betänkande följande:

Kommittén.

I anledning av berörda framställningar och vad i övrigt i frågan förekommit har kommittén vidtagit undersökningar av hithörande förhållanden i socknarna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

Kommittén har sålunda för överläggningar med befolkningen företagit resor i Muonionalusta, Pajala, Junosuando, Tärendö, Korpilombolo, Överkalix, Övertorneå, Hietaniemi, Nedertorneå, Karl Gustafs, Nederkalix, Töre och Råneå församlingar. Vidare har kommittén i såväl nu angivna som i övriga socknar å trakten inhämtat yttrande från vederbörande kommunala myndighet angående dess uppfattning i frågan samt skälen för och emot skogsrenarnas bibehållande, varjämte kommittén i sammanhang med den allmänna renräkningen sökt fastställa antalet lappar, som vistas å trakten, samt inom vilka socknar och till vilket antal renar där föras på bete.

Av undersökningarna framgår, att den stam av renar, som tillhör befolkningen nedanför lappmarksgränsen i förevarande län, vid tiden för renräkningen eller i början av år 1921, uppgick till närmare 7,000 djur, fördelade å följande socknar med nedannämnda approximativt beräknade antal:

Muonionalusta	1,950	Nedertorneå	110
Pajala	450	Karl Gustaf	50
Junosuando	500	Nederkalix	300
Tärendö	660	Töre	50
Korpilombolo	350	Råneå	250
Överkalix	770	Edefors	190
Övertorneå	830	Övriga	50
Hietaniemi	470		6,980

Av ifrågavarande renar vårdas ett mindre antal av fjällappar eller skogsappar, som höra hemma ovan lappmarksgränsen, och kommer i regel icke nedanför nämnda gräns annat än då lapparna utsträcka sina vinterflyttningar dit. En annan mindre del av renarna vårdas av lappar, som höra hemma i de till lappmarken gränsande socknarna. Dessa renar pläga regelbundet, i vissa fall under sommaren, i andra fall under vintern föras på bete nedanför lappmarksgränsen. Det övervägande flertalet av ifrågavarande renar där emot, minst 6,000 djur, betas året om nedanför lappmarksgränsen, varvid de

under olika årstider år efter år föras till bestämda efter årstiden avpassade betesmarker.

Renbetning året om äger enligt tillgängliga upplysningar rum i Muonionalusta, Pajala, Junosuando, Tärendö, Korpilombolo, Hietaniemi, Övertorneå, Överkalix, Nederkalix och Edefors församlingar, varvid de största renmassorna förekomma i de längre mot norr eller österut belägna församlingarna, såsom Pajala med Muonionalusta, Junosuando, Tärendö, Överkalix, Övertorneå och Hietaniemi. Av uteslutande vinterbetning beröras Karl Gustafs, Nedertorneå och Råneå församlingar. I Töre, Överluleå, Nederluleå, Älvsby, Norrfjärdens, Hortlax och Piteå församlingar synas renar, varom nu är fråga, antingen alls icke förekomma eller ock uppträda endast i större eller mindre grupper från angränsande församlingar.

De renar, som året om föras på bete å ifrågavarande trakter, äro i regel satta i vård hos någon lapp, som antingen för egen räkning driver renskötsel eller ock är anställd såsom renvårdare hos särskilda, bland renägarna i socknarna bildade sammanslutningar, s. k. renägarföreningar. Anmärkas bör dock, att i ett fåtal fall, såsom i Överkalix och Nederkalix socknar, renskötseln utövas av personer, vilka icke äro att hänföra till lappar.

Nedanför lappmarksgränsen finnas minst 563 personer, tillhörande den lappska allmogen. De fördela sig så gott som å samtliga socknar, men förekomma talrikast där, på sätt ovan anmärkts, skogsrenskötsel mera allmänt bedrivs. De renskötande lapparnas antal kan uppskattas till omkring 100 män, kvinnor och barn med ett renantal av c:a 1,300. Övriga lappar torde äga omkring 1,200 renar.

Vad angår den tid, under vilken skogsrenskötsel bedrivits å ifrågavarande trakter, meddelades å de av kommittén anordnade mötena med befolkningen åtskilliga upplysningar.

I Muonionalusta uppgavs att skogsrenskötselns begynnelse i kapellaget låge så långt tillbaka, att det numera vore omöjligt att bestämma tiden härför.

I Pajala sades den första lappska renvårdaren hava kommit till trakten för minst 200 år sedan.

I Junosuando berättades om märken efter gamla rengården och dylikt, som tydde på att skogsrenskötsel där bedrivits i många mansåldrar.

I Tärendö åberopades spår av lappska sommarvallar, å vilka numera uppvuxit timmerträd av stora dimensioner.

I Korpilombolo uppgavs, att på västra sidan av Kalix älv skogsrenskötsel bedrivits under 100 år och än längre, medan densamma på östra sidan av älven begynt för 50—60 år sedan.

I Överkalix berättades, att skogsrenskötsel i alla tider bedrivits av lappar, antingen av dem, som nu vore renskötare, eller av deras föräldrar och dessas förfäder.

I Övertorneå uppgavs allmänt, att skogsrenskötsel sannolikt förekommit å trakten sedan urminnes tid. Än i dag funnes märken efter gamla kåtaplatser, i vars mitt numera stode träd, som vore 100 år gamla eller ännu äldre,

och även kyrkoböckerna, så långt de ginge tillbaka i tiden, gäve vid handen, att å trakten funnits renskötande lappar.

I Nederkalix uppgavs, att skogsrenskötsel sedan urminnes tid bedrivits i trakten av Tjärnträsk, medan den begynt i Över-Morjärv för 50—60 år och i Lantjärv för 20 år sedan.

I Nedertorneå och Karl Gustavs socknar berättades, förutom om lämningar efter gamla lappkåtor här och var å trakten, att förr i tiden en namngiven lapp haft kåta sommartid å Seskarön.

Vidkommande de övriga socknarna har kommittén icke varit i tillfälle att inhämta upplysningar, huruvida skogsrenskötsel av förevarande beskaffenhet där bedrivits i äldre tider, men torde, åtminstone vad angår de intill lappmarken gränsande socknarna, där sådan renskötsel fortfarande förekommer, med stor visshet kunna antagas, att den härleder sig från äldre tid.

Då kommittén med befolkningen dryftat behovet att hålla renar, hava å sådana trakter, där skogsrenarna ännu mera allmänt förekomma, såsom i Muonionalusta, Pajala, Junosuando, Tärendö, Korpilombolo, Överkalix, Övertorneå och Hietaniemi, för skogsrenarnas bibehållande i allmänhet anförts samma skäl som, på sätt framgår av det föregående, tidigare gjorts gällande från en del av nämnda församlingar, nämligen att renen vore outhärlig såsom dragare eller eljest i hushållningen för en avsevärd del av befolkningen. Tillika har, särskilt i fråga om befolkningens rätt att hålla dragrenar i vård av lapp, anförts, att det vore behöfligt att hava dragrenarna tillgängliga å tider om hösten, då lappmarkslapparna ännu icke hunnit ned till ifrågavarande trakter under sina vinterflyttningar, och att dragrenarna även behövdes om vårarna, sedan lappmarkslapparna återvänt därifrån. Befolkningen vore således i behov av att på närmare håll låta vårda sina dragrenar. Om detta behov vunne beaktande, vore emellertid även nödvändigt att för återväxten hava en stam av avelsrenar på trakten.

Även de kommunala styrelserna (kommunalfullmäktige, kommunalstämma) i nyssnämnda socknar samt i Edefors och Älvsby socknar hava, då de inkommit till kommittén med yttrande i frågan, efter överbäggande av fördelarna och nackdelarna av skogsrenskötseln, enhälligt och med förbehåll allenast av betryggande åtgärder till förekommande av skadegörelser förordat skogsrenarnas bibehållande.

I övriga socknar, där skogsrenskötseln tydligen icke omfattats med mera allmänt intresse, har den meningen gjort sig gällande, att sådan renskötsel framdeles alls icke eller åtminstone icke under annan tid av året än möjligen under den egentliga vintern borde tillåtas.

Då det gällt för kommittén att taga ställning till frågan om skogsrenskötseln nedanför lappmarksgränsen i länet, har kommittén utgått ifrån, att sådan renskötsel å stora delar av ifrågavarande trakter tydligen förekommit sedan mycket lång tillbaka. Kommittén har härvid icke förbisett, att det allt sedan tiden för tillkomsten av 1886 års renbeteslag varit i lag förbjudet att, på sätt som sker, året om hålla renar på främmande mark nedom lappmarksgränsen. Uppmärksammas må emellertid, att oaktat detta förbud och oaktat

de skärpta exekutionsbestämmelserna av år 1917 förhållandena icke undergått någon nämnvärd förändring. Domänstyrelsen har för sin del uttalat, att läget icke vore sådant, att det påkallade en omedelbar tillämpning av nämnda skärpta bestämmelser. Ej heller eljest hava, såvitt kommittén erfarit, renbeteslagens stadganden härutinnan annat än i undantagsfall ansetts böra tillämpas. Vad angår de enskilda jordägarna torde de fall vara räknade, då dessa begärt åtgärder mot skogsrenar, som olovligen uppehållit sig å deras mark. I stort sett torde alltså kunna sägas, att skogsrenskötseln å ifrågasvarande trakter, ehuru densamma formellt utövats i strid med gällande lag, i allt fall faktiskt fått med myndigheters och enskildas goda minne fortgå, utan att, annat än undantagsvis, ingripande förekommit mot densamma från deras sida. Därtill kommer, att åtminstone inom vissa trakter den övertygelsen är allmän, att ett verkligt behov föreligger att även i fortsättningen behålla skogsrenskötseln.

Vad angår de olägenheter, som genom skogsrenskötseln må tillskyndas den jordbrukande befolkningen, låter det sig icke förnekas, att skogsrenarna förorsaka vissa skador, men synas dessa icke vara av mera väsentlig betydelse, särskilt som det redan under nuvarande förhållanden icke visat sig möta några egentliga svårigheter för de bofasta att få skadorna till fullo ersatta.

Kommittén anser således goda skäl föreligga att, med tillmötesgående av de från befolkningens sida framställda önskemålen, åtminstone i viss utsträckning legalisera den renskötsel, som å förevarande trakter bedrives, och har kommittén framlagt förslag i sådant hänseende.

Kommittén håller före, att allt efter som näringarna utvecklas och kommunikationerna förbättras i de socknar, där renskötseln alltjämt bedrives, dess betydelse för hushållningen kommer att med tiden minskas och efter hand försvinna. På grund härav har kommittén, då den föreslagit legalisering av här ifrågasvarande skogsrenskötsel, sökt att åt bestämmelserna giva en sådan avfattning, att desamma öppna en möjlighet att å trakter, där ett mera allmänt intresse kan anses påkalla sådant, bibehålla skogsrenarna, men å andra sidan icke lägga hinder i vägen för skogsrenskötselns avskaffande å trakter, där densamma icke längre fyller något verkligt behov för de bredare lagren av befolkningen. Kommittén har ansett sig enklast uppnå detta syftemål genom att göra skogsrenskötselns bibehållande beroende av koncession utav Konungens befallningshavande, som har att i varje särskilt fall pröva förhållandena och eventuellt lämna tillstånd därtill för viss tid, ej överstigande 10 år åt gången.

Av utredningen i ärendet framgår, att befolkningen, säkerligen i känslan av att renskötseln är ett lapparnas särskilda yrke, så gott som undantagslöst satt sina renar i vård hos lappar, vilka antingen redan förut varit bosatta på orten eller ock för ändamålet ditkallats från lappmarken. Med hänsyn härtill och då renskötseln i övrigt är ett lapparnas uteslutande privilegium, har kommittén ansett, att även skogsrenskötseln å här ifrågasvarande trakter bör överlätas allenast åt personer, tillhöriga den lappska allmogen, och har kommittén för den skull bundit rätten att driva sådan ren-

skötsel vid egenskapen av att vara lapp. Därvid förutsätter kommittén emellertid, att i koncessionen för vederbörande lapp stadgas skyldighet att i mån av behov och utrymme mottaga renar i vård från den övriga befolkningen.

Kommitténs förslag att frångå nu gällande förbud mot renskötsel året om å ifrågavarande trakter och i stället anvisa lagliga former för dess bedrivande därstädes har vunnit anslutning av *länsstyrelsen i länet* ävensom av det övervägande flertalet av de *kommunala representationerna* för de socknar, som beröras av frågan. Bland de sistnämnda hava sålunda Pajala kommun med Muonionalusta kapellförsamling, Junosuando, Överkalix, Hietaniemi, Övertorneå, Tärendö, Edefors och Råneå kommuner genom sina kommunala organ tillstyrkt förslaget. Töre (under bildning varande) kommun har i första hand hemställt att ifrågavarande slag av renskötsel måtte avlysas inom socknen och närmast därtill gränsande socknar, men, därest densamma ansåges böra fortfarande bibehållas, påyrkat kraftiga restriktioner. Förslaget har direkt avstyrkts endast av Nedertorneå kommun, medan Korpilombolo kommun av anförda skäl ansett ett legaliserande av skogsrenskötseln för dess del icke behöva ifrågakomma, emedan renantalet i socknen redan gått avsevärt tillbaka. Övriga kommuner hava antingen sagt sig sakna anledning att ingå på frågan eller ock förklarat sig icke alls eller endast obetydligt beröras av densamma och förty icke hava något att erinra mot förslaget.

Kammarkollegium har i sitt utlåtande över förslaget icke framställt någon anmärkning mot detsamma i denna del. Erinringar hava däremot framställts av *domänstyrelsen*. Styrelsen behandlar i sitt utlåtande, med tillämning i synnerhet å skogsrenskötseln i Norrbottens läns kustland, ingående renarnas inverkan å såväl kronans som enskildas skogar, särskilt såvitt angår skogarnas föryngring, och påkallar med hänsyn härtill och under åberopande av skäl i övrigt bl. a. en lokal begränsning av skogsrenskötseln å dessa trakter till vissa angivna socknar. Som *styrelsens* utlåtande i dessa delar, enligt vad styrelsen uppgivit, innefattar uttryck för en mera allmän uppfattning bland fackmännen på området, och i övrigt även är av principiell betydelse för hela renbeteslagstiftningen, torde detsamma här böra återgivas. Styrelsen anför sålunda bland annat följande:

»Renlaven, som utgör renens huvudsakliga föda vintertiden, uppträder mest på tallhedarna inom lappmarkerna men även nedanför desamma. Under betesgången å dessa marker vintertiden uppsparka renarna snön för att åtkomma renlaven, men samtidigt härmed förstöras alla de små tallplanter, som tilläventyrs där kunna finnas. Med den stora utbredning, som dessa vinterbetesland måst givas för att lämna renhjordarna tillräckligt med bete, har skadegörelsen vid betesgången kommit att omfatta avsevärda arealer. Då dessa trakter år ifrån år besökas av renarna, blir det nästan omöjligt att därå erhålla nöjaktig återväxt efter avverkningarna. Enstaka grupper av ungskog kunna väl här och var utväxa på de lokaler, där renlaven endast i ringa omfattning förekommer, men de stora hedarna äro efter renbetet en lång tid framåt att betrakta såsom improduktiva för skogsskötseln.

Med det tidigare extensiva skogsbruket inom lappmarkerna och med hänsyn till därvid tillämpade omloppstider, vilka i sin tur förutsatte en natur-

Yttranden.

lig föröngning av bestånden, fäste man icke så särskilt stor uppmärksamhet vid denna renarnas skadegörelse. Sedan emellertid krav rests på införande överallt, där avsättningsförhållanden sådant medgäve, av ett så intensivt skogsbruk som möjligt, har det befunnits nödvändigt att i allt större omfattning tillgripa kultur medelst sådd eller plantering, för att så snart som möjligt efter avverkning utav de övermogna skogsbestånden, vilka sakna förmåga att själva föröngna sig, förse marken med återväxt.

Det är givet att i samma mån som direkta och i många fall högst avsevärda kostnader nedläggas på skogskulturer, man också måste fordra att ernå resultat av desamma, på det att kostnaderna icke må kunna anses bortkastade.

De skogliga förhållandena å de flesta kronomarkerna inom Norrbottens län äro numera sådana att för erhållande av återväxt kultur medelst sådd eller plantering måste tillgripas i allt större omfattning å de marker, som lämpa sig för uppdragande av tallskog, och dessa äro till arealen övervägande. Domänstyrelsen har beträffande frågan om renens skadegörelse på skogsåterväxten under hand sökt inhämta framstående vetenskapsmäns och zoologers uppfattning samt därav funnit styrkt i form av direkta uttalanden, att skogskultur och skogsrenskötsel icke läte sig förena, utan att renen måste under sådana förhållanden anses såsom ett synnerligen farligt skadedjur. Under sådana förhållanden kan det icke vara domänstyrelsen likgiltigt om en lagstiftning skulle komma till stånd, vilken icke blott bleve till direkt skada för skogarna utan också avsäga att legalisera en renskötsel, vilken hittills ansetts ej blott vara i uppenbar strid mot gällande renbeteslag utan även på grund av praktiska skäl ligga utanför stängselförordningens räckvidd.

Genom 1923 års riksdags beslut har vidtagits en del förändringar i stängselförordningen i avsikt att bereda markägaren skydd för skada å skog och skogskulturer av beteskreatur särskilt å s. k. gemensamma betesmarker, och har genom lagrådets uttalanden vid förarbetena till nyss berörda ändrade lagstiftning framhåvts, att redan med tidigare bestämmelser uti stängselförordningen en markägare ägt befogenhet att till skydd för vidtagna skogskulturer inhängna del av den eljest såsom gemensamt betesområde ansedda marken. Härmed har man då avsett att under allmänt givna förutsättningar skydda och bevara skogsåterväxten, till dess att den nått en sådan utveckling att tamboskapens betesgång icke vore för densamma menlig. Sagda bestämmelser avse alla slag av hemdjur, som kunna tänkas ifrågakomma, men har man givetvis icke ansett i avsedda sammanhang inrymma bestämmelser vis å vis renarna, vilka icke äro att anse såsom hemdjur i vanlig bemärkelse.

Skulle nämnda bestämmelser i fråga om rättighet att med hägnader skydda skogskulturerna avse även skadegörelse av renar, kommer detta att medföra kostnader, vilka i oroväckande grad öka kulturkostnaderna, ity att de stängsel, som eljest kunna vara effektiva i fråga om att hålla tamboskapen utanför ett kultiverat skogsområde, komma att visa sig fullständigt ineffektiva i fråga om renarna. Man måste nämligen räkna med skadegörelse av dessa djur såväl sommar- som vintertid, och då renen under sommartiden icke utestängas av stängsel, som beträffande tamboskapen är fullt effektivt, lärers detsamma med hänsyn till snöförhållandena vintertiden få göras kanske mer än dubbelt så högt. Vilka kostnader, som kunna förorsakas av dylika till dubbel höjd utförda stängsel, kan icke exakt angivas per arealenhet, då fråga blir om större arealer, enär därvid även andra omständigheter få tagas i betraktande. Men då stängselförordningen såsom sista och mest effektiva skydd för skogsvården ifrågasätter förbud för betning av hemkreatur eller

vissa slag därav å vissa trakter eller under viss tid av året, finner man att lagstiftarna sannolikt med hänsyn till dels de stora kostnader, som äro för-
 enade med hägnande av kulturfält, dels i betraktande av att dessa hägnader
 icke under alla förhållanden äro effektiva för skogens värd, låtit kreaturs-
 skötseln eller den jordbrukande befolkningens intressen stå tillbaka för
 skogsvården. Nu kan visserligen invändas att renarna vintertiden flyttat
 genom sådana trakter av vårt land, där skogskultur i rätt stor omfattning
 bedrivits sedan en följd av år tillbaka såsom i Västernorrlands och söder
 därom belägna län, utan att från dessa trakter några klagomål över skade-
 görelse å kulturerna framkommit, men det är då att märka, att de renar,
 som vistats å dylika områden, utgjorts av de nomadiserande lapparnas fjäll-
 renar, vilka alltid hållits samlade och under i allmänhet god bevakning.
 Sannolikt är väl också att lapparna, om de härpå blivit uppmärksamgjorda,
 sökt att undvika sådana trakter, som varit föremål för skogskultur.

Inom lappmarkerna förekomma visserligen skogskulturer numera i bety-
 dande omfattning på kronans marker, men torde beträffande dessa och med
 beaktande av lapparnas urgamla och lagfästade rätt att här under viss tid av
 året uppehålla sig med sina renar icke vara helt uteslutet att på lagstiftningens
 väg förmå lapparna att undvika skadegörelse av renarna å dessa kulturfält.

Vidkommande åter Norrbottens läns kustland, där det nu är i fråga att
 legalisera s. k. skogsrenskötsel under hela året, gäller visserligen för när-
 varande beträffande största delen av de i enskild ägo varande skogarna den
 s. k. dimensionslagen, vilken beträffande skogarnas för yngning är byggd på
 uppfattningen om att densamma skulle kunna överallt försiggå på naturlig
 väg. Sagda lag har emellertid gång efter annan påvisats vara fullkomligt
 ineffektiv i berörda hänseende beträffande avsevärda delar av dess tillämp-
 ningsområde. Upprepade framställningar hava förekommit, gående ut på att
 utbyta dimensionslagen mot en bättre lagstiftning, och synes det som om
 den tidpunkt icke vore långt avlägsen, då denna lag kommer att ersättas
 med den allmänna skogsvårdslagen av år 1923. Skulle så bliva fallet,
 kanske redan från och med 1925 års ingång, kommer befolkningen inom
 nämnda landsdel att i rätt stor omfattning äläggas att svara för att skog
 uppkommer efter avverkning. Då man har all anledning antaga, att sedan
 en dylik lagstiftning, vilken i fråga om avverkningens bedrivande lämnar
 skogsägaren stor frihet, blivit införd, avverkningarna till en början komma
 att bedrivas i rätt så ökad omfattning och till den grad att naturlig åter-
 växt efter desamma icke är att förvänta, lära ock av markägarna komma
 att utkrävas dem åliggande reproduktionsskyldighet. Huru denna reproduk-
 tionsskyldighet skall av dem kunna fullgöras med mindre återväxten effek-
 tivt skyddas för skadegörelse av de i små hopar kringströvande skogsrenarna,
 är svårt att förstå. Visserligen skulle den invändningen kunna göras att,
 då kommittén avsett att dels skogsrenskötseln inom Norrbottens läns kust-
 land skulle göras beroende av länsstyrelsens medgivande i varje fall, dels
 rättigheten att bedriva sådan renskötsel skulle kunna i fall av viss försum-
 melse fräntas vederbörande, någon risk för nämnda slag av skadegörelse
 icke skulle finnas, men då dels ej erfordras mer än att en mindre flock renar
 uppehålla sig en tid å ett kulturfält för att obotlig skadegörelse skall hava
 skett, dels icke med hänsyn till de former, varunder s. k. skogsrenskötsel
 är avsedd att äga rum, ifrågasättes sådan värd av skogsrenar att dylik
 skadegörelse kan förhindras, dels slutligen sedan vissa betesland och flytt-
 ningsvägar — dessa senare i mera inskränkt omfattning — blivit av läns-
 styrelsen för visst fall fastställda, det knappast torde vara möjligt att under
 oktrojtiden, tio år, erhålla ändring i sistberörda avseenden, blir ett verkligt
 rationellt skogsbruk inom avsedda trakter omöjliggjort.

För kronans vidkommande har kommittén uppenbarligen ansett att frågan vore av sådan social betydelse att något som helst vederlag för en sålunda medgiven betesrätt å kronans marker icke behöfve ifrågakomma. Styrelsen kan beträffande denna fråga icke underlåta att ånyo åberopa, vad dåvarande chefen för justitiedepartementet anför i förenämnda proposition till 1917 års riksdag beträffande den icke legaliserade renbetningen. Statsrådet har nämligen uttalat sig sålunda: 'Klagomål över här omförmälda renbetning hava tid efter annan framställts såväl av enskilda som av statens skogstjänstemän. Någon anledning för staten såsom ägare av kronoparkerna att tåla en hela året om pågående betning uti ifrågavarande trakter, synes ej heller föreligga, som det kan befaras att densamma skall ytterligare utvecklas.' Beträffande åter de enskilda har kommittén uttalat att samma betesrätt skulle kompenseras av rättigheten att få hålla skötesrenar till ett angivet antal av högst 20 stycken för varje fall. Kommittén synes emellertid icke hava beaktat, dels att sannolikt flertalet av de enskilda inom dessa trakter under inga förhållanden torde komma att begagna sig av rätten att hålla skötesrenar, dels att, om samtliga enskilda skulle begagna sig av sålunda medgiven rätt att hålla skötesrenar, dessas antal helt visst skulle väsentligen överstiga, vad som eventuellt förutsetts.

Av kommitténs utredningar har styrelsen inhämtat att för närvarande torde finnas i Norrbottens läns kustland cirka 6,000 renar, vilka icke någon del av året föras på bete inom lappmarken. En avsevärd del utav denna renstock torde finnas inom de nordligaste socknarna såsom Muonionalusta, Pajala och Junosuando, men för övrigt förekomma till den omfattning, att deras begränsning till ett minimum är ur skogsvårdssynpunkt icke blott ett önskemål utan en krävande nödvändighet.

Skogsfastigheterna i nu berörda delar av landet äro i allmänhet, särskilt vad kronans vidkommer, upptaxerade till avsevärda belopp, vilkas förräntning gör det nödvändigt att erhålla skördar från desamma med möjligast korta omdrev och utan att man å skogsmarken nedlägger för stora kostnader på kulturåtgärder. Skogsbruket inom Norrbottens läns kustland, vilket i betydande omfattning kan så långt klimatiska förhållandena det medgiva drivas intensivt, kräver emellertid oavvisligen att därå icke nedläggas stora kostnader, enär detsamma icke på långt när är så givande som exempelvis i Västerbottens län eller där nedanför belägna delar av landet.

Kräver man nu av statens skogsförvaltning att den skall utan större utgifter göra skogsbruket räntabelt med hänsyn till skogsfastigheterna åsatta taxeringsvärden samt av den enskilde, att han under så gott som alla förhållanden skall ombesörja att ny skog med säkerhet kommer i den avverkades ställe, så lära de nationalekonomiska synpunkter, som för statsmakterna och lagstiftarna i förenämnda hänseenden varit avgörande, få anses böra väga ganska tungt jämförda med de sociala synpunkter, som kommittén lagt på denna fråga.

Kommittén, som för utredning av, i vilken omfattning den av dem benämnda skogsrenskötseln förekommit inom Norrbottens läns kustland, hållit sammanträden med befolkningen i orterna, har därvid jämväl kommit till den uppfattningen att denna s. k. skogsrenskötsel vore oundgängligen behöfelig för vissa kategorier av den jordbrukande befolkningen, särskilt den som besatte smärre hemmansdelar samt s. k. torpare och inhyses. Särskild betydelse ägde det ock enligt kommitténs uppfattning att befolkningen kunde hålla sig dragrenar för vissa körslor för jordbruket ävensom för timmeravverkningar.

Styrelsen vill icke bestrida, att det i viss mån finnes fog för ett dylikt påstående ävensom för det uttalandet, att det vore bättre för befolkningen